

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08520

A BRIK IBERN ATLANTIK

Peisach Markus

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

א בריק איבערן אמלאנטיק

דער צייטלונגען

פון

פסח מארקום

פארלאג
א . פידערמאן
ניו יארק.

A BRIDGE OVER THE ATLANTIC

By PIESACH MARKUS

I. BIDERMAN, *Publisher*
176 SECOND AVENUE
NEW YORK CITY

Copyright by Piesach Markus
New York, 1932

Printed by the JERSEY PRINTING CO.
BAYONNE, N. J.

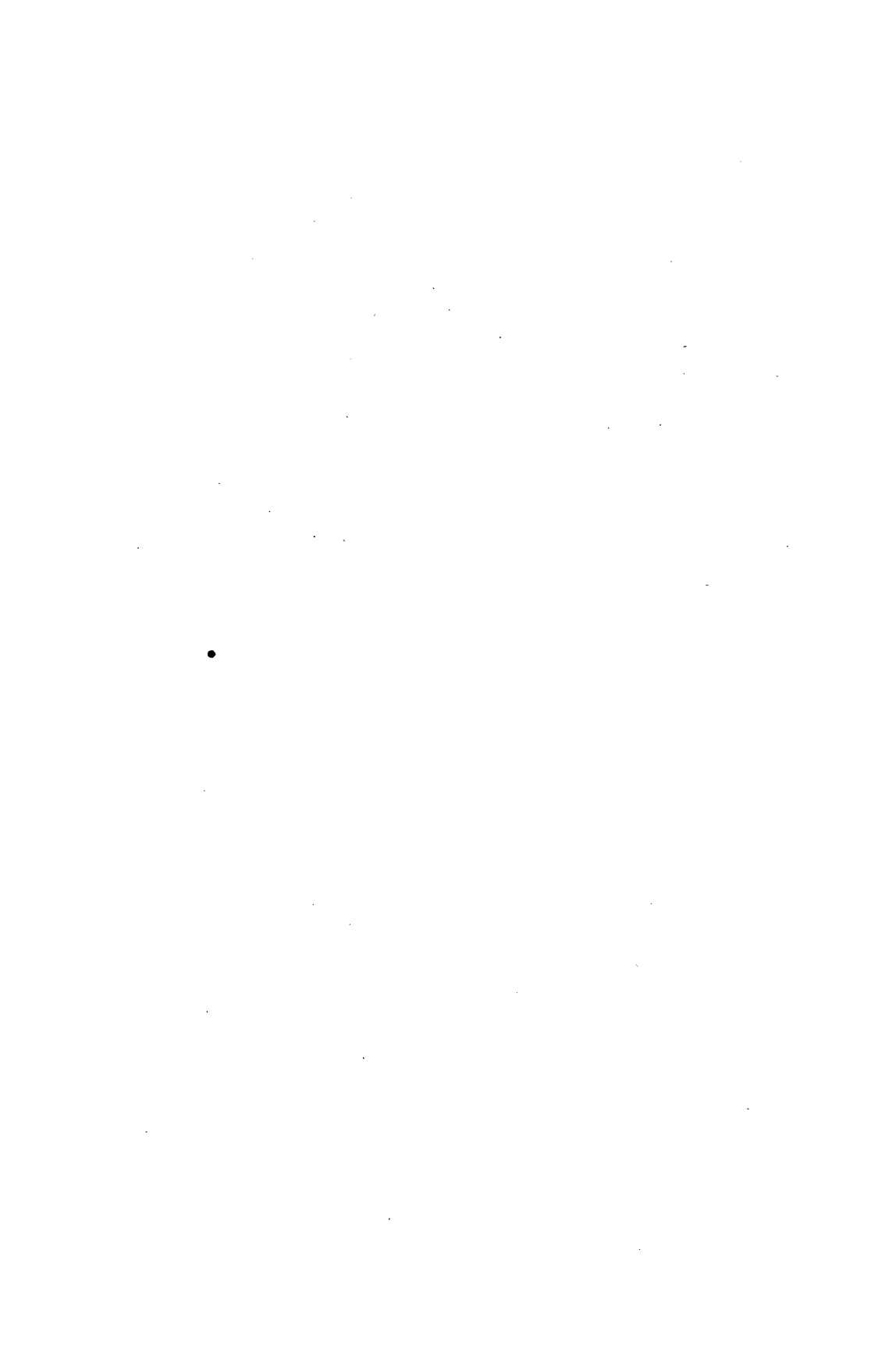
אינהאלט

7	„וויסבלוט“
36	ברודער ליבע
43	דריי
57	מאָטיעם ליבעס
67	נעגער בלוט
76	אָרום אפטיקערס הויז
84	מיסטער סאַקאַל
94	שוואַרץ און ווייס
105	א סטאַליערס א זון
124	אמעריקאַנער פאַמיליע
135	קאוועלויצקאס טויט
150	א נעגער שטאַרבט
164	די קאַמישע דראַמע
173	א פרעמד לעבן
186	מענטשן פאַרגעסן
197	אַנקל בילי
207	אין וואַלד
219	א שטאַט אין דער וועסט

מיון ליבן ברודער אברהם'ען א מתנה.

א פריק איבערן אמלאנטיק

"ווייס בלוט"

א קליין שמעטל אין דער וועסט, כמעט נאָר קיין שמעטל ניט, ניכער א דאָרף, אָבער גלייך באַם אַריינפאַר שטייט בייכויג אויס-געשמעלט א גרויסער און שייך-געפאַרבעטער שילד מיט קלאָרע לייכטנדיגע אותיות:

"סיטי אוו אָוקלענד" — די שטאָט אָוקלענד.

די מענטשן פון די עמלעכע צעוואָרפענע הייזער האָבן ניט געוואָלט וואוינען אין א דאָרף און הייסן דאָרף-מענטשן. אַרויס-קלייבן זיך פון דאָרט האָבן זיי ניט געקאָנט און ניט געהאַט קיין חשק. די רייכערע האָבן געוואָלט אויך שפּילן זיך אין טיטלען, וואָס נאָר א שטאָט קאָן האָבן און געבן.

— איך בין מעיאָר פון אָוקלענד!

זיינען זיי אוועקגעפאַרן אין דער גרויסער שטאָט, אין סמיט-קעפיטאָל, געמאַכט בעלער פאַר וועמען מען באַדאַרף, מיט א צוואַנג זיי אָפּצוגעבן אַלע „שטימען". זיי זיינען געקומען צוריק מידע פון גרויס-שטאָטישן טומל און די שפעטע נעכט, דערפאַר מיט'ן נאָמען שטאָט.

די שטאָט אָוקלענד האָט אויסגעזען אזוי:

אין סאַמע מיטן שטאָט — א באַרג, אויבן א שייך צעפאַרבעטע שטוב מיט ביינק אַרום, אַף וועלכע עס זיצן תמיד מענטשן, שמועסן און קייען טאַבאַק מיט הנאה און שפּייען אַריין אין הילצערנע, גרין-געפאַרבעטע קעסטעלאַך. דאָס איז דער „סיטי האָל" (ראַט-הויז). רעכטס פון באַרג לויפט אַרונטער א גאַס מיט שיטער-צעשפּרייטע הייזער, אַלע פאַררוקט אין דער טיף און האָבן שייך-צעוואַקסענע בוימער פון פאַרנט. לינקס ציט זיך אוועק א גאַס א לאַנגע, וואָס האָט פון ביידע זייטן א שערענגע סלופּעס מיט עלעקטרישע לאַמפּן. די גאַס רופט זיך ווי אין אַלע שטעט:

„מעין סטריט“. און דאָ ציען זיך אַלע געשעפטן: אַ לאַנגע שטוב מיט אַ גרויסן שוויפענצטער, וואו ס'איז אויסגעשטעלט אַלץ וואָס די קראָם האָט צו פאַרקויפֿן און נאָך מער... ווי זי וואַלט וועלן ווייזן, אז זי פאַרדינט מיט רעכט דעם נאָמען, וואָס זי טראָגט מיט באַגילדעטע אותיות: „דעפאַרטמענט-סטאָר“. ווייטער, אַ אייזנוואַרג געשעפט. דאָרט איז אויך דער פּאָסט-אָפּיס — און דער פאַרשמירטער אייזנהענדלעך איז טאַקע דער „פּאָסטמיסטער“. נאָכדעם קומט אַ רעסטאָראַן, אַ „מאָווי“, באַהאַנגען מיט שרעק-לאַכע בילדער, ווי פאַרמערס יאָגן זיך נאָך מערדער און ווי אַ מיידל ווערט געטראָגן אַ פאַר'חלש'טע, אַ די הענט פון אַ שיינעם געזונטן בחור און וועלעך בייזע לויפֿן נאָך, און אַט-אַט, דוכט זיך, כאַפֿן זיי זי, מיט די אויסגעשטעלטע שאַרפע ציין. כאַס סוף גאַס אַן אַפטיק און מער גאַרניט! אַ באַן-ליניע אַ גלאַנצניגע, — וואָס זעט אויס ווי מען וואַלט געהאַלטן אין איין פּוּצן בלוין דעם אויבערשטן שאַרף און פאַרנעסן די פאַרראַסטעטע זייטן, — שלייכט זיך דורך האַרט און שטייף מיט הויב-שטאַנגען פון ביידע זייטן, ווי געזאַגט:

— גענוג, פאַר דיר, שטאַט!

די באַנען, וואָס לויפֿן איבער דער באַן-ליניע, פליען דורך שנעל און בטול'דיג, פאַרנעסן אַמאָל אפילו אַ פייה צו טאָן. דערפאַר די פּראַכט-צוגן, מאַנעוורירן הין און צוריק פּויל און שלעפּערדיג שעה'ען-לאַנג, ווי זיי וואַלטן זיך געשפּילט אין שטופּעניש און קלאַפּעניש. זיי מאַכן זיך אפילו ניט הערנדיג און ניט וויסנדיג, וואָס די מענטשן פון שטאַט אָוקלאַנד, שטייען מיט זייערע אויטאָ-מאָבילן פון ביידע זייטן און בלאָזן די האַרנס ביז הייזעריגקייט. די באַנען גייען אַוועק ערשט דעמאָלסט, ווען זיי אַליין דערעסט דאָס שפּיל און די הויב-שטאַנגען הויבן זיך ווידער אויף, אזוי פאַמעלאַך און פּויל...

אַ דער אַנדער זייט באַן-ליניע זיינען דאָ נאָך הייזער און גאַר אַ סך: זיי זיינען אַבער אַלע קליין און צונויפגעפאַקט. דאָרט וואוינען די אַרעמע מענטשן פון שטאַט. די קוילגערעבער פון די

גרויסע קוילן-גרובן, און די פאָמפּערס פון די אויל-פעלדער. און אָן אַ זייט פון זיי, אָפּגערוקט, שטייט אַ כאַפּטע נעגערשע שטיבלאָך.

די מענטשן פון די אָרעמע הייזלאָך, כאַטש זיי וואוינען זייט באַ זייט מיט די שוואַרצע, האָבן זיי פיינט זייערע שכנים, די נעגערס, ווי עס האָבן זיי פיינט די אַלע ווייס-הויטיגע מענטשן אין דער וועסט.

— שוואַרצע טייוואַלים!

זיי גלויבן, אַז דאָס האָבן די נעגערס געבראַכט די שלעכטע צייטן אין לאַנד. ווייל זיי אַרבעטן כמעט פאַר אומזיסט. „ווארום וואָס“, טענה'ען די ווייסע, „דאַרפן זיי? עטלאַכע דאָלאַר צו שפּילן „קרעפּ“ און טרינקען „מוז-שיין“ (סאַמאָהאַן).“

און ניט נאָר ביי זיינען זיי אַף די שוואַרצע, נאָר אויך אייפערזיכטיג. זיי טראַכטן:

— די שוואַרצע טייוואַלים פאַרנעמען די בעסטע שטעלעס. זיינען די שאַפּערס באַ די רייכע און פאַרטערס אין די האַטעלן, און ווען דער פּולמאַן-צוג פאַרט דורך — זעט מען זיי אויסגעפּוצט אין ווייסן, אויסגעוואַשענע, שטייענדיג אַף די פּלאַטפּאַרמעס און לאַכן מיט אַ קוויטשעריי ...

קוקט עס די ווייסע אויס, ווי אַ צו-להכעיס-שפּיל פירט מען דאָ מיט זיי. די ווייסע, האַלט מען פון פרימאָרגן ביז שפּעט אין אָונט פאַרשפּאַרט אין די קוילן-גרובן, אין איין פאַרשוואַרצן, און די שוואַרצע האַלט מען אין איין וואַשן ... און טאַמער נעמען די ווייסע און פאַר'עקשנ'ען זיך, ווילן מער אין קוילן-גרובן ניט קריכן, פּוצן זיך אויס אין די זונטאַג-בגדים און זעצן זיך אויס אַף די בייגק אַרום „סיטי האַל“, היינגען כאַלד אַלע סטאַרס אַרויס שילד-לאַך: קיין קרעדיט, בלוז מוזמן!

די ווייסע זעען אָבער ניט, צי זיי ווילן ניט זעען, אַז ווייסע פירן אָן דעם שפּיל, און די שוואַרצע זיינען בלוז אין שפּיל. דערפאַר טוען די ווייסע, די שוואַרצע צו-להכעיס און לאָזן זיי ניט צו אין די קוילן-גרובן.

ווערט אָבער פון דעם צוֹלֶהכּעִים אַ צעפּוקעניש פאַר די ווייסע. שוואַרצע זיינען דאָ אין שטעטל אַלטע, טאַקע מיט שניידווייסע האָר, ווי געקאַלכטע שטיינער און ווייסע בערדלאַך שאַקלען זיך אונטער שוואַרצע מאַרדעם, אָבער ווייסע, אמת'ע ווייסע, קיין איינער מיט אַ ווייסער קאַפּ — אַלע, אַלע ... שוואַרצלאַך.

די שוואַרצע זיינען שטענדיג מונטער, פּריילאַך, הויבן די פּיס גיך און שנעל, ווי צום טאַנץ געגאַנגען, די גאַנצע בייזקייט נאָר אין די גראַבע ליפּן. אזוי האַלטן זיי נאָר אין לאַכן, אָן אָפהאַלט, ווי עמיצער וואָלט געשטאַנען הינטער זייערע פּאַכוועס און געקיצלט, אָדער דאָס געלעכטער וואָלט געלאָפּן אַ גרויסן באַרג אַראָפּ.

די ווייסע זיינען שטענדיג אומעטיג, בלויז אין די זונטאָס צעשטיינען זיך זייערע פּנימ'ער. עס האַלט אָבער אָן נאָר אַ קורצע צייט, ווי די זון אין אַ פּראָסטיגן טאַג. מען דאַרף גיין אין קלויסטער. און אָט איז שוין אַוונט, און מען דאַרף קריכן אין די בעטן, כדי צו קאָנען פּרי אויפשטיין צו דער אַרבעט. אַ גאַנצע וואָך ליגט מען אָפּ יעדן טאַג אין די קוילן-גרובן און אין די אַוונטן און אין די באַגינענס האַלט מען גאָר אין איין קריכן ווי נאַכט-ווערים מיט די קאַראַביד-לעמפּלאַך פון דער אַרבעט און צו דער אַרבעט.

דער כּעס און דער אויפּערזיכט צו די שוואַרצע האַלט באַ די ווייסע אין איין זידן, אָבער אַלץ אין זיך. די שוואַרצע באַמערקן עס, ווייל אין דער אמת'ן אין דער כּעס גאַנץ אויבנאויף. די ווייסע האָבן ניט קיין געלעגנהייט צו ווייזן ווי ווייט זייער כּעס דער-גרייכט. די שוואַרצע מאַכן זיך ניט וויסנדיג, ווי זיי וואָלטן ניט פאַרשטאַנען, אָבער זיי האָבן שטענדיג אין די קעשענעם גרייט שאַרפע ראַזיר-מעסערס און זיי וואַרטן ...

אַ קוילן-גרוב איז איינגעפּאַלן און פאַרשאַטן אַ דרייסיג „פאַר-שוואַרצע“ ווייסע מיט זייערע קאַראַביד-לעמפּלאַך. די נעגערס, צי זיי האָבן געוואָלט נעמען נקמה פון די ווייסע, וואָס האָבן זיי ניט אַריינגעלאָזן אין די קוילן-גרובן, אָדער אפּשר סתּם אזוי, ווי

אין אלע טעג פון א גאנץ יאָר, ווען נאָר די זון שיינט — זיינען זיי זיך געזעסן אַף די פּריזבעס און געלאַכט מיט זייער קיצלדיגן געלעכטער ...

דעמאָלט איז דער כּעס באַ די ווייסע אַרויס פון די ברעגן ... זיך פאַרנעסן אָן די דרייסיג טויטע און אָן זיך, כאַטש זיי האָבן מיט אַ וויילע פּריער גערעדט, אז שולדיג איז דאָ דער „אַפּיס“, ווייל די קוילן־גרובן זיינען אָפּגעלאָזן און אז אין „אַפּיס“ האָט מען געוואוסט, אז די גרוב וועט זיך פאַרשיטן. אַ סימן: דער „אַפּיס“ האָט פאַר די לעצטע וואָכן ניט געלאָזט אַרײַנפירן אין דער גרוב די יונגע אייזלען, נאָר די אלטע ... און די ווייסע האָבן גערעדט מיט פאַרביטערטקייט וועגן נעמען נקמה פונם „אַפּיס“ ... און דאָ האָבן זיי אָן אלץ פאַרנעסן און אַ געשריי געטאָן:

— נקמה פון די שוואַרצע טייוואַלים!

זיי האָבן זיך אלע אַ לאָז געטאָן, מיט וואָס איינער האָט נאָר אין האַנט געקאָנט כאַפּן — אַף די שוואַרצע ...

דער שוואַרצער גלח, וואָס גייט טאָג־אין טאָג־אויס, פויל און בעטלעריש־פלאַפּלענדיג, איבער די הייזער מיט אַ געבלימלט פּושקעלע, און די שוואַרצע קברנים האָבן אַף מאַרגן געהאַט אַרבעט: די ווייסע זיינען ניט אָפּגעטראָטן ביז אַ צענדליג שוואַרצע זיינען געבליבן ליגן מיט אַראָפּגעלאָזענע ליפּן, ווייזנדיק זייערע מירמל־ווייסע ציין. — — —

* * *

דער נעגער דזשימי, וועלכן מ'האַט גערופן „ווייס בלוט“, זיין חבר דער ווייסער באַב און דער הונט מור — האָבן געלעבט אין דער שטאָט אָוקלאַנד.

כאָטש באַב איז געווען אַ ווייסער, אַן אמת'ער ווייסער, אָן חשד פון שוואַרצן בלוט און דזשימי, אמת, אַ געמיש פון „ווייס“ און „שוואַרץ“ בלוט, אָבער נעגער דורף און דורף, דאָך זיינען זיי געוואָרן חברים!

באַב איז געווען אַ זון פון אַ קוילן־גרעבער. ער אליין האָט אָבער אזוינער ניט געוואָלט בלייבן. ניט געגלוסט און איז ניט געגאנגען

מיטן טאטן אין די קוילן-גרובן, כאָטש זיין טאָטע האָט דוקא אים געוואָלט האָבן נעבן זיך: ער מיט'ן זון קאָנען אָנשיטן יעדער שעה אַ וועגל קוילן, צען וועגעלאָך אַ טאָג... רייד קאָן ער ווערן! זינט באַב האָט דעם ערשטן קוויטש געטאָן אַף גאָט'ס וועלט און זיין טאָטע האָט דערזען, אַז עס איז אַ אינגל, האָט ער גלייך געזען זיך מיטן זון, מיט שופלען גרויסע, באַ אַ וועגעלע קוילן, וואָס ווערט גיך... גיך... פּוּל... ער האָט אַף אים אַכצן יאָר געוואַרט, אים גערוקט גוטע ביסנס און געמאַסטן זיינע מוסקולן... און זיך דערוואַרט! באַב איז אויסגעוואַקסן אַ יונג מיט ביינער און מוסקולן ווי פענכאַרעס, אַזעלכע יונגען האָבן די קוילן-גרובן ליב... און צום סוף: וויל ער ניט גיין אין קוילן-גרוב.

זיין טאָטע — אַ בייזער און אַנטוישטער: אַכצן יאָר געוואַרט, געצייילט די טעג, ווי געלט אין אַ באַנק, און צום סוף האָט די באַנק באַנקראַטירט. ער האָט אים אַרויסגעוואַרפן פון שטוב.

— צום טיילו, אומזיסטער פרעסער!

באַב איז אָבער ניט פון די שרעקעדיגע יונגען. איינמאָל באַשלאָסן זיך מיט ליכט און זון נישט צו שיידן, וועט ער ניט. ער איז ניט קיין אייזל... אים שטופט מען ניט קיין מרוקענדיגן אין גרוב. ער האָט אַ פּאָכע געטאָן מיט די מוסקולן, אַ שפּיי געטאָן און אַוועק.

באַם אַרויסגיין פון שטוב האָט באַב'ן די וועלט אויסגעזען ברייט און לאַנג. וועגן — אָפּענע און פרייע. ער האָט זיך אַרויפֿ געכאַפט אויף אַ פּראַכט-צוג, אָבער גלייך אין שטאָט נאָך האָט אים אַ באַדוועכטער מיט אַ גראַכן שטיוול אַ שטויס געטאָן אַזוי שטאַרק, אַז ער איז אַרונטערגעפאלן און אַ האַנט האָט זיך אויפּגעהערט צו פּאָכען, געבליבן היינגען ווי אַן אַרונטערגעשאַסענער פליגל. ער האָט דערזען, אַז די וועלט האָט טאַקע וועגן... אָבער ניט פאַר אַלעמען. ער האָט זיך צוגעשלעפט צום „סיטי האָל“, זיך צוגע- זעצט נעבן די פאַרמערס אַף אַ באַנק און געקראָגן באַ אַ פאַרמער אַ שטיקל קיי-טאַבאַק, און אויך געשפיגן און געקוקט אַף דער זון... אַ פאַרמער האָט זיך מיט אים באַקאַנט, אים געהייסן זיך

אויפשטעלן און ווייזן די מוסקולן. באב האָט זיי אויפגעשטייפט.
דער פארמער האָט אָנגעקוואַלן.

— אַ יונג מיט ביינער ...

ער האָט באב'ן פאָררופן אין סאַלון, געהייסן געבן אַ גלאָז
ביר און צוגעזאָגט אים מיטצונעמען אפן פאַרם ...

ער האָט אָבער באַלד חרטה געהאַט און אין כעס געווען, וואָס
באב האָט פון אים אויסגענאַרט אַ קופעלע ביר ... ער האָט זיך
דערוואַוסט, אַז באב איז אַ פּוילער, אַן אומזיסטער עסער, אַזאַ
יונג, וואָס קאָן גיין אין קוילן-גרוב שאַרן גאָלד און וויל ניט —
איז ניט ווערט צו לעבן ...

באב איז געוואָרן בייז ... בייז אַף אַלע מענטשן. אַ שפּיי
געטאָן: — איך אַ פּוילער? אַ, ווען ער קאָן עפעס אָפטאָן די
מענטשן וואָס זיינען אַלע ווייסע ... דאָ איז אים אַנטקעגן געקומען
די נעגער-געסל.

די נעגערס, פול מיט חשד צו יעדן ווייסן, האָבן אים ניט
געגלויבט און ניט געטרויט, כאָטש ער האָט געשאַלטן די ווייסע.
זיי האָט זיך געדוכט, אַז דער ווייסער האָט דאָ בייזע געדאַנקען ...
זיי האָבן קוועלנדיג געלאַכט, מיטגעשאַלטן די ווייסע און געקוקט
אים טיף אין די אויגן אַרײַן, ווי אַן אומבאַקאַנטן הונט:

— וויל ער בייסן, צי ער לאַשטשעט זיך טאַקע?

אַ שוואַרצע נעגערטע, ניט קיין מול-ניצע צו מענער, האָט
צוגעטוליעט צו זיך באב'ן. זי האָט געוואַלט פּרובירן, אפּשר
וועט זי האָבן צו אַ ווייסן מער מול ...

זי האָט אים געשטאַפט מיט גרויסע פּרישטאַגן און אַוונט-
ברויטן און אַליין געגאַנגען אַרבעטן אין דער נאָענטער פּאַפּיר-
פאַבריק, אַבי באב'ן זאָל קיין זאָך ניט פעלן.

זי האָט באב'ן געאיבלט, ער האָט ניט געקאַנט אָנזען איר קויל-
שוואַרצע לייב, וואָס האָט תמיד אַרויסגעלאָזן אַ חלב'נעם שווייס
און אויך זי האָט פיינט געהאַט דעם ווייסן, וואָס ליגט אַ רואיגער,
ווי אַ גע'פּגראַטער און כראַפּעט ... אָבער זיי האָבן ביידע אַלץ
אין זיך פאַרשוויגן ... זיך אפּילו געמאַכט ניט זעענדיג, די

ניפטיגע שמייכלען פון די ווייסע און שווארצע... און יעדן זונטאג
זיך ברייטלאך אויסגעזעצט אין די צוויירעדלדיגע ברימשקע און
געפארן איבערן שטאָט...

— זאָל מען זען און צעפוקעט ווערן, אי די ווייסע, אי די
שווארצע!

* * *

א פאר הייזלאך ווייטער פון באב'ן האָט געוואוינט דער
קליינטשיקער נענערל דושימי.

זיין טאטע איז ניט געווען קיין נענער, נאָר א ליטווישער פויער,
וואָס האָט אין דער היים איבערגעלאָזן א ווייב מיט קינדער. גע-
גרייט זיך אין נייעם לאַנד בלויז אַף א ווייל, אָנקלייבן געלט א סך
און פאָרן צוריק. דאָס געלט האָט ער באדארפט אויסצאלן יורשים
פאר דעם מאַיאָנטעק, כדי אַליין באַלעבאָס ווערן. דער עלטסטער
זון דאָך געווען.

ער האָט פארזויט די ווינטער תבואה, פארלייגט דעם ערשטן
אקער פאר די זומער-תבואה, און געזאָגט צום ווייב, אַז ביז שניי
וועט אַרונטער, וועט ער זיין צוריק...

ווי לאַנג וועט אים, מיקאס'ן, נעמען אויפצוקלייבן א ביסל
געלט? ער האָט מיטגענומען, ווי אַף א יאָר, א זעקל גערוי-
כערטע פלייש, ברויט און א טעפל פוטער, אָנגעטאָן דעם שוואַרץ-
געוועבטן פאַלטאָ, אַוועק אין שטאָט צו לייע דעם עמיגראַנטשיק:
— לייעקע, פיר מיד אַף יענער זייט גרעניץ.

געקומען אַהער האָט ער באַלד דערזען, אַז ער האָט זיך אַפ-
גענאַרט... קיין געלט איז דאָ ניט אַזוי לייעט צונופצוקלייבן.
ער וועט שוין אַף זומער צוריק אַהיים ניט זיין... אין די גריבער
שאַרט מען ניט קיין גאָלד, נאָר קוילן און זיי זיינען איינגע-
עקשנ'טע. אַז מען שיט שוין אַז א וועגעלע, קריגט מען אויך
ווייניג געלט. און פון דער היים קריגט ער שלעכטע בריוו.

זיין ווייב שרייבט אים, אַז די יורשים האָבן זי פון שטוב
אַרויסגעטריבן און די פעלד אַף חלקים צעטיילט און זיין שכ-
אַנדרוקאס האָט א שטיק גאָרטן פאַרשניטן...

מיקאס וואָלט געוואָלט לויפן צוריק אַהיים, זיי ווייזן ווער מיקאס איז... קאָן ער אָבער ניט. ער איז ווי אַ פאַרנאַרטער בער איז אַ שטייג און יעדער קאָן זיך מיט אים רייצן. די אלע אָפּגעשפּאַרטע געלטער זיינען נאָך ווייטרווייט צו קויפן אַ שיפּסקאַרט...

זיין קאָזין, דער האַרבאַטש, — שרייבט דאָס ווייב, — וואָס האָט געציטערט פאַר אים, מיקאס'ן, געהאַלטן אין איין רופן פעטערל, כאַטש וואָס פאַר אַ פעטערל איז ער צו אים? גייט זיך אַרום איבער דאָס שטיק פעלד און שלעפט זיין קו דוקא אין די פעטסטע גראָזן און שטעקט איר, מיקאס'עס ווייב, אַרויס אַ צונג...

— איך בין באַלעבאָס!

מיקאס האָט קיינמאָל ניט פיינט געהאַט דעם ביטערן טראָפּן. אָבער שטענדיג געווען איינגעהאַלטן. געטרונקען נאָך אין די יאָרד־טעג, ווייל ער האָט באַ זיך געוואוסט, אַז פון טרינקען קאָן קיין גוטס ניט אַרויסקומען, בפרט פאַר אים, וואָס דאַרף אויסצאָלן אַזאַ כאַפטע יורשים. ער דאַרף קלייבן גראָשן צו גראָשן. איצט אָבער, אַ פאַרביטערטער, און זעענדיג זיך אַ פאַרשפּילטן סאַרווייסאי, האָט מיקאס זיך פּריי־געלאָזן... ער וועט די צרות פאַרגעסן... און שיכור־ערהייט זיך געזען צוריק אין דאַרף. ער שטייט באַם אַקער, צוויי שוואַרצע פּערד שטעלן פּיס און דער אַקער וואַרפט מיט אימפעט שוואַרצע פּלאַכטעס ערד... די יורשים מיט די ווייבער און קינדער באַפּאַלן דעם אַקער, כאַפּן אָן די פּערד באַ די צויםען... ער גיט אַ סווישטש און די פּערד גיבן זיך אַ טרייסל און פאַרוואַרפט זיי הינטער די שוואַרצע פּלאַכטעס ערד... זיי שפּרינגען באַלד ווידער אויף און ווערן עפעס אַזוי פּול, ווי ווערים פון אַ צעטרייסלטן צעפּוילטן בוים. מיקאס גיט זיך אַ צעפּאַף מיט ביידע הענט און זיי צעפּאַלן... באַהאַלטן זיך אונטער די נאַסע פּלאַכטעס ערד... אַ צע־שיכור־טער, אַ צעבראַזגעטער, אַרויסגעוואַרפן פון קויל־גרב, אַ פאַרבּענקטער נאָך היימישער רו און ווייב'ס בעט,

דערזעט אלע מאָל מיקאָס, אויסניכטערנדיג זיך, אז די יורשים זיינען דאָ גאָר ניטאָ. ער איז נאָך אלץ אין אמעריקע און ליגט אינדרויסן נעבן שיינק אָף אַן אלטער אויטאָמאָביל־קישן ... אין פענצטערל, אין דער קליינער נענערשער שטיבל, וואָס שטייט ניט ווייט פון סאַלון, זיצט די פעטע צעפליישטע נענערטע און קוקט אָף אים אזוי ליב און לאַקנדיג מיט אירע גרויסע ווייסל־אויגן, ווי געזאָגט:

— קום, מענטשל, זיי נישט קיין נאָר, ווייסע הויט איז נאָר

אפּנאַר ...

מיקאָס שעמט זיך איר צו קוקן אין די אויגן. קיינמאָל נאָך אין זיין לעבן האָט צו אים ניט געוואונקען קיין פרוי, אפילו דעמאָלט, ווען ער איז נאָך ניט געווען מיקאָס דער שיכור, דער אַרויסגעוואָרפענער פון קוילן־גרוב, נאָר דער געזונטער מיקאָס, דער שטאַרקסטער גוי אין דאָרף.

ער ווייס, אז דער דייטש דאָפי, וואָס איז געווען אַ אינזשינער אין אַ קוילן־גרוב, און האָט פּלוצים איין טאָג אוועקגעוואָרפן די שמעלע און גענומען טרינקען, קריכט שטענדיג אוועק צו דער פּאַרפּוצטער נענערטע מיטן גאַלדענעם צאָן. דאָפי איז שוין אז אלטער מענטש, אַריבער זעכציג געוויס, און אז ער קומט פון דאָרט, שילט ער אַ גאַנצן טאָג.

מיקאָס מיידט זי אױס, אָבער אויסגעהוּנגערט נאָך ווייב'ס לייב גייט ער איין אָונט אוועק צו דער נענערטע ... עס זיינען קאַלטע ווינטער־טעג. עס איז דאָרט וואַרים אין שטיבל ... אַ גאַנצן טאָג ברענט דער קאַמין. זי וואַשט אױס מיקאָס'ן די וועש און גיט אים אַ ראַזיר־מעסער. ער גאַלט זיך אַרום און וואַשט זיך אױס. מיקאָס פילט זיך פּריש און היימיש. איז ניט באַלעבאָם איבער. פעלדער און לאַנקעס, איז כאַטש איבער דער קליינטשיקער שטיבעלע ...

מיקאָס'ן איז שווער זיך אַרויסצורױסן פון נענערשן געסל. ער בלייבט שוין דאָרט. אמת, ניט באַ דער פּאַרפּליישטער נענערטע, ער זעט זיך אַרום, אז זיינע אויגן האָבן זיך דאָ צעטומלט, ניט

איינגעוואוינט אין שווארצקייט, האָבן זיי ניט געוואוסט צו אונטער-
שיידן צווישן אַלטע שווארץ-הויטיגע און יונגע שווארציגקייט.
ער האָט דערזען, אַז די פעטע נעגערטע מיטן גאָלדענעם פאר-
יונגטן צאָן איז שוין אַן אַלטע, וואָס האָט שוין באַגראָבן איר אַלטן
מאָן... עס פאַרדריסט אים, וואָס ער האָט זי אומזיסט געהיט
פון דאָפּ'ן... זאָל דער אַלטער זי האָבן. מיקאס איז אוועק
וואוינען מיט אַ יונגער נעגערטע. און דאָן איז געבוירן געוואָרן
דער נעגערל דזשימי.

דזשימי איז אויסגעוואַקסן קליין און שוואַד, אַ קארליקל כמעט.
דערפאַר מיט גרויסע, גאָר גרויסע אויגן. די נעגערס האָבן
געגלויבט, אַז דאָס איז דערפאַר, ווייל ער איז אַ קינד פון געמישטע
בלוטן.

די נעגערס האָבן אים פיינט געהאַט, ניט געקאָנט מוחל זיין,
וואָס ער האָט אין זיך ווייס בלוט... כאָטש ווייס בלוט האָט זיך
קוים געלאָזט זען, און דאָס שוואַרץ בלוט האָט נצחונ'דיג געוויזן,
אַז זי האָט ווייניג-וואָס מורא פאַרן שוואַכן ווייסן בלוט.
זיין טאַטן, דעם ליטוויין, דעם אמת'ן ווייסן, האָבן זיי פאַרגעבן
זיין ווייסקייט, פאַרגעסן כמעט, אַז ער איז ווען געווען אַ ווייסער.
זיין פנים האָט זיך צעברוינט און געקראָגן כמעט אַ ריכטיגן
שוואַרצן קאָליר.

דזשימי'ן אָבער, האָבן זיי פיינט, לאָזן אים ניט אַרויס אַפן
נאַס, חברה יאָגט אים נאָך, רייסט אים באַס רעקל!
— ווייס בלוט!

און אַז הענרי, דער נעגער פון דרום, דערטאַפט אים נעבן סאַלזן,
גיט ער אים אַ כאַפּ אויף, ווי אַ פילקע, און אַ הויב אין דער הויך:
— איר זעט אַ מענטשעלע?

און ווי אַ ווייכן ים-שטעקן, וואָס לאָזט פון פייכקייט נאָך הערן
דעם סווישטש, נעמט ער מיט דזשימי'ן פאַכען איבער נעגערשע
קעפּ. און וואָס ווייטער אַלץ שנעלער און פעסטער, ווי אַ ווינט-
מיל.

חברה נעגערס ווערן צעהיצט, די אַטעמס ווערן איינגעהאַלטן.

ווערן אָבער באַ הענר'ין די הענט שוואַכער. דזשימי הויבט זיך אָן צו צאָפלען, צעשרייען זיך די נעגערס ווילד און הילכיג, ווי אַפן „רינג“, ווען זייער דזשאַן „פייט“ זיך מיטן ווייסן דזשאַן:

— דריי אים הענרי!

— שטאַרקער! פעסטער!

— לאָז אַרויס זיין ווייס בלוט!

דזשימי מיידט דעריבער אַלעמען אויס. און אַז ער גייט דורכן גאַס, לויפט ער שנעל, ווי אַ צעשראַקענער האָז איבער אַ וועג. ער האָט אפילו געפרוואווט אַמאַל אוועקגיין אין ווייסן געסל. גער טראַכט, זיך אַהין אַריבערצוקלייבן, עפענען דאָרט דעם שוסטער-וואַרשטאַט און זאָלן גיין די נעגערס אין צעריסענע שיד. זיינען אים אויך דאָרט באַפאַלן נאָך גאָר יונגערע חברה'ניקעס, ווי הינטר לאַך, ערשט פון קייט אַראָפּ.

— זעט דאָס קליין נענערל?!

אַ צעדראַפּעטער, מיט צעריסענע הויזן איז ער קוים געקומען צולויפן צו זיך אין שטיבל, און וואָכן לאַנג געשפּירט אַ ווייטאָג אין די גלידער.

זיצט דזשימי אָפּ אַליין גאַנצע טעג באַ זיך אין שטיבל און

פאַרריכט נעגערשע שיד.

באַ זיך אין שטיבל, באַם וואַרשטאַט, פאַרגעסט ער, אַז ער איז דער קליינער, שוואַכער דזשימי מיטן ווייסן בלוט, וואָס בייסט אים, ווען ער גייט אין גאַס. ער פילט זיך שטאַרק, האַלט דעם גאָר גרויסן האַמער, כאַטש ער קאָן נוצן דעם קלענערן, און קוועלט אַז ווי די האַרטע פּאַדעשוועס בויגן זיך אונטער זיינע הענט.

די נעגערס, וואָס האָבן אים פיינט אין גאַס און לאָזן אים נאָענט צו זיך ניט צו, זיינען אַלע גוט צו אים, ווען זיי קומען מיט צעריסענע שיד און חנפה'נען אים אפילו:

— דזשימי, ביסט דאָך אַ גוט-באָי, פאַרריכט מיינע שיד די

ערשטע.

דזשימי קרימט זיך און קוויינקלט זיך, זאָגט האַלב צו:

— מיר וועלן זען!

* * *

מעגלאך אז אזוי וואָלט דזשימי אָפגעלעבט זיין לעבן. ער וואָלט געזעסן באַם וואַרשטאַט און געוואָרפן הינטער זיך די יאָרן, ווי אָפגעריסענע אַלטע פּאָדעשוועס. ביז פּאָדעשוועס מיט יאָרן וואָלט געוואָרן צופיל פאַר דזשימי'ן. דעמאָלט וואָלט געקומען דער נעגערשער קברו, וואָס האָט אפילו נישט קיין טויטן וואָגן, כאַטש יאָרן לאַנג, ווי ער האָלט אין איין דערציילן פון שיינעם טויטן-וואָגן, וואָס ער האָט געקויפט און באַצאָלט מער, ווי דאָס גאַנצע געסל פאַרמאָגט. ער וואָלט אים אַריינגעוואָרפן אין אַלטן „פּאַרד“, וואָס די גומירעדער פּלאַצן באַ אים תמיד ווען ער פירט א „קונד“ ...

עס איז אָבער אַט וואָס געשעען:

אין געסל איז געווען אַ נעגער-מיידל. דעם הויכן ביל'ס אַ טאַכטער, סאַלי האָט מען איר גערופן. זי איז געווען אַ הויכע, געזונטע מויד און נעגערש-שיין. אַלע נעגער-יונגען האָבן זי ליב געקראָגן און דזשימי אויך ... זי האָט געוואוסט פון יעדן, וואָס האָט זי ליב, ווייל יעדער האָט איר געפרעגט — סאַלי, ווילסט גיין מיט מיר וואוינען?

דזשימי האָט איר עס קיינמאָל ניט געזאָגט, כאַטש ער האָט זי געליבט שטאַרקער ווי אַלע — זיך געשעמט איר עס דערציילן. זי זאָל זיך ניט אויסלאַכן און אַלע וועלן וויסן, וואָס „ווייס-בלוט“ האָט איר געזאָגט. דזשימי האָט יאָ עטלאַכע מאָל באַשלאָסן איר עס צו זאָגן, און אפילו אויסגערעכנט, ווי אזוי ער וועט איר ווייזן דעם גרויסן פעקל פּאַפּיר-געלט און זאָגן:

— סאַלי, ווילסט עס האָבן? קום, שטיי באַ מיר אין שטיבל... זי פּלעגט קומען אָפט צו אים אין שטיבל. זי איז געווען אַ גרויסע שיד-רייסערן. דעם טאָג, ווען זי בריינגט אים די שיד, גייט דזשימי אַרום אַ צעטומלטער, קאָן ניט נעמען דעם האַמער אין האַנט. פאַרמאכט די טירן און לאָזט אַרונטער די פּאַרהאַנגען, כאַפט אירע שיד און דריקט זיי צו זיין האַרצן און אים ווערט אזוי גוט ... זים ...

אז זי קומט נאָך די שיד, קלאַפט באַ דזשימי'ן דאָס האַרץ

שמאָרק און ער קאָן איר ניט זאָגן, דאָס וואָס ער האָט שוין אָפּגעמאַכט, און עס מעג זיין וואָס עס וועט זיין. ער האָט נאָר מורא טאָמער דערקאָנט זי אָן די שיד, וואָס ער האָט געמאָן ... אז זי גייט אוועק קוקט איר דזשימי נאָך דורך די טיר-שפּאַלטן פאַרנאַכט, ווי זי גייט שטאַלץ און פעסט, דריקנדיג דעם געלן זאַמד ...

אָט די מויד האָט געהאַט אַ געליבטן. דאָס איז געווען טאַקע הענרי דער דרום'דיגער נעגער, דעם וואָס דזשימי האָט אזוי פּיינט ... דוקא אים, — ווי אַף צו-להכעיס דזשימי'ן — ליבט זי. דזשימי קריכט אַמאָל אַרויס שטיל פון זיין שטיבל אין די פאַרנאַכטן. שטעלט איין זיין פעקל ביינער און קריכט אַרונטער הינטער דזשערי דעם נעגער'ס בריקל און הערט זיך איין צו זייערע שמועסן.

דאָ הויבט מען אָן מיט יעדן און מ'פאַרפעלט קיינעם ניט. סיי ער און סיי זי, האָבן ליב יעדן אין גוטן מוט צו באַריידן ... דזשימי פאַרבאַהאַלט זיך מען זאָל אים ניט זען, און קריכט פאַמעלאַך אַרויס, ווען דאָס בריקל ווערט פּוסט, אָדער מען רעדט וועגן דאָס זעלבע, וואָס ער האָט שוין לאַנג געהערט. אָט, פון די אויפגעכאַפטע שמועסן האָט דזשימי געוואוסט, אז הענרי האָט ערגעץ אַ ווייב און שלעפט זיך אַרום מיט אַנדערע מוידן און סאַלי'ן שלאַנגט ער ...

דזשימי האָט זיך ליב פאַרצושטעלן, אז ער איז גרויס און שטאַרק, קאָן נעמען אַן אייזן און אים צעבויגן. ער גייט אוועק צו הענרי'ן און רופט אים אַרויס אַף אַ געשלענג ... ער ווייזט אים וואָס ער, דזשימי, איז ... ער נעמט ניט צו סאַלי'ן כאַטש ער ליבט איר, נאָר זאָגט אָן הענרי'ן ער זאָל זיין אַ מענטש, ניט שלאַנגן סאַלי'ן ...

* * *

איין אָונט, דזשימי איז שוין געלעגן אין בעט און געדערעמלט, איז סאַלי געקומען אַ וויינענדיגע:
— דזשימי, איך גיי מיט דיר וואוינען.

דזשימי איז אויפגעשפרונגען אף זיינע קליינע פיסעלאך,
גענומען רייבן די אויגן:

— וואס איז דאָ? חלום? צו וואָר?

יא, עס איז דער אמת. אט איז דער ווארשטאט, דער לאַמפ
ברענט, די קאץ ליגט אפן פענצטער און דער הונט, מור, באס טיר...
ער האָט אָבער איר ניט געטרויט... טאָמער איז דאָס גאָר
א שפיצל... נאָר אן אַנשטעל... חברה האָבן זיך מסתמא
דערוואוסט פון זיין ליבע צו סאלי, ווילן זיי דאָ מאַכן שפאָס...
אָבער די געדאַנקען לויפן, קאָנען זיך ניט אָפהאַלטן. ער שילט
זיך אליין, וואָס ער איז ניט קיין גלויביגער, „ווייס בלוט“, אפשר
איז טאַקע עפעס דאָ אין אים אזוינס. ער טאַפט אָן דאָס געלט...
ער פילט זיך שטאַרק און מוטיג. ער שפּרינגט אַראָפּ פון בעט אַף
זיינע פיסעלאך, פאַררוקט די טיר, לויפט צו צום הונט, ער ציט
אים אויס די אויערן:

— מור, זיי וואָר!

ער גלייכט אים דאָס צעקנייטשטע בעטגעוואנט, סאלי פאַלט
ארויף אפן בעט און צעוויינט זיך אין די קישנס... אין געוויין
בראַפּעט זי איין אַ צעוואָרפענע און פאַרנעמט דאָס גאַנצע בעט,
אזוי, אַז פאַר דזשימי'ן איז שוין גאָר קיין אָרט ניטאָ. דזשימי
שעמט זיך איר צו בעטן אָפצורוקן, זעצט ער זיך אַף אַ ביינקל,
לייגט אוועק דעם קאָפּ אפן ברעג בעט, שמעקט אירע האָר און
קושט שטיף דעם ברעג פון קלייד, וואָס ליגט פאַרוואָרפן אַף דער
אַנדער זייט בעט...

דזשימי איז געוואוינט פרי צו גיין שלאָפן, ווערט ער באַלד
אַנטשלאָפן... ער האָט זיך עטלאַכע מאָל אויפגעכאַפט, אַ קוק
געטאָן צו סאלי ליגט אפן בעט און מיט צופרידנהייט ווידער איינגע-
שלאָפן... מיט אַמאָל, די טיר האָט געגעבן אַ בראַזג און זיך
אויפגעפנט. דזשימי איז אויפגעשפרונגען. דער הונט איז געשטאַ-
נען אַף ביידע פיס, דעם קאָפּ אויסגעשטרעקט, ווי זיין טבע איז,
ווען ער וויל זיך אַף עמיצן אַרויפואַרפן...
איז טיר איז געשטאַנען הענרי. ער איז געווען בלאַס און

בייז... הענרי האָט געקאָנט גוט מור'ן און האָט געוואוסט, אז מור איז ניט דזשימי, ער קאָן אַ מענטשן צערייסן.

סאָלי האָט זיך אויך אויפגעכאַפט און זיך צעקוויטשעט אַרויפפאַלנדיג אַף דזשימי'ן מיט ביידע הענט:

— דזשימי, לאָז אים ניט אַרײַן, ער וועט מיר דערשלאָגן!

הענרי האָט צוגעוואָרפן דזשימי'ן אַ קאַלטן בליק:

— דזשימי, נעם צו דעם הונט, אז ניט שים איד!

דזשימי איז צעשראָקן און צעטומלט. קיין מאָל אין לעבן אזא נסיון ניט בייגעשטאַנען. וואָס טוט מען? ער ווייס, אז הענרי זאָגט שיסן, וועט ער עס טאָן... ער האָט ליב סאָלי'ן, אָבער ער האָט אויך ליב מור'ן. אָן מור'ן איז ער נאָרניט, נאָר אַ קליין מענטשעלע, „ווייס בלוט“... וואָס אלע האָבן פיינט... מור פאַרשטייט, אז דזשימי קאָן דאָ ניט באַשליסן. ער וואַרפט אים צו אַ ליבן בליק. דזשימי פאַרשעמט זיך פאַר מור'ן, לאָזט אַרונטער די אויגן און פאַלט מור'ן אַפן האַלדז. — — —

מור לאָזט אַרונטער דעם קאָפּ און פאַרקריכט אין ווינקל... הענרי שפּרינגט אַרײַן אין שטוב, און פאַרביילויפנדיג גיט ער דזשימי'ן שטיל אַ בריק, אז דזשימי פאַרגייט זיך פון ווייטאָג. ער קריכט הינקענדיג אַוועק צו מור'ן, נעמט אַרײַן מור'ס קאָפּ אין זיינע אַרעמס, און טרערן קאָכעדיגע, זודיגע פאַלן אַפן הונט און בריען דזשימי'ס הענט און דער הונט, מור, קוקט אים אין די אויגן אַזוי רחמנות'פול. — — —

דזשימי זעט, ווי סאָלי קושט הענרי'ן אין די הענט אַ וויינענדיגע:

— שלאָג ניט, ליבער! די זייטן טוען מיר נאָך וויי פון

נעכטן...

— זאָג, דו שוואַרצער פנים, ביסטו געשלאָפן מיט „ווייס

בלוט“? ...

סאָלי גיט אַ וואַרף אַ בליק צו דזשימי'ן און שיסט אַרויס אַ

שפיי, וואָס פאַלט און טרעפט דזשימי'ן:

— וואָס רעדסטו, זיסער, מיט אים? מיט די מיאוסקייט, מיט „ווייס בלוט“?

דזשימי ווישט זיך גיך אַרום, וויל ניט, אַז הענרי זאָל זען, אַז זי האָט אים באַשפּיגן. הענרי צעלאַכט זיך, נעמט אַרום סאַלין אין זיינע אַרעמס... ציט זי אויס אין בעט און פאַרדרייט דאָס פייער:

— זעסט, מענטשעלע, „ווייס בלוט“, ווי אַ מאַן לעכט אַף דער וועלט! ...

דזשימי ציטערט אויף. אים פאַרדריסט שוין. עס טוט אים שוין ניט וויי הענרי'ס בריק, נאָר דאָס, וואָס ער האָט אָפּגעהאַלטן מור'ן... ער שאַרט זיך גיך אַוועק צום וואַרשטאַט, דערפילט דעם גרויסן האַמער, און פאַרשטייט ניט, ווי אַזוי ער קומט אין זיינע הענט. ער כאַפט אים אַרום און לויפט הינקענדיג צו הענרי'ן:
— אַרויס, דו שוואַרצער הונט!

הענרי שטעלט זיך אויף און וואַרפט זיך אַרויף אַף דזשימי'ן און דזשימי ליגט שוין אונטער אים... מור, אָן אַ בילערין, גיט זיך אַ שאַר צו און בייסט זיך אַרײַן מיט אַלע ציין אין הענרי'ס רעכטן פּוס. הענרי לאָזט אַרויס אַ קוויטש און הויבט אָן צו בריקן מור'ן מיט דער צווייטער פּוס. מור האַלט אַבער פעסט די פּוס און לאָזט ניט אָפּ. בייסט זיך נאָך שטאַרקער איין... און אַזוי ווי מור לאָזט ניט אָפּ הענרי'ן, אַזוי לאָזט אויך הענרי ניט אָפּ דזשימי'ן. ער דריקט-אים מיט זיין גאַנצע שווערקייט און מיט די הענט כאַפט ער אים אַרום דעם האַלדז...

דזשימי פילט, אַז די מינוטן זיינען געציילטע... ער אַטעמט שוין קוים... הענרי'ס שטאַרקע הענט קלאַמערן זיך אַלץ שטאַר-קער און שטאַרקער. דזשימי איז אַבער צופרידן, וואָס הענרי צעגייט זיך פּון ווייטאַג. ער סטראַשעט שוין ניט: איך שים!
— נאָר בעט זיך כמעט:

— דזשימי, הייס דיין הונט מיר אָפּלאָזן. וועל איך דיך אָפּלאָזן!

דזשימי בורטשעט קוים אַרויס, אַבער פעסט און אַנטשלאָסן!

ער וועט עם ניט טאָן, מעג עם אים, דזשימי'ן אויך דאָס לעבן
קאָסטן... ער שרייט נאָך אַרויס :

— נעם אים, מור !

דער הונט לאָזט אָפּ די ערשטע פּוס און בייסט זיך אַרײַן גיך
אין דער צווייטער פּוס, וואָס האָט אים געבריקעט... הענרי ניט
אַ קוויטש אַ משונה'דיגן און ווילדן, און די הענט איבער דזשימי'ס
האַלדן ווערן לויז... לאָזן נאָך...

סאָלי, וואָס איז געשטאַנען די גאַנצע צייט פון געראַנגל אָן
אַ זייט אַ צעטומלטע, האָט זיך פון קוויטש אויפגעכאַפט, אַ נעם
געטאָן דאָס בענקל און אַ וואָרף געטאָן דעם הונט אין קאַפּ. מור
האָט זיך אַ טרייסל געטאָן, אָפּגעלאָזן הענרי'ן און זיך אַ וואָרף
געטאָן צו סאָלי'ן. ער האָט איר אַ זעץ געטאָן מיטן גאַנצן גוף
אַזוי, אַז סאָלי איז אומגעפאַלן...

דער הונט האָט דאָ גוט אויסגערעכנט. ער האָט נישט געד
טראַכט צו גיין זיך ראַנגלען מיט סאָלי'ן. ער האָט געזען, אַז זי
איז צעשראָקן און זוכט נאָך אַן אָרט צו אַנטלויפן. ער האָט איר
נאָך געוואָלט אָנשרעקן און זיך ווידער נעמען צו הענרי'ן.

אַבער דזשימי האָט מור'ס גאַנצן פּלאַן איבערגעפירט. דזשימי,
וואָס איז געווען אַזוי איינגע'עקשנ'ט, אַז ער האָט שוין ניט
געקוקט, אַף זיין לעבן, אַבי נקמה צו נעמען פון הענרי'ן, האָט ניט
געקאָנט ביישטיין סאָלי'ס געוויין :

— דזשימי, האָב רחמנות, נעם צו דעם הונט !

ער האָט גענומען זיך בעטן באַ מור'ן !

— לאָז אָפּ ! גענוג !

מור האָט אַ דריי געטאָן מיט'ן עק, און אוועק אין אַ ווינקל.
הענרי האָט זיך קוים אויפגעהויבן, געשאַלטן אַלץ וואָס עם
לעבט, זיך געשעמט צו קוקן דזשימי'ן אין די אויגן.

גענומען סאָלי'ן באַם האַנט און בורטשנדיג אוועק :

— וואָרט, „ווייס בלוט“ !

* * *

מור שטאַמט פון נאָך ווייט, אַזש פון דייטשלאַנד. זיין מאַמע

איז געווען איינע פון די בעסטע דייטשע פאליצי-יי-הינט. נאך דער מלחמה האָט באַם פאַראַרעמטן באַלעבאָס אים אָפּגעקויפט און אַמעריקאַנער סאַלדאַט. נעקויפט האָט ער אים פאַר אַ קלייניג-קייט, פאַר אַ דאָלאַר. מיט דעמדאָזיגן סאַלדאַט איז דאָס מור געקומען אין אַמעריקע. דער סאַלדאַט, וואָס האָט פריער קיינמאָל נישט געאַרבעט, אָן אַ פאַך, האָט דעם הונט לײַה געהאַט, אָבער ער האָט זיך נאָך אַ פאַר וואַכן אַרומדרייען, זוכנדיג און ניט געפינענדיג קיין אַרבעט, געמוזט פאַרקויפן דעם הונט. דעם הונט'ס יחוס פאַפירן האָט ער ניט געהאַט, און אויסגעקוקט האָט מור קליין-געוויקסיג און דיק, ניט ווי די דייטשע הינט — שמאָל און הויך — האָט קיינער ניט געגלויבט, אַז דאָס איז אַ דייטשער הונט ...

ער האָט אים פאַרקויפט פאַר ביליג, צו אַ סוחר פון אַ קראָם, וואו מען קויפט און פאַרקויפט הינט.

דער סוחר פון די הינט האָט אין מור'ן זיין יחוס אויף ניט דערקאַנט און האָט דעריבער געגעבן דעם סאַלדאַט נאָך אַ דאָלאַר. מור, ניט געוואוינט צו ליגן פאַרשפאַרט אין אַ שטייג, האָט געהאַלטן אין איין וואויען און איז אין די עטלאַכע טעג פאַרמאַגערט געוואָרן אזוי, אַז ער האָט אויסגעזען ווי אַ קאַץ ...

דער באַלעבאָס, וואָס האָט געהאַלטן הויך-פּרייזיגע הינט, האָט דערזען, אַז מור „פירט“ אים איבער דעם אויסזען פון קראָם.

ער האָט געפרוואווט עטלאַכע קונים איינריידן, אַז מור איז אַ דייטשער הונט. זיי האָבן געלאַכט:

— מאַך זיך ניט נאַריש!

ער האָט דערזען, אַז ער מוז פטור ווערן פון הונט. ער האָט אים געקאַנט גאַנץ איינפאַך אַרויסטרייבן, איז ער אָבער געווען קאַרג.

צו זיין גליק, ווי אַלע פון זיין גלייכן, איז דזשימו איינמאָל פאַרבייגעגאַנגען דעם הונט-סטאַר, דער באַלעבאָס האָט אים אַריינגערופן:

— דזשימי, ווילסט קויפן א מציאה? זעסט א הונט א צאצקע?

דזשימי קראצט זיך אין אויער! שמעלט אויס די אויגן:

— א מציאה? וויפיל?

אין דער אמת'ן איז דזשימי'ן ניט אָנגעגאַנגען אזוי וואָס און ווען מען פאַרקויפט אים. אים איז אַרײַן אין קאַפּ דאָס וואָרט „מציאה“. אויף מציאות איז דער קליינער דזשימי שמענדיג א בעלזן. ווען עס ווערט אין שטאָט, א דאָלאַר אויספאַרקויף, אזוי פּוצט זיך דזשימי אויס אין זיינע געלע שיד מיטן נייעם בלויען אַנצוג און שפּאַצירט אַוועק איבער די קראַמען. ער קויפט אַלץ, וואָס עס קוקט אים אויס ביליג, צי ער דאַרף עס, צי ניט. דערפאַר זיינען באַ אים אין שטיבל דאָ אַלערליי שיינע זאַכן. אַפילו ווייבערשע בליוזקעס...

אזוי אויך מיטן הונט.

דער סוחר האָט פּרובירט באַ אים אויסבעטן אַ פינפערל, כדי עס זאָל ניט קליינגען צו הויך, האָט ער געזאָגט:

— איז עס ווערט א „פּין“?

דזשימי האָט אויפגעציטערט:

— אַ פינפערל? וואו איז דאָ די מציאה?

דער קרעמער האָט פאַרלוירן די גאַנצע זיכערקייט. געזען, אַז אַפילו דזשימי פאַרשטייט שוין די ווערט פון הונט.

ער איז גלייך אַראָפּ אַף צוויי און געשלעפט דזשימי'ן צום בוך, ווייזן, וויפיל ער אַליין האָט באַצאָלט.

דזשימי'ן האָט דער „דיום“, ווי דער סוחר האָט אַפן קרעמערשן

לשון אָנגערופן די צוויי דאָלאַר, — אויך ניט איבערראַשט:

— ניט פאַר מיר, סער! און גענומען זיך אַרויסרוקן פון

קראָם, און האָט שוין גענומען קאַלט ווערן צום גאַנצן מסחר,

גענומען זיך באַזיגען:

— צו וואָס דאַרף ער אַ הונט?

און ניט נאָר גענומען קאַלט ווערן, נאָר אויך זיך גענומען

שרעקן. אַ הונט? ער זעט אויס צו זיין אַ ביווער, ער קאָן אים,

דזשימי'ן אליין, צעבייסן, און ווידער, חברה וועלן לאכן, וועלן זאגן:

די „ווייס-הינטיש בלוט“ — האָט זיך געקויפט אַ הונט! דאָס געניטע אויג פון קרעמער האָט גלייך דערזען, אַז דזשימי ווערט קאלט און גענומען אים אַף אַנדערע וועגן.

— איך וועט זיך מיט דיר, אַז דו האָסט קיין געלט ניט! טאָצו וואָס האַקסטו סתם אַ קאַפּ! דזשימי ווערט פאַרשעמט. ער דערפילט אין זיך די גאַנצע הייסקייט פון נענערשן בלוט:

— געלט! איבערגענוג! אפילו צו קויפן דיין גאַנצע קראָם! דזשימי האָט אַביסל איבערטריבן, געהאַט ניט אַזוי פיל געלט, ווייל עס זיינען דאָרט געווען אויסער הינט אויף הינער און פייגע-לאָף טייערע. דזשימי איז געווען אַ שפּאַרער, און געהאַט אונטער'ן וועסט איינגענייט אַ פעקל אַסיגנאַציעס און אפילו אַ באַנק-ביכל, וואָס דער קאַסירער האָט שוין געדאַרפט איבערדרייען אַף דער צענטער בלעטל.

ער האָט אַרויסגעשלעפט אַ פעקל אַסיגנאַציעס און געפאַכעט דערמיט דעם קרעמער אין די אויגן:
— זע!

דער קרעמער לאָזט אים אָבער ניט אָפּ:
— דו ווילסט אָבער ניט קויפן! אַט וועלן מיר זען! איך וואָרף אַ קוואַדער, צי דו גייסט מיר געבן אַ דאָלאַר צי צוויי. וואָס ווילסטו, „קאַפּ“ צי „אַדלער“?
— קאַפּ! — שרייט דזשימי מיט אַזאַרט.

דער קרעמער גיט דעם קוואַדער אַ דריי אויס, ווייל דערפילן מיט די פינגער, וואו איז „קאַפּ“ און קאָן עס ניט. דזשימי'ס גרויסע ווייסע אויגן זיינען אינגאַנצן פון שרעק אַרויסגעוואָרפן. דער קוואַדער פאַלט מיט אַ סווישטש אַף דר'ערד. דער קרעמער מיט דזשימי'ן גיבן זיך אַ לאָז צו דר'ערד און עס איז „קאַפּ“.

דזשימי האָט געוואונען!
דער קרעמער בייסט די ליפן. נאָך קיינמאַל אין זיין לעבן אין

„פינטש“ ניט פארלארן, א שלים-מול'דיגער הונט. ער עפנט אויף די שטייג, פארווארפט אה מור'ס האלדז א שטריק און גיט אים שטארק א צי, אזוי, אז ס'הייבט מור'ן אן צו שטיקן. — — —
 חדשים-לאנג איז מור דארט געלעגן, און פרייער לופט, אין אן עיפוש'דיגער שטייג, נעבן א מיאוס'ן סקאטלענדישן הונט, א בעל נאוו, און א שוואכער מיט קראנקע געדערים. דער באלעכאם פון סטאר האט אים געהאלטן טייער, אים געקארמעט מיט פלויש און ברויט צו זאט, אבער מור'ן קיינמאל ניט צוגעווארפן אפילו א שטיקל, כאטש ער איז געווען הונגעריג. מור האט דעם סקאטלענדר מיט דער לאפע עטאכע מאל א שטויס געטאן, האט ער זיך צעוואיעט אזוי, אז דער באלעכאם האט דעהערט און מור'ן געגעבן מיט א שטעקן איבער די זייטן.

דערשמעקנדיג איצט די פרייע לופט, האט מור גענומען זיך טראגן אזוי האסטיג, אז ער האט אפילו ניט געפילט דעם שטריק וואס ציט ארום האלדז, און דזשימי האט געמוזט שטארק לויפן אים נאכצוהאלטן.

דזשימי איז געווען גערעכט. די נעגער-יונגען דערזעענדיג דזשימי'ן מיט א הונט, האבן אים גענומען נאכלויפן מיט א הורא און ווארפן שטיינדלאך.

עטלאכע שטיינדלאך האבן געטראפן מור'ן. אבער מור האט זיך אפגעטרייסלט און זיך געמאכט ניט-וויסנדיג.

אז זיי זיינען אריין צו דזשימי'ן אין שטיבל, האט מור זיך גוט אומגעקוקט, ווי ער וואלט באטראכט, וואו איז ער דא אין דער וועלט און ווער איז איצט זיין באלעכאם.

דזשימי'ן האט פארדראסן, וואס ער האט געקויפט דעם הונט און זיך אליין געשאלטן:

— שווארצער פנים! — זיך געלאזט אריינריידן פון ווייסן!
 דזשימי האט אראפגענומען דאס שטריקל פון מור'ן, געטראכט צו עפענען די טיר און אים ארויסטרייבן, אבער דאס הארץ האט ניט דערלאזן. א מיצאה! און געלאזט עס אה גאט'ס באראט:
 — וויל ער, זאל ער אנטלויפן!

מור האָט געזען, אז דאָ איז ניט קיין הונט־קראָם. ער האָט זיך דערמאָנט די היים, וואו זיין מאַמע מיט נאָך קלייניקע ברידער־לאַך האָבן אַרומגעשפּאַצירט. דאָרט איז אויך געווען נאָר איין בעט.

דאָס איז אים געפעלן. ער איז אַרויפגעקראָכן אַפֿן בעט, זיך געלייגט אין ווינקל. פאַרזשמורעט די אייגעלאַך און געזען: דזשימי האָט פֿון אייוועלע אַרויסגענומען אַ שטיק געבראַטן פֿלייש מיט אַ פֿלאַש מיִלך. ער זעצט זיך באַם טיש, כראַמשקעט מיט די ציין. מור פאַרגעסט, אז עס איז ניט די אַמאָליגע היים, צעטומלט פֿון פֿליישיגן ריח, קריכט ער אויך צו צום טיש, לייגט אַוועק דעם קאַפּ, דזשימי רוקט אים צו אַ שטיק פֿלייש און באַלד נאָך איינע. מור פֿילט אַ זאַטקייט, גייט אַוועק פֿון טיש און לייגט זיך צוריק אין בעט. . . אזוי איז עס געגאַנגען וואָכן און וואָכן. . . פֿון גוט פֿרעסן קריגט מור נאָר אַן אַנדערע פעל. די האָר ווערן גלאַנציג און דער בויך קיילעכדיג.

דזשימי איז אין דער צייט ווייניג אַרויס פֿון שטוב. געהאַט אַ סך שיד צו פאַרריכטן. עס איז געווען האַרבסט, און וואו צו גיין איז אויך ניט געווען. צו די שכנים נעגער איז דזשימי קיינ־מאַל ניט געגאַנגען און אַף די בריקלאַך איז צוליב'ן מיאוס'ן וועטער, קיינער ניט געזעסן. שפעטער האָט גענומען ווערן ווייניג אַרבעט און דער וועטער שענער. עס זיינען געקומען, כאַטש אין האַרבסט, טעג שיינענדיגע, אַזעלכע, אז מען האָט אָן זיי ניט געקאָנט דערקאַנען צי זיי זיינען זומערדיגע צי ווינטערדיגע. אויס־געקומט ווי פאַרבלאַנדושעטע זומערדיגע טעג. דזשימי'ן האָבן זיי ניט געלאָזט איינרוען, געשלעפט פֿון שטוב. ער האָט איינגע־שטעלט זיינע ביינער און אַוועק אין שענק. אמת, מיט זייטיגע וועגן, געמוזט אפֿילו עטלאַכע פאַרקנס אַריבערקריכן.

ער האָט ניט באַמערקט, אז מור לויפט אים נאָך. מור האָט ניט געוואוסט צי דער קליינער מאָדנער מענטשעלע וויל ער זאָל מיטגיין, און מור, אי אָנגעבונדן אָן אים, אי ער האָט שוין אויך געוואַלט אַ שפּאַציר כאַפֿן — האָט זיך געהאַלטן פֿון ווייטן.

אפילו שטייענדיג באם בופעט אין שענק האָט דזשימי ניט באַמערקט, אַז מור ליגט לעבן אים אַן אויסגעצויגענער. דזשימי'ן האָט שוין פאַרדראָסן, וואָס ער איז דאָ געקומען. דער שענק איז געווען פול מיט יונגען און אפילו הענרי דער דרום'דיגער איז דאָרט אויך געווען. ער האָט געפילט הינטער זיך די בייזע און ווינקענדיגע בליקן פון די יונגען. ער האָט פאַרשטאַנען אַז די חברה גייען דאָ מיט אים מאַכן אַ הוידע. מ'וועט אים אַ כאַפּ טאָן פאַר די הענט און פיס און מ'וועט אים אַזוי לאַנג הוידען ביז מ'וועט אים אַ וואָרף טאָן אַן דר'ערד.

זיינע אויגן האָבן געמאַנצט איבער'ן טיר, און געטראַכט ווי אַזוי זיך אַרויסצודרייען. אָבער אַט פילט ער אַ האַנט אַף זיך און ער ליגט שוין מיט'ן פנים אַרויף. . . דזשימי הויבט זיך אָן צו צאַפּלען, כאַטש ער ווייסט גאַנץ גוט, אַז ער וועט מיט דעם נאָך ערגער מאַכן. . .

נאָך פּלוצלונג איז מור אַף אים און באַלד מיט שטאַרקייט אַף הענרי'ן און פון אים אַף דזשאַרדזש'ן. זיי גיבן אַ קוויטש, די אויגן ווערן באַ זיי גרויס. זיי לאָזן אים אָפּ. די יונגען כאַפּן ביינקלאַך, ברעכן אויס די פיסלאַך און לאָזן זיך צו מור'ן, וועלכער קייקלט זיך מיט הענרי'ן אַ צעבלומטער אַף דער ערד. דזשימי כאַפּט אַ קוק אַף מור'ן, און מור אַף אים. ער לייענט אין זיינע אויגן, ווי ער וואָלט געזאָגט:

— דו, טראַג זיך אָפּ!

דזשימי לויפט, שטעלט זיך אָפּ, קוקט זיך אום אַף צוריק און זעט ניט מור'ן. . . עס קלעמט אים דאָס האַרץ. אָבער קומענדיג צום שטיבל, איז שוין מור געשטאַנען. . . און געלעקט אַ צעבלור טינטע פום מיט אַ פאַרמאַכטע אויג.

דזשימי האָט געעפנט די טיר, זיי זיינען ביידע אַריין. מור האָט זיך אויסגעלייגט אַפן בעט. דזשימי האָט גענומען די וואַש-שיסל, אים גוט אויסגעוואַשן דעם פום, און עס באַגאַסן מיט ברענענדיגן יאָד. מור האָט געוואָיעט, אָבער שטיל און איינגע-האַלטן. דזשימי האָט אָנגעגאַסן אַ שיסל מילך און צוגעטראַגן

מור'ן. ער האָט עס אַרײַנגעשלוכצט דאָרשטיג ... און געלעט מיט די לאַפעס דזשימי'ן ...

פון דעמאָלט אָן איז דזשימי מיט מור'ן געוואָרן גוטע פריינט. מור האָט שוין לאַנג געזען, אַז קיין בעסערן באַלעבאָס פון דזשימי'ן קאָן ער ניט האָבן און דזשימי האָט איצט דערזען, אַז קיין בעסערן חבר ווי מור'ן וועט ער שוין ניט האָבן.

אַף דזשימי'ן האָט מען, זינט מ'האָט זיך דערוואוסט ווער מור איז, גענומען קוקן נאָך אַנדערש. מ'האָט אים נאָך אַלץ נאָכגע-שריען „ווייס בלוט“, „מענטשעלע“! אָבער אַלץ פון ווייטן, געוואָרפן אַפילו אַ שטיינדל, אָבער נאָך פון אַ באַהעלטעניש, אָבער אַ „הוידע“ פון אים האָט מען שוין מורא געהאט צו מאַכן.

מור האָט זיך אַפילו דורכגעשפּאַצירט יעדן טאָג דורכ'ן נעגערשן געסל און עטלאַכע מאָל געמאַכט אַ שפּאַציר אין שטאָט, פאַרבייגעגאַנגען די הינט-קראָם. דער באַלעבאָס האָט אים דער-קאַנט און זיך געיאָגט נאָך אים מיט אַ פעטליע. מור איז אָבער אַנטלאָפן מיט דער פעטליע און זיך שטאַרק געהיט קומענדיג ווידער אין שטאָט, סידן ער איז געגאַנגען מיט דזשימי'ן.

דער באַלעבאָס פון קראָם איז עטלאַכע מאָל געקומען צו דזשימי'ן, פרובירט באַ אים צוריק אָפּקויפן מור'ן, אָבער דזשימי האָט געלאַכט:

— האָסט ניט אַזוי פיל געלט!

די יונגען אין גאַס האָבן מור'ן עטלאַכע מאָל אונטערגעוואָרפן סם איינגעקאַטן אין ברויט. מור האָט עס אָבער ניט אויפגע-הויבן. פאַרוואָרפן עס מיט דער לאַפע, געוויזן, אַז ער האָט גענוג צו עסן אין דערהיים.

* * *

זינט אָבער די נאַכט מיט סאַלי'ן, איז עפעס פאַרגעקומען צווישן דזשימי'ן און מור'ן. זיי זייגען געוואָרן ביז און אָנגע-שטויסן איינער אָפן צווייטן.

דזשימי איז אַרומגעגאַנגען אַ פאַראומערטער, אַ בייזער אַף זיך אַליין און אַף אַלעמען. ניט געקאַנט פאַרליידן וואָס עמיצער

איז דא אין שטוב. ער האט אפילו ניט געקאנט צווען, ווי מור דרייט זיך ארום. איבערהויפט, וואס ער קריכט אפן בעט, ווייל דזשימי האט געלאזט, זינט יענער נאכט, די בעט ליידגיג. אליין זיך אָנגעשפּאַרט נאָר, ווי אין יענער נאכט, ווען סאלי איז געקומען, אפן ברעג בעט... ער האט מור'ן ארויסגעווארפן אין פאָדער-הויז. ער האט פארמאכט די טירן און ניט אריינגעלאזט קיינעם מיט „ארבעט“. כאַטש שטענדיג, אז ער האט געזען א נעגערטע טראַגן צו אים שיד האט אים די האַרץ געקלאַפּט שטאַרק, געווען אויפגערעגט און געוואַלט טרעפן צי דאַרף מען א פאָר זיילן מיט אַפּצאַסן, צי נאָר אַ לאַטקע.

מור איז אויך געווען ביז, וואָס דזשימי האט אים אַרויס-געטריבן פון שטוב. עס האט אים פאַרדראָסן, וואָס דזשימי האט אים ניט צוגעלאָזן צו הענר'ן... כאַטש סאלי האט אים שיעור א ביין איבערגעבראַכן.

דזשימי איז אים געוואָרן פרעמד. ער האט אָנגעהויבן בענקען נאָכ'ן אלטן באַלעבאָס. יענער איז געווען הויך און שלאַנק. אז יענער פלעגט דורכשפאַצירן די גאַס מיט אים האָבן מענטשן זיך אָפּגערוקט מיט דרף אַרץ אָן אַ זייט. און דאָ, אז ער גייט מיט דזשימי'ן, וואָרפט יעדער אין אים שטיינער.

מור איז געווען אויך שטאַרק הונגעריג. דזשימי האט קיין זאַך ניט געבראַכט און עס איז שוין ניט געווען וואָס צו עסן. כאַטש נעם און עס אויף די קאַץ...

מור איז אַרויס פון שטוב און איז אַוועק אין גאַס מיט'ן געדאַנק שוין מער ניט צוריק קומען צו דזשימי'ן: ער וועט געפינען אַן אַנדער באַלעבאָס.

ער האט זיך דערמאָנט אָן באַב'ן, טאַקע דזשימי'ס א פריינט, וואָס האט עטלעכע מאָל אים געוואַלט צולאַשטשען צו זיך מיט פלייש. קאָנטיג, א גוטער מענטש. קיינמאָל ניט געוואָרפן קיין שטיינער אין אים... דזשימי קומט אַמאָל צו באַב'ן און זיי שפילן ביידע אין קאָרטן...

באַב איז געזעסן אַפן שוועל און געשניצט אַ שטעקן. דער-

זעננדיג מור'ן האָט באַב געגעבן צו אים אַ פייה, אַריינגעלאָפן אין שטוב און באַלד אַרויסגעקומען מיט אַ שיסל געקעכץ.
מור, אַן אויסגעהונגערטער, האָט זיך צוגעכאַפט צום טעלער, אויסגעזשליאַקעט ביז צום טרוקן און געבליבן שטיין מיט אַן אָפן, הונגערדיג מויל.

באַב האָט פאַרשטאַנען, אז מור איז שטאַרק הונגערדיג, האָט ער אַרויסגעטראָגן וואָס נאָר ער האָט געפונען. באַב האָט געלאַכט איז געווען צופרידן, וואָס מור עסט און וואָס, פאַרנאַכט, אז די נעגערטע וועט קומען, וועט זי אַ צעשראַקענע אַרויסוואַרפן די גרויסע ווייסל-אויגן דערזענדיג אַ ליידיגן דעם גרויסן אייז-אַלמער.
מור, אַ זאַטער, שטייט — ניט אַהער און ניט אַהין — אַקוראַט ווי ער וואָלט גענומען טראַכטן פון צו גיין צוריק אַהיים, צו דזשימי'ן. ער האָט געזען, אז באַב איז ניט קיין שלעכטער יונג, און איז ניט אזוי קאַרג, ווי דזשימי. באַ אים קאַן מען כאַפן אַ בעסערן ביסן. אָבער ער האָט פייגט די נעגערטע, וועלכע קוקט אַף אים ווי אַף אַן אומזיסטן פּרעסער און ווי אַף איינעם, וואָס נעמט צו באַב'ן פון איר. זי האָט עס אים געגעבן צו פאַרשטיין דורך עטלאַכע בריקעס, ווען באַב איז ניט געווען אין שטוב. זי האָט אים אפילו פּרוּבירט צו וואַרפן סס.

ווידער איז אפילו צווישן דזשימי'ן און באַב'ן געווען אַן אונטער-שייד, באַב מיט זיין גאַנצער גוטסקייט צו מור'ן, האָט זיך געפילט „באַלעבאַס“, און באַ דזשימי'ן חבּר'ישקייט...
מור האָט אפילו שוין פאַרגעסן צוליב וואָס און ווען ער איז אַנטלאָפן פון דזשימי'ן.

דאָך קאַן זיין, אז ער וואָלט זיך נאָך געשפּילט עטלאַכע טעג מיט באַב'ן, אפילו געגאַנגען מיט אים כאַפן אַ פּאַר האָזן, נאָך וואָס דזשימי גייט קיינמאָל ניט, און וואָלט נאָכדעם אַוועק צו דזשימי'ן. און ווייטער, אזוי אויך פון צייט צו צייט געקומען באַזוכן באַב'ן.

דזשימי, קומענדיג אַביסל צו זיך, האָט אויפגעהויבן די פּאַר-האַנגען און דערזען, אז מור איז ניטאָ, האָט ער גענומען לויפן

זוכן דעם הונט... ער איז דורכגעלאפן אלע נעגערשע הויפן,
איינגעשמעלט זיך און אריינגעקוקט אין אלע לעכער, געפויפט:
אפשר האָט עמיז מור'ן געכאַפט און אָנגעבונדן.

געפונען האָט ער אים ערשט פאַרנאַכט צו, באַ באַב'ן...
מור קוקט דזשימי'ן אָן, וויל אַרויפּשפּרינגען צו אים אַפּן
פּאַלע. ער פילט זיך שולדיג, לאָזט אַרונטער די אויערן, קריכט
אָוועק אָן אַ זייט, ציט זיך אַויס און קוקט נאָר מיט אַ זייטיג
אויגל... ער זעט, באַב קלאַפט דזשימי'ן איבערן פלייצע. דזשימי
האַלט אַרונטערנעלאָזן די אויגן...

— וואָס איז דאָ? ...

דזשימי האָט געזאָגט באַב'ן, אַז אויב ער גיט אים ניט אַפּ
דעם הונט, וועט ער ניט אַפּטרעטן...

באַב לאַכט:

— בלייב!

דזשימי טרעט טאַקע ניט אַפּ פון באַב'ס שטוב, און האָט אפילו
אריבערגעטראָגן דעם וואַרשטאַט צו באַב'ן אין פּאָדער-הויז...
און דאָרט ליגט אויך מור אַפּן שטרוי-זאַק...

מור פּרוּבירט אין די נעכט צוגיין צו דזשימי'ן און אים לעקן
מיטן צונג. דזשימי איז בייז און טרייבט אים אַפּ. ביסלאַכוויז
בעט זיך דזשימי איבער און האַלדזט מור'ן...

מור איז צום אָנהויב געווען צופּרידן פון גאַנצן צופאַל. ער
האַט טאַקע ליב דזשימי'ן, אָבער באַב'ן האָט ער אויך ניט פּיינט
און אַזוי האָט ער זיי בייזן נעבן זיך...

ער פאַרשטייט אָבער ניט מיט זיין הינטישן קאַפּ, אַז דזשימי
ליגט באַב'ן אין פּאָדער-הויז נאָר ווייל ער מיינט, אַז מור
האַט ליב באַב'ן און וויל פון אים ניט אָוועק...

אין די טעג גייט מור אָוועק מיט באַב'ן אַף יאַגד, און טראָגט
מיט גאָוה די געשאַסענע פּייגעלאַך אַהיים.

דאָס זיינען אָבער געווען די האַניג-טעג... מור'ן האָט
גענומען דערעסן דער פּלאַץ. ער מוז ליגן אַף אַ שטרוי-זעקל אין
פּאָדער-הויז, טאָר אַפּן בעט ניט אַרויפגיין. און אַז ער איז איינ-

מאָל אַרויף, האָט אים ניט בלוז די נעגערטע, נאָר אפילו באַב
אַליין אויף געשלאָגן.

ער האָט אויך גענומען פילן אַ ווייטאָג אין האַרצן און גע-
טראַכט, אז די נעגערטע האָט אים ווי עס איז אַריינגענאַרט מיט
ס.ס. . . .

איין טאָג, אז באַב איז ניט געווען אין שטוב, האָט די נעגערטע,
וואָס האָט די גאַנצע צייט ניט געקאָנט פאַרטראָגן „ווייס בלוט“,
געכאַפט די אַלטע שיד מיט די געצייג און גענומען וואַרפן אינ-
דרויסן. . . .

— אַרויס, „ווייס בלוט“!

דזשימי האָט געוואַרפן אַ ביזן בליק צו מור'ן. . . .

— אַלץ צוליב דיר!

מור איז געווען צופרידן פון דעם. געזען אַן אויסלייז. האָט
געכאַפט די שיד און עס געטראָגן צו דזשימי'ס שטיבל. . . .

דזשימי האָט דעם הונט ניט פאַרשטאַנען, געמיינט, אז אויך
ער וויל פטור ווערן פון אים. . . .

ער האָט גאָרניט גערעדט, איז אַרויף באַ באַב'ן אַפן בוידעם
וואו דער גרויסער אינדיאַנער רימען איז געווען אָנגעבונדן. . . .

אז מ'האַט אים געפונען, איז ער שוין געווען קאַלט. . . .

באַב האָט אים געגעבן אַ בריק און אַרויסגעוואַרפן אין דרויסן
און קליינע נעגערלאַך האָבן אים געשליידערט און נאָכגעלאָפן
דעם קברנ'ס אויטאָמאָביל.

— „ווייס בלוט“!

* * *

גאַנצע טעג האָט באַב אַרומגעזוכט מור'ן, וועלכער איז פאַר-
שוואונדן געוואָרן באַלד נאָך דזשימי'ס טויט. ער האָט אים ענדר
לאַך געפונען מיט פאַרסקאַריטשעטע ציין אַפן בית-עולם, אַפן
פרישן בערגל זאַמר, וואו עס איז געלעגן באַגראָבן „ווייס בלוט“. . . .

ברודער ליבע

צוויי ברידער זיינען זיי געווען. געהאט האָבן זיי איינע און דיזעלביגע פנימ'ער און ביידע פון איין וואוקס. אויך אין עלטער כמעט איינס — דער אונטערשייד איז געווען נאָר אין אַ קנאַפן יאָר.

צוויי, אַז מענטשן זייטיגע, האָבן זיך געטומלט, גערופן :
— בעני !

כאַטש דאָס איז געווען ביינוש.

— יא, דו ביסט דאָך דער עלטערער ?

כאַטש דאָס איז דער אינגסטער געווען.

נאָר איינע האָט זיך ניט געטומלט. דאָס איז געווען אַ יונג שוין בלאַנד מיידל. באַ איר איז געווען אַ גרויסער אונטערשייד צווישן די צוויי ברידער. זי האָט זיי ניט פאַנאָדערגעטיילט אין עלטער און אינגער, און בעני און ביינוש, נאָר אין ליבע צו איינעם און גלייכגילטיקייט צום צווייטן — וואָס גרעניצט זיך מיט האָס. זי האָט געליבט דעם עלטערן ביינוש און פיינט געהאַט דעם אינגערן בעני.

פאַר איר זיינען זייערע פנימ'ער ניט געווען איינע און די זעלבע. זי האָט געזען דאָס, וואָס קיינער האָט ניט געזען :

באַ ביינוש'ן אַ פנים אַ מילדן, אַ ליבן, און באַ בעני'ן אַ פנים אַ האַרטן, אַ שטיק מירמל־שטיין.

און אפשר האָט זי קיין זאך ניט געזען, נאָר געפיל האָט איר אונטערגעזאָגט, אויסגעטראַכט אַ מעשה פון מילדקייט און האַרט־קייט.

זייער טאַטע, צאָליע, האָט אויך געזען אַן אונטערשייד. ער האָט פון ווי ווייט געקאַנט דערקאַנען, וועלכער איז בעני און וועלכער ביינוש. אין וואָס דער אונטערשייד איז באַשטאַנען

האָט ער אַליין ניט געוואוסט. ער האָט אָבער ניט געהאַנדלט, ווי די שיינע בלאַנדע מיידל. ער האָט זיי ביידן גלייך ליב געהאַט, און תמיד געזען צו היטן דאָס גלייכגעוויכט, קיינער זאָל ניט געקריווד דעם ווערן, — ביידע קינדער!

נאָר, אַט האָט זיך אָנגערוקט א פּאַסירונג, וואָס ער האָט ניט געוואוסט, ווי עס פאַרבייצוגניין. איינער פון זיי מוז געקריוודעט ווערן. וואָס טוט מען?

די געשיכטע איז געווען אזוי: זייער מאַמע איז געווען אַ קינדלדיגע. זי האָט געבוירן זיבן מיידלאַך — אַ מיידל באַ יעדער קינדפעט. ערשט אַפן אַכטן קינדפעט האָט זיך באַוויזן אַ אינגל — אַט דער ביינוש. צאָליע, דערזענדיג, אַז עס איז אַ אינגל, האָט דאָ גלייך זיך געכאַפט, אַז דאָ הויבט זיך אַ אַ סדרה אינגלאַך. עס איז טאַקע געווען ריכטיג. אין אַ קנאַפן יאָר איז געקומען בעני. עס וואָלטן געקומען נאָך „נעמען“, נאָר אַפן דריטן קינדפעט — מיט אַ זון און צענטן קינדפעט — קינד, האָט זי פאַרלאָרן דעם מוט און געשטאַרבן.

אין דער אמת איז צאָליע געווען צופרידן פון אינגל-איבערבייט, נאָר וואָס וואָלט געווען, ווען אַלע קינדער וואָלטן זין געווען, וואָס וואָלט ער געמאָן, ווען פּריזיוויציט קומט אָן? ... שיקן ניין בנים, איינעם נאָכן אַנדערן, פאַר סאַלדאַטן? ... ניין יאָר, — יאָר נאָך יאָר, דרייצן יאָר ביז אַלע וועלן זיין אויסגעדינטע, און נאָך פיר מיט אַ מאָל. — צאָליע איז אַן אויסגערעכנטער איד, רעכנט וואָס מאָרגן וועט זיין. ער איז אַוועק צום פּראַשעניע-שרייבער, און זיך דורכגערעדט. עס איז געבליבן, אַז צאָליע זאָל ביינוש'ן ניט פאַרשרייבן אין די מעטריקע-ביכער, ביז נאָך איינער וועט קומען, און דעמאָלט עס מאַכן פאַר אַ צוויילינג, וועט נאָר איינער דאַרפן גיין. דאָס איז דער געזעץ.

ער האָט אזוי געמאָן.

און די צייט איז טאַקע געקומען. נאָר ווער זאָל גיין? אים זיינען ביידע גלייך טייער, ביינוש, אזוי ווי בעני, און בעני, ווי ביינוש.

ברעכט זיך צאליע דעם קלוגן קאפ אין די טעג און נעכט, און געפינט ניט קיין עצה.

אויסער צאליע'ן ברעכט זיך נאך עמיץ דעם קאפ, — דאס איז די יונגע שיינע בלאַנדע מיידל.

זי קאן ביינוש'ן, ער איז צו גוט. ער וועט ניט לאָזן בעני'ן גיין, ער ביינוש איז דאָך דער עלטסטער.

קרעכצט דער טאטע אין די טעג און די מיידל וויינט אין די נעכט:

— פיר יאָר!

בא ביינוש'ן און בעני'ן איז אָבער די זאך באשלאָסן.

ביינוש טראַכט:

— נאָך ניט גענוג, וואָס איך האָב פון בעני'ן זיין ליבע מיידל

צוגענומען, ווייל בעני האָט דאָך דער ערשטער מיט דער מיידל

גענומען אַרומגיין, זאָל ער נאָך פאר מיר אין סאַלדראַטן „גיין“?

(די מיידל ווייסט ניט אַף געוויס צי ביינוש איז געווען דער

ערשטער, מיט וועמען זי האָט זיך באַקאָנט, אָדער בעני. ווייל

די ערשטע צייט האָט זי זיך אויף געטומלט, און איינעם אַף דעם

צווייטן פאַרביטן).

— יאָ, ער, ביינוש, וועט „גיין“ אין סאַלדראַטן און ער דאַרף

גיין.

בעני האָט געטראַכט נקמה'דיג:

זאָל ביינוש גיין. ער איז עלטער, און זי, די בלאַנדע, זאָל

אין גרויען צאָפּ פאַרזיצן.

ווען דער פריזיוורטאָג איז געקומען און בעני האָט דערזען

ביינוש'עס פאַרוויינטע אויגן און די מיידל מיטן בלאַס, אויס-

געצערט פנים, האָט זיך אין אים דערוועקט די ברודער-ליבע און

די פאַרשטיקטע ליבע צום מיידל און ער האָט געזאָגט:

— ברודער, דו האָסט אַ מיידל, וואָס ליבט דיך און דו ליבסט

זי. בלייב אין דערהיים.

— איך האָב אויף אַ מיידל, וואָס איך ליב, נאָר זי ליבט מיך

ניט. איר ליבן קאָן איך פון דערווייטן אַזוי גוט ווי פון דערנאַענט.

און אפשר נאָך בעסער. פונדערווייטנס וועל איך ניט זען, ווי זי ליבט א צווייטן, וועט זיך מיר דוכטן, אז זי ליבט מיך ... שטייט א פאַרביינקטע באַ די פענצטער און וואַרט אַף מיין קומען ... — איך וועל גיין!

די ברידער האָבן זיך געקושט און געוויינט.

בעני איז אין סאָלדאַטן אוועק ...

* * *

ביינזש האָט חתונה געהאַט מיט דער בלאַנדער מיידל. דעם ברודער אין די סאָלדאַטן אַ חתונה-איינלאַדונג געשיקט. געפילט, אז ער צאָלט דעם ברודער זיין חוב.

ער וועט זי פאַרגעסן און אפשר האָט ער זי שוין פאַרגעסן.

אויסער דעם האָט ביינזש אָנגעגרייט נאָך עפעס, מיט וואָס דעם ברודער דעם חוב צו דערצאָלן.

דאָס איז געווען זיין ווייב מערי'ס שוועסטער, אַ שיינע, ווי מערי, און אויך אַ בלאַנדע, וואָס איז פאַר דער צייט אויסגעוואַקסן פון אַ קינד אין אַ מיידל. ער איז זיכער, אז אויב בעני האָט נאָך זיין, ביינזש'עס ווייב, די בלאַנדע מיידל ניט פאַרגעסן, וועט ער זי פאַרגעסן, ווען ער וועט דערזען די יונגע נייע, דוכט זיך, איבערנייס אויסגעוואַקסענע מערי ...

איז אָבער מלחמה אַף דער וועלט געקומען.

בעני קאָן ניט קומען אַהיים. ער לאָזט הערן פון זיך נאָר אין בריוואַך קורצע און פאַרביטערטע ...

שטעכן זיי אים, ביינזש'ן, ווי מיט נאָרלען:

ער, ביינזש, איז אין אַלץ שולדיג, צוגענומען די ליכטע פון אים, און אים געשיקט אין מלחמה, כמעט אזאַ מעשה, ווי דוד מיט אוריה'ן. און דעם חוב צו באַצאָלן האָט ער שוין אויך ניט, זיין ווייב'ס שוועסטער איז צו אַן אנדער פרעמדן בחור אוועק.

און אָט איז שוין באַלד ניטאָ וועמען צו צאָלן. די לעצטע צייט לאָזט בעני פון זיך אינגאַנצן ניט הערן ...

איין טאָג, קומט אַן פון שטאָט אַ בריוו מיט שטעמפלען:

„קומט — נעמט אַף אייער ברודער דעם העלד, בעני נאָלד“.

א פעקל, ניט קיין ברודער, האָט מען ביינוש'ן געגעבן אין דער גרויסער שטאָט, וואוהין ער איז געקומען נאָכ'ן ברודער. א קערפער אָן פיס, ביז'ן סאַמע זיץ, און פאַרגעלט, אזוי, אז עס קוקט נאָר ניט אויס ווי אַ מענטש, נאָר ווי אַ פופע, וואָס מען האָט פון אַ רייכן הויז, נאָכדעם, ווי די קינדער האָבן פון דעם די פיס אַרויס-געריסן, אַרויסגעוואָרפן.

ביינש נעמט אַרום פאַרזיכטיג בעני'ן, וואָס קוקט אַה אים מיט גרויסע, אויסגעגלאַצטע, טאַקע פופע'שע אויגן. אינדערהיים וואַשט ער אים און פוצט אים אויס, ווי אַן אַלטוואַרג הענדלער זיינען אויפגעקליבענע זאַכן.

באָ בעני'ן צעשיינט זיך דאָס פנים, די אויגן צעפינקלען זיך. ביינש איז צופרידן, גליקלאַך, פאַרגעסט נאָר, אז בעני איז אַן פיס, די הענט האַלב געליימט, און דער געדאַנקען-גאַנג אויך ניט אין בעסטן אָרדנונג... אַבי דער פנים לייכט.

זיצט בעני טעג און נעכט אַפן בעט, און קוקט אויס, ווי אַ ניט-פאַרענדיגטע זאַך, וואָס וואַלגערט זיך דערווייל אַה בעט-ווייכענישן.

זיצט זיך אזוי, ציט פאַפיראַסן איינע נאָך די אַנדערע, און שפילט זיך קינדערש מיט צאַצקעלאַך און מענטשעלאַך און שמייכלט תמ'עוואַטע.

ביינש האָט שוין געהאַט ווי פאַרגעסן, אז עס איז זיין ברודער בעני, וואָס איז כמעט אין איין עלטער מיט אים און האָט געקאַנט זיין דאָס, וואָס ער, ביינש, איז איצט, און ער, ביינש, וואָס בעני איז איצט. עס האָט אים אויסגעקוקט, ווי אַ גאַנץ געוויינלאַכע זאַך — ער האָט באַ זיך אַפן בעט אַ לעבעדיג פעקל, וואָס שמייכלט און לאַכט הילכייג, אַט ווי עמיץ אַנדערש האָט אַ פויגל אין אַ שטייג. ער האָט פאַרגעסן, אז דאָס פעקל האָט אַ האַרץ, וואָס האָט גלוסטן, אַפּשר נאָך מער, ווי אַ האַרץ, וואָס שטייט אַה פיס. ביינש פילט נאָרניט בעני'ס אַנוועזנהייט, ער פלירטירט מיט זיין ווייב, מיט דער אַמאָליגער בלאַנדער מיידל, וואָס איז נאָך

היינט אין בעני'ס אויגן דיזעלבע בלאַנדע מיידל, וואָס אַמאָל, נאָר מער אויסגעוואַקסן און שענער.

אויף זי, די בלאַנדע מיידל, גייט אַרום אין די פּרימאַרנגס — ווי קיין פּרעמדער וואָלט אין שטוב ניט געווען — אין אַ דין מאָרגן-דאַק; אירע קערפּער-טיילן שניידן זיך בולט און דורכזיכ-טיג אויס... אַז זי דאַרף אַמאָל עפּעס איבערן בעט, וואו בעני זיצט, בויגט זי זיך אַריבער און אירע בריסטן רירן כמעט אָן בעני'ס ליפּן... און זי פּילט ניט, אַז זי ברענט אים, רייצט אים ביז משוגע...

ביינזש האָט זיך געכאַפּט, אַז ער האָט שוין בעני'ס געלעכטער פאַר אַ צייט ניט געהערט. ער איז צו אים צוגעגאַנגען און דערוען אַ פנים אַ פאַרהאַרטעוועטן, ווי אויסגעהאַמערט פון אייזן און אין די אויגן אַ פאַרביסן זשעדנעם קעזישן פייערל.

ביינזש האָט אים געאַרמט און געקושט:

— בעני, וואָס איז געשען?

בעני האָט זיך ווילד צעשמייכלט.

ביינזש'ן איז געוואָרן קלאָר: אַזאַ שמייכל האָט ער שוין באַ בעני'ן געזען אַמאָל, ווען די בלאַנדע מיידל, זיין ווייב, האָט געזאָגט, אַז זי ליבט אים, ביינזש'ן און ניט בעני'ן.

נאָר וואָס איז ער, ביינזש, שולדיג? טאַקע אַ האַרטע שטראַף: ער, בעני, זאָל מוזן זיצן און קוקן ווי זי, די בלאַנדע מיידל, ליבט אַן אַנדערן, און ער זאָל ניט קאַנען אַפילו פּראַטעסטירן מיט אַזאַ קלייניגקייט, ווי אוועקגיין? ...

יאָ, ער פאַרשטייט עס. עס קומט אָבער דאָך אויס, ווי ער, ביינזש, רייצט זיך נאָר מיט אים, נאַכדעם, ווי ער האָט פון אים אַלץ צוגענומען, אפילו די מעגלאַכקייט צו ווערן געליבט פון אַן אַנדער מיידל.

ביינזש וואָלט דעמאָלט אַלץ אים, בעני'ן, אוועקגעגעבן, אפילו זיין ווייב, וואָס ער ציטערט איבער איר אַזוי אינגעלש אייפער-זיכטיג. נאָר ווי אַזוי? עס זאָגן דער ווייב, וועט זי דאָך מיינען: — משוגע!

ער האָט שוין פֿרובירט דורך זייטיגע וועגן, געזאָגט צו איר :
— זיי גוט צו בעני'ן.

פֿאַרשטייט זי עס ניט, שטאַפֿט אים מיט עסנס, און דער
שמייכל דער בייזער, וואָס שטעכט אים, ביינוש'ן, דורך און דורך,
ווערט נאָך שאַרפֿער, בייסיקער.

ער האָט געוואָלט אָנגיין מיטן וועג, ווי צו אַ קאַז : געבן
מייז, כדי פון טיש ניט גלֹססן.

ער איז אוועק און געקויפט ליבע פֿאַר אים פון דער גאַס. אַ
מיידל, אַ שיינע געבראַכט. צוגעזאָגט דריי מאָל אזויפיל. נאָר
ווי יענע האָט דעם קריפֿל דערזען, האָט זי געגעבן אַ קוויטש און
איז אַנטלאָפֿן...

ביינוש'ן איז איינגעפֿאַלן אַ קרבן צו בריינגען.
ער האָט בעני'ן אויסגעוואַשן, נייע זידענע העמדער געקויפט.
מיט פֿאַרפיום די בעט צעגאַסן... און זיין ווייב, די בלאַנדע
מיידל, אים צוגעוואַרפֿן. — — —

* * *

דער פֿעקל־ברודער האָט געקרעכצט און געשמייכלט, בייסנדיג
ברודער'ס ווייב־לייב. — — —

ד ר י

פון דער גרויסער, טומלדיגער שמאָט ניו יאָרק זיינען אין איין הייסן זומער־טאָג דריי מענטשן אַרויסגעפאַרן אַף אַ „ראַטשע“.
אַלע דריי האָבן ניט געהאַט קיין פּאַראַויס־באַשטימטן פּלאַץ, וואוהין צו פּאַרן, און איינער פון צווייטן האָט ניט געוואוסט.
דאָך זיינען זיי אַלע דריי אָנגעקומען אַף איין און זעלביגן אָרט.
איינער פון די דריי, מיסטער נאָרגאָן, דאָס איז ניט געווען קיין אַרעמער „סיילעסמאַן“, וואָס האָט זיך באַצירט מיט דעם מיליאָנערסקן יחוס־דיגן נאָמען, כדי ער זאָל די נאַראַנים, די פאַרמער, קאָנען דערציילן אַ מעשה, אַז ער איז איינער פון דער מיליאָנערסקער משפּחה — נאָרגאָן.

דער נאָרגאָן איז געווען טאַקע דער אמת'ער מיליאָנער נאָרגאָן, וועמען יעדער אַמעריקאַנער שול־קינד שעצט אַזוי פיל, ווי וואַשינגטאָן און לינקאָלן.

דער צווייטער, דזשעקי, איז ניט געווען קיין מיליאָנער, נאָר אַ שוסטער, אַ פּראָסטער שוסטער, וואָס קאָן אפילו ניט גייען קיין נייע שיד, נאָר פאַרדיכט אַלטע.

דער דריטער, טשאַרלי, איז געווען לויטן פּאָך אַ שמיד, מיט אַ יחוס פון דור־דורות שמידן. ער איז געווען אַ קלוגער מענטש, ניט קיין עקשן, ווי אַנדערע שמידן, וואָס שטייען מיט פאַר־קאַטשעטע אַרבֿל און ווילן דוקא זיין שמידן, כאָטש פּערד גייען אַרויס פון דער מאַדע. ער איז צום אָנהויב אויך געווען איינגע'עקשנ'ט, ווי אַלע שמידן, ווען אויטאָמאָבילן זיינען אַרויס אַף דער וועלט, און געהאַלטן אין איין טענה'ן:

— פּערד וועלן צוריק באַהערשן די וועלט.

זעענדיג אָבער, אַז זיין וועלט־אַנשוואַונג האַלט ניט אויס, אַז אויטאָמאָבילן ווערן מער, און פּערד ווי די ערד וואַלט זיי איינגע־

ש'לונגען, האָט טשאַרלי אַרויסגעוואָרפֿן דעם בלאָדזאָק, אַראָפֿנער-
 נומען דעם שילד פֿון דעם, אַף וועלכן עס איז געווען געשריבן
 מיט גרויסע ווערטער: „פּערד־לאַזאַרעט“, אויסגעמעקט דאָס
 וואָרט „פּערד“ און אויפגעשריבן „אויטאָמאָביל“, און אזוי איז
 טשאַרלי געוואָרן אַן אויטאָמאָביל־מעכאַניקער.

דער מיליאָנער נאָרגאַן האָט, פּאַרשטייט זיך, דזשעקי'ן מיט
 טשאַרלי'ן ניט געקאַנט, און ניט געוואוסט, אַז אַזעלכע צוויי
 מענטשן עקזיסטירן אַף נאַט'ס וועלט. זיי האָבן אויך נאָרגאַנ'ען
 ניט געקאַנט פּערזענלעך, נאָר אַלס „גוטע“ אַמעריקאַנער, האָבן
 זיי געהערט פֿון אים און אים געשעצט.

די צוויי, דזשעקי מיט טשאַרלי'ן, האָבן זיך אויך ניט גוט
 געקאַנט, ניט געוואוסט אַפילו איינער דעם צווייטנ'ס נאָמען. זיי
 זיינען געווען נאָר שכנים אין אַ גרויסע טענעמענט־הויז; זיי
 האָבן זיך עטלעכע מאָל געטראָפֿן אַף די טרעפּ, און, ווי אַמערי-
 קאַנער, זיך באַגריסט מיט אַ „העלאָו“.

ווייטער איז זייער באַקאַנטשאַפט ניט גענאַנגען.

דזשעקי איז געווען אַ ליבהאַבער פֿון ביטערן טראָפֿן. ער
 האָט ניט פּאַרשטאַנען, ווי אזוי דאָס קומט, וואָס אַזעלכע
 גרויסע קאַפּ־מענטשן, ווי קאַנגרעס־לייט, האָבן פּאַרבאָטן אַזאַ
 וויכטיגע, נויטיגע זאַך, ווי אַביסל גוטן ספּירט. ער האָט
 זיך אָבער ווי־עס־איז אַן עצה געגעבן, געקויפט יעדן טאָג
 אַ פֿלעשל אַלקאָהאָל אין פּאַרב־קראָם און געמישט העלפט מיט
 וואַסער, און געמאַכט דאָס, וואָס מ'רופֿט „געשניטן אַלקאָהאָל“.

נאָך אַזאַ טרונק פֿלעגן באַ דזשעקי'ן ברענען די געדערס און
 זיך ציען ווי צום איבעררייסן. אין דערבייאַגן שענקל, וואָס האָט
 זיך גערופֿן „קאַפּע“, האָט ער פאַר אַ האַלבן דאָלאַר געקאַנט קויגן
 אַ גוטן „שאַס“ פֿון „לכנה־שיין“, אמת'ע גוטע סחורה, וואָס איז
 צענאַנגען אין אַלע גלידער. האָט מען דאָרט געגעבן אזוי ווייניג,
 בלויז די ליפֿן צו באַלעקן. דזשעקי איז ניט קיין פֿרויען־צימער.
 ער האָט פיינט זיך צו צערייצן, אַז געטרונקען שנאַפּס, זאָל זיי

געטרונקען. אז ניט, טרינקט מען וואסער און מ'טראכט בעת מעשה פון שנאפס.

דזשעקי האָט געהאַט אַן אָנקל אַ פאַרמער. ער איז, ווי דזשעקי, געווען אַ ליבהאַבער פון ביטערן טראָפּן. ער האָט אויך, ווי ער, ניט געקאָנט באַנעמען, פאַרוואָס ריכטער מיט גרויסע שטערנס און מיט אזוי פיל „מאַרד“, ווערן אין כעס און זעצן הינטער גראַטעס, ווען מען טרינקט שנאפס.

ער האָט זיך אויך אַן עצה געגעבן, און אַ סך בעסער, ווי דזשעקי. ער האָט זיך געמאַכט אַן אויוועלע, געשאַטן דאָרט קאַרן, און מיט דער הילף פון אַ „רעצעפט“ איז דאָס אַרויסגעקומען אמת'דיגע גוטע סחורה.

דזשעקי'ס אָנקל האָט גריילאָך געוואַלט בריינגען עטלעכע פּלאַשן זיין פלימעניק דזשעקי'ן. מיטנעמען אַ שטיק גערויכערט חזיר'פלייש, זיך זעצן מיט דזשעקי'ן אַף די שוסטער-ביינקלאָך און זופּן.

ער האָט גוט געוואוסט, אז דזשעקי'ן וועט עס אויך הנאה טאָן, ער וועט זיך אַזש כאַפּן קושן:
— פעטערל, לעבן זאָלסטו.

ער איז אָבער געווען אַ טרום און מורא געהאַט פאַר דער „גאָווערנמענט“*. מיט איר קאָן מען זיך ניט שפּילן. ער האָט שוין איינמאָל געהאַט מיט איר דערפאַרונג: עס האָט געפעלט צו די טעקסעס** עטלעכע צענדליג דאָלאַר, האָט די „גאָווערנ-מענט“ צוגענומען אַלע בהמות.

דאָך שטעלט ער זיך איין און בריינגט דזשעקי'ן אַ ביסל אין אַ קליין מעדיצין-פלעשל, טאַקע מער ניט די ליפּן צו באַנעצן. דזשעקי פילט זיך אי גוט, אי בייז, צערייצט... קערט די פלעשל אין העלדזל און לעקט, כאַטש זי איז שוין ליידג.

דער פעטער, דער פאַרמער, פילט דזשעקי'ס ליידן, טענה'ט ער מיט אים איין:

* מלוכה.

** מלוכה-רשטייער.

—דזשעקי, איך וועל דיר בריינגען קארן. באשטעל בא א בלעכער אן אויוועלע, און מאך פאר זיך אליין, וועסטו האבן צו שלוכצן, וויפיל דו ווילסט!

— דו, פעטערל, ביסט אף א פארם, קאנסטו טאן וואס דו ווילסט, די „גאווערנמענט“ וועט צו דייעע בלאַטעס ניט גרייכן... בא מיר איז אָבער א טענעמענט-הויז, דו ווייסט ניט, ווער דיין שכן איז, ס'קאָן אמאָל זיין גאר א „בלויער ראַק“.

פאר „בלויע רעק“ האָט דזשעקי מורא; מיט זיי האָט ער פיינט צו פראַווען קונצן. אזא איינער, אז ער קומט אַריין צו אים פאַרריכטן די שיד, נעמט ער קיין געלט ניט, פרייט זיך, אז ער בייזערט זיך ניט... שוין געהאַט אמאָל פאַרריכט די שיד פאר א „בלויען ראַק“, האָט ער זיך אָנגעטשעפעט, אז ער האָט אים „איבערגעפירט“ די שיד, אים געשלעפט אין געריכט, און ער האָט אים געמוזט באַצאלן פאר די „איבערגעפירטע“ שיד... .

טשאַרלי דער מעכאַניקער, איז אויך געווען א פאַרערער פון ביטערן טראַפן. נאָר בא אים איז אויסגעקומען די גאַנצע זאַך, ווי דער ענין מיט פערד: ניטאָ קיין פערד-שמידעריי, ווערט מען אן אויטאָמאָביל-מעכאַניקער; ניטאָ קיין ריכטיגע ספירט צום קויפן, דאַרף מען עס אליין מאַכן. האָט ער אין קוזשניע, וואו דער בלאַזזאַק איז געשטאַנען, איינגעשטעלט אן אויוועלע מיט א קראַן, וואָס פון א געמיש פון צוקער מיט קאַרטאָפל קאַפעט אַרויס שטאַרקער וואַרעמער ספירט. פאר „בלויע רעק“ האָט ער ניט מורא. ער איז א יונג מיט געזונטע אַרעמס, און „בלויע רעק“ ווייכן פון אַזעלכע, זיי האָבן ליב זיך צו אויזדעקעווען איבער שוואַכע, איינגעהויקערטע דזשעקי'ס.

טשאַרלי האָט איין מאָל, באַגעגענדיג דזשעקי'ן אף די טרעפּ, אים א פרעג געטאָן:

— שכן, ווילסט א „שאַס“ גוטע?!

בא דזשעקי'ן האָבן די אויגעלאַך זיך צעגלאַנצט און דזשאַן האָט לאַכנדיג אים אַריינגעגאַרנלט פון דער פלעשל — שטייענדיג אף די טרעפּ טאַקע.

דזשעקי האָט געציטערט און געטרונקען, און איז נאָכדעם געלאָפן מיט שרעק, טאָמער האָט אַ „בלויער ראָק" עס באַמערקט. איינמאָל, עס איז געווען אַ הייסער זומער-טאָג, האָט טשאַרלי באַגעגנט דזשעקי'ן אַף די טרעפּ. טשאַרלי האָט, ווי תמיד, אַ זאָג געטאָן דער ערשטער:

— העלאָו, שכן!

דזשעקי, וואָס ענטפערט תמיד מיט אַ שטילן העלאָו, ווייל ער פילט זיך עפעס קליינלאַך און נישטיג אַנטקעגן דעם הויכן געזונטן טשאַרלי, האָט דאָס מאָל געענטפערט מיט אַ הויכן „העלאָו". דאָס איז געווען דערפאַר, ווייל זיין פעטערל, דער פאַרמער, האָט אים דעם טאָג געבראַכט אַ גאַנצע פּלאַש, און זי איז שוין אַן אויסגעליידיגטע — טויזנט „בלויע רעק" קאָנען עס שוין פון אים ניט צונעמען. אינגאַנצן אַריינגעגאַרלט. און אויסער דעם „העלאָו" האָט ער נאָך צוגעלייגט:

— איז דיר גענוג הייס היינט, מיין שכן?

טשאַרלי איז שטיין געבליבן, האָט אים גוט-ברודעריש אַרויפגע-לייגט די האַנט אָפן אַקסל.

— צו-הייס! איך פאַר היינט אַף אַ „דאַטשע".

— וואוהיז, שכן?

— קעמפן ערגעץ!

דזשעקי איז נאָך אַף זיין לעבן קיינמאָל ניט אַרויסגעפאַרן אין ערגעץ. ער איז סיי ווינטער, סיי זומער געלעגן אין שטאָט. אַמאָל נאָך, אין די הייסע טעג, געגאַנגען כאַפן אַ שוויס. ער האָט געהערט דערפון, אַז רייכע מענטשן פאַרן זומער אַף „דאַט-שעס", נאָך אַז אַרעמע מענטשן, וואָס וואוינען אין טענעמענט-הייזער, פאַרן אויך, דאָס הערט ער דאָס ערשמע מאָל.

פון טשאַרלי'ן איז ער דערנאָנגען, אַז עס איז נאָך ניט אַזוי שווער: מ'ניט זיך אַן עצה, מ'אַרבעט אונטער באַ אַ פאַרמער עטלאַכע טעג, און דאָס איבעריגע לייגט מען אָפן פעלד און מ'טרינקט שנאַפּס.

טשאַרלי האָט גע'עצה'ט דזשעקי'ן אַרויפגיין צו דזשייק'ן דעם

דוּשָׁאָנְק־הֶעֱנְדְלֶעֳר, וועט ער פֿאַר אַ פֿינף־און־צוואַנציגער קרינו
אן אויטאָמאָביל מיט אַלע מכשירים.
טשאַרלי איז געווען אזוי גוט, אז ער האָט זיך אָנגעבאָטן אים צו
העלפֿן — מיט זיינע מבינות און אויף באַקאַנטשאַפט מיט דזשייק'ן
— באַם קויפֿן דעם אויטאָמאָביל.

* * *

דזשייק שטייט אָפֿן הויף, אין מויל איינגעביסן אַ „לאַ־פּאַלינאַ“
ציגאַר. דאָס איז אַגב דער איינציגער מיין ציגאַר, וואָס ער
רויכערט. ערשטנס, מיינט ער, אז דאָס איז דער בעסטער ציגאַר
אין דער וועלט. ווידער איז ער אַ נאַציאָנאַלער איד. זיינער אַ
לאַנדסמאַן האָט אים דערציילט, אז די „לאַ־פּאַלינאַ“ ציגאַרס
זיינען געמאַכט פֿון אַ אידן, און דער נאָמען מיטן בילד איז פֿון
אַ געוועזענער אידישער אָרעמער מיידל. און אויף ער, דער איד,
דער דערפינדער פֿון ציגאַר, איז געווען אַן אָרעמער אידישער בחור.
אי אַ איד, אי אַן אַרויפֿגעאַרבעטער, אַ „סעלף מעיד מען“
— אַ געוואָרענער רייכער. דאַרפֿמען סיי פֿון אידישן שטאַנדפֿונקט
און סיי פֿון אַמעריקאַנישן, פּאַטראָניזירן אַזאַ סחורה.
רויכערט דזשייק דעם „לאַ־פּאַלינאַ“ ציגאַר; די זון באַקט;
אַ פֿאָר שוואַרצע אויסגעשמירטע נעגערס זיצן מיט האַמערס איבער
אַ גרויסן שטיק אייזן. דזשייק'ן טראַכט זיך היינט אזוי לייכט,
שפּילעוודיג: דער באַנקיר האָט אים היינט געדריקט די האַנט און
גערופֿן מיסטער הערמאַן!
אוראי דאַרף מען אים אזוי רופֿן. ער איז דאָך פֿאַרט דער
מענטש, וואָס האָט פֿון אַ שמאַטע־קלייבער זיך אַרויפֿגעאַרבעט
אזוי הויך.

אָפֿן הויף באַווייזן זיך טשאַרלי מיט דזשעקי'ן. טשאַרלי שפּאַנט
פֿאַראַוויס, און דזשעקי בלייבט פֿון הינטן.
דזשייק דערזעט אים גלייך און מאַכט זיך ניט זעענדיג. דאָס
איז זיין געזעץ אין געשעפט — כאַד זיך טויב און בלינד.
— העלפֿן, דזשייק!

דזשייק סטארטשעט אויס די אויגן, ווי ער וואָלט אים אַקאַרשט
ערשט דערזען.

— העלאָן, פריינט!

דזשייק קאָן נוט טשאַרלי'ן; ניט איין שלעכטן ראָד האָט ער
אים אַריינגערוקט. אַ שוטח אַ נוי. דערפאַר קאַנען זיי, די גוים, ניט
„מאַכן" קיין געלט. מאַרד פעלט.

— וואָס קאָן איך טאָן פאַר דיר, פריינט!

טשאַרלי ציט זיך אויס, וואַרפט אַרויס דעם גרויסן בויד, וואָס
ווייל ער טראָגט ניט דעם רימען, צוליב דער היץ, דוכט זיך אויס,
אַז דער בויד האָלט זיך באַם אויסקערן. ער פאַרליינט די הענט,
ווי ער וואָלט דאָ געקומען צוליב אַ וויכטיגער זאַך:

— הער, דזשייק, אַט דער איז מיינער אַ פריינט, מיינער אַ
שכּן. ער דאַרף האָבן אַן אויטאָמאָביל. איך וויל, דו זאָלסט אים
געבן אַ ביליגן און אַ גוטן.

— ביליג און גוט? אַ שווערע זאַך. נאָר פאַר דיר, מיינ
פריינט, וועל איך אַלץ טאָן.

דזשעקי קוקט מיט דאַנקבאַרע בליקן אַף טשאַרלי'ן. און טשאַרלי
קוקט מיט גרויסקייט אַרויף. שושקעט איין דזשעקי'ן אַפּן אויער:
— ווייס, דזשעקי, אַז דער דזשייקל איז אַ מיליאָנער, אַ נאָר-
נאַן. אַ שמאַטעקלייבער אַמאָל געווען, היינט ווייסט ער אַליין ניט,
וויפיל ער פאַרמאָגט.

דזשייק האָט אַן אַלטע קאַר, ער האָט זי געקויפט טאַקע דעם
פרימאָרן. זי האָט געהאַט אַ נאַטור צו לויפן, נאָר באַלד זיך
איבערהיצן און בלייבן שטיין.

דזשייק בעט אויס אַ גרויסן מקח, און אַז ער זעט, אַז דזשעקי
וואָלט געגעבן, נאָר ער האָט מער ניט, גיט אים דזשייק דעם
אויטאָמאָביל אוועק פאַר ביליגער. ער פאַרגעסט אים בלוין צו
דערמאָנען, ער זאָל וויסן זיין, אַז קיין אַנדערן וואָלט ער פאַר
דאָס געלט ניט אוועקגעגעבן, נאָר ווייל ער איז געקומען מיט
טשאַרלי'ן.

טשאַרלי מיט דזשייק'ן דריקן זיך די הענט, און טשאַרלי מיט דזשעקי'ן לאָזן זיך מיטן אויטאָמאָביל אוועק אַהיים. טשאַרלי האָט אויך אַן אויטאָמאָביל, אַן אַלטן, נאָר אין אים האָט טשאַרלי אַרײַנגעטאָן זיין גאַנצן וויסן און מעכאַניקעריי. ער האָט אים איבערגעבויט און איבערגעפּוצט פּון אויבן ביז אַרונטער. כאָטש טשאַרלי איז געווען דער, וואָס האָט אויפגעמונטערט דזשעקי'ן צו פאַרן אַף אַ דאַטשע, האָט ער חרטה געהאַט אים מיטצונעמען.

עס וואָלט אים טאַקע געווען פּריילאָכער: ניט קיין שלעכטער יונג דער שוסטער, אַ גוט־ברודער, איז צוגעלאָזן, ווי אַ הונט, נאָר זיין גאָוה האָט אים ניט דערלאָזן: ער, אַ מעכאַניקער מיט אַן אויטאָמאָביל, וואָס איז נאָך בעסער, ווי אַן אַנדערנס אַ נײַער, וועט זיך ניין שלעפּן צוזאַמען מיט אַן אַלטן אויטאָמאָביל, אַן אַרויסגענומענעם פּון אַ דזשאַנק־יאַרד? — עס פּאַסט ניט! דזשעקי, בלייבנדיג אַליין, האָט גענומען חרטה האָבן אַף דער גאַנצער מעשה דאַטשע. איז אַבער דאָ אַן אויטאָמאָביל און ער האָט זיך מיט אים ניט וואו אַהינצוטאָן, דזשייק דער דזשאַנקער וויל אים צוריק ניט נעמען, אַפילו פאַר אַ פינפערל. ער קויפט ניט אַזעלכע מער.

ער האָט יאָ וואו צו פאַרן, דאָס איז באַם פעטערל אַפּן פאַרם, איז דאָרט צו בלאָטיג, ער וועט ניט קאָנען צוקומען מיטן אויטאָ־מאָביל. די מומעשע איז אַ שלעכטע און אַ פּרומע, רעדט נאָך דעם גלח'ס רייד און אַז דער פעטער טרינקט, איז עס בסוד־סודות פּון דער מומען: ער האָט פאַר איר מער מורא ווי פאַרן „גאַווערנמענט“.

טשאַרלי, וואָס איז געווען אמת אַ בעל־גאָוה, נאָר בטבע ניט קיין שלעכטער מענטש, האָט רחמנות געקראָגן אַף דזשעקי'ן — און זיך דערצו געפילט שולדיג, וואָס ער האָט אים אין בלאָטע אַרײַנגעשלעפט, האָט ער אים אַ זאָג געטאָן: — דזשעקי! נעם זיך מיט דעם „פּרילינגס־וועג, דאָרט אַרום די בערג וועל איך אויך זיין!

* * *

אין זעלבן טאָג, ווען טשאַרלי מיט דזשעקי'ן זיינען אַרויסגע-
פאָרן מיט זייערע אויטאָמאָבילס מיט דעם „פּרילינגס“ וועג אַף
דאָטשע — איז אַף דעמזעלבן וועג אויף אַרויסגעפאָרן אַף דאָטשע
דער גרויסער וועלט באַנקיר און מיליאָנער נאָרגאָן.
אויף ער, ווי די צוויי, איז אַרויסגעפאָרן ניט וויסנדיג אַליין

וואו... .

די צוויי האָבן געמוזט אַזוי טאָן צוליב זייער אַרעמקייט, ניט
געווען קיין געלט צו באַשטעלן אַ דאָטשע, און ער, דער מיליאָנער
האַט עס געמוזט טאָן, ווייל ער האָט געהאַט צופיל געלט... דאָס
געלט האָט אים די וועגן פאַרשטעלט.

עס איז געווען אַזוי:

נאָרגאָן, דער מיליאָנער, איז געקומען פון וואָל סטריט. דער
טאָג איז געווען אַ שטילער, אַ רואיגער, אַקציעס האָבן זיך געהויבן
לויט זייערע פאַראויס באַשטימטע פּרייזן און אַנדערע זיינען
געפאלן, אויף ווי עס איז געווען פאַראויס באַצייכנט. דער מיליאָ-
נער נאָרגאָן איז געווען אויבנאויפן צופרידן. געוען, אַז וואָל-
סטריט מענטשן ווייסן, ווער זייער באַלעכאַס איז, ער טרויבט דעם
וואָגן ווי און וואו ער וויל. די אַקציעס פון דער נייער שטאַל-
קאָמפּאַניע זיינען געפאלן, ווייל ער האָט אַזוי געוואַלט, און זיינע
אַגענטן האָבן שוין באַ זעכציג פּראָצענט שערס, די איבעריגע
פּעריציג וועלן שוין אַליין קומען צולויפן.

נאָרגאָן'ן משרתים איז באַנק און גאַס זיינען געווען צופרידן
מיטן מיליאָנער'ס צופרידנקייט, אַזוי האָט עס אויסגעקוקט אויבן-
אויף. אין דער אמת' איז דער מיליאָנער נאָרגאָן ווייט געווען
פון זיין צופרידן. זיינע משרתים אַליין האָבן ניט געקאַנט אַזוי
גוט נאָרגאָן'ען, ווי זיי האָבן געמיינט.

נאָרגאָן איז געווען דורך און דורך אַ שלעכטער מענטש. ער
האַט ניט געקאַנט צווען, ווי אַלץ גייט צו אַף גאַט'ס וועלטל אַזוי
כשוּרה'דיג. ווען ער איז גאַט, האָט ער פיל מאַל געטראַכט,
שפּילט ער אַ נאַני. אַנדער שפּיל מיט דער וועלט. פאַרפלייצונג-
לאַך וואַלט געווען זיין קלענסטע אַמוזירונג.

נאָרגאַן האָט דאָ געזען, אז וואָלסטריט איז צו רואיג, מענטשן שטייען זיך מיט ציגאַרן אין די מיילער און שמועסן זיך צו געמיטלאַך ...

אים וואָלט זיך געוואָלט מאַכן אַ קראַך, עס זאָל טרעשטשען. מענטשן זאָלן ניט זיין ווי טויטע שאַד־פיגורן נאָר שפּרינגען, דרייען זיך אין קראַמפּן. באַ אים איז ניט דאָס געלט די הויפּט־זאָך. דעם חשק צו געלט האָט ער שוין לאַנג פאַרלאָרן, ווי אַ פּראַסטיטוטקע אין איר פּראַסטיטוציע־לעבן, חשק צו „זינד“ ... ער האָט אַזוי פיל געלט, אַז עס קוקט אים אַוויס כמעט ווי נוצלאָז. אים וואָלט זיך געוואָלט האָבן צוריק דעם אַמאָליגן געלט־פאַר־געניגן. ער שאַפט עס אַמאָל אַף אַזאַ מין אופן: ער שיינקט אַוועק אַף עפעס אַ וואַוילטעטיגער אַדער בילדונגס־אינסטיטוציע אַ גרויסע סומע געלט. נאָכהער קריינקט עס אים, ער וויל עס צוריק פאַר־פילן, קריינט ער דאָס פאַרנעניגן פון געלט־לוסט. דויערט עס ניט לאַנג, וויל דאָס געלט קומט גיך צוריק טאַקע, דורך דער הילף פון דער רעקלאַמע וועגן דער גרויסער נדבה, וואָס ער האָט געגעבן ...

נאָרגאַן ווייסט אָבער, אַז די קלענערע מיליאָנערן היטן זיך שוין פאַר אים; זיי קוקן נאָך זיין יעדן טראַט, און ער קאָן ניט שאַפן אַ פּלוצלונגן קראַך אַפּן געלט־מאַרק.

פאַלט אים איין צו פאָרן אַף אַ „דאַטשע“, און ניט אין זיין זומער־היים, נאָר ערגעץ אין אַ פאַרוואַרפּן ווינקל, וואו קיינער וועט אים ניט קאָנען היטן. פון דאָרטן וועט ער קאָנען שאַפן דעם אמת'ן קראַך ... זיי זאָלן אָפּגיין אין בלוט, אָט ווי נירון קייסער האָט אָנגעצונדן די שטאָט רוים פון אַלע ברעגן און איז אַליין געשטאַנען און געקוואַלן, ווי מענטשן בראַטן זיך אין פייער. ער דערמאַנט זיך, אַז אַף דעם „פּרילינגס־וועג איז דאָ אַ שטיק לאַנד, וואָס ער האָט צוגענומען פאַר חובות פון אַ געפאַלענעם גרויסן פאַרמער.

נאָרגאַן איז אַ מענטש פון גיכע באַשלוסן, האָט ער געטראַכט און געטאָן.

ער האָט זיך אַרײַנגעזעצט אין גרויסן לימאָזין, אַ געשריין
געטאָן צום שאַפּער:

— אַף דעם „פּרילינגס“-וועג.

דער שאַפּער קאָן זיין ווייסן באַלעבאַס. אַ הונט, ווי אַלע
ווייסע, וויל פליען גיך, און האָט ליב, ווען דער גרויסער אויטאָ-
מאָביל שטופט די קליינע אַרײַן אין גרובן. טוט ער אים צוליב
און פליט פּייל פון בויגן.

דעם ערשטן וואָס ער האָט באַלד אַרײַנגעוואָרפן אין אַ גראָבן,
איז טאַקע געווען דעם שוסטער דזשעקי, וואָס האָט זיך געשלעפּט
מיט דער אַלטער דזשאַנק-קאַר, און עטלאַכע מייל ווייטער דעם
מעכאַניקער טשאַרלי, וואָס האָט באַ אים פון אויטאָמאָביל מיט
געשלעפּט אַ בלאָטע-באַשיצער. טשאַרלי האָט געשריען, געמאַכט
מיט די קולאַקעס, אַפילו געפרוּאוּוט נאַכלויפן דעם אויטאָמאָביל.
ניט קאָנענדיג נאַכיאָגן, האָט ער זיך צוריקגעקערט מיט אַן אַראָפּ-
געלאָזטן קאַפּ, שפּייענדיג און שילטנדיג...

טשאַרלי'ס אויטאָמאָביל האָט פון קלאַפּ אויפגעהערט צו קלאַפּן
אַף אַלע פיר „קעפּ“ און איז הינטערן גרינעם באַרג געבליבן שטיין.
דזשעקי'ס אויטאָמאָביל האָט זיך צופיל צעהיצט און איז אויך
געבליבן ליגן פון דער זייט באַרג, און דער מיליאָנער נאַרגאַן איז
פריער, ווי זיי ביידע, פאַרפאַרן אַפן גרינעם באַרג.

די אַלע דריי, כאַטש אין זעלבן טאָג אַף דער „דאַטשע“
אַרויסגעפאַרן, און כמעט אין זעלבן אָרט געבליבן שטיין, האָבן
איינער פון צווייטן ניט געוואוסט.

דער מיליאָנער און באַנקיר נאַרגאַן האָט זיינס אויסגעפירט.
ווייט פון וואַל־סטריט, און דאָך נאָנט, האָט ווי אַ שפּין שטייל
געוועבט, ביז אַלץ איז פאַרטיג געוואָרן און דער קראַך איז פּלוצים
געקומען.

די צייטונגען זיינען געווען פול מיט זעלבסטמאָרדן, און באַנק-
ראָטן ביז משוגעת. ער, דער מיליאָנער, האָט אויך עטלאַכע
מיליאָנען פאַרלאָרן, נאָר ער איז געווען צופרידן, אַבי זיינס אויס-

געפירט. ווידער איז אים צוליב די פארלאָרענע מיליאָנען צוריק-געקומען דער אַפּעטיט פאַר געלט...

דאָס פאַרלאָרענע געלט איז, ווי שטענדיג גיך צוריקגעקומען, און דער באַנקיר האָט פון אומעט צוריק שוין געוואָלט קומען אין וואָל סטריט. ניט בלויז דער באַנקיר, נאָר אויך זיינע אַנדערע צוויי אומבאַקאַנטע שכנים, דזשעקי און טשאַרלי. דזשעקי האָט פון דער „דאָטשע“ ניט געלעקט די פינגער. געאַרבעט כמעט אַלע זעקס טעג פון דער וואָך באַ אַ פאַרמער, און ניט געהאַט צו טרינקען אפילו קיין „געשניטן“ אַלקאָהאָל. טשאַרלי'ן איז גענאַנגען שוין אַ סך בעסער. נאָר עס איז געווען ווייט פון דאָס, ווי ער האָט זיך פאַרגעשטעלט. און דערצו איז שוין געוואָרן קילער, און די פאַרמערס האָט ער פיינט געהאַט.

הייזער-סוחרים, זיך דערוויסנדיג, אַז דער גרויסער מיליאָנער נאָרגאַן האָט געמאַכט זיין זומער-היים דאָרט, אַפּן גרינעם באַרג. זיינען געפאלן אַה אַ פּלאַץ:

— א „בום“!

זיי זיינען שטיל געקומען אין געגנט, אויסגעקויפט די פעלדער

אַרום און געמאַכט אַ טומל אין די צייטונגען:

— קויפט פלעצער אַרום נאָרגאַנ'ס נייער זומער-היים!

מענטשן זיינען באַפּאַלן די אַפּיסעס פון די הייזער-סוחרים און זיך געריסן פאַר די פלעצער, גראָד ניט קיין רייכע מענטשן. רייכע מענטשן גייען לרוב צווישן אַרעמערע מענטשן, כדי זיי זאָלן זיך קאָנען אָנזען, נאָר זיי וועלן אָבער קיינמאַל ניט גיין זיך פאַר'שטנ'ען אונטער אַזאַ ריז, ווי נאָרגאַן.

די מענטשן זיינען געווען, וואָס מען רופט, באַלעבאַטים: פּעדלער, קליינע קרעמער, טראַנספּאָרטניקעס און אַרעמערע בוטלענערס.

זיי האָבן ניט געקויפט די פלעצער פאַר זומער-היימען: זיי

האָבן „גענאַרט“ די הייזער-סוחרים: זיי האָבן געהאַט נאָר אַז אַנדער אויסרעכענונג. באַ זיי זיינען עס געווען פשוט'ע גאַנץ יאָריגע היימען און פאַר געשעפט. זיי האָבן אַלע געוואוסט ווער

נאָרגאַן איז. אַלע זיינען זיי געווען מענטשן, וואָס לייענען אַ צייטונג, און ווייסן: וואָס אַ צייטונג שרייבט, איז אמת. די גוטסקייט אַליין איז נאָרגאַן. באַ אים איז רעכט צו נעמען אַן אַרעמען מענטשן און אים מאַכן פאַר אַ באַנקיר, און נאָך אַנדערע מעשיות. עס ווענדט זיך, ווער וואָס פאַר אַ צייטונג עס האָט געלייענט. יעדע צייטונג שרייבט דאָך אַנדערע מעשיות.

יעדער איז געווען זיכער, אַז נאָרגאַן וועט העלפֿן דער שטאַט, וואָס בויט זיך נעבן אים. זייער גלויבן האָט זיך נאָך מער פאַרשטאַרקט, ווען די צייטונגען האָבן געשריבן, אַז נאָרגאַן האָט אויסגעדריקט זיין צופרידנקייט, וואָס מענטשן שאַפֿן אַמעריקע...

צוליב דעם „בוים" האָבן זיך אָפּגעשטעלט דאָרטן די אַלע דריי. דזשעקי מיט טשאַרלי, ווייל די הייזער סוחרים געפינענדיג זיי די איינציגע צוויי מענטשן אַף די פעלדער, האָבן זיי זיי געגעבן צוויי פֿלעצער, ניט אויס רחמנות, נאָר ווייל זיי האָבן געהאַט אַ געשעפטלאַכן חשבון. אַ הילף צום „בוים". עס וועט הייסן ניט געגעבן, נאָר פאַרקויפט.

און איז די צייטונגען איז טאַקע געווען געשריבן, אַז דער באַרימטער שיד-פאַבריקאַנט, מיסטער דזשעקי בראַון, און דער גרויסער אויטאָמאָביל-אינזשינער טשאַרלי דאָן, האָבן געקויפט די ערשטע צוויי פֿלעצער.

דער דריטער, דער מיליאָנער נאָרגאַן, האָט זיך אויך אָפּגע-שטעלט. ער האָט דאָ דערזען אַ שפּיל, געקאַנט זיין פּונקט ווי דער נירון קייסער.

— זאָלן זיי מיינען, איך וועל זיי העלפֿן! זיי וועלן אָפּניין אין בלוט...

דעם גרויסן מיליאָנער'ס פֿלאַן איז דורכגעגאַנגען אין פּולן גלאַנץ.

ווי נאָר די מענטשן האָבן זיך איינגעאַרדענט, אַזוי האָט דער מיליאָנער זיין הויף פאַרצאַמט מיט אַ הויכן פאַרקאַן, און אויס. ער איז אַפּילו ניט געפאַרן דורכן שטאַט. די קנעכט אין הויף

האָבן געקראָגן אַ באַפעל ניט אַרויסצוגיין אין דער נייער שטאָט, נאָר לעבן אין דעם הויפּישן לעבן.

די שטאָט איז געווען ווייט פון וועג, און אפילו אַ טראַמוויי האָט די שטאָט ניט פאַרבונדן מיט אַנדערע שטעט. און די שטאָט, וואָס האָט זיך צעבויט אַרום הויף, איז געבליבן צעטיילט אַף צוויי העלפטן, צוליב דעם גרויסן פאַרקאָז. די שטאָט האָט גענומען צעפאלן. די אַרעמע מענטשן, וואָס האָבן דאָס גאַנצע געלט אַרייַנגעלייגט אין די פלעצער און אין די הייזער, האָבן צוליבן דורכפאַל זיך גענומען היינגען און „רויכערן“ געזרערן.

און דער מיליאָנער נאָרגאָן איז געזעסן אין דער הויף און געקוואַלן פון תענוג. — — — —

מאמיע'ס ליבעס

1. זיין הונט

מאָטיע האָט געהאַט אַ הונט, אַ שוואַרצן און בייזן, ווי ער, מאָטיע אַליין. ווי איין מאַמע וואָלט זיי בייזן געבוירן.

דער הונט איז געווען פאַר מאָטיען אַלץ אין דער וועלט: זיין טאַטע, חבֿר, פֿריינט. און „חבֿרה“ האָט לאַכנדיג געזאָגט — זיין ווייב אויך ...

באַ מאָטיען, אָדער ריכטיגער געזאָגט — מיט מאָטיען, איז דער הונט געווען פאַר לאַנגע יאָרן. מאָטיע נאָך זייענדיג אַ חדר אינגל, האָט אים הינטער זיין טאַטנ'ס שטאַל געכאַפט, ערגעץ גע'גנב'עט אַ קייט און אים צוגעבונדן.

די ערשטע צייט האָט דער הונט געבילט, זיך געריסן פֿון קייט ביז בלוט. זעענדיג, אַז עס העלפט ניט, האָט ער ענדלאַך שלום געמאַכט מיט דער קייט און זיך שוין אפֿילו געשפּילט מיט איר.

געלעגן אפֿן שטרוי און געוואַרט — אפֿילו ניט געבילט, ווי אַנדערע הינט טוען — ביז מאָטיע וועט אים בריינגען פֿון שטוב אָנגע'גנב'עטע ביינער, פֿלייש, אַ שכנ'ישע פֿליגל פֿון אַ „עוף“, און פֿון צייט צו צייט — די אַלטע צויג מיטן אויסגעקראַכענעם עק, וואָס מאָטיע האַלט זי צו שטאַרק, הגם זי קרעכצט, פֿאַרדרייט דאָס עקל ...

אין שכנות מיט מאָטיען באַם שטאַל, האָט געוואוינט אַ יונגע שיינע גויע, אַן אַלמנה, וועמענ'ס מאַן, אַ סטראַזשניק, „חבֿרה“ האָט „קאַלט“ געמאַכט.

באַ אָט דער שיינער אַלמנה האָבן זיך אין די שפעטע אָונטן אָדער פֿאַרכמורעטע פֿריערדיגע אָונטן — זיך אַרומגעדרייט לייטישע בחורים און באַלעבעסלאַך. אַ חוץ דעם האָט זיך באַ איר, געקעסטיגט און געשלאָפֿן דער „גמינע“ שרייבער, הגם מער ווי איין בעט איז אין שטיבל ניט געווען.

מאָטיע האָט ליב געהאַט זיך אונטערצו/גנב'ענען באַ דער אַלמנה אונטערן פענצטער. קוקן שעה'ען לאַנג און זיך צעשרייען דוקא, ווען עס האָט געדאַרפט זיין שטיל.

די אַלמנה האָט מאָטיען דעריבער פיינט געהאַט; דער טאַטע זיינער האָט אים געשלאָגן מיטן בייטש דערפאַר (כאָטש ווער האָט עס אים דערציילט?) נאָר וואָס גייט עס מאָטיען אָן? קלעפּ טרויסלט מאָטיע גלייך אָפּ.

איינמאָל נאָך אַ קריג צווישן דער אַלמנה און דעם גמיינע-שרייבער האָט זי פאַררופן דעם פערצן יאָריגן מאָטיען און אים, מאָטיען, אָפּגעגעבן דעם גמיינע-שרייבערס פּלאַץ.

דאָס האָט געמאַכט מאָטיען צו פילן, אז ער איז שוין אַ מענטש מיט אַלעמען צוגלייך, ניט מער קיין חדר אינגל און — אויס טאַטנ'ס בייטש!

זיין טאַטע, „משה דער גראַבער קאַפּ“, זיך דערוויסנדיג פון דער ווייב, אז זיין זון איז באַ דער אַלמנה, און נאָך באַ וועלכער, האָט געכאַפט דעם בייטש, אים אויסגעווייקט אין וואַסער און היידאַ צו מאָטיען.

ער איז אָבער באַלד געלאָפּן צוריק — קאַפּ און בייטש אַראָפּ-געלאָזן. וואָס איז? — מאָטיע האָט זיך געשטעלט אַנטקעגן און געזאָגט אַט וואָס:

— טאַטע, אויב דו ווילסט ניט מאַכן קיין לייטיש געלעכטער, גיי אַהיים!

משה, כאָטש אַ גראַבער קאַפּ, האָט גלייך געכאַפט, אז מאָטיע מיינט, וואָס ער זאָגט. און צום ערשטן מאל דערזען, אז עס שטייט פאַר אים אַ גרויסער, געזונטער, ברייט-פלייצטיגער בחור. אַט, ווי ער, משה אַליין געדיינקט זיך, בעת ער האָט געפירט פערד די פיס געבונדן מיט טיכער, פאַר הירשלען, אַ ליכטיגן גן עדן זאָל ער האָבן.

משה האָט זיך באַנוגנט מיטן אַרויסלאָזן אַ פּאָר קללות און זיך אוועקגערוקט כלומר'שט אין שטאַל און פון דאָרט אַהיים.

אַז זיין ווייב האָט אים אַ פּרעג געטאָן:

— נו, משו? —

האָט ער אַ מאָך געטאָן מיטן האַנט:

— ברעך דעם קאָפּ מיט דיין ממזר!

זי איז אים אויך ניט געבליבן שולדיג אָן ענטפער:

— וואָס קאָן ער זיין בעסער — פון דעם טאָטן!

מאָטיע, פון פרייד, וואָס ער איז פטור געוואָרן פון חדר, און אויך צוליב דעם, וואָס ער האָט דערפילט אז עס פאָסט שוין ניט פאַר אים, אָן אַריינגייער באַ דער סטראַזשניכע, ווי אַלע גרויסע בחורים — צו האָבן צו טאָן מיט אַ הונט, איז ער אַוועק אין שטאַל און אָפּגעבונדן דעם הונט.

ער האָט אים צוגעפירט צו די דערבייאַגע יאַטקעס און אַזוי

געזאָגט:

— זעסט, אָט זיינען הינט אַ סך, כאַפּ ביינער ווי זיי. אויב דו קאָנסט, שעם זיך ניט, כאַפּ אַ שטיק ווייכע פלייש אויך. קאָנסט דאָ אויך קריגן אַ צויג, שענער, ווי די אַלטע נבלה מיטן אָפּגעקראַכענעם עק, אַפילו ווי די סטראַזשניכע.

צי עס האָט זיך אָנגעהויבן אַ געשלעג מיט די הינט, ווייל זיי האָבן דעם נייעם אורח ניט געוואָלט צונעמען אין חברה, אָדער ער האָט צוגענומען זייערן אַ ביין, צי אַ געדרעקסלטע צויג, אָדער ער האָט צוליב די לאַנגע „צוגעבונדענע“ יאָרן, פאַרלאָרן די הינט טישע פלינקייט. זיין הינטיש קאָפּ האָט אוראי אויך פאַרגעסן, אַז מען מוז זיין פאַרוזיכטיג פאַר די בייזע קצבים. און איז זיך ווי אַ בכבוד'יגע באַלעבאָסטע ערב שבת, אריין אין יאַטקע, צוגעגאַנגען צו אַ שטיק פלייש און גענומען שמעקן, וואָס ער זאָל נעמען, און דער קצב האָט אים, צוליב אַזאַ פרעכקייט, צעבראַכן די ביינער מיט אַ פיסל אַ צוגאַב.

ווי די מעשה זאָל ניט האָבן געווען — דער הונט איז אין אַ קורצער צייט אַרום געקומען צולויפן צו מאָטיען אַ צעבלוטגיגער מיט אַ הינקענדיגע פיסל.

ער איז אַרויפגעקראַכן צו מאָטיען מיט אַ וואַיעריי.

באַ מאָטיען האָט דאָס האַרץ אַ צאַפּל געטאָן. ער האָט דער-פילט עפעס אַזאַ ווייטאַג, ווי עמיצער וואָלט אים, מאָטיען, גע-

שלאגן און ניט דעם הונט. און עפעס איז עס ניט הונט, נאָר אַ שטיק מאַטיע אַליין. ער האָט אים צוגעפירט צום טייכל, אָפּנער וואַשן די וואונדן, און זיי פאַרבונדן מיט אַ שטיק העמד. דער הונט האָט אים געלעקט דאָס פנים מיט דער נאַנצער וואַרעמקייט פון זיין צונג און געקוקט אין די אויגן מיט אַזעלכע וואַרעמע דאַנקבאַרע בליקן, אַזש מאַטיען האָט זיך אַ ליבע וואַרעמקייט צעגאַסן איבערן גאַנצן קערפער. אַזא וואַרעמקייט האָט נאָך מאַטיע ניט געפילט פון קיינעם, ניט פון דער מאַמען און אַפילו ניט פון דער פאַרצויגענער סטראַזשניכע. טרערן האָבן זיך גענומען קייקלען איבער מאַטיעס פנים.

פון דעמאָלסט אָן איז ניט מאַטיע אָפּגעטראָטן פון הונט און ניט דער הונט פון מאַטיען. וואו מאַטיע — דאָרטן דער הונט. שונאים האָט דער הונט געהאַט אַ סך. אָנהויבנדיג פון קצבים און ענדיגנדיג מיט שכנ'ישע באַלעבאַסטעס. האָט באַ עמיצן אַ הינדל אָדער פלייש געפעלט, גלייך צו מאַטיע'ס הונט. איז אַ אינגל געקומען פון חדר מיט אָפּגעריסענע הויזלאַך — גלייך צו מאַטיע'ס הונט.

נאָך מאַטיע האָט מיט זיינע שטאַרקע הענט געוויזן, וועמען מיט אַ פאַרבלוטיגט פנים, אָדער אויסגעהאַקטע ציין, אַז זיין הונט איז ניט קיין אַרוםשלעפּער, נאָר ער איז זיינער, מאַטיע'ס. — האָב אייך אַ טייוול, היט אייער פלייש.

האָט מען בסוד, אַז מאַטיע זאָל ניט וויסן, געוואָרפן פאַרן הונט ברויט, צונויפגעקעט מיט שטיקלאַך גלאָז און מייזישע סם. זיינען טאַקע הינער און אויף הינט, אומשולדיגע, פון דער וועלט אַוועק, נאָר ניט מאַטיע'ס הונט.

דער ערגסטער און פאַרביטערסטער שונא פון מאַטיע'ס הונט איז געווען דער „לאַנגער נאָטע“, אַ הויכער, איבערגעוואַקסענער איד, וואָס איז געווען מאַטיע'ס שותף. מיט אים פלעגט מאַטיע אַרומרייטן אין די נעכט איבער די דערפער און הויפישע פעלדער. זען, וואו מען קאָן אַראָפּפירן אַ פאַר פערד פון אַ לאַנקע, זיי אַריבערפירן אַף „יענער זייט“ גרעניץ און אויס...

אָט דער נאָטע האָט פיינט געהאַט דעם הונט, הַלְמַאי ער לויפט
נאָך — נאָך מאַטיע'ן — א דריטער שותף! ווען מאַטיע האָט
זיך נאָר אָפגעדרייט אָן א זייט, אזוי האָט נאָטע ניט דורכגעלאָזן
די געלעגנהייט און געגעבן דעם הונט א זעץ מיטן שפיץ שטיוול,
אָדער מיט דער בייטש, אזוי שטאַרק, אז דער הונט פלעגט זיך
צוזאַמענדרייען קוויטשענדיג.

אז נאָטע האָט פיינט דעם הונט, האָט מאַטיע גוט געוואוסט.
טרעפנדיג דעם הונט א צוזאַמענגעדרייטן, האָט מאַטיע גלייך
געוואוסט, אז עס איז נאָטע'ס אַרבעט. מאַטיע וואָרפט זיך מיט
די קולאַקעס צו נאָטע'ן. נאָר דער ממזר-קלוגער נאָטע קאָן
מאָטיע'ן דורך און דורך, דרייט זיך גנב'יש אַרויס:

— ברעך דעם קאַפּ מיט דיין הונט, ווער טשעפעט אים?
פרעג אים אַרברא, דו קאָנסט זיך דאָך מיט אים צוזאַמענדריידין.

דער הונט, ווי ער וואָלט פאַרשטאַנען, וואָס דאָ קומט פאָר,
און ווי ניט ווילנדיג, אז צוליב אים זאָל פאַרקומען א קריג, ווערט
„לעבעדיג“, לאַשטשעט זיך צו מאַטיע'ן, לעקט אים דאָס פנים.

מאָטיע באַרואיגט זיך, גלעט דעם הונט:

— דער הונט האָט מער כאַראַקטער ווי דו, נאָר געדיינט,
נאָטע, זאָלסט אים מער ניט אַנרירן, אויב דייע פאַרפּוילטע ציין
זיינען דיר ניט מיאום געוואָרן...

נאָטע מאַכט זיך תמ'עוואַטע:

— האַלט אים בעסער אין דער היים, וועסטו זיך ניט דאַרפן
„בינדן“ צו מיר. איך זע שוין, דער הונט וועט אונז אַריינבריינגען
אין א צרה.

מאָטיע ענטפערט:

— ביים זיך בעסער אָפּ דעם צונג!
— הלואי.

* * *

א שטאַרק פינצטערע סוף-הודש נאַכט. מאַטיע מיט נאָטע'ן
פירן דעם קראַסנער פּריץ'ס פאָר שענסטע פּערד. זיי האָבן שוין
די פּערד געטאָיעט א פאָר וואָכן לאַנג. זיי פירן די פּערד שטייל,

מיט איינגעהאלטענעם אָטעם און פּערר'ס פּאַרבונדענע מיילער.
בראַדזשען איבער ווייכע צעוואַקסענע לאַנקעס. דער הויף גרעניצט
זיך מיט „יענער זייט“. דער גרעניץ־פּייערל ווערט נאָענטער און
גרעסער. אָט באַלד... באַלד...

דער הונט לויפט פאַראוויס, שפּרינגט לייכט איבער די בערגלאַך
גראַזן, קוקט זיך אַלע וויילע אום אָף הינטן, גיט אַ שוין מיט די
הינטיש פינקלענדיגע אויגן און שפּרינגט ווייטער.

מיטאַמאָל האָט ער זיך צעבילן אַזוי שטאַרק און ווייטאַגדיג.
הינט וואַכעדיגע האַבן זיין בילן אויפגעכאַפט און דער גאַנצער
אַרום האָט זיך צעבולן. מאַטיע איז צו אים צונעלאָפּן, גענומען
גלעטן איבערן בייכל, האַלדן, נאָר דער הונט איז אַלץ ווילדער
געוואָרן — פון בילן איז אַ משונה'דיגע קוויטשעריי אַריבער,
כאָטש נעם און לאָז אוועק די פּערד און אַנטלויף.

מאָטיע וואָלט עס געטאָן. ער קאָן זיין הונט, — עפעס וואָס
האָט מיט אים געטראָפּן. צום טייוול מיט די פּערד. ער וועט די
צוויי גרינע הונדערטער, וואָס ער וועט כאַפּן פאַר די פּערד, ניט
פאַרבייטן אָף זיין הונט.

נאָר נעבן אים שטייט נאָטע און קוקט לאַכנדיג, שפּאַטיש,
חזר'נדיג אָן אויפהער:
— נו, מאַטיע?!

אָט די צוויי ווערטער זיינען פול מיט אַזוי פיל טייטלונגען:
ווער איז גערעכט? שטענדיג געזאַגט, דער הונט וועט אַרייַן
בריינגען אין אַ צרה... נו, לוינט צוליב אַ הונט זיך אַוועקזעצן
צוויי יאָר הינטער גראַטעס? אַ מענטש זאָל זיך איינכליאַכען
אין אַ כלב?

מאָטיע קוקט היפּלאָז צו נאָטע'ן. ער וויל, אַז ער זאָל אים
פאַרשטיין:

— זעסט ניט, נאָטע, אַז דעם הונט איז „פאַרגאַנגען“? די
אַלע בריקעס, גלאַזן, סמ'ען האַבן זיך מסתמא איצט צונויפגע-
קליבן און דריקן ביזן טויט.

נאָטע ענטפּערט ניט. ווייזט מאַטיע'ן אַפן הויף, וואָס האָט
זיך אויפגעכאַפט פון דער בילעריי און זיך באַלויכטן:

— צוליב א הונט ?

מאָטיע גלעט נאָך אמאָל דעם הונט. ער פילט, אז דאָס בלוט זעצט אים אין קאָפּ, וואָס טוט מען ? ווי פלוצים האָט מען אים א האַרבע רעטעניש געפרעגט און מ'בעט גיך אן ענטפער. ער דריקט מיט זיין גאַנצן כח עפעס וואָס ווייכעס, און ווייס ניט, אז עס איז זיין הונט'ס האַלדן.

... א הייזעריגער קרעכץ גיט א קראַץ אין דער נאַכט אַרײַן און ווערט אין מיטן גאַנג שטיל, ווי ער וואַלט זיך אָן עפעס דערמאָנט. — — —

* * *

מער זיינען מאָטיע מיט נאָטע'ן ניט אַרויסגעריטן. מאָטיע אַלײַן איז געלעגן און גע'שיכור'ט אין שענק. ער האָט געוואַלט און ניט געקאָנט פאַרגעסן דעם הונט, וואָס איז געווען זיין אַלץ... און צוליב נאָטע'ן מיט א פאָר גרינע הונדערטער האָט ער, מאָטיע, אַלײַן אים — דערשטיקט.

2. זיין טאַטע

פיינט האָט געהאַט מאָטיע זיין טאַטן משה „דער גראַבער קאַפּ“. ער האָט אים, דעם טאַטן, ניט געקאָנט מוחל זיין, וואָס ער האָט מיט אַזאַ קאַלטער גזל'ישקייט, סתם אַזוי אין דער וועלט אַרײַן, אים געשניטן מיטן בייטש, וואָס איז תמיד געהאנגען אונטערן באַליק.

ער האָט אַזוי לאַנג געיאָגט מיטן בייטש, ביז מ'האַט זי געמוזט קושן...

— וואָס, פערד זייט איר ? ווייסט איר ניט, וואָס א בייטש איז ? אן א בייטש וואַלט די וועלט ניט געהאַט קיין קיום. מאָטיע, אז ער איז געוואָרן גרויס, א גלייכער שותף צום לאַנגן נאָטע'ן, וואָס זיין ווייב גייט אפילו אינדערוואַכן אין רינגען — האָט ער אינגאַנצן פאַרוואָרפן דעם טאַטנ'ס שטוב.

* * *

אף דעם גרויסן יאָרד האָט משה „גראַבער קאַפּ“ אַרויסגעצויגן א טיכל מיט פאַרקניפטע געלט פון א גוי'ע.

דאָס געלט האָט די גוי'ע געקראָגן פאַר אַ פאַרקויפטן חזיר, וואָס זי האָט געהאָדעוועט אַ גאַנצן יאָר, זיך געטוילט מיט אים די קאַרטאָפֿל, וואָס זי האָט אַראָפּגענומען פון איר גאַרטן: די גרויסע פאַר איר, די קליינע פאַר אים.

פאַרן געלט, האָט זי אויסגע'חשבונ'ט, וועט זי קאָנען איינקויפן אַ גוטן באַזילבערטן געבעט-ביכל, אַ וואָלענע טוך, אַ קענדל גאַזע און אַ צען פונט זאַלץ.

צו ווייל די גוי'ע האָט אזוי געציטערט איבערן געלט, ניט אָפּגעלאָזן דעם געדאַנק דערפון, אָדער משה „גראָבע קאַפּ" האָט געמאַכט דאָס מאָל — זייענדיג אַביסל בגילופינ'דיג — אַ פאַר-טאַטשנע אַרבעט — די גוי'ע האָט דערפילט, אַז עמיץ ציט דאָס טיכל.

דערזענדיג, אַז אַ פרעמדער איד שטייט זיך, ווי ניט אים מיינט מען דאָס און ציט דאָס טיכל, און דאָס טיכל איז שוין באַלד אין זיינע הענט — האָט זי אַרויסגעלאָזן אַ מסוכנ'דיגן קוויטש. משה „גראָבע קאַפּ", כאַטש געוואוינט צו אַזעלכע קליי-ניגקייטן, האָט זיך דערשראַקן, אָפּגעלאָזן דאָס טיכל און גענומען לויפן.

כאַטש די גוי'ע איז שוין געווען זיכער מיטן געלט — האָט פון שרעק, אָדער ווייל זי האָט סתם געפונען אַ געלעגנהייט אויסצו-שרייען אַלע דערנידערונגען און וויטאַגן — האָט אַלץ געהאַלטן אין איין שרייען:

— ברידער, ראַטעוועט!

די גוים אָפּן יאַריד, ניט וויסנדיג ווען און וואָס, נאָר זעענדיג דעם אַנטלויפנדיגן אידן און שרייענדיגער גוי'ע, האָבן גענומען פאַרשטיין, אַז עפעס איז ניט גוט, אַז עפעס שלעכטס האָט דער איד געטאָן צו זייער בלוט-און-פלייש-שוועסמער.

זיי האָבן געריסן די שטענגלאַך פון די וועגענער און היידאַ נאָכן אידן מיט אַ געשריי:

— שלאָגט דעם אידן!

טאַקע מיט דעם זעלבן ניגון ווי דער גלח, פסח-צייט אין

קלויסטער, ווען מען „געפינט“ יעזוס'ן א פארמוטשעטן. נאָר אזוי ווי דאָ איז ניט געווען דער גלח, וואָס זאָל אַ געשריי טאָן:
— אַף צוריק!

האַבן זיי זיך אלע אַ לאָז געטאָן מיטן גאַנצן אימפעט און כעס אַפֿן אידן און גנב משה „גראַבע קאַפּ“.

קרעמער, אידן יחסנים, חברה ש"ס'ניקעס, משניות אידן, די קלענסטע קרעמערלאַך זיינען אויף אידן ניט קיין פראַסטע, היי-אדמ'ניקעס כאַטש. נו, קאָנען זיי זיך הרג'ענען מיט גוים-עשו'ס? — האָבן זיי פאַרמאכט די קראַמען און געוואַרט ביז יענע פראַסטע אידן, די קצבים, פערד הענדלער, וועלן קומען.

אַז אָט די אידן, צווישן וועלכע עס איז געווען אויך מאַטיע, זיינען געקומען, איז שוין געווען נאָך אלעמען. גוים זיינען שוין געווען רואיג. אַף דר'ערד איז געלעגן אַ צעשלאַנגענע, פאַר-בלוט'יגטע, צעריסענע שמאַטע פאַק.

מאַטיע האָט גלייך דערקאָנט דעם פאַק, וואָס האָט אויסגעקוקט ווי אַ גרויסע לונג, איינגעוויקלט אין שמאַטעס פון אַן אַקאָרשט געשאַכטענעם אָקס — זיין טאַטן.

ער האָט פרובירט פאַנאָנדערנעמען זיינע הענט, דערלאַנגט עטלאַכע גוים אזוי, אַז בלוט האָט גענומען שפּריצן.

דערזעענדיג בלוט, זיינען גוים צעשראַקן געוואָרן, האָבן גענומען לויפן איינער איבערן אַנדערן מיט אַ געשריי:

— יעזוס מאַריאַ!

וואָלטן זיי ניט געלאָפֿן, וואָלט מאַטיע ניט אָפּגעלאָזן. נאָר אַז יענער לויפט און דו שלאַנסט אים — דאָס איז ניט מאַטיע'ס נאַטור. האָט ער גענומען דאָס פעקל ביינער און עס אַרויפגעלייגט אַף אַ מיט שטרוי געדעקטן פּור און זיך מיט דעם אוועקגעלאָזן פאַמעלאַך אַהיים.

מאַטיע, צי ס'האָט זיך אין אים אויפגעוועקט די ליבע צום פאַטער, וואָס ער האָט זיין גאַנץ לעבן געזוכט צו פאַרדעקן מיט כעס, אָדער ס'האָט אים דערמאַנט אַז זיין הונט, האָט דערזען אַ שייכות צווישן זיי בידן.

מאָטיע האָט אים אין דערהיים אַרומגעוואָשן, געטראָגן פון שענק וויינען און זיסן בראַנפן, עס געגאַסן אין דעם קוים רירנדן פעקל ביינער.

און ווי די זון איז נאָר אַרויס, אַזוי האָט מאָטיע מיט גרויס פאַרויכטיגקייט גענומען דאָס פעקל און עס אַפן זונשיין אַרויס-געטראָגן.

נישקשה, ער וועט צוריק צו זיך קומען; מאָטיע האָט געהאַט אַמאָל אַזאַ פאַסירונג מיט אַ פּערד. ער איז פּלוצים איינגעדאַרט געוואָרן און „געפּאַלן“ פון די פּיס: „גיב אים אַוועק אַף די פעל, מאָטיע“, — האָבן חברה געלאַכט, נאָר מאָטיע'ן האָט רחמנות באַנומען, האָט ער אים אַף שליעס געהויבן, געגעבן טרינקען אַלערליי גראָזן געמאַכטע, ביז אַ נייע הויט איז אַרויף.

אַזוי וועט אויך זיין מיטן „אַלטן“.

אין פרימאָרגן, אַז מאָטיע איז צוגעגאַנגען צום פעקל ביינער, און עס געוואָלט אַרויסטראָגן אַפן זון, האָט ער אים געפונען אַ שטיקל, ניט רירנדיגן, ווי פאַרגליווערט.

מאָטיע האָט אים גענומען דרייען היז און צוריק. דערזעענדיג, אַז עס רירט זיך ניט, האָט ער זיך צעשריען:
— טאַטע, טאַטע!

מענטשן זיינען זיך צוזאַמענגעלאָפן. און גלייך זיינען געקור מען חברה קברנים, ווי אויסגעהונגערטע: „אַ משה, גראָבע קאַפּ“ — מיט אַ צדיק ווייניגער. זיי האָבן אָפּגעריסן מאָטיע'ן פון אים, שנעל עס געכאַפט און אויסגעצויגן אַף דער ערד.
אַ זיי האָבן שפּעטער גענומען זוכן מאָטיע'ן, ריידן מיט אים וועגן דער לוייה, קדיש, איז שוין מאָטיע ניט געווען, ווי אין וואַסער. אַרײַן.

* * *

פאַרנאַכטלאַך, ווען אידן זיינען געגאַנגען צוריק פון דער לוייה, האָבן זיי דערזען דעם הימל צעגאַסן אין רויט... דאָס האָט מאָטיע אונטערגעצונדן פון אַלע עקן דעם גודריער דאַרף, וואָס האָט זיין טאַטן אַפן יאַריד „אוועקגעלייגט“.

נעגער-בלוט

אין א נעגער-געסל האָט זיך אויפגעהאָדעוועט א נעגער מיטן נאָמען ראַלף קלאַרק.
ער איז געווען א הויכער, א ברייט-בייניגער, ווי אַלע נעגערס, נאָר א פנים האָט ער געהאַט א ברוינעם, א נאָז א קליינע, אפילו כולבדיג כאַם ברעג, נאָר ניט אויסגעבלאָזן, און ליפן ניט קיין דינע, נאָר אויך ניט קיין צו גראַבע — אַראָפּגעהאנגענע.
אזוי, אַז פונדווייטן, האָבן מענטשן אים אָנגענומען פאַר אַ ווייסן. נאָר אַ שטים האָט ער געהאַט אַ זינגענדיגע, ווי דאָס רוב נעגערס. און זי, די שטים, האָט אים תמיד פאַרראַטן.
— קאָנט איר מיר, מיסטער, אפשר זאָגן, ווי מ'גייט צו דער נאָם?

ראַלף טראַכט אַ מינוט:

— צו דער נאָם? גאַנץ איינפאַך...

ווייטער באַדאַרף ער שוין ניט דערקלערן. דער ווייסער מאַן, צי די פרוי, איז שוין ניטאָ: צעשראַקן זיך אַוועקגערוקט:
— א נעגער נאָר!

ראַלף בייסט די ליפן. נאָר ער איז ניט אין כעס אַף די ווייסע. ער איז אין כעס נאָר אַף זיך אַליין, וואָס ער איז אַ נעגער. ער אַליין, כאַטש אַ נעגער, האָט פיינט די נעגערס:
— א נעגער איז נאָר קיין מענטש ניט... — טענה'ט ער מיטן נעגער-גלח, דעם הויכן, דיקן בייטמאַן, וואָס דרייט זיך אַרום אין די נעגערשע געסלאַך, שטעלט זיך אַוועק נעבן די ווינקל-גאַסן און רייסט די לופט מיט זיין גראַבער, הייזעריגער שטים:
— מיר, נעגערס, זיינען אזוי באַליבט באַ גאַט, ווי די ווייסע, און אפשר נאָך מער...

אַט דעם גלח וויל ראַלף איבערצייגן, אַז ער איז ניט גע-

רעכט, די נענערס זיינען די ערנסטע מענטשן, ווילדע, ארומ-
לויפער ...

— אָט, איך בין אַ פּוּל-בלוטיגער נעגער. ניטאָ אין מיינע
אַדערן קיין ווייס בלוט. מיין מאַמע האָט זיך צו קיין ווייסן ניט
פאַרקויפט. דאָך זאָג איך, אַז מיר זיינען „ניט גוט“ ...
דער גלח, בייטמאַן, פּרוּאוּט אים איבערצייגן. מישט אים
קאַפּטלען פּוּן „באַיבל“ און אַז עס העלפט ניט די „באַיבל“,
מישט ער אים צייטונגס-בראַניק'ן.

— וואָלט דאָס אַ נעגער געטאָן? זאָג, ראַלף, ביסט
דאָך ניט קיין נאַר ... וואָס ביסטו אַזוי פאַרליבט אין די ווייסע
טייוואָלים? האָסט, מסתמא, אַ ווייסע טייוולעכע, — לאַכט
רואיגווייך דער גלח ...

ראַלף ווערט רויטלאַך, וויל אים, דעם גלח, אָפּענטפּערן ...
ער האָט אַ טעות. ער ליבט טאַקע איינע, נאָר יענע איז אַ שוואַרצע.
אַבער דער גלח בייטמאַן לאָזט אים ניט אָפּ:

— נעם, ראַלף, זיך אַליין. צו וואָס זוכן ווייט. ווייסט
דאָך ראַלף, אַז איך האָב דיין פּאַטער גוט געקאַנט, אַן
אונזעריגער געווען, געגלויבט, אַז גאָט געפינט זיך מער אָפּן נאַס,
ווי אין די שיינע, פאַרפּוצטע קלויסטערס. דיין טאַטע האָט פיינט
געהאַט די ווייסע. און מיט רעכט. אָט, וואָס ער האָט מיר
דערציילט, אַז ווען זיין טאַטע, דאָס הייסט דיין זיידע, איז נאָך
אַ קנעכט געווען, האָט ער זיך פאַרליבט אין אַ מיידל, וואָס איז
אויף אַ קנעכט געווען. נאָר זיי האָבן ביידע געהערט צו באַזונדערע
באַלעבאַטיים. אַזוי, אַז ער האָט צו זיין ווייב ניט געקאַנט קומען,
סיידן אין שפּעטער נאַכט, און אויך גאַנץ זעלטן. איינמאַל,
קומענדיג צו זען זיין ווייב, האָט אים איר באַלעבאַס דערקלערט, אַז
זיין ווייב איז שוין מער ניטאָ. ער האָט איר מיט אַ טאַג פריער
פאַרקויפט צו אַ ווייטן פאַרמער פּוּן דרום.

יא, אמת, האָט דער ווייסער געזאָגט, זי איז אַ גוטע אַרבע-
טאַרן געווען, און כאַטש אין די הויכע חדשים, דאָך האָט זי איר
אַרבעט געטאָן. ער וואָלט איר ניט פאַרקויפט, כּפרט נאָך פאַר

אזא ביליגן פרייז, נאָר ער האָט אַ שלעכטן יאָר. אַלע בהמות האָבן „אָפגעוואָרפן“, האָט ער מורא געהאַט, טאָמער וואָרפט זי אויך אָפּ. טאָ וואָס וואָלט זי ווערט געווען? האָט זיך געמאַכט אַ סוחר, געזען אַ טראָגנעדיגע, שוין אין די הויכע חדשים ... האָט ער באַצאָלט ... נאָר זאָל אים, דעם דרום'דיגן חויר די מציאה ניט איינגיין! אָפּוואָרפן זאָל זי, און זי וועט! פארן אַרויסגיין האָט ער איר געגעבן אַ בריק אין בויד. — — —

דיין זיידע האָט גענומען ציטערן ...

דער ווייסער האָט אָבער געשעפטסמעסיג אַרויפגעלייגט די האַנט אָף דיין זיידנ'ס פלייצע:

— דאגה ניט, קלאַרק ... איך וועל נאָך אָף שבת האָבן אַ בעסערע, אַ דיקע, אַ פעמע. איך וועל דיר צו איר צולאָזן. איך האָב ליב אַזעלכע יונגען ווי דו ... פונקט אַפן דריטן חודש באַשוואַנגערט ...

באָ דיין זיידן האָבן די אויגן זיך צעברענט ... נאָר ער, דער ווייסער, האָט ניט געקוקט, און ממילאָ ניט באַמערקט דאָס פייערל אין די אויגן, וואָס פלאַמט אַרויס פון גענער'ס בלוט ... און ער האָט ווייטער גערעדט:

— עס וועט אים, דעם דרום'דיגן, די מציאה ניט איינגיין.

כ'האָב איר געגעבן דעם אמת'ן בריק אין בויד ...

מער האָט זיך דיין זיידע שוין ניט געקאָנט באַהערשן, אַרייַנגערקוט ביידע הענט אין ווייסנס האַלדז און אים געבריקעט מיט די פיס אין בויד. ווען מענטשן קומען ניט אָן, וואָלט פון ווייסן, זיין כשר'ע נשמה אַרויסגעפלוויגן.

דיין זיידע האָט מער קיין פרויען ניט געקאָנט ... געטראַכט נאָר פון זיין ווייב, וואָס איז, ווער ווייסט וואו. און אז מ'האָט קנעכט פריי געלאָזן, האָט דיין זיידע ניט גערומט, ביז ער האָט זי געפונען, נאָר שוין אַן אַלטע, אויסגעמאַטערטע. דער גאַנצער טרייסט איז געווען באַ אים דיין טאַטע, איר זון. ער האָט אָבער זיך ניט געטרויט, אַליין זיך ניט געגלויבט, אַז עס איז זיין זון ... ער, דער ווייסער, האָט דאָך איר אין בויד אַ בריקע געטאָן. איז

ער גאנצע נעכט אָפּגעשטאַנען באַ דיין טאַטנ'ס בעט און געקוקט
אים אין פנים:

— יאָ, עס איז מיין זון!

— ניין! עס איז ניט מיין זון.

ביז דער שפּיל האָט אים פון זינען גערירט און מ'האָט אים
אין אַ משוגעים־הויז פאַרשפּאַרט...

— זעסטו, ראַלף, — בורטשעט שוין כעס'דיג דער גלח
בייטמאַן, — וואָלט אונזערער אַ שוואַרצער אַזאַ מערדערײַ געקאַנט
אַפּטאַן?

— אַ בריק אין שוואַנגערן בויך! ...

ראַלף בלייבט שטיל, פאַרבײַסט די ליפּן. דער גלח איז
צופּרידן, ניט אַזוי, וואָס דזשאַנסאָן איז געבליבן צוגעשלאָגן צו
דער וואַנט, נאָר וואָס ער, בייטמאַן, האָט אַזאַ שטאַרקע רעדער
קראַפט. ער צעלאַכט זיך אַף זיין צען־גאַריגן געלעכטער...
דזשאַנסאָנ'ען רעגט עס אויף: אַ גענערשער געלעכטער. נאָר
בייטמאַן באַמערקט עס ניט.

— הער, ראַלף, — רעדט דער גלח בייטמאַן, — קום
מאַרגן אַפּן ווינקל ניינטע גאַס, דאָרטן וועל איך מאַרגן ריידן אַף
דער טעמע: „פאַרוואָס האָבן אונז ווייסע פיינט.“ עס וועט זיין
אַן אינטערעסאַנטע רעדע, איך וועל דאָרט אויפּווייזן, אַז מיר,
שוואַרצע, זיינען שטאַרקער פון די ווייסע... אונז קאַנען זיי
ניט אַסימילירן, און מיר לאָזן ניט אַמעריקע ווערן אויס אַמעריקע...
אַז מ'קוקט אַף אונז, דערזעט מען, אַז עס איז אַמעריקע... אַ
לאַנד פון פאַרשיידענע פעלקער...

ראַלף בורטשעט מיט כעס:

— ניין! איך וועל ניט קומען!

דער גלח בייטמאַן לאַכט:

— אַן עקשן. אַרדבאַ, האַסטו מיט וואָס מיר אַפּצושלאָגן.

זאַג! נו, קום אַרויס...

ראַלף ברויזט מיט כעס, מאַכט מיט דער האַנט און גייט
אַ בייזער אַוועק.

אים פארדריסט, וואָס דער גלח בייטמאָן וועט מיינען, אז ער האָט אים מנצה געווען. ער קאָן אים אויפווייזן, אז ער איז ניט גערעכט, און טאָקע נעמען אים, ראַלפֿ'ן אַליין פאַר אַ ביישפּיל, נאָר ער שעמט זיך וועגן דעם צו ריידן. עס רירט אים צופּיל אָן. און ווידער קאָן זיין, אז דער גלח בייטמאָן, אַ נעגער, וועט עס ניט פאַרשטיין אפּילו, וועט נאָך לאַכן פון אים, ראַלפֿ'ן, אָט ווי אַלע נעגערס יענעם אָונט... ער ווייסט זיכער, אז עס וועט באַ אים די גאַנצע טענה ניט אַרויסקומען שאַרף גענוג... אַ ווייסער וואָלט אים פאַרשטאַנען, נאָך פאַר אַ העלד געהאַלטן.

ער, ראַלף, האָט חתונה געהאַט מיט אַ נעגער-מיידל. ער האָט זי שטאַרק געליבט. מיט קיין אַנדערע מיידלאַך קיינע געשעפטן ניט געהאַט, כאָטש אַלע מיידלאַך האָבן צו אים געוואונדערט. ער פֿלעגט פון זיי אַנטלויפן, ווי מורא געהאַט, טאַמער כאַפּן זיי אים, און זיי, די מיידלאַך, פֿלעגן לאַכן:

— ראַלף! ראַלף!

איין אָונט, קומענדיג אַהיים, האָט ער געטראָפּן זיין פעניץ מיט אַן אַנדערן נעגער, און אַ וועלכן? אַן אַלטן, אַ ברודיגן. ער האָט גענומען זיין מעסער און אים דורכגעשניטן די ריפּן. האָט ער זיך צענוואַלדעוועט. זיינען געקומען צולויפן נעגערשע שכנים, און אים, ראַלפֿ'ן, מיט אַ מעסער אויך צעשניטן די ריפּן.

— דו הונט, צוליב אַ פרוי צעשניידסטו אַ מענטשן אַ ריפּ? ער קאָן אָפּדעקן איצט זיין העמד און ווייזן דעם גלח בייט-מאָן, דעם שניט, און פרעגן — וואָלטן עס ווייסע געטאָן? עס איז דאָך זיין ווייב! זיין פעני!

נאָר צו וואָס, אז דער גלח בייטמאָן וועט עס דאָך ממילא ניט פאַרשטיין. ער, דער גלח בייטמאָן, האָט דאָך אַליין זיין ווייב געכאַפט מיט אַן אַנדערן, און גאַרניט, ער לעבט מיט איר, ווי פריער... און טרינקט מיטן זעלבן מאַן גוט-ברודעריש שנאַפּס. — פעני וואוינט אין זיין גרויסער שטוב. לעבט מיט אַנדערע נעגערס, און אז מ'כאַפט איר און מ'שלעפט איר אין געריכט,

גייט ראלף יעדן מאָל פאר איר עדות זאָגן, אז זי איז זיין ווייב, כאָטש ער באַשווערט זיך יעדן מאָל מער עס ניט צו טאָן. און ער אַליין וואוינט אין אַ קליין שטיבל אַף אַ גרויסן פּוסטן הויף. דאָרט האָט ער אַ קליינע, ריינע בעטל, וואו קיין מיירל איז נאָך אַף איר ניט געלעגן, און אין זעלביגן הויף — א „גאַראַדזש“, אין וועלכן ער פאַרריכט אויטאָמאָבילן.

די נעגערס האָבן אים פיינט, ווייל ער איז אַ שווייגער, טרינקט ניט פון פּלאַש מיט זיי, האַלט אין איין קייען טאַבאַק און שפּייען... בריינגט מען צו אים אַן אויטאָמאָביל, באַטראַכט ער עס און בורטשעט שטיל אין זיך. די נעגערס ווילן מיט אים זיך דורכ־ריידן, וויסן פאַרוואָס דער אויטאָמאָביל האָט אויפגעהערט צו לויפן, איז דאָס ניט אין אָרדענונג? אָדער עפּעס אַנדערש? אין ער:

— מיר'ן זען!

די נעגערס וואָלט צו אים זייערע אויטאָמאָבילן ניט געפירט. נאָר אז ראלף פאַרריכט אַן אויטאָמאָביל, גייט עס פינקטלאַך ווי אַ זייגער. און ווידער זעען זיי, אז אים אַרט ניט. יאָ און ניט, צו וואָס דאַרף ער געלט? קיין בראַנפן טרינקט ער ניט און פון ווייבער ווייכט ער...

גאַנצע טעג ליגט ער אונטער אַ קליינעם אויטאָמאָביל און פאַרקעט זיך אין זיינע געדערס. ער בויט אַ „רייסער“. אים צו געבן אַ נאָמען נאָך זיין ווייב: „פעני“.

לאַכן די נעגערס:

— ראלף, ווען וועט שוין פאַרטיג ווערן דיין „פעני“?

ער ווערט ביזן, די אויגן ציגן זיך אים אָן:

— רעדט, טייוואָלים, וועגן וואָס איר ווילט, נאָר ניט וועגן מיין „פעני“! די פעני קאָנט איר, טייוואָלים, באַ מיר ניט

צונעמען.

דער גלח בייטמאן האָט עטלאַכע מאָל באַזוכט ראלפ'ן און באַטראַכט דעם אויטאָמאָביל, און נאָכדעם אין שיינק דער־צוילט, אז ראלפ'ס „פעני“ וועט זיכער קריגן דעם פרייז אַף

די „רייסעס“. צוליב דעם, האָבן די נעגערס שוין גענומען קוקן מיט דרױ-אַרץ אַף ראַלפ'ס „רייסער“, און שוין ניט געזען סתם אַן אויטאָמאָביל, נאָר אַ זאָך אַ הויכע, וואָס וועט ווייזן די ווייסע, וואָס זייערער אַ נעגער קאָן ...

ראַלף רוט אָבער ניט. די האַרץ שרעקט אים שטאַרק, אַלץ גייט גלאַט. דער אויטאָמאָביל קלאַפט אַף אַלע צילינדערס. דער ווייזער ווייזט אַף דאָרפֿישן וועג ניינציג מייל. נאָר טאַמער וועט מען אים דערקאַנען אַלס נעגער'ס זון ... און מ'וועט אים צו די „רייסעס“ ניט צולאָזן ... און דאַן וועט ער האָבן דיזעלבע מַפֿלח מיט דער „פעני'ן“, ווי מיט יענער ...

ער גלעט דאָס פנים מיט זאַלבו, נאָר די שטים ... זי איז אזוי זינגענדיג נעגערש ... זי וועט אים אַרויסגעבן ...

אַרומגעוויקלט איבער די אויערן מיטן יעגער-היטל און מיט די ווינט-גלעזער, שטייט ער פאַרן „רייס“-פאַרוואַלטער. דער פאַרוואַלטער, אַ הויכער, אויסגעדאַרטער מענטש פון דער וועסט, באַטראַכט דעם „רייסער“: — אַליין צוזאַמענגעשטעלט! קונץ-אַרבעט! ...

ראַלף שווייגט, האָט מורא אַ וואָרט אַרויסצורייזן ... די שטים די נעגערשע קאָן אים נאָך אַרויסגעבן! ...

— אזוי טאַקע, אַ קונץ-אַרבעט! דער מאַטאָר געהערט צו אַן אַנדער מין מאַשין, און די רעדער צו אַן אַנדער, דער הינטערשטער טייל צו אַן אַנדער — האַלט אין איין באַוואַנדערן דער „רייס“-פאַרוואַלטער.

— נאָר דאָך, וויפיל מייל מאַכט זי אַ שעה?

ראַלפֿין ווערן די אויגן גרויס אין קאַפּ. שלעכט, דאָ קאָן ער זיך שוין מיטן שווייגן ניט אַרויסדרייען ... ער מוז ענטפערן, און אָט ווערן אַלע חלומות צערונגען:

— ניינציג! — אַף שלעכטע וועגן!

— ניינציג? — חור'ט איבער דער פאַרוואַלטער מיט דער-זעלבער באַוואַנדערונג, קוקנדיג אַף דעם קליינעם קונציגן „רייסער“.

ראַלף ווערט מוטיגער, די אויגן בליצן אים אויף. אומזיסט זיך געשראָקן. ווייסע מענטשן זיינען פֿאַרט שיינע מענטשן. ער פֿאַרגעסט די גאַנצע שרעק, ווערט היימיש מיטן פֿאַרוואַלטער און צערעדט זיך, נאָר שוין נאָר אַ סך, ווי די גאַנצע שווייגעניש וואַלט זיך אין אים צערעדט. ער האָט אים דערציילט ווען און ווי אזוי ער האָט דעם אויטאָמאָביל געמאַכט, און באַ יעדן קלוגן איינפֿאַל זיך צעשטשירעט. . . אים שוין אַפֿילו געוואַלט אָנהויבן דערציילן דעם סקאַנדאַל מיט זיין פעג'ן, טאַקע וועגן דער, נאָך וועמען ער האָט אַ נאָמען געגעבן דעם „רייסער“, נאָך דער פֿאַרוואַלטער האָט אַר אים אויסגעשטעלט אַ פֿאַר צעשראַקענע אויגן :

— ליידער קאָנען מיר קיין „פֿאַרביגע“ צו די „רייסעס“ ניט צולאָזן.

ראַלף וויל אים בעטן, דערקלערן, אַז ער איז אַן אַנדער מין נעגער. . . ער האָט ליב ווייסע, האָט פֿיינט שוואַרצע, ווייל זיי זיינען הינט. אַדרבה, וואָס וואַלט ער, דער פֿאַרוואַלטער, געזאָגט, ווען ער דערציילט אים די מעשה וועגן זיך און פעג'ן. . . דער פֿאַרוואַלטער איז ביז, לאָזט אים ניט ריידן, לויפט, ווי ער וואַלט אים שלעכטס געטאָן.

* * *

ראַלף נעמט דעם „רייסער“, שלעפט זיך מיט אים אוועק אין שטאָט, בלייבט שטיין נעבן אַ שיינק, גייט אַרײַן און הייסט זיך נעבן אַ גרויסע פֿלאַש. טרינקט און האַלט אין איין שרייען :

— צו שוואַך! וואו איז די שטאַרקע ?

נאָכדעם ווי דער שיינקער האָט געזען, אַז דער שוואַרצער טומלט און האָט שוין ניט קיין געלט — האָט מען ראַלפֿ'ן אַרויס געוואַרפֿן פֿון שיינק. . .

ראַלף זעצט זיך אַרײַן אין „רייסער“, גיט אַ דריק די געז; דער „רייסער“ שפּרינגט אויף און צעלויפט זיך, ניט לאָזנדיג זיך אַפֿילו איינהאַלטן. וואָס מער ער וויל אים איינהאַלטן, אַלץ שנעלער לויפט ער. . . ער זעט שוין מער ניט קיין גאַס און וועג,

נאָר אַ גרויסן רייסינג־פעלד, וואו ער, ראַלף, מיט זיין „פעגלין“, דאַרפן זיין די זיגער... בוימער פליען, שלאָגן זיך אזש אָן איינער אָן צווייטן... נאָר וואָס גייט עס אים אָן, אָבי ער וועט זיין דער זיגער; אויטאָמאָבילן לויפן אים נאָך, ווילן אים איבעריאָגן, נאָר וואו? — זיי בלייבן פון הינטן... מענטשן ווייסע שרייען... פּאַכען מיט די הענט... ראַלף שמייכלט מיט די גרויסע ווייסע ציין... ער דריקט נאָך שטאַרקער די געז... דערמאָנט זיך, אז זיגער ניגן זיך צום עולם... נויגט ער זיך און פּאַכעט מיט דעם הוט... דער „רייסער“ גייט מיט זיין גאַנצער שנעל־קייט, דער ווייזער ווייזט שוין פינה און ניינציג, רוקט זיך שוין ביז הונדערט... און מיטאַמאָל באַסטאַ... עמיצער האָט אויס־געשאָסן אין ראָד און זי האָט געפּלאַצט...

ראַלף קריכט שווער אַראָפּ פון זיין „רייסער“, מענטשן פאַרסאָפעטע רינגלען אים אַרום... ראַלף שמייכלט צופרידן: הוילע ווייסע, אָ, ווען פעני זעט עס...

— אַ נעגער! כ'קאָן וועטן — שרייט אויס עמיצער פון עולם. ראַלף ווערט בייז, נאָר פּילנדיג, אז ער איז דער זיגער, לאַכט ער סאַרקאַסטיש:

— און אז אַ נעגער טאָ איז וואָס?

ערשט פּויסטן צעשוטן זיך איבער זיין קאַפּ. הענט דריקן אים דעם האַלדז:

נעגערשער הונט! וואָס איז דאָ? אַ רייסינג־פעלד? —

האַסט דאָך איבערגעפּאַרן אַ פּרוי!

ראַלפ'ן ווערט קלאָר אין קאַפּ... דערמאָנט זיך אָן אַלץ... שיכור געווען... און אָפּדוכט... ער מאַכט מיט די הענט, ער וויל דערציילן די גאַנצע געשיכטע... ער איז ניט שולדיג... זיין פעני... איר... נאָר אין האַלדז איז אים אזוי איינג און אין די אויערן הוישען געשרייען:

— לינטשן! — — — —

ארום אפטייקער'ס הויז

פאר מוניע'ן איז שוין צייט געווען צו פארגעסן די גאנצע פאסירונג: יאָרן אַ סך זיינען, ווי פערד צעווילרעוועטע פון דעמאָלט אָן איבערגעלאָפֿן און עס ווי פארטראָטן. מוניע איז דעמאָלט נאָך געווען אַ יונגער אינגל.

איצט איז שוין מוניע אַ גרויסער בחור מיט צוויי רונדע פליי-צעס און געדיכטע פעך-שוואַרצע וואַנצעס. אָט אַזעלכע וואַנצעס, ווי באַ זיין געשטאַרבענעם טאַטן. און ניט נאָר זיינע וואַנצעס, נאָר אויך זיין געזיכט איז אַזאַ ווי דעם טאַטנ'ס, אפילו מיטן זעלבן שטריינגן פאַרלינגן קנייטש אַף די באַסן, אַזוי, אַז ער קוקט אַמאָל אַף זיין געשטאַרבענעם טאַטנ'ס בילד, דוכט זיך אים אויס, אַז ער זעט זיך אַליין, נאָר אין מאַדנע קליין-שטעטלינגע קליידער. פאַרדעקט ער דאָס בילד אַזוי, אַז בלוז דער קאַפּ זאָל זיך אַרויס-זען, איז עס דענסמאָל אינגאַנצן ער, מוניע, און ניט זיין טאַטע, שלמה ראַבין דער וואַלד סוחר, וואָס איז געשטאַרבן אַנדערש ווי אַנדערע אידן אין וואַראַנקע שטאַרבן:

פּלוצים געשטאַרבן! מען האָט גאַרניט געוואוסט, אַז שלמה ראַבין זאָל האָבן געווען זיין קראַנק. מען האָט בלוז געוואוסט, אַז שלמה ראַבין פילט זיך עפעס ניט מיט אַלעמען. זיך פאַרקילט אין וואַלד, ליגט ער אַף דער גרויסער סאַפע און טרינקט טיי מיט ציטריין. און פּלוצים אַ געלאַף צום רויט-געפאַרבטן מויער:

שלמה ראַבין איז געשטאַרבן!

— ווי אַזוי?

איבער אָט דעם „ווי אַזוי“, האָבן זיך די אידן אין וואַראַנקע געבראַכן די קעפּ.

— ווי אַזוי טאַקע? ...

און געוואָלט האָבן זיי עס פאַרשטיין באַלד, גלייך אַף אַן אָרט, ווייל ניט נאָר נייגערדיקייט האָט דאָ די ראַלע געשפּילט, נאָר אויך די אידישקייט: מען דאַרף דאָך וויסן וואו אים מקבר צו זיין.

אויב טאקע פאר'סמ'ט, זאגט דאך דער דין, אז עס דארף זיין
אנדערש די קבורה...

מיט אויסגעשפיצטן נכראיקאָפּ האָט עס וואַראַנקע געכאַפּט און
אין ווערטער, וואָס וואַראַנקער אידן האָבן ניט געוואוסט, ווי זיי
אויסצורידן, אָט אזוי דאָס אַרויסגעבראַכט:
דער אַלטער אַפטייקער!

בא שלמה ראבין אין דער גרויסער, נייער שטוב, האָט גע-
וואוינט אַן אַלטער פּוילישער אַפטייקער, וואָס איז געקומען פון
דער גרויסער שטאָט און אין וואַראַנקע פּאַרלייגט אַן אַפטייק.
כאָטש וואַראַנקער אידן האָבן ניט געקאָנט באַנעמען, ווי אזוי קאָן
מען ציען חיונה פון אַן אַפטייק אין וואַראַנקע.

אָט דער אַפטייקער האָט מיט זיך געבראַכט אַ יונג, שיין,
בלאָנד ווייבל, וואָס האָט אויסגעקוקט ווי דעם אַפטייקער'ס אַ
טאָכטערל.

די שיקסל האָט געהאַלטן אין איין אַנטלויפן אין דער גרויסער
גובערניע שטאָט, און דער אַלטער אַפטייקער האָט געהאַלטן אין
איין פּאַרן נאָך איר, זי צוריק בריינגען.

וואַראַנקער אידן האָט עס הנאה געטאָן, זיי האָבן געהאַט
איבער וואָס צו ריידן און וואָס אויסצולאָכן:
גוי עש לעבן!

ביז דאָס שיקסל האָט זיך, ווי ס'איז צוגעוואוינט צום קליין-
שטעטלדיגן לעבן, געבליבן זיצן אין דער היים און זיך באַרואיגט,
אָט טאקע זינט שלמה ראבין האָט אָנגעהויבן אַריינצוקומען צום
אַפטייקער אין הויז און יעדן אָוונט שפּילן מיט זיי אין קאָרטן.
אָט דאָס איז דאָס — דער אַלטער אַפטייקער האָט אנשטאָט
פּראַשקעס צום הוסט, שלמה ראבין'ען געגעבן גאָר עפעס
אנדערש...

אַרום דעם אויסגעגאַנגענעם ראבין'ען האָט דער אַלטער
אַפטייקער אַרומגעטאַנצט מיטן רעמאַטיונעם פּוס, געטשאַמקעט
מיט די ליפּן און זי, די יונגע, בלאָנדע ווייבל, האָט זיך געכאַפּט
צו אים מיט די פּויסטן, געשריען:

— בריינגען א דאָקטאָר !

זי האָט אָנגעכאַפט שלמה'ס קאַפּ, עס געטרייסלט און אַריינגעד-
קוקט אין די הצלבה־אָפּענע אויגן. זי האָט אָפּגעלאָזן דעם קאַפּ,
און אַז ער איז צוריק צום קישן געפאלן, האָט זי דעם קאַפּ צוריק
אַרומגעכאַפט און גענומען אים קושן :

— שליאַמע ... שליאַמע ...

דער אַלטער האָט בייזלאַך איר גענומען אָפּרייסן און חברה
קדישה אירן האָבן באַקומען מער העזה און איר גענומען
אָפּשטופּן. און זי, אָנגעשפּאַרט אַף איר אַלטן מאַן, האָט זי זיך
פויל אַרויסגערוקט פון שטוב און באַלד, ווי אַמאָל, צוריק אַנטלאָפּן
אין שטאָט ...

וואָראַנקע האָט אָבער דעם סוד איינגעהאַלטן, ניט געלאָזט
עס אַרויסגיין ווייטער, נאָך צווישן זיך פלעגט דאָס אַרומגיין, ווי א
געפענטעטע הון, און מען האָט אים אויך געפיטערט ווי אַ הון,
געהאַלטן אין איין צואוואַרפן עפעס צום סוד. געמאַכט אים
ברייטער, גרעסער :

— זי, די אַפטייקערשע, איז געקומען צוריק. זי האַלט אין
איין וויינען.

— געזעען איר אַפן אידישן בית־עולם.

— זי האָט אַף שלמה'ס קבר בלומען אוועקגעלייגט.

— ער, דער אַפטייקער, קוקט אויס, ווי דער טיוול. ליגט
נאַנצע טעג אין בעט. שלמה'ס בלוט שווייגט ניט.

און אויך ווי מיט אַ הון, אַז מ'האַט מורא זי זאָל ניט ווערן צו
פעט און דערשטיקט ווערן, אַזוי אויך ווערט וואָראַנקע דערשראָקן,
אַז דער סוד זאָל ניט ווערן צו פעט און לויפן ווייטער. פאַר-
קוועטשט זי עס און מען הערט אויף פון דעם צו ריידן ...

— שאַ !

וואָראַנקע האָט מורא. דער אַפטייקער איז אויסגעמישט מיט
נאַטשאַלסטווא. זיינע ברידער זיינען גענעראַלן. איינער וואַינט
אין פעטערבורג. אַז נאַטשאַלסטווא פון שטאָט קומט אַרונטער אין
שטעטל, פאַרפאַרט זי שוין ניט צום גלח, נאָך צו אים, און פאַר-
זאַמט זיך באַ אים טעג מיט נעכט ...

וואַראַנקע ווייסט שוין, אז ער דאַרף ניט וואוינען אין שמעטל.
 ער האָט אַן אַפטייק אין דער גרויסער שטאָט אַף גובערנאַטאָר נאַם.
 ער וואוינט דאָ בלוז, ווייל ער וויל זיך לעבן אָפגעזונדערט, ווייט
 פון גרויסשטאָטישן הרהאָ, אַליין מיט זיין יונג ווייבעלע, וואָס קאָן
 זיין — זיין טאָכטער. און וואַראַנקע האָט דעם סוד פאַרשטיקט
 און פאַרנעסן. — — —

* * *

ער, מוניע, שלמה ראבינ'ס זון, כאָטש ער איז נאָך דעמאָלסט
 אַ קליין אינגל געווען, האָט אויך דעם סוד אויפגעכאַפט. אָבער ער
 האָט ניט געוואוסט, וואָס מיט אים צו טאָן. ניט געהאַט מיט
 וועמען עס אויסצופלאַנטערן. די שטיפמוטער זיינע האָט ביינאַכט
 גלייך נאָך דער לוייה אַלץ איינגעפאַקט, אוועקגעפאַרן און איבער
 גלאָזן אים, מוניען, אַליין אין שטוב, זיך ראַנגלען מיטן סוד אין
 דער גרויסער, אָנגעפאַקטער בעט.

זי, די שטיפמוטער, איז טאַקע געווען די, וואָס האָט אים אָט
 דעם בייסיגן סוד צוגעוואָרפן. האָט עס אים דאָס אָפגערוכט, ווי זי
 וואָלט עס געטאָן אַף צו להכעיס, ער זאָל האָבן אין פוסטן שטוב
 מיט וואָס זיך צו ראַנגלען.

און מוניע האָט געפילט, אז ער מוז דעם סוד אימיצן צוריק
 שליידערן. ער באַדאַרף אים ניט, צו שווער פאַר אים.

אַ שטיין אַ שאַרפן, אַ שפיציגן, האָט זיין האַנט דערטאַפט,
 אזא גלאַנציגן. די שטיפמוטער האָט אַמאָל אונערקעם מיט אים
 געפרעסט. ער האָט עס אין בוזים פאַררוקט, אַפן נאַקעטן לייב,
 און עס האָט אזוי געקילט...

אין אַן אַוונט, אַ פינסטערן, אַ כמאַרנעם, האָט זיך מוניע שטייל
 פאַרשאַרט באַם אַפטייק אין גערטנדל. אין אַפטייקער'ס שטוב
 זיינען די פאַרהאַנגען געווען אַרויפגעצויגן, און מוניע האָט זיי
 ביידן דערזען. דער אַלטער און זיין ווייבל זיצן באַם טיש, אַ
 סאַמאָוואַר זידט, ער איז אַריבערגעבויגן איבער אַ גלאָז טיי, וואָס
 ער זופט פויל, מוניע נעמט אַרויס דעם שטיין, פרוברט אים צילן
 און קאָן ניט. די הענט דינען ניט, ער האָט פאַרלאָרן די זיכערקייט

פון צו טרעפן און שרעקט זיך, טאָמער וועט ער גאָר איר טרעפן. ער
 בייסט די ליפן, מאַכט זיך האַרץ, אָבער דער שטיין ווערט עפעס
 אזוי שווער. די הענט קאָנען זיך ניט פאַרשטייפן... און אים
 ווילט זיך עפעס אזוי זיצן און קוקן אָפּ איר... זי ווערט אים
 עפעס מאַמע'דיג ליב... ער פאַרגעסט ביסלאַכווייז צוליב וואָס ער
 איז דאָ פאַרקראַכן, נורעט זיך איין אין רעקל און קוקט אָפּ איר...
 זעט טרערן אין אירע אויגן... אַ, ווען ער, מוניע, קאָן אזוי
 אַריינקריכן אין שטוב שטיף, אַז קיינער זאָל אים ניט זען, וואָלט
 ער זיך אזוי געלאַשטשעט צו איר, ווי איר פּודל הינטל, און וואָלט
 איר געפּרעגט דעם סוד:

איז עס אמת? ...

עס הויבט אים אָן צו שלעפּערן. נורעט ער זיך טיפּער איין אין
 רעקל, ציט אויס די פיס אָפּן ווייכן גראָז, פאַרוקט דעם שטיין
 צוריק אונטערן רעקל, קוקט אין אפטיק אַריין... דער סאַמאָואַר
 ווערט עפעס אזוי קליין...

ער האָט זיך אויפגעכאַפּט צווישן וואַרעמע, פּוכקע הענט און
 אַזעלכע הייסע, בריענדיגע קושן:

— אי, שליאָמעס זון!

און ער, דער אַלטער, שטייט אַ בייזער און בייסט אַ פינגער.
 מוניע רייסט זיך פון איר אַרויס, גיט אַ כאַפּ דעם שטיין און גיט
 אים אַ וואָרף אין אַלטן, און אַנטלויפט...

* * *

איצט איז מוניע שוין אַ גרויסער בחור, אַ הויכער יונג מיט
 שוואַרצע, געדיכטע וואַנצעס. אַליין אַ שליאָמע... מיטן אונטער-
 שייד, וואָס ער האָט ניט קיין ווייב און דערצו נאָך אַ צווייטע
 ווייב, ווי זיין טאַטע דער וואַראַנקער איד, וואָס האָט חתונה
 געהאַט אַ צווייטן מאָל מיט אַן אַלטער מויד, ווייל ער איז געבליבן
 מיט קינדער פון ערשטן ווייב, און זי, די מויד, האָט נאָר חתונה
 געהאַט מיט אים, ווייל ער איז געווען שלמה ראַבין, אַ וואַלד סוחר,
 וואָס האָט אַ שטוב, וואו עס וואוינט דער אפטייקער.
 זי, די אַלטע מויד און „יונגע“ מיאוסע ווייבל האָט ניט גע-

וואוסט צי האָט זי זיך אָפגענאַרט צי ניט. איז זי תמיד געווען פאַר-
טראַכט און פאַרביטערט. איצט איז מוניע צוריק אין וואַראַנקע
אַבער ניט מער אַלס שלמה ראַבינ'ס זון, נאָר מוניע, חבר קאָמיסאַר,
קאָמאַנדיר איבערן צווייטן רויטן פּאַלק, וואָס האָט געמוזט דורכ-
גיין דורך וואַראַנקע, ניט ווייל דאָרט האָט אַמאָל געלעבט אַ שלמה
ראַבין, וואָס איז געשטאַרבן אַנדערש, ווי אַנדערע אידן פון שטעטל,
נאָר ווייל אזוי האָט געפירט די לאַנד־קארטע, און ער איז געבליבן
שטיין אין וואַראַנקע, און אויך, ווייל אזוי האָט זיך געליינט דער
באַפעל. און מאַדנע, ער איז אויך איינגעקוואַרטירט געוואָרן אין
דער אַפטייק־שטוב, ניט ווייל ער, מוניע, האָט אזוי געוואָלט, דער-
פאַר וואָס דאָרט האָט געוואוינט און וואוינט נאָך איצט אויך זי,
די יונגע שיקסל מיטן אַלטן מאַן, נאָר ווייל דער קוואַרטיר־מייסטער
האָט אים אַהין „איינגעקוואַרטירט“:

— אָט דאָ, חבר קאָמיסאַר, איז אַ שיינע לופטיגע הויז.

מוניע האָט ווייניג וועגן דעם געטראַכט, כאַטש עס האָט אים
אַ ברי געטאָן דער מאַרד:

— וואַראַנקע!

אין די עטלאַכע שטאַרקע אַנגריף־טעג, האָט אים דער פּוס,
וואָס האָט געהאַט עטלאַכע מאָל שוין קוילן, שטאַרק ווי געטאָן,
אזוי ווי דענסמאָל, אַפן פעלד, ווען דער שראַפנעל האָט געביסן
אין פּוס...

מוניע האָט זיך שוין אין אַפטייק־שטוב אויסגעצויגן אַפן
סאַפּע... חברים סאָלדאַטן האָבן אַנגעשטעלט דעם סאַמאָוואַר...
מוניע האָט דעם ווייטאַג אויפגעהערט צו פילן. אויס מיד־
קייט...

אַ רויט־אַרמיער האָט דעם סאַמאָוואַר אוועקגעשטעלט אַפן
טיש. מוניע האָט זיך צוגעזעצט צום טישל און ער איז אויסגע-
קומען. מיטן פנים צום דרויסן. און אָט זעט ער גאַנץ וואַראַנקע...
אָט איז די גאַס, וואָס לויפט אזוי קרום אוועק, דאָרט באַס סאַמע
עק איז דער בית־עולם, וואו עס ליגט זיין טאַטע, שלמה ראַבין,
וואָס איז געשטאַרבן אַנדערש, ווי אַלע אידן אין וואַראַנקע זיינען

געשטאָרבן און אים, מוניען, איבערגעלאָזן אזוי אַף דער וועלט מיט א סוד, וואָס האָט אים אזוי געכאַטערט.
 צי איז עס טאָקע אמת? האָט אים, דעם טאַטן זיינעם, טאָקע דער אַפטייקער פאַר'סמ'ט?
 און אז ער איז געוואָרן עלטער, איז באַ אים אויסגעוואַקסן נאָך אַ פראַגע:

— האָט די שוין, בלאַנדע שיקסל טאָקע געליבט זיין טאַטן, דעם פרומלאַכן וואַראַנקער אידן, און צי האָט ער, דער טאַטע, וואָס האָט געשאַרן דאָס בערדל, און דאָך געווען פרום, טאָקע ליב געהאַט אַ קריסטלאַך ווייבל?

וועגן דעם האָט ער פיל מאַל געטראַכט, אפילו אין די טראַג-שייען, געפרובירט זיך דערמאַנען קלייניגקייטן, זאָכן פון דער קינדהייט, אַרויסבריינגען זיין טאַטנ'ס בילד און פון אים אַראָפּ-לייענען דעם סוד, און ניט געקאַנט... עפעס אַלץ איז אזוי צעשוואַמען געווען...

און אַט איז ער ווידער אין וואַראַנקע און אין אַפטייקערשן שטוב, אָבער ווער ווייס, אפשר איז שוין ניטאָ יענער אַפטייקער.
 מוניע פרובירט זוכן, אפשר וועט ער עפעס געפינען אַ שפור. ער באַטראַכט דעם סאַמאָוואַר, יאָ, ער קוקט אויס ווי יענער... אָבער עס איז דאָך ניט קיין באַווייזן — סאַמאָוואַרן זיינען אַלע ענלעך איינער צום צווייטן.

ער קוקט און ער דערזעט, ווי פון וואַנט קוקט אַף אים אַרונטער אַ קענטלאַך בילד.

מוניע נעמט עס אַרונטער, טרינקט זיך איין אין איר מיט די בליקן, זוכט אין איר דעם סוד אַרויסצוגעפינען...

— יאָ, דאָס איז ער, דער אַפטייקער...

מוניע'ן שטייפן זיך די פויסטן:

— אַך, דו מערדער!

ער שטעלט אַוועק דאָס בילד אַפן טיש, נעמט דאָס שווערד און צילט זיך אין אים. דער שווערד רייסט דורך דעם קאַפּ. מוניע צילט זיך ווידער אין האַרצן און דאָס בילד פאַלט אַרויס פון ראַם, מוניע צעטרעט עס מיט די פיס...

ענדלאך בלייבט ער שטיין פארשעמט.

— נאָריש געמאַכט זיך, ווי אַ קינד ... זיך אָפּגע־רעכנט מיט
אַ בילד אפּשר פון אַ טויטן מענטשן ...

מוניע דערפילט אַ מידקייט און אַ ווייטאָג אין צעוואונדערטן
פּוס. ער פּאַלט צו דער סאָפּע און צעוויינט זיך שטיל ... און
ער דערפילט זיך אזוי לייכט ... און עס חלומ'ט זיך אים, אַז ער
זיצט אין אַפּטייקער־שטוב און די יונגע בלאַנדע ווייבל האַלט זיין
פּוס אַף איר שוים און גלעט עס מיט קילע הענט:

— שליאָמע'ס זון!

קלעפּ אין טיר וועקן אים אויף:

— שטיי אויף! אָנגריף!

מוניע גיט זיך אַ הויב, די זון קוקט אַריין אין שטוב — אַ
קלאַרע, אַ לויכטנדיגע.

— איין מינוט!

ער לויפט פון צימער צו צימער, ער זוכט. אין אַ ווינקל
דערזעט ער זיצט אַ צעשראַקענע פרוי, דער פנים צעקנייטשט,
גרוילאכע האָר קוקן אַרום פון אַ בלאַנדן קאַפּ.

יאָ, דאָס איז זי! ...

ער וועט באַלד וויסן!

— זאָג, געדיינקסט, אָבער דעם אמת!

די פרוי קוקט אים אָן צעשראַקן:

— וואָס?

— חבר, גיכער, אָנגריף! — שרייט אַריין אַן אנדער חבר-
קאָמיסאַר. מוניע גיט אַ שפּיי, לויפט שנעל אַרום:

— צום טייוול!

ער זעצט זיך אָפּן פּערד, קלאַפט אים שטאַרק מיט די שפּאַרן
און די פּוס טוט אזוי וויי, און אין האַרצן דריקט:

— איז עס אַ חלום, אָדער אַף דער וואָר.

און ער טרייבט שטאַרקער דעם פּערד מיט אַ געשריי, וואָס
ער וויל זיך אַליין פאַרשרייען:

— חברים פאַראוים! ...

מיסטער סאקאל

בא בען ראדזשערן אפן פארם שטייט מיסטער סאקאל'ס „ווריג“ מיטן שטארק הויכן באשפיצטן לייטער און גראַבט זיך מיט עקשנות אין דער טיפקייט.

הגם די ערד איז שווער און ליימיג אזוי, אז בא יעדן גראַב, טרייסלט זיך אזש די „ווריג“ אויף, דאָך פאָדלירט ער ניט דעם אימפעט, גלייך ווי נאָר אים, דעם „ווריג“, און ניט דעם קליינעם מיסטער סאקאל, וואָלט געגאנגען אין לעבן צו דערניין — צי איז בא בען ראדזשערן אפן פארם, טיף אונטערן ליים דאָ — אויף, אָדער גאָר — ברודנע וואסער.

באם „ווריג“ איז שוין אפילו אויסגערעכנט, וואָס עס וועט זיין נאָכדעם. אָט וואָס: וועט ער דערפילן וואסער, וועט ער בלייבן שטיל, ווי גאַרניט, ווי קיין זאך וואָלט קיינמאל ניט פאָסירט. ער האָט זיך געגרונטעוועט, הייסט עס, ניט צוליב אויף, נאָר סתם אזוי. וועט ער אָבער „דערטאָפן“ אויף, דעמאָלסט וועט ער עס געבן אַ כאַפֿ-אויף און אַ שאַס אויס מיט זיין גאַנצן כח. מעג אים אפילו אויסקומען „אַלע“ צו באַגיסן און נאָס מאַכן פון קאָפּ ביז די פיס. אָט, אַדרכא, זאָל עמיץ זיך פרוואוון בייזערן? ער איז שוין אַלט גענוג, אָט דער אייזערנער „ווריג“, ניט איינמאָל אין זיין לעבן אויף דערטאָפּט, „געזען“, ווי מענטשן לעקן עס אפילו, אָט דעם פעטן אויף... אָט זיינען די „אַלע“:

דער פאָמפער, אַ שטום פאַרביסענער אירלענדער, וואָס זשאַד לעוועט אפילו אַרויסצולאָזן אַ שמיכל, קייט פון פרי ביז נאכט „פיוון בראַדערס טאַבאַק“, און שפייט יעדע רגע מיט אַזאַ כונה, ווי אַ פרומער איד צו „עלינו“.

דער צווייטער, איז דער שוואַרצער צעגלאַנצטער נענער,

וועמענס פנים זאגט עדות, אז זיינע עלטערן, צי זיי האָבן יאָ צי ניט געזינדיגט, אלנפאלס ניט מיט קיין ווייסע. ער, דער נעגער, פאַרקעמ זיך אויך אַרום „ווריג“. ער העלפט דעם פאַמפער שמירן די רעדלאַך אין דער מאַשין. ער טוט עס פאַרזיכטיג און צעשראַקן : — דער טיוויל ווייסט דעם לאַנגן קראַצער ! — קאַנסט אים ניט געטרויען.

דער דריטער — דער קליין-וואַקסיגער — איז טאַקע מיסטער סאַקאַל, וואָס קומט יעדן טאָג אַפן פאַרם, לויפט פון „ווריג“ צום פאַמפער, און פון פאַמפער צום נעגער : — א, עס וועט זיין אויף ?

קיינער ניט אים ניט קיין קלאַרן ענטפער. דער „ווריג“ טוט אַ קרעכץ, דער פאַמפער — אַ שפּיי אויס, כעס'דיג שוין — אַ פולע מויל שפּייעכץ מיט טאַבאַק — און שלינגט גיך פרישן טאַבאַק און דער נעגער שיסט אויס אַ ווילדן געלעכטער, וואָס צעשיט זיך ווי אַרבעסלאַך איבערן גאַנצן אַרום.

דער פערטער איז דער אַלטער בען ראַדזשער. ער קוקט מיט אַ בייז אויג אַפן „ווריג“. ער האָט אים פיינט, דעם לאַנגן סטור-קאַטש, וואָס מאַכט אַ תל פון אַ שטיק גוט קאַרטאַפּל-פּעלד. הגם, וואָס איז ער, דער „ווריג“, שולדיג, אז ער, דער אַלטער נאַר, האָט זיך געלאָזט איינריידן פון כיטרען סאַקאַלן, אַרויפצולאַזן אַ „ווריג“ אַפן פּעלד. און דוקא אַף דער קאַרטאַפּל שטיק :

— אַט, דאָ אונטערן ליים איז דאָ אויף. אזוי זאָג איד, מיסטער סאַקאַל, וואָס האָט געגראָבן „קוואַלן“ אזוי פיל, ווי אַ קברן קברים — איר זעט, מיסטער ראַדזשער, אז אויב איד, מיסטער סאַקאַל זאָג, אז דאָ אַפן האַנט אונטערן הויט, איז דאָ אויף ! — איז דאָ !

האָט ער, ראַדזשער, אָנגעהויבן צו גלויבן און ענדלאַך צו געשטימט.

שטאַרק אָנגיין, צי יאָ אויף, אָדער ניט אויף, גייט זיי אַלעמען, אויסער דעם קליינעם מיסטער סאַקאַל, ניט אָן. וועט ניט זיין קיין אויף. וועט מען דעם „ווריג“ איבערפירן

אף א צווייטן פעלד, און ער וועט דאָרט ווייטער קרעכצן און זיך נראָבן אונטערן ליים. אָדער ער וועט זיך גאָר רוען עטלעכע וואָכן און מ'וועט יעדן טאָג שמירן זיינע געדערם מיט אַלטן פעטן אויל. דער אירלענדער וועט אויך ערגעץ אנדערשוואו זיך פאַרקען באַ אַ „וורידג“, איז ניט אין טעקסעס, איז אין קענזעס. אומעמום דיזעלכע אומעטיגע פעלדער.

און אויב ניט, וועט ער זיצן אין אַ „פול-רום“ קייען „פיוו בראָדערס“ און שפיייען דוקא אין אַ שפיי קעסטל (דאָס געפעלט אים ניט אזוי, ער האָט ליב צום שפיייען אזוי, אז ער זאָל דאָס שפיייעכץ זען).

דער נעגער וועט קריגן, אפשר, גאָר „אַ דזשאַב“ אין אַ האַטעל, צו רייניגן דעם דיל, אָדער מ'וועט אים אויסוואַשן און לאָזן שטיין. זיך נויגן באַ אַ האַטעל-טיר. און אויב ניט, וועט ער גיין אין שטאָט און שיסן „קרעפ“.

דער אַלטער ראַדזשער, אז עס וועט אים מיאום ווערן צו שילטן דעם „סאַנאָוואַגאָן“, דעם „דזשו“, וועט ער פאַרשיטן די גרוב, און ווייטער זעצן קאַרטאָפּל.

אַנדערש איז אָבער מיט מיסטער סאַקאָל. פאַר אים איז עס אַ פראַגע פון זיין „מיסטער“ סאַקאָל, אָדער אַ סאַקאָל סתם אזוי. אַזאָ זאָך, וואָס קיינער דאַרף ניט און באַמערקט ניט, וואָס דרייט זיך אַרום אַ ניט געבעטענער אַף גאָט'ס וועלט.

ער מוז דאָ געפינען אויל. און ער וועט עס געפינען (פון ניט געפינען טראַכט ער ניט) אַלע סמנים ווייזן, אז יאָ. אָט זיינען זיי :

דיזעלכע שוועריגקייט איינצורידן דעם אַלטן ראַדזשערן האָט ער געהאַט אַמאָל, ווען ער האָט „געפונען“ דעם גרויסן „וועל“ — באַ דזשאַנען.

עס איז אויך געווען אין חודש דעצעמבער. ער, סאַקאָל, איז אויך דעמאָלט, ווי היינט, געווען אַ „געבראַכענער“, אַריינגע-לייגט די לעצטע עטלעכע הונדערט דאָלאַר, ריזיקירט און גע-וואונען ...

דאָס איז געווען דער אמת'ער „וועל". די „סטענראָרד אויל קאָמפּאַניע" פּאַמפּעט נאָך היינט פּופּציג פּעסלאַך אויל אַ טאַג. איז ער דעמאָלט געווען אַ „גרינהאַרן", גענומען און עס פאַרקויפט פאַר נאַרישע פּופּציג טויזנט דאָלאַר.

היינט וועט ער עס שוין ניט פאַרנאַרן: פינף הונדערט טויזנט דאָלאַר — אַ סענט ניט ווייניגער! אי טאַמער, וועלן זיך ראַקע-פעלערס משולחים איינ'עקשנ'ען און זאַגן: ניין! דעמאָלט וועט ער, סאַקאַל, דינגען אַן אַפּים אין גרויסן, פּופּצן עטאַזשיגן „דיילי פּיפּער בילדינג" און אַרויסשטעלן אַ גרויסן עלעקטרישן שילד:

סאַקאַל אויל קאָמפּאַני.

אַמעריקע איז אַ מדינה, וואו יעדער מענטש האָט רעכט צו ווערן אַ ראַקעפעלער.

ער, סאַקאַל, איז טאַקע אַ גוט-ברודער מיט דעם רעדאַקטאָר פּון דער אויל אַפּטיילונג אין דעם „דיילי פּיפּער". יענער איז אַ קלוגער יונג. ער וועט אים געבן אַ גרינעם פּאַפּירל, וועט ער געבן אין „פּיפּער" אַ גאַנצע געשיכטע, ווי אזוי ער, מיסטער סאַקאַל, אַן אַרעמער אינגל, איז געקומען פּון דער אַלטער „קאַנטרי" און זיך מיט זיין פּיאיגקייט אַרויפגעאַרבעט. די צייטונג וועט אַרוינשטעלן זיין, מיסטער סאַקאַל'ס בילד.

— נאט, זעט! אַ מוסטער!

די „פּראָדאַקשאַן" וועט זיך הויבן. די סטאַק וועט מען כאַפּן ווי הרסת.

בא אים, מיסטער סאַקאַל, איז ניט דאָס געלט דער עיקר. ער איז ניט פּון די מענטשן, וואָס באַ זיי איז געלט אַלץ. טאַקע אמת, ער האָט אין ראַדזשער'ס „וועל" אַריינגעבראַקט די לעצטע עטלאַכע הונדערט דאָלאַר, וואָס ער האָט געקראָגן אין לאַמבאַרד פאַר דעם דימענט-רינג, וואָס איז אים נאָך געבליבן פּון דער גוטער צייט. ער איז אויך שולדיג געלט דעם האַטעל פאַרן צימער און האָט זיך קוים איינגעבעטן צו קריגן דעם שליסל ביי דער „וועל" וועט קומען. די בגדים „בעטן" זיך שוין אויך, מ'זאָל זיי פאַר-

בייטן אף נייע. א חוץ אלעמען האָט ער געקראָגן אַ בריוול פון דער אַלטער היים. אַ איד, וואָס ער געדיינקט קוים שרייבט אים אָט וואָס :

„להנביר הידוע מ"ר שלום סאַקאַל : איד, דיין טאַטע, ביז שוין אַלט און שטאַרב פשוט פון הונגער. קאַן שוין איבער די „היווער“ ניט גיין. אַזוי ווי דער „אַמעריקאַנעץ“, וואָלע שניי-דערס זון האָט — איבערלייענענדיג דיין פירמע אַף אַ קאַנווערט — געזאַגט, אַז דו ביסט עפעס אין אַזעלכע געשעפטן, וואָס באַטרעפן אין די מיליאָנען, טו דערמאָן זיך אָן דיין אַלטן בלינדן טאַטן און שיק עטלעכע דאָלאַר.“

נו, וואָלט טאַקע אים צונאָך געקומען אַ גוטער „וועל“. ער דאַרף די געלט. נאָר אַז ניט, איז אויך די וועלט אַף אַן אָרט. ער וואָלט געוואַרט ביז עס וועט זיך מאַכן אַ נייער „וועל“. דער-ווייל וואָלט ער זיך דורכגעדרייט, געכאַפט אַ הלואה באַ דער אַלטער מויד, וואָס שטייט באַס ציגאַר-טישל און חתונה געהאַט מיט איר דערפאַר. אָדער געפאַקט אַ שומה, וואָס וויל רייך ווערן און אים פאַרקויפט „סטאַק“ פון אַ טרוקענעם אָדער „לאַ היה ולא נברא“, „וועל“. נאָר איצט איז עפעס אַנדערש. ער מוז ווערן „מיסטער“ סאַקאַל. אַלע זאָלן עס זען, און ניט אַזוי אַלע, צום טייוול מיט זיי, נאָר זי, די הויכע שיינע העלענע, וואָס איז אַמאָל זיינע, סאַקאַלס, ווייב געווען און אים גערופן :

— מיסטער סאַקאַל.

אָט די ווייב, וואָס ווי נאָר ער, סאַקאַל, האָט פאַרלאָרן זיין געלט, איין „וועל“ נאָכן צווייטן געפונען אַ טרוקענעם, האָט זי זיך אין איין פרימאַרגן אַרויסגעקליבן פון זיין שטוב און איז אַוועק וואוינען מיטן הויכן אַקלאַהאַמער שקאַץ, וואָס איז אַ מענעדזשער אין דער „פריירי ריפוינינג קאַמפאַני“.

ער, סאַקאַל, האָט זי ליב, הגם זי האָט אים אויסגעלאַכט. אַוועקגעוואָרפן אים, דעם אידישן יונגמאַן, ווייל ער האָט שוין ניט קיין געלט און אַוועק צום אַקלאַהאַמער שקאַץ. אָט איר, ווייל ער ווייזן, אַז ער איז צוריק „מיסטער“ סאַקאַל, באַ וועמען אַ טויוונטער

איז גארנישט, אז ער וויל, נעמט ער אזא פאפירל און פאררויכערט א פאפיראס דערמיט.

אָט ווי אמאָל, ווען אין רעפארם טעמפל, וואו ער איז געווען א מיטגליד — (איצט האָט מען אים אויסגעשלאָסן, כאָטש דיום האָט ער געצאָלט) — איז געקומען עפעס א רעדנער. ער האָט די רעדע, צוליבן „הויכן“ ענגליש און מאַדנע פראַזן, ניט פאַר-שטאַנען. ער האָט אָבער דערטאַפּט, אז ער בעט געלט פאַר עפעס. דעמאָלסט האָט ער, מיסטער סאַקאַל, א קלאַפּ געטאָן אין טיש :

— גענוג צו ריידן. אָט איז צוויי טויזנט דאָלאַר !

אַלע האָבן צו אים, סאַקאַל, געשטרעקט די הענט, אפילו דער אַלטער מענדלזאָן, דער גאוה'דיגער דייטשישער יאהודי, וואָס איז א מייסאָן פון דער דריי און דרייסיגטער מדרגה.

זאָל זי זעען, אז ער איז מיסטער סאַקאַל געווען און וועט עס בלייבן, ניט ווי איר שקאַץ, וואָס איז א שטיקל מענעדזשער, וואָס נעמט נאָר טויזנט דאָלאַר א חודש, און נאָר אזוי פיל קאָן ער האָבן און ניט מער א סענט.

ער וועט קויפן א פארמאכטן אויטאמאביל, דעם בעסטן „ראָלס-ראַים“. זיין „קעדילאַק“ איז שוין א שטיק „דזשאַנק“. ניט לאַנג צוריק, פאַרנדיג פון בען ראַדזשער'ס פאַרם, האָט זיך דער „קעדרי-לאַק“ איינגע'עקשנ'ט און ניט פון אַרט. ער האָט אים געדרייט, געשמירט, געפאַרקעט זיך אין זיינע געדערס, וואו נאָר ער האָט גערעכנט עס קאָן העלפן און נאָר ניט, ניט פון אַרט. אים וואַלט עס ניט געאַרט, זיין „קעדילאַק“ פראַוועט אָפּט אזעלכע שטיק. ער איז אַלט, וויל שוין מער ניט לויפן, איז אָבער פונקט צום טייוול אָנגעפאַרן זי, העלענא, מיט איר שקאַץ. און זי האָט געזען, ווי ער שטייט א פאַרשמירטער, צעשוויצטער, לעבן אַלטן „קעדרי-לאַק“...

און דזשאַן, דער הולטאי, נאָך ניט גענוג, וואָס ער האָט צוגע-נומען באַ אים, סאַקאַל'ן, די ווייב, וואָס ער סאַקאַל האָט אַראַפּ-געבראַכט אזש פון ניו יאָרק. מאַכט זיך פון דעם גאַרניט וויסנ-דיג, גאָט די נשמה שולדיג. קומט אים אַלע מאָל אַנטסקעגן מיט

א „העלאָו“ און מיט פרעמענויעס הלמאי ער, סאַקאַל, קומט ניט צו זיי צו די „פּוּקער“ שפּילן?
 דאָס מאַל, ווען ער האָט אים אָנגעראַפּן באַם „קעדילאַק“,
 האָט ער זיך אויך אָפּגעשטעלט:
 — העלאָו מיסטער סאַקאַל, וואָס איז דער מער מיט אייער „קעדי“?

און זי האָט זיך נאָך גערייצט, געלאַכט פאַרביסן און גע-
 האַלטן אין איין רופן איר דזשאַנ'ען:
 — קום דזשאַן, קום מיין טייערער!
 וואָלט ער איר טאַקע געוווּן, אז ער האָט א „ראַלס-דראַים“,
 וואָס איז ווערט צען מאַל צווי פּיל, ווי איר „נעש“.
 באַ אים, סאַקאַל'ן, איז קלאָר, ווי איינס מיט איינס איז צוויי,
 אז זי וועט קומען צו לויפן צו אים, א וויינענדיגע און בעטן-
 דיגע, קושן די הענט:

— „עקסקיוז מי“, מיסטער סאַקאַל! — אַנטשולדיגט!
 ער וועט זיך מאַכן אַ גולניש האַרץ, זיך אַפּילו ניט אומקוקן
 אַף איר, צוגיין צום טעלעפּאָן, הייסן די טעלעפּאָן-מיידל פאַרבינדן
 אים מיט דער פּריוואַט-הויז פון ה' גאַלדשטיין, פון דעם רייכן,
 דייטשישן אידן, וואָס האָט די גרויסע באַנק-הויז און אַ טאַכטער,
 וואָס האָט געוואונען דעם שיינדייט-קאָנקורס. ער קאָן זי, איר
 בילד אין די צייטונגען געזען און ווייס אפּילו איר נאָמען
 (פון צייטונגען): „לאַלא“ — הייסט זי; ער וועט בעטן צו
 רופן מיס לאַלא'ן צום טעלעפּאָן און זאָגן:

— לאַלא, ווילסט כאַפּן מיט מיר א „פאַר“ אין אונזער נייעם
 „ראַלס-דראַים“? זי, די מיידל, וועט געוויס אויסשטעלן הינטערן
 טעלעפּאָן אַ פאַר צעשראַקענע אויגן: ווער קאָן דאָס זיין?
 נאָר וואָס גייט עס אים אָן, אַבי זי, העלענא, וועט עס אָננעמען
 פאַר אַן אמת און זיך צעכליפּען:

— מיסטער סאַקאַל! זיי מיר מוחל!
 ער וועט דאַמאַלסט ווערן ווייכער. אַ, ער איז איר מוחל,
 כאַטש זי איז עס ניט ווערט, נאָר ער טוט עס, ווייל ער איז

מיסטער סאָקאַל, ניט עפעס אַ דזשאַן, אַ שטיקל מענעדזשער, נאָר מיסטער סאָקאַל, אַ מענטש מיט אַ ברייט האַרץ, אַ דזשענטל-מען, דער פּרעזידענט פּון „סאָקאַל אויל קאָמפּאַני“.

* * *

דער „ווריג“ האָט גענומען גיין ווייכער, אויפגעהערט צו קרעכצן. דעם שטום־פאַרביסענעם אירלענדער האָט דער געדאַנק, אַז אפּשר וועט ער שוין מוזן באַלד פאַרלאָזן דעם פּלאַץ און זוכן אַן אנדער אָרט, וואו צו שפּיען די אַנגעקייטע טאַבאַק, ניט געלאָזט איינהאַלטן די שווייגעניש. ער האָט מפּסיק געווען, זיך אַרויס־געכאַפט מיט אַ וואָרט:

— עס איז ניט ווייט פּון צו וויסן!

סאָקאַל'ן האָט דיזעלביקע ווערטער שוין געהאַט געזאָגט דער „ווריג“ מיט זיין ווייכקייט, ער, סאָקאַל, איז נאָך ניט געווען זיכער, אפּשר האָט דער נעגער אים גוט אויסגעשמירט. דערפאַר זיינען פאַר אים געווען דעם אירלענדער'ס רייד אַ הסכמה, אַז דער „ווריג“ זאָגט אמת.

נאָר ער, סאָקאַל, האָט שוין ניט די פּריערדיגע זיכערקייט. עפעס באַאומרואיגט אים איצט דער „וועל“, ער האָט פאַרלאָרן דעם גלויבן אין אים. די לעצטע ערד איז ווייט פּון צו זיין פעט. ער קאָן שוין ניט איינזיצן אין האַטעל. עפעס מאַדנע געדאַנקען גנב'ענען זיך צו אים אַרײַן. געדאַנקען, וואָס לאַכן אָפּ פּון אים, סאָקאַל'ן, אַלײַן.

אַף דער האַטעל־וואַנט היינגט אַ גרויס בילד פּון פאַרשטאַר-בענעם דעמינג. ער האָט אים געקאָנט דעם דעמינג'ען, אַ מאַדנער מענטש געווען. געווען דער ערשטער, וואָס האָט געפונען אויל אין דעם געגנט. ער איז געוואָרן ווילד פּון גליק. האָט גענומען און אויסגעבויט אַ גרויס־שטאַטישן האַטעל אַפּן פּוסטן פעלד און געגעבן אים זיין נאָמען — האַטעל דעמינג... זיך פאַראייביגן געוואָלט! — דאָ וועט זיין אַמאָל די גרעסטע שטאָט, — אזוי זאָג איד, דעמינג. נאָכדעם האָט אים גענומען גיין אַלץ אַף צוריק, האָט דאָס געלט פאַרלאָרן, איז ער איין נאַכט אַרויף אַף אַ „ווריג“ און זיך אויפגעהאנגען...

אָט דאָס בילד האָט ער ניט איינמאַל געזען, נאָר ער איז אים
 קיינמאַל ניט אָנגעגאַנגען. איצט אָבער לאָזט אים דאָס בילד
 ניט אָפּ, שמייכלט צו אים חבר'יש, צווינגט סאַקאַל'ן אַף אים קוקן.
 עפעס ווי עס וויל ווייזן, אַ משל אַף אים סאַקאַל'ן: אַ קליינער
 דעמינג? און אפשר וויל ער ווייזן אויך דעם אויסוועג? ...
 סאַקאַל אַנטלויפט פון האַטעל, כאַטש דער אַלטער מויד, וואָס
 שטייט באַם ציגאַרטיש, האָט ער צוגעזאָגט אַפּפירן אַהיים, זי איז
 באַ אים אויך אַ קליינער אויל קוואַל ... זי האָט געלט. זי איז אַן
 אויסוועג.

ער טרייבט דעם „קעדילאַק“, יאָגט אים איבער די בערג,
 קוועטשט מיט אַלע כחות דעם געזאַלין פילער. מענטשן אַפּן וועג
 ווילן אים אָפהאַלטן, שרייען צו אים:
 — וואָס איז, מיסטער סאַקאַל? געפונען אויל? אָדער
 טרוקן? ...

ער הערט ניט, טרייבט נאָך שטאַרקער ... אָט איז ער שוין
 אַפּן פאַרם, דער „ווריג“ הויבט זיך נאָך ... סאַקאַל לעקט די ערד.
 — זי איז פעט! עס וועט זיין אויל!
 מער אין האַטעל גייט ער ניט. ער זיצט אַפּן פאַרם, עסט די
 הייסע קאַרטאָפּליעס, וואָס דער אַלטער ראַדזשער רוקט אים
 בעס'דיג צו:
 — אָט אַ שוטה אַ גוי, גייסט אים רייך מאַכן, און ער איז
 נאָך אין כעס.

* * *

איין פאַרנאַכט איז דער „ווריג“ שטיל געוואָרן, סאַקאַל איז
 אַרויסגעלאָפּן מיט אַ וואַרעמען קאַרטאָפּל אין מויל:
 — וואָס?

דער שוויינגדיגער אירלענדער האָט צוזאַמענגעלייגט די געצייג,
 געשווינד גיך, ווי אַ דאָקטאָר, בעת ער גייט אַוועק פון אַ אַקאַרשט
 געשטאַרבענעם חולה. סאַקאַל רייסט אים באַם אַרבל:
 — וואָס איז? ...

— זעסט ניט? צום טייוול!

סאַקאַל ניט א קוק אָפּן „ווריג“ — ער זעט! דער „ווריג“ איז הויך, שטאַרק-הויך, שפּאַרט אין הימל אַזש אָן און קוקט אַראָפּ אַף אים, סאַקאַל'ן, לאַכנדיג, שפּאַטיש:

אַ ברודנע וואַסער? פינף הונדערט טויזנט דאַלאַר? ניט אַנדערש, אַ סענט ניט ווייניגער? סאַקאַל אויף קאַמפּאַני... א „ראַלס-דאָים“... העלענא... כאַ... כאַ... כאַ...

בען ראַדזשער לויפט און שרייט:

— וואו איז דער שווינדלער?!

סאַקאַל איז צוגעלאָפּן צום „קעדילאַק“, אים גענומען אַנדרייען. דער „קעדילאַק“ האָט געגעבן אַ שפרונג און גלייך חרטה געהאַט, איז צוריק שטיף געבליבן.
— אלע קעגן מיר...

סאַקאַל וואַרפט דעם דרייהענטל פון „קעדילאַק“ אין די פענצטער. זיי צעבראָזגען זיך מיט אַ געראַש, וואָס דערשרעקט מער סאַקאַל'ן, ווי ראַדזשער'ס געוואַלטן מיט דער האַק. ער האָט זיך געלאָזט מיט אַ געשרוי לויפן איבער די פעלדער.

דער גאַנצער נאַכטיגער אַרום האָט זיך צעטרייסלט פון די קלעפּ און קרעכצן, וואָס דער „ווריג“ האָט אַרויסגעלאָזן אונטער בען ראַדזשער'ס ווילדער האַק... און פאַרשריען דעם קליינעם קרעכץ, וואָס עפעס אַ קליינס האָט אַרויסגעלאָזן אַף אַ הויכן שפיציגן „ווריג“... דערנאָך האָט זיך עס שטיף געהוידעט אין דער נאַכט אַרײַן. — — — —

שווארץ און ווייס

ניט דער נעגער דזשאן און ניט דער איד דזשאן — דער רייכער הייזער־קויפער און פארקויפער און אמאליגער פערלער — קאנען פארגעסן יענעם יאָר, פון יענער „משוגענער“ צייט, וואָס איז אויסגעפאלן, ווי דזשאן רעכנט, מיט אַכצן יאָר צוריק און לויט דזשאָן'ס חשבון איז שוין כאַ אַ צוואַנציג...

אין יענעם יאָר האָבן זיי זיך ביידע באַקאַנט און פון יענער צייט אָן ווילן זיי איינער פון צווייטן אַנטלויפן און קאנען ניט. זיי צעשיידן זיך און באַגעגענען זיך דאָך ווידער...

באַקאַנט האָבן זיי זיך, ווען נעגערס זיינען געלאָפן פון די דרום־שטעט. געלאָפן און געבליבן שטעקן, ווי אין אַ באַגע און די מזרח־שטעט. ווייטער ניטאָ וואוהין צו לויפן, דער שטורעמ־דיגער אַטלאַנטישער ים לאָזט ניט... אזוי איז אויך אַנטלאָפן דער נעגער דזשאן מיט זיין ווייב ראָז און, ווי אַלע, געלאָפן און געבליבן שטעקן אין אַ גרויסער מזרח־שטאָט, אין אַ שפעטן מיטן נאַכט, אין אַ גאַס אַ פרעמדע, אַ פינצטערע און נאָנגדיגע, ווי זיין ווייב ראָז, וואָס האַלט אים, דזשאנען, אין איין נאָגן:

— דזשאן, פארוואָס ברענען די ווייסע אונזערע היימען?

— וואוהין לויפן מיר?

— דזשאן, אויך דאָ זיינען דאָך דאָ ווייסע!

דזשאן וויל איינשלינגען די אַלע פראַגן און קאָן ניט, זיי בלייבן אים שטעקן טיף אין האַלדז און זיי שטעכן אים, ווי ער וואַלט געקייט פארלעגענע ביטערע קיי־טאַבאַק. ער בייסט איין די ליפן און זיי ווערן באַ די ברעגן ווייס, ווי מען וואַלט זיי מיט מעל באַשאַטן... און אַנשטאַט אַן ענטפער צו געבן, פרעגט ער נאָר שוין זיך אליין:

— פאר וואָס טאַקע? ...

א פינצטערער קאָרדאָר פון אַ הויז אין גאָס איז געווען אָפֿן.
 דזשאָן איז געווען מיר, ער מיטן ווייב זיינען אַהין אַרײַנגעקראָכן,
 אויסגעצויגן זיך אַף דער קאַלטער פּאַדלאַגע און גלייך אײַנגעשלאָפֿן.
 עפעס האָט גענומען קריכן אונטער דזשאָנס פּאַכווע... דאָס
 איז געווען דעם אידן דזשאָו'ס פּוס. דזשאָן איז געשטאַנען
 איבער דזשאָנען און געשאַרט מיטן פּוס, און די אויגן אײַנגעגעסן
 אין דער יונגער נעגערטע, וואָס איז געלעגן מיט נאַקעטע פּיס און
 די ליב ווייט אויפגעדעקט...

דזשאָן איז נאָך דענסמאָל ניט געווען דער רייכער הייזער־סוחר,
 נאָר בלוז אַ קרעמער פון געניצטע מעבל. ער האָט נאָך ניט
 געוואוסט, אַז מען קאָן זיין אַ שיינער, בכבוד'יגער איד, אַ פּרעזי-
 דענט פון אַ שול און ניט מוזן לעבן נאָר מיט דער צע'דאגה'טער,
 מיאוסע ווייב... מען קאָן קויפֿן ליבע אין דער שטיבל, באַ יונגע,
 שיינע מיידלאַך...

און אין די הייס־בלוטטיגע מינוטן האָט ער זיך געבראַכן דעם
 קאַפּ און ניט געקאַנט פאַרשטיין, פאַרוואָס טאָר אַ איד ניט האָבן
 עטלאַכע ווייבער.

איז ער זיך אזוי געשטאַנען פאַר'חלומ'ט און געשאַרט מיטן
 פּוס אונטער דזשאָנ'ס פּאַכווע און ניט געפילט, אַז ער טוט עס
 נאָר, ער קאָן נאָך אזוי אַרום אויפוועקן דעם נעגער, וואָס דאָס האָט
 ער ניט געצילט... ער האָט נאָר געוואַלט שטיין און קוקן אַף
 דער נאַקעט־אַפּגעדעקטער נעגערטע, וואָס אַטעמט מיט אזוי פיל
 געזונטקייט און שטאַרקייט... ניט ווי זיין ווייב, וואָס קוים עס
 זשיפעט און באַ יעדן שאַרף קרעכצט עס:
 — יאָסל! יאָסל!

דזשאָן האָט אַפילו פאַרגעסן, אַז ער איז אויפגעשטאַנען פּרי.
 ווייל ער מוז „לויפֿן" אין די „אַפּלייג־שפּייכלערס" און אויפקויפֿן
 פאַרלעגענע, צופּוילטע מעבל, פאַר די אַנגעלאָפּענע נעגערס, וואָס
 קוקן זיך אַפילו ניט אום און צאָלן גוט געלט...
 דזשאָן אויפכאַפּנדיק זיך, און דערזענדיג דזשאָנען איז אויפ־
 געשפּרונגען צעשראַקן.

— ראָז, שטיי אויף!

דזשאָו האָט אַ שמיכל געטאָן אין די וואַנצעס. אַ געדאַנק
האָט אויפגעבליצט אין זיין סוחריש-קלונן קאַפּ, און סוחריש-
פריינטלאַך אַ פּרעג געטאָן:

— פון דער סאַוט (דרום)?

דזשאָו האָט געשאַקלט מיטן קאַפּ:

— יעס סער!

דזשאָו'ס איינפאַל איז געווען אזא:

עס איז איצט פונקט דיזעלבע געשיכטע ווי מיט דעם נעגער
קוירלי'ס פערד.

דער נעגער קוירלי האָט געהאַט אַ פערד, מיט וועלכן ער האָט
געפירט ווינטער-צייט קוילן און אייז אום זומער. עס איז געווען
אַ מאַגער פערד. דזשאָו האָט אָבער מיט זיינע פאַרזשמורעטע און
דאָך שאַרפע אויגן, גלייך באַם ערשטן בליק דערוען, אַז דעם פערד
זאָל צוקומען בלויז אַ ביסל לייב, וועט עס זיין אַ פערד, וואָס וועט
קאָנען שלעפּן אַ באַר-וואַגאָן.

און דזשאָו האָט דאָן געטראַכט אַ שמועס צו טאָן מיטן נעגער
קוירלי. מאַכן צו גאַרנישט דעם פערד און אָנבאַטן אזוי, אַגבֿ-
אורחא, אַן אויסבײט, פון רחמנות וועגן און טאַקע פון פריינט-
שאַפט... עס איז אָבער אַ צו ריזיקאַלישער וועג. קוירלי איז צו
קלוג און דזשאָו נעמט בעסער אַ זיכערן, אַלטן, אויסגעפרובירטן
וועג.

— זיכער ווי אַפן אייזערנעם בריק! — לאַכט דזשאָו אין

האַרצן.

ער איז אזוי זיכער מיט דעם נייעם וועג, אַז אידער ער גייט
אַרויף אַף דעם נייעם וועג — און דאָס איז אַריינצוגיין מיט
קוירלין צו רובינען אין סאַלון און הייסן געבן גלעזלאַך נאָך גלעז-
לאַך, — אַז ער, דזשאָו, נעמט צו די טאַרבע קאַרן פון זיין,
דזשאָו'ס פערד, און ניט עס אַוועק צו קוירלי'ס פערד. טאַקע אמת,
ער איז נאָך געשפאַנט אין קוירלי'ס וואַגן, אָבער דער פערד איז
שוין זיינער, דזשאָו'ס, און ניט קוירלי'ס...

און ער איז געווען גערעכט. אהיים איז שוין קוירלי געפאָרן שיכור, וויגנדיג זיך אָפן וואָגן מיט דזשאָו'ס פּערד, וואָס האָט, ווי דער נייער באַלעבאָס, זיך אויך געווינט הין און אַהער אַף די קראַנקע, צעשוואַלענע פּיס.

אויך דאָ האָט דזשאָו גלייך דערזען, אַז דזשאָו אין אַ יונג מיט ביינער, וועט קאָנען אַרבעטן. ער איז נאָר אויסגעמאַטערט פּון וועג. מיט אים און מיט קוירלי'ס פּערד, וועט ער קאָנען איבערקערן אַ וועלט. און ניט נאָר ער אַליין איז די הויפּט זאַך: דאָס ווייבל איז יונג און הייס-בלוטיג, און זעט אויס צו זיין נאַריש...

— הוי, טשאַרלי, ווי רופּט מען דיך ?

— דזשאָו.

— ווילסט אַרבעטן ?

דזשאָו שאַקלט מיטן קאָפּ:

— יאָ !

— טאָ נעם דיין ווייב און קום מיט מיר !

דזשאָו שפּרינגט פּאַראַוויס, דאָס פּאַרל גייט אים נאָך. דזשאָו קלינגט מיט שליסלען, עפנט אויף אַ שפּייכלער-טיר.

— זעט ! טישן גענוג, בעטן גענוג, איר קאָנט שלאָפּן, וואו אייער האַרץ גלויבט...

דזשאָו טרויט ניט קיין ווייסע, זיי זיינען פּאַלש, נעמען דיך מיט זיסע ריידעלאַך. ער קוקט זיך איבער מיטן ווייב, זי איז פּאַרשלאָפּן און צעטומלט און ער קאָן פּון איר פּאַרשלאָפּענעם בליק קיין זאַך ניט אַרויסמייטשן. ער איז זיכער, אַז עפעס אַ מיין ליגט דאָ פּאַרבאַהאַלטן, אָבער וואָס ? דזשאָו שפּייט אויס, פּאַרוואַרפט די ווייסלעס אונטער די ברעמען און ברומט אַרויס כמעט בייזלאַך: — נעמען אַ טשאַנס !

דער פּערד באַלעקט דזשאָנען מיטן צונג. ער זעט, אַז דער מענטש איז שוואַרץ מיינט ער, אַז עס איז זיין אַלטער באַלעבאָס קוירלי, וואָס פּלעגט אים געבן פּאַר יעדער לעק טאָן אים אַ שטיקל צוקער.

דער וואָגן שטייט קרום. דזשאַן גיט אים לייכט אַ הויב און גלייכט אים אויס.

דזשאַן שמייכלט צופרידן און דימט זיך אַליין:

— מיין קאַפּ! מיינע אויגן!

און ער איז געווען גערעכט. ער האָט זיך אַפילו גיט גענאָרט אין דזשאַנ'ס ווייב... זי איז געווען, ווי ער האָט גערעכנט, אַ נאַרישע און אַ הייסבלוטיגע. — — —

* * *

אַט צווי האָבן זיך באַקאנט דזשאַן דער נעגער מיט דעם אידן דזשאַן.

דזשאַן איז רייך געוואָרן. דער געלאַף פון די נעגערס האָט זיך אָפגעשטעלט, איז ער געוואָרן אַ הייזער־קויפער און פאַרקויפער — האָט ער פאַרקויפט די מעבל־קראַם צו אַן אַנדערן אידן און יענעם אויך איבערגעגעבן קוירל'ס פערד, וואָס האָט באַ אים געקראָגן, פון שווער אַרבעטן, צעבראַכענע פיס און אַן איינגעד פאַלענעם געזעס. און מיטן פערד, וואָס ער האָט געהאַלטן אין איין רימען, האָט ער אויך איינגעגעבן אין „גדן“ דעם קויפער — דזשאַנען, וואָס אויך באַ אים, באַ דזשאַנען, איז פון שווער אַרבעטן געוואָרן די פלייצע אויסגעבויגן, און מיט די פאַרזשמורעטע אויגן, ממזריש אונטערגעפינטלט וועגן ראָוון:

— אַ טייערע, גוטע גענערטע!

ראָוון איז שוין געוואָרן ברייט צעוואַקסן און שוויסיג. באַ דזשאַנען האָט זיך שוין דער געשמאַק געביטן. ער האָט פיינט געקראָגן גראַבע ווייבער, ווייל ער האָט שוין פאַרזוכט יונגע, בויגיקע מיידעלאַך און געקראָגן, אמת פאַר מער געלט, אָבער וויפיל זיין האַרץ גלוסט...

אַזוי ווי לעבער האָט ער אַמאָל ליב געהאַט, נאָר גראַב צע־ האַקטע, איצט האָט ער ליב נאָר פּוכקע הינערשע לעבערלאַך — געביטן זיך דער געשמאַק באַ דזשאַנען...

ער האָט זיך פאַרקליבן אַפן „באַרג“ און אויסגעמידן דעם נעגער דזשאַנען, גיט געוואָלט אים מער אָנזען. ער איז פאַר אים

געווען, ווי א דערמאָנונג פון אמאָליגע אַרעמע יאָרן, ווען דזשאָן
האַט זיך מיט אים געשלעפט אפן וועגעלע, וועלכע ער האָט אזוי
ניט געוואָלט מען זאל זיי געדיינקען... ווייל עס וואָלט דאָך
דערציילט, אז דזשאָן איז אמאָל געווען אַ קרעמערל פון אַלמע
מעבל און געוואוינט אין אַ נענער געסל... .

אויך דזשאָן האָט אים אויסגעמיטן. ער האָט געפילט, אז
דזשאָן האָט אים אָפגענאַרט, שטענדיג גענאַרט, שטענדיג אין
איין צוזאַגן:

— דזשאָן, וועסט אַלע מאָל זיין מיט מיר!

איצט האָט ער אים איבערגעלאָזן באַם אידל, וועלכן ער האָט
אָפגענאַרט מיטן קראַם, פערר און אפילו מיט אים, דזשאָנען,
אליין. ער קאָן שוין ניט שלעפן, ווי אמאָל, אַ גרויסן שראַנק.

דאָרף אמאָל דזשאָן האָבן דזשאָנען, שלאָנט ער זיך מיט אים
ווי צופעליק אָן:

דזשאָן קוועטשט מיט די פויסטן, קריצט מיט די ציין:

— צום טייוול מיט דזשאָנען!

— העלאַ, דזשאָן, וועסטו רויכערן אַ גוטן „לאַ פּאַלינאַ“
סיגאַר?

דזשאָן קאָן ניט פאַרטראָגן דזשאָן'ס ליבלאַכקייט און בורטשעט
מיט כעס:

— מער לאָז איך זיך ניט נאַרן. ער דאַרף מיך מסתמא איצט

ווידער האָבן, און נאָכדעם מיך ווידער הייסן „גיין“!

דזשאָן קלאַפט אים איבער דער פלייצע.

— וואָס איז דער מער, דזשאָן?

דזשאָן קאָן ניט מער ביישטיין, לאָזט אַרויס גיך דעם כעס,

ווי וואַסער פון אַ קראַן און טוט אַ שמייכל אין ווינקל ליפ:

— ביסט אַ טייוול, דזשאָן, זאָג וואָס ווילסטו?

— הער דזשאָן, איך גיי בויען הייזער אין מאָריסטאָן. קום

באַ מיר אַרבעטן.

דזשאָן פירט אים אַף זיין אויטאָמאָביל, שטום און שווינגנדיג,

איבער וועגן און וועגעלאַך. באַ דזשאָנען פינטלען נאָר די אויגן

אומרואיג. זיי בלייבן שטיין אף א פוסטן פלאץ. עם שטייען דארט נעגערס א סך און גראָבן.
דזשאָו נעמט אַרויס אַ פאַר נייע אָוועראַלס און אַ לאַנגע מאַס, דערלאַנגט עם דזשאַנען:
— הערט חברה, דאָס איז דער קאַנטראַקטאַר מיסטער דזשאַן בראַקינגטאָן.

דזשאַן קוקט אים אָן.

— הער, דזשאַן — רעדט ער שוין ווייטער שטיל און גיך צו דזשאַנען — יא, דו ביסט דער קאַנטראַקטאַר, דאָס איז דער פּלאַן! דו גייסט פאַר מיר בויען צען „איינ־פּאַמיליע־הייזער“ פאַר בלוז פּינף טויזנט דאָלאַר.

דזשאַן ווישט זיך צעטומלט דעם שטערן:

איז עס אַ חלום?

— איך גיי בויען? — שטאַמלט דזשאַן און וואַרפט אַרויס פון אונטער די ברעמען די ווייסלעך צעשראָקן.

— יא, דו! פאַרגעס ניט, דו ביסט אַ גרויסער קאַנטראַקטאַר. אַ אויטאָמאָביל מיט פרעמדע אויסגעפּוצטע מענטשן לויפט אָן. דזשאָו שטאַפט דזשאַנען גיך אַ געלט־פּאַפּירל אין האַנט אַריין.

— וואָס?

— דזשאַן! לאָז עס צו מיר!

די מענטשן הויבן זיך שווער פון אויטאָמאָביל:

— איר גייט טאַקע בויען, מיסטער גרין? — ווענדן זיי זיך צו דזשאָווען.

— וואָס דען? דאָס איז מיינ קאַנטראַקטאַר, מיסטער דזשאַן בראַקינגטאָן. איך זע ניט קיין אונטערשייד פון הויט און פאַרב. איך זע נאָר דעם אונטערשייד אין געלט. מיסטער דזשאַן בראַקינגטאָן, אדרבה דערצייל זיי, פאַר וויפּיל דו גייסט בויען די הייזער. מיסטער בראַקינגטאָן איז דער גרעסטער און בעסטער בויער פון דער סאַוט.

דזשאָו זעצט זיך אַריין מיט די מענטשן אין אויטאָמאָביל, און

צו דזשאַנען גיט ער אַ בורטשע אין דער שטיל און גיך:

— נעם און טראַג זיך אָפּ אַהיים!
 דזשאַן וויל אים נאַכלויפן און שרייען, אָבער די ווערטער
 קריכן איינער אַפּן אַנדערן און קאָן אפילו ניט אַרויסוואַרפן דעם
 איין וואָרט, וואָס וואָלט אַלע ווערטער נאַכדעם לויז געמאַכט. און
 דאָס איז:

— לייגנער!

ער בלייבט שטיין אין פאַרווירונג און קוקט נאָך דעם לויפּנ-
 דיגן אויטאָמאָביל, וואָס יאָנט זיך אַזוי שנעל און לאָזט איבער
 נאָך זיך בלויז אַ רויך, וואָס דרייט זיך אַזוי אַרום, איבערן פּוסטן
 פּעלד ...

און ניט נאָר צו דזשאַנען, נאָר אפילו צו ראָווען פאַרבלאַנדזשעט
 דזשאַן אויך אַמאָל. דאָס טרעפט דענסמאָל, ווען עס פאַרשמעקט
 זיך אים פעטע ווייב-לייב. אָט אַזוי ווי עס פאַרגלוסט זיך אים
 אַמאָל גראַב געהאַקטע רינדן לעבער. און פונקט, ווי נאָך אַזאָ עסן
 דוכט זיך אים אַז עס דריקט אים אונטערן האַרצן און עס איבלט
 אים, אַזוי נאָך אַזאָ „לעב“ טאָן מיט ראָווען, שפייט ער און פילט
 אַ ניטגוטקייט און ציט, ביז ווילד, דעם גראַבן ציגאַר ...

* * *

איינמאָל האָט דזשאַן געקויפט אַ הויז אין רייכן, שטיילן געסל,
 וואו עס וואוינען די אַלטע, רייכע מענטשן, וואָס רוען זיך אָפּ נאָך
 אַ גאַרניט אויסגעאַרבעטן לעבן.

דזשאַן האָט גערעכנט איינצואוואַרפן די אַלטע, אויסגעלעבטע
 הויז און אויסבויען אַ גרויסן „אַפּאַרטמענט“. די באַלעבאָטיים פון
 שטיילן געסל, וואָס האַלטן זיך אין איין רוען האַבן זיך דערשראַקן:
 — טומל וועט קומען.

זיי זיינען אַוועק מיט אַ געוואַלד צו זייערע זין, וואָס פירן די
 שטאַט, אָט די, וואָס וועלן אַליין שפּעטער אַף דער עלטער קומען
 אין זעלבן געסל און אויסרוען די ביינער.

דזשאַן האָט זיך געטראַכט:

— וואָס טוט מען דערצו?

און ער האָט זיך געכאַפט. ער האָט עס:

— אהא! דזשאן!

— העי דזשאן, איך האָב אַ שטוב אין רייכן געסל, ווילסט
דאָרטן קומען וואוינען, אָן דירהגעלט!
דזשאן קוויינקלט זיך. ער איז חושד און ער טראַכט, אז עפעס
איז דאָ אַ מיין ווידער באַהאַלטן.

— ניין! ניט מער!

— דזשאן, זיי ניט קיין נאָר, — לאַכט דזשאָן, — איך קאָן
קריגן צוואנציג אַנדערע, אָבער בעסער דיר. איך צאָל דאָך נאָך
פינף דאָלאַר פאַרן היטן. נאָדיר אַ קאָנטראַקט פאַר אַ יאָר באַ-
צאָלטע דירהגעלט.

דזשאן קראַצט זיך אין פאַטעלניצע:

— אַ לינגער דזשאָן. אַ טייוול, וואָס ליגט דאָ?

— נאָ, לייען דזשאָן! געדרוקטע ווערטער, שוואַרץ אַף ווייס!
דזשאָן בייסט די ליפּן. האָט מורא, אפשר איז ער אומזיסט
חושד, וואָס קאָן אים דאָ דזשאָן אָפּנאַרן? ...

און דזשאָן האָט זיך נאָך אָפּגענאַרט. די שכנים, די רייכע
גוים, האָבן די ערשטע טעג, ווי נאָך דער נעגער דזשאָן האָט זיך
פאַרקליבן אין געסל, געקרימט מיט די נעזער:

— אַ נעגער!

זיי זיינען אפילו געקומען צו דזשאָען און אָנגעהויבן ריידן

געשעפט:

— מיר גיבן דיר ריוח, און נעם אַרויס דעם נעגער.

דזשאָן שמייכלט:

— איך קאָן ניט. איך האָב פאַר אַ יאָר באַצאָלטע דירהגעלט.

און איך האָב געשריבן אַ קאָנטראַקט מיטן באַרימטן בויער דזשאָן
בראַקינגטאָן, צו בויען אַן אַפּאַרטמענט הויז. ... אלץ איז דאָך
בעסער פאַר אייך אַן אַפּאַרטמענט הויז איידער אַ שכן אַ נעגער.

די שכנים האָבן זיך אָבער, ווי איינגעשטילט:

דער נעגער איז אַ שטילער מענטש, גייט זיך אַרויס מיט
אָנהויב טאָג און קומט שפעט אין אַוונט אַהיים. עס איז שטיל.

רואיג...

פארקערט דזשאן פילט זיך ניט באקוועם צווישן די ווייסע
אנגעבלאזענע מענטשן.

דזשאן האט געזען, אז דער שפיל איז פארלאָרן. אָבער ניין,
דזשאָן פאַרלירט ניט!

— ווייסט דזשאן, וויפיל יאָר ביסט שוין דאָ אין שטאָט?
— אכצן יאָר!

— מאָד אַ פאַרטי, זאָלן מענטשן וויסן, אז דזשאן וואוינט אין
שטאָט, און וואוינט ניט אַבי וואו, נאָר אין רייכן, שטילן געסל.
אי געלט? זאָרג ניט, אזוי לאַנג ווי דזשאָן לעבט, וועט געלט
ניט פעלן.

דזשאן קראַצט זיך אין פאַטעלניצע:

— עפעס איז דאָ אַ מיין פאַרבאַהאַלטן!

אָבער די ליפן טריקענען. עס וואַלט זיך געוואַלט אַ הוליע
מאָן... און ער קאָן ניט ביישטיין דעם נסיון...

— נעמען אַ משאַנס...

— עפעס צופיל פרעמדע מענטשן אַף דער „שמחה"... איד
קאָן זיי נאָרניט, — טראַכט דזשאן — אָבער די בראַנפן איז אזוי
שטאַרק, לאַזט ניט איינשטיין די געדאַנקען... דזשאָן איז אַ
טיוול...

עמיץ רייסט אים, שטופט אים:

— דזשאן, וואו איז נאָך ליקער? דזשאן האָט געגעבן גענוג

— גיב, דו האָסט פאַרבאַהאַלטן, דו שמוציגער נעגער!

דזשאן שמייכלט, איז צו גוטמוטיג היינט... ער שטופט

אים אָפּ:

— גיי דיין וועג!

יענער, וואָס איז אויך, דוכט זיך שוואַרץ, ווי ער, לאַזט אים

ניט אָפּ, שפּרינגט אים, ווי אַ הינטל, צווישן זיינע פיס:

— שוואַרצער הונט, גיב!...

דזשאן ניט אים אַ שטופּ, ער פאַלט אום, און ווי אַ גומענע

פופּע זאָ, וואָס דזשאן האָט געקויפט אָפּן גאַס, איז ווי דו

גיסט עס אַ וואַרף, אזוי שטעלט זיך עס גיך אויף צוריק — אזוי

שפּרינגט עס אַף אים צוריק, גלייך אין די אויגן! ... און עס
ווערט אים, דזשאַנען, עפעס אזוי פינצטער אַרום ...
דזשאַן גיט אַ פּאָך מיט די הענט, אַ הויב אַ טיש און עס פּליט
דורך די פענצטער ... מען שרייט, מען קרעכצט, עס הילט זיך
אַלץ עפעס אין איין קופּע און דזשאַן פּאַכעט מיט די הענט, וויל
זיך אַרויסדראַפען ... אָבער שווערע שטאַרקע הענט האַלטן אים
פעסט אַרומגענומען ...

— פּאַליציי! — גיט אים אַ שייַן אין מוח ...

און אַ זעץ אין די שלייפּן ניכטערט אים אויס!

— שמוציגער נעגער, אין אזא גאס מאכסטו שיכורע הוליאַנד-
קעס? און אַט זעט ער אויך דזשאַנען אַ שמייכלענדיגן, אַ שייַנענדי-
דיגן. — צוואַנציג יאָר איז ער אין שטאָט האָט זיך אים פּאַרוואַלט
מאַכן אַ הוליאַנקע, מען זאָל וויסן, אז דזשאַן בראַקינגטאָן איז דאָ
אין שטאָט — חנפּה'ט זיך דזשאַן צו די פּאַליציי:

— אַ העזה פון אַ נעגער!

בא דזשאַנען ווערן די אויגן גרויס, צעברענען זיך העליש. עס
ווערט אים אַלץ קלאָר: זיך ווייטער געלאָזט אָפּנאַרן. ער גיט
זיך אַ רים פון די פּאַליציי, און גיך אַ שפּרונג, ווי אַ קאַץ, אַף
דזשאַנען ... און קלאַמערט זיך פעסט, פעסט איין אין דזשאַנען
האַלדן ...

— דו ביסט אַ טיוול, דזשאַן! ...

— און דזשאַן צאַפּלט מיט די פיס. — — —

א סטאליערס א זון

א גאנץ לעבן האָט מען אים, אַרקעז, גענארט. יעדער, ווער
עס האָט נאָר געוואָלט. אַרקע האָט שוין גענומען גלויבן, אז אזוי
מוז זיין. ער איז דאָך אַ סטאליער'ס אַ זון.

כאָ יעדן מאָל אָפנארן אים איז ער אָפגעקומען מיט אַ פאָר
שווערע ווערטער: „א ניכפה אין אייך, אַ ביזן יאָר אַף אייך“
— און ווייטער זיך נארן געלאָזט.

אָנגעהויבן האָט זיך עס נאָך כאָ זיין דרייצן יאָריגן עלטער.
זיין טאטע, עליע סטאליער, אַ הויכער, ברייט־פלייציגער איד,
נאָר אַ דושלעוואַטער, האָט געארבעט כל ימיו אין פריזישע הויפן.
איין נאכט, אין די שפעטע שעה'ען האָט מען אים געבראַכט אַ
גוסס'ן אַף אַ סקריפעדיגע הויף־פור. די ציין פאַרשטשעיעט, די
מויל פאַרקרימט עפעס אזוי, ווי נאָר געלאָכט. און אויס הוסטן.
געקוקט מיט אויסגעקערטע אויגן אָפן באַליק, וואו שפיגען האָבן
זיך געדרייט אין קאראָהאַד.

גיטל, דעם סטאליערס ווייב און ארקעס מאמע, האָט דאָס דער־
זענדיג, אַ כאַפ געטאָן אַרקען פון בעט, אַ נאקעטן און אַ
שלאָפנדיגן:

— קדיש מיון, דער טאטע איז פאַרביי!
אַרקע, צעטומלט פון ליאַרם, האָט געגעבן אַ געשריי: טאטע!
און געבליבן שטיל, פאַרשעמט.
צו וועמען שרייט ער? — דער טאטע ליגט דאָך מיט אַן
אָפגענעם, לאַכעדיגן מויל און קוקט אָפן באַליק.
שכנים, פאַרשלאָפענע, עפעס אזוי מאַדנע אָנגעטאָן, ווער מיטן
ווייב'ס טוף און ווער מיטן מאַנ'ס רעקל, זיינען צוזאַמענגעלאָפן.
אפילו ר' ישראל חיים, דער שיינער באַלעבאַס, וואָס וואוינט טאקע

דערביי; אים, האָט נאָך קיין מאָל אַרקע ניט געזען באַ זיי אין שטוב.

און אז ער פלעגט ווען באַדארפן דעם טאָטן, עלי סטאַליער, פלעגט ער אָנקלאַפן, ווי אַ סליחות-וועקער, אין פענצטער:
— עלי!

און פלעגט גלייך אוועק, — גענוג.

אַריינגעקומען איז אָט דער ר' ישראל חיים, אין פומער אין גרויסן (כאָטש עם איז שוין זומער געווען) און אין קליינע אויסגע-
נייטע פלושענע שלאַרקעס, וואָס האָבן, ווי דערציילט, אז דאָס איז ר' ישראל חיים, דער שיינער איד, וואָס איז די צווייטע האַנט פון רב.

— וואָס איז געשען?

די ווייב און מאַמע האָט ווי אַ זעץ געטאָן מיט אַ געווייזן. גאָר אַן אַנדער גיטל געוואָרן. ניט יענע שעמעוודיגע אידענע, וואָס שעמט זיך צו זאָגן „גוט מאָרגן“ צו ר' ישראל חיים'ען, נאָר אַ זיכערע, אַ פעסטע, ווי איינע, וואָס ווייס געוויס, אז זי האָט וואָס צו אויפווייזן. מעג מען טראַכטן, וואָס מען וויל פון איד:
— איד זעט ניט? מיין שפּיוזער איז דאָך פאַרביי!

ר' ישראל חיים בלאָזט אין באָרד:

— מה רעש? ! טפוי, געמיינט גזלנים, גנבים, עם איז דאָך באַנאַכט, מענטשן שלאַפן, מ'וועט זען, וואָס מאָרגן וועט זיין. וועט מען שיקן נאָך אַ דאָקטאָר.

גיטל ציט אַרקען שטאַרקער צו זיך... זי שלינגט די טרערן, צופרידן פון טרייסט: —

— אַ געזונט אין אייד, ר' ישראל חיים, גוטע מענטשן.

אַף מאָרגן איז עלי סטאַליער אַלץ געלעגן מיט אַ פאַרקרימט מויל, וואָס האָט שוין ניט „געלאַכט“, נאָר זיך געצוקט, ווי פליגן וואַלטן געביסן. און געקוקט שוין ניט אפן באַליק, נאָר אין צווישן אויוו-פּינצטערקייט.

נאָכן דאווענען און בלאָט גמרא, איז אַריינגעקומען ר' ישראל חיים מיטן טלית אונטערן אַרעם.

די סטאַליעריכע האָט שוין ניט געוויינט, די טרערן האָבן פון צופיל לויפן זיך פאַרשפּאַרט און זיינען געבליבן שטיין אין די אויגן, טריפּנדיג פון צייט צו צייט, באַמבּקעלאַך, ווי פון אַ דאַך נאָך אַ רעגן.

ר' ישראל חיים האָט געצויגן אונטערנגערומט, ווי אַ איד אַ פרומער נאָכן הענט וואַשן און ברכה, און קיין ברויט איז נאָך ניטאָ די „המוציא“ צו פאַרבייסן :

— נו? ... נו? ...

גיטל האָט געשוויגן — און שטום געוויזן אַפּן בעט.

ר' ישראל חיים זעענדיג, אַז ער האָט דאָ צו טאָן מיט אַ אידענע אַ שטיק בהמה, אַ עובר בטל, איז אַרויס מיט לשון :

— גיטל, דוכט זיך רופט מען איד. איר האָט עפעס געלט?

— אַ, ווען עס וואַלט געווען געלט?

— וואָס, איר האָט נאָך ניט קיין געלט. אַפילו קיין פּופּצן

רובל?

די סטאַליעריכע קוקט זיך אום און לויפט צו צעשראַקן צום בעט, שלעפט אַרויס אַ קניפל.

ר' ישראל חיים שמייכלט אין באַרד אַריין :

— מיר קאַנען זיי, די חברה, זיי האָבן מער, ווי אַן אונזעריגער, וואַדים וואָס דאַרפן זיי, קרופּניק מיט „נישט“. — ער קוקט אַריין אין קניפל און דערזענדיג נאָך אַביסל קופּער-געלט, ווערט ער בייז :

— אַ בהמה אַ אידענע. קופּער ווייזט זי מיר!

ער כאַפט דעם טלית און הויבט זיך אַן אַרויסרוקן, קושנדיג

די מזוזה :

— זאָל גאָט העלפּן !

די סטאַליעריכע שטייט און קוקט און שמייכלט פאַרקרימט. זעענדיג, אַז ר' ישראל חיים איז שוין אַף דער אַנדער זייט טיר, ניט זי אַ מאַך מיט די הענט און אַ לויף נאָך אים. אַרקען האָט עס אוסגעקוקט, ווי זי וואַלט געלאָפּן נאָך אַן אַנטלאָפענע, ניט קיין

איינגעוואוינטע הון, וואָס דער טאַטע האָט געבראַכט פון דאַרף און ער, אַרקע, דאַרף לויפן, העלפן זי כאַפן... די סטאַליעריכע האָט זיך איינגעטשעפעט אין ר' ישראל חיימ'ס מאַנטל:

זי לאָזט ניט אָפּ, זי וויל ניט קיין צדקה, אַנטלייען נאָר... ר' ישראל חיים בייזערט זיך, שטופט זי אָפּ און זעענדיג, אַז עס העלפט ניט, אַ קלעק אַ אידענע, האָט ער גענומען צו הילף זיין גמרא קאַפּ:

אדרבא, מ'דאַרף טאַקע העלפן אַ אידן, אפילו אַ סטאַליער, וואָס מיינט זי, איז ער? — אַ גזלן! זי דאַרף דאָך אַליין פאַר-שטיין, אַז ער קאָן ניט זיין די כפרה הינדל פאַר גאַנץ שטאַט. זאָל זי גיין צו די איבעריגע באַלעכאַטים... יא, דאָס קאָן ער טאָן, אויב זי האָט אַ משכן, וועט ער איינשמעלן...

מען איז געגאַנגען צוריק אין שטוב, און די סטאַליעריכע האָט אין אַ מיטשטוך אַנגעוואַרפן די לייכטער, לעפל און אפילו דאָס גילדן זיינערע, וואָס איר עלי האָט נאָך בחור'ווייז איר אַ מתנה געקויפט.

ר' ישראל חיים האָט ווידער געקוישט די מזוזה און איז אַרויס. אין שטוב איז געוואָרן שטיל. די סטאַליעריכע האָט געקוקט אין פענצטער פּונוואַנען דער דאָקטאָר דאַרף קומען. דער סטאַליער האָט געקוקט אין צווישן-אויבן-פינצטערקייט פון וואַנען טויט דאַרף קומען, און די שופלאָדן האָבן פּוסטע געקוקט אַפן שטוב, ווי נאָר ניט געגלויבט, אַז די זאַכן וועלן מער צוריק ניט קומען.

אַרקע איז אוועק אין חדר. דער רבי שוין וויסנדיג, אַז דער סטאַליער גוסס'ט, האָט זיך צעשריען אַף אים. זיין, אַרקע'ס שולד. מסתמא ניט פרום גענוג. ער האָט אים געהייסן ווייזן די ציצית, האָט זיי איבערגעציילט און איין פאָדים פעלט. טאַקע נייע ציצית דאַרף מען. דער רבי האָט צו פאַרקויפן ציצית, אמת כשר'ע, פון אייגן געוועבטע פלאַקס. וויל אַבער די רביצין ניט געבן:

— ווער וועט באַצאָלן?

דאָס, ווייס שוין דער רבי ניט. גערעכט איז די ווייב, אַ בטלן
 אין געלט-זאכן. טאָמער שטאַרבט דער סטאַליער, וואו וועט מען
 גיין מאַנען?

דערמאָנט זיך אַרקע אָן טאַטנ'ס פאַרקרימט מויל, און צוליב
 וואָס? — צוליב אַ ציצה!

— ער האָט געלט, ער וועט באַצאָלן. אין ציצית טאַשינע
 ליגט אַ זילבערנע צען קאָפּיקע. ער האָט עס אָפּגעשפּאַרט פון
 ברויטן ניט געקויפטע אַף אַ שמחת-תּורה-פּאַן. זאָל מען איינ-
 פּלעכטן אָט די גרויסע, גראַבע ציצית.

מיטאַמאָל גיט זיך אַן עפּן די טיר און די מאַמע רייסט זיך
 אַרײַן מיט אַ געוויין:

— יתום מיינער!!

אַרקע גיט אַ קוק אַף די לאַנגע, גראַבע ציצית מיט דער פּוסטער
 טאַשקע.

— מען האָט אים אָפּגענאַרט! ער וויל זיי אַרויסרייסן און
 וואַרפּן עס דעם רבי'ן מיט דער רבי'צן אין פּנים אַרײַן:

— ליגנער! וואו איז מיין זילבערנע צען קאָפּיקעס?

נאָר די מאַמע שלעפט אים אין געאַייל, ווי אין שטוב וואָלט
 זיך אַ טעפל געקאָכט, וואָס קאָן „איבערלויפּן“. זי לאָזט די טיר
 ברייט אָפּן. די רבי'צן לויפט נאָך מיט אַ געשרײ:

— אַ לאָך אין באָד... מיט אַ סטאַליער ווייניגער.

די סטאַליעריבע גיט אַ קוק, וויל עפּעס זאָגן און צעקריכט זיך,
 ווי עפּעס זויערס וואָלט זי געלעקט, ווישט אַפּ דאָס מויל און לויפט
 ווייטער... אַרקע בורטשעט אַרויס:

— אַ בייזן יאָר אין אייך!

אין שטוב דרייען זיך אַרום פרעמדע מענטשן, ביזע אייליגע,
 שלעפּן אַרקען צו צו עפּעס, וואָס ליגט אַף דער ערד באַדעקט מיט
 שוואַרצן טוך. מ'דעקט עס אָפּ, און ער דערזעט זיין טאַטנ'ס
 פּנים, נאָר שוין גיט מיט אַ פאַרקרימט מויל, נאָר אַן אַנדער פּנים,
 אַ שטילן, רואיגן, מיט אַ לאַנגן וואַקסענעם נאָז, וואָס שמייכלט

צו אים, אַרקען, ווי דענסמאָל, ווען לייבע מינער'ס זון האָט אַרויסגענאַרט באַ אים דעם שיין צאַצקעדיגן וועגעלע:

— זיי ניט ביזן אַרקע. אַזוי איז עס און אַזוי דאַרף עס מסתמא זיין. 'מ'האַט דיר אָפּגענאַרט, עס איז ניט דאָס ערשטע מאָל און עס וועט ניט זיין דאָס לעצטע מאָל. ביסט דאָך אַ סטאַלער'ס אַ זון ...

* * *

אין דער שטאַרק געבויטער סוכה, וואָס עלי סטאַלער האָט אַזוי שיין אויסגעצאַצקעט, געאַרבעט אין די שפּעטע נעכט און קיינמאָל ניט געווען צופּרדין: עפעס פעלט נאָך! אַ פּאַר אַדלער, פּייגער-לאַך שיינע, געשניצטע — אין אַט דער סוכה האָט זיך סוכות ברייטלאַך צעלייגט ר' ישראל חיים מיט זיין משפּחה.

די סטאַלעריכע האָט עס געהאַלטן פאַר אַ יחוס און זכות פאַר איר עלי'ס נשמה: גאָט'ס נאָמען וועט דערמאָנט ווערן. אויך וועט זי ניט דאַרפן אָנשטעלן אַן אויער באַ אַ פרעמדער סוכה-טיר צו הערן קידוש און איר יתום וועט האָבן אַן אָרט.

דעם ערשטן אָונט. ר' ישראל חיים וואָרט טאַקע אַף דער סטאַלעריכע צו קידוש און דעם יתום ניט ער אַן אָרט, באַם טיר אפילו, נאָר אַן אָרט.

די סטאַלעריכע צעוויינט זיך באַם קידוש. ר' ישראל חיים ניט אַ קרעכץ, אמת אַ נדבה'דיגן, אָבער אַ קרעכץ:

— אַ בעל מלאכה אפילו, נאָר אַן ערלאַכער איד געווען.

זענעדיג אַן די סטאַלעריכע וויל זיך דאָ ערשט פּאַנאַנדער-ווינען, האָט זיך ר' ישראל חיים צעבייזערט:

— עס איז יום-טוב. ... מ'טאָר ניט פאַרשטערן.

אַף מאָרגן, צו קידוש, האָט שוין ר' ישראל חיים ניט געוואָרט אַף איר. זי איז געקומען שוין נאָך אַלעמען. זי האָט זיך פאַרשעמט און אַרויסגעשלייכט שטיל, קיינער זאָל ניט זען, מאַכנדיג שולדיג זיך אליין, וואָס זי, אַ סטאַלעריכע, האָט זיך אָנגעלייגט אַף אזאַ יחס'דיגן אידן.

ער, אַרקע, איז שוין אויך מער אין סוכה ניט געגאַנגען. ר'

ישראל חיימ'ס זין האָבן אָפגעלאַכט פון זיין קאָרטענעם רעקל און האָבן די שטולן אזוי צערוקט, אז עס איז ניט געבליבן פאַר אים קיין אָרט.

א בייזער איז ער געקומען צו לויפן אַהיים, זאָל די מאַמע וויסן, אז ער האָט געזען, ווי זי איז פון סוכה פאַרשעמט אַרויס, און אויף אים האָט מען אַרויסגעשטופט. ניין, ער וועט עס ניט פאַרבייאָזן, ער וועט אַ שטיין אין דער סוכה אַריינוואַרפן. זאָלן זיי וויסן.

די סטאַליעריכע פאַרוויינט אים, גלעט אים :

— זונעלע, אונזער שולד, מ'טאָר ניט קריכן, וואו ס'איז צו הויך...

אַרקע פאַרשטייט עס ניט :

— וואָס הויך? ווען הויך? וואָס נידעריג? וואָס איז דאָס אזוינס? ס'איז דאָך אונזער סוכה! אַ בייזער יאָר אַף זיי!

* * *

זרח שניידער, איז ניט אבי אַ שניידער. ער ניט בלויז פאַר פּריצים, גלחים און באלעבאטישע בחורים. איז אָט דער זרח געקומען צו דער סטאַליעריכע אין שטוב אַריין און ניט גלאַט פּראַסט אזוי, נאָר אָנגעשפּאַרט אַפן שטעקל מיטן ביינערנעם הענטל און געזאָגט אזוי :

— הערט, גיטל, איך האָב געזען אייער בחור'ל, אויב מיין אויג נאָרט מיר ניט, קאָן איך מאַכן פון אים אַ „לייט“.

די סטאַליעריכע, צופרידן פון לויב, פרובירט זיך לפנים ווערן :

— אַ יונג אינגל נאָך, צו פרי אפּשר איינשפּאַנען אין יאָך?

דאָ ווערט שוין זרח שניידער אין כעס, בלאַזט אויס די באָרד, וואָס איז אויף ניט אבי אַ באָרד — די איינציגע אין שטעטל, פּריציש פאַרשאַרן, די זידיג ברוינע האָר דורכגעוואַרפן מיט ווייס-גראַע, און ניט סתם אזוי, נאָר מיט אַן אויסרעכענונג : דאָ קומט אַ גראַע, ווייטער — אַביסעלע מער, און דאָ — שאַרעדיק גראַע, ווי אַ זון שטראַל אין סאַמע פּרימאַרנן.

— גיי טו אַ אידן אַ טובה, איך דאַרף אים? וואָס בין איך,

הירשל לאטומניק? איך קאן קריגן לערן-אינגלאך נאך מיט א צוצאל. איך ווייס, א יתום, א מצוה.
 די סטאליעריכע נעמט זיך צו פארענטפערן. זי האט גארניט געמיינט, אדרבה וואדרבה, א נארישע אידענע, פלוידערט.
 זרע'ס באָרד — ווערט רואיגער:
 — זאָל זיינס איבערגיין.

און אַרקע איז אוועק צו זרע שניידער.
 דעם „שניט“, וואָס זרע שניידער האָט צוגעזאָגט אַרקען צו ווייזן האָט ער, זרע שניידער, אין דעם ווי פאַרגעסן. ער האָט אים נאָר אין רעקל קלאַפּקע אָנגעשטאַפּט עטלאַכע נאָרלען מיט באַוול און אים געוויזן, ווי מיטן פּרעס-אַיזן זיך צו באַגיין: — ער דאַרף ניט נוצן קיין סך קוילן. ווייטער אַרבעט אַרקע נאָר פאַר דער שניידעריכע אין קיך, צעקלאַפּט פאַר דער קו די בלעטער און זוימען ציגל, וואָס פּריצישע פּורן בריינגען אַ מתנה פאַר דעם „פּאַן“ שניידער.

אַמאָל נעמט אים זרע שניידער מיט צום גלח, ווען ער טראָגט אַפּ אַ שטיקל אַרבעט. אַרקע טראָגט דעם בגד פאַראַויס אונטער אַ ריין ציכל און זרע שניידער מיטן שטעקל, וואָס האָט אַ ביינערנע הענטל, גייט נאָך לאַנגזאַם מיט געציילטע טריט, די באָרד פאַר אַויס. כאַטש עס איז דאָ אַ קורצע הינטער-וועגל, גייט זרע שניידער נאָר דורכן מאַרק און גאַס, ווי מיט אַ הייליגער פּראַצעסיע. זאָלן זיי עס זעען, אָט די יחסנ'דיגע באַלעבאַטים.
 ווי געזאָגט:

— זעט, פאַרבעס, איר מיינט באַ מיר איז אַ גרויסער יחוס צו נייען פאַר אייערע זינדעלאַך. אָט שלמה דעם אייזן-קרעמערס זון, אים פאַסט נאָך ניט און איז אוועקגעפאַרן זיך נייען אין דער גרויסער שטאָט.

— אַ רוה אין אייך, ווער דאַרף אייך? אַ כּפרה מעגט איר „גיין“ פאַרן גלח. טאַקע, ממזרים, זאָגט אַליין, אים דעם גלח, שטייט יאָ אָן און אייך ניט. באַ אייך בין אייך זרע שניידער כמעט אַ הירשל לאַטומניק און ער, דער גלח, רופּט מיר פּאַניע

זאָרוכאָס, רעדט זיך דורך מיט מיר פאר שעה'ען לאנג, ניט בלויז וועגן געניי, נאָר אפילו וועגן משה רבינו, אליהו הנביא און וועגן משיח'ן אפילו ...

און ער פילט זיך שוין ווי א בעל־נצחון:

— ווער דארף אייך? טפו אף אייך! אָט, זעט, אַ אינגל אַ נאָרנישט, קאָן אפילו קיין פאָדים אין נאָדל ניט אַרײַנציען, אַ יתום נעבאָך — האַלט איך אים. באַלד וועט איר זען, ווי ער וועט גיין צוריק מיט אַ צענדליג אייער. וואָס? ווי איר, אַז מ'טראָגט אייך אָפּ אַ שטיקל אַרבעט, וואַרפט איר אַרויס אַ גלאַטע דיִקע? ! טראָגט אַרקע רעקלאָך צו קונדן, מאַכט דעם פּרעס־אייזן און צעבערס פאַר דער קו, און — ער זעט שוין, אַז ער איז אַרײַנ־געפאַלן, זרח שניידער האָט אים אָפּגענאַרט. גערעכט איז דעם טאַטנס טויטער פנים:

— ניט דעם ערשטן מאָל און ניט דעם לעצטן מאָל, וועט עס זיין, אַזוי מוז עס זיין... און שווייג...

איינמאָל, האָט די קו געגעבן אַרקען אַ זעץ מיט די הערנער אַזוי שטאַרק, אַז אַרקע, כאַטש איינגעוואוינט צו בריקעס — האָט געמוזט אַ צײַט לאַנג ליגן אפן גראָז ביז ער האָט דעם ווייטאַג פאַרגעסן. דעמאָלסט איז אַרקע אַרײַן צו זרח שניידער און געזאָגט: — גענוג צעבערס צו מאַכן, לערנט מײַך דעם געניי, אַז ניט גיי אייך אַהיים.

זרח'ס באָרד האָט אַזש געלאַכט:

— אַזוי גיך? וואַרט! אַזוי גיך ווילסטו אַ שניידער ווערן? אַרקע גיט אַ קלאַפּ מיט דער טיר, און לאָזט אַרויס אַ פאַר שווערע ווערטער... — אַ בײַזן יאָר!

* * *

באַ בוניע קאַראַבאַלניק איז די ווייב געשטאַרבן. זי האָט אים איבערגעלאָזן אַ כאַפּטע קינדער, איינס קלענער פאַרן אַנדערן. בוניע, כאַטש אַ איד אַ למדן, אַ יחסן און ניט קיין אַרעמאַז, האָט אָבער צוליב דעם צו גרויסן געזינדל ניט געקאַנט קריגן קיין

אידענע פון זיינס גלייכן. ער האָט ניט געהאַט קיין אַנדער אויס-
וועג, ווי צו נעמען דאָס, וואָס איז אונטער זיין כבוד. זיין אויג
איז געפאלן אָפּ דער סטאַליעריכע. זי האָט אים גערייצט מיט
איר הויכקייט און שטאַרקן געבוי. זיין אידענע איז אַ שוואַכס
געווען. נאָר ער האָט מורא פאַר אַרקען, וואָס האָט הענט, שטיקער
אייזן.

אַ קלוגער איד, ווי בוניע גיט זיך אַן עצה. ער האָט אַרקען
איינגערעדט. ער וועט זיין — זיין טאַטע, ער וועט אים נעמען
צו זיך, געבן אים אַפילו אַ קליינע שותפות:
— אויס סטאַליערס זון.

און גלייך די ערשטע וואָך האָט אים בוניע איבערגעלאָזן אַ
שלאַפנדיגן אין אַ דאַרפיש שייער און איז אַנטלאָפן מיט דער פור.
און ניט בלויז בוניע קאַראַבאַלניק, נאָר אַפילו חברה פורמאָנעס
צו וועלכע ער איז נאָכדעם אָנגעקומען, האָבן אים גענומען נאָרו.
איים ניט באַצאלט פאַר „יאָדעס“ און עסן פאַרגעסן געבן.

אַבער אַרקע וואַקסט אין דער הויף און אין דער ברייט, שטאַרק
אַזוי, אַז שאַסיי קלעצלאַך שטופט ער אַרויס מיט די פלייצעס און
אָט איז שוין פרוזיוו צייט געקומען. אַרקע איז צופרידן, פאַניע
נאַרט כאַטש ניט, זאָגט ניט צו קיין גליקן, באַ אים ווינען אַלע
גלייך, אַפילו מוני ר' ישראל חיימ'ס.

אָורעמע סאַלדאַט, — אַ איד, וואָס האָט שוין באַלד צוויי
צענדליג יאָר נאָך סלזשבע הינטער זיך, און מען רופט אים סאַלדאַט
ווייל ער רעדט בלויז פון סאַלדאַטן און אַפּיצערן און גייט סאַל-
דאַטיש אויסגעצויגן — האָט אים, אַרקען, געזאָגט, אַז ער, אַרקע
וועט געוויס קריגן אַ „בענדל“ און מוני ר' ישראל חיימ'ס וועט
נאָך באַ אים מוזן פּוצן די שטייול:

— פאַניע גיב האָט ליב יונגען מיט פלייצעס!

אויף ער, אָורעמע, איז אַזא געווען. פאַר אַזעלכע איז סלזשבע
ניט שלעכט. אַרקע פילט זיך שטאַלץ: גענוג אים גענאַרט, אַ
בייזן יאָר צו זיי. איצט וועט ער מיט זיי לערנען „בלק“.
— מוני, די שטייול מוזן זיין ריין, אַ שפּרינקעלע טאַר ניט

זיין. אָט אזוי, צענעם די הענט. וואָס מיינסטו, עס איז אַ בלאַט גמרא? ... דאָ, בין איד אַ מוני און דו, אַ אַרקע...
 אזוי וועט עס זיין. ער, אַרקע אַ מוני, אַ גאַנצער יחסן — און מוני, נאָר אַן אַרקע. און ניט בלויז אַוורעמע סאַלדאַט זעט עס, נאָר אַפילו ר' ישראל חיים דער גמרא קאַפּ אַליין.
 ר' ישראל חיים האָט אַרקען אַפּגעשטעלט אין גאַס, אים פאַר- בעטן אין שטוב אַריין און צעלייגט אַ גאַנצן כיבוד, ווי אַ חתן וואַלט צו זיין טעכטערל געקומען:

— אַן עולה פון דיר אַרקע, שכנים געווען, קומסט אַפילו ניט אַריין. דו גייסט דאָך דינען צוזאַמען מיט מיין מוניען. וויל איד, איר זאָלט זיך האַלטן חבר. ביידע צוזאַמען אויסגעוואַקסן.
 — אַ נכפה אין אים, אונטערקויפּן וויל ער אים, נאָר ניין, ניט אים, אַרקען, ער וועט זיי ווייזן, וואָס ער קאַן. נאָר צו וואָס עס איצט זאָגן. ער וועט זיך מאַכן תמ'עוואַטע, עס וועט קומען דאָרט, וועט ער לערנען מיט אים „בלק“.
 — אודאי, וואָס איז די רייד? ער וועט מוניען אין אַלץ העלפּן.

ניט אַרקע צו ר' ישראל חיים'ען אין שטוב, אַוונט נאָך אַוונט, עסט דאָרט גריבינקעלאַך און טרינקט טיי מיט וואַרעניקעס, וואָס אַרט עס אים? עס וועט קומען די צייט, וועט ער זיי ווייזן, ווער אַרקע איז. כאַטש איינמאָל זיי אַפּנאַרן. אַ געלעכטער, אַ סטאַ- ליערס זון וועט זיי, די יחסנים, אַפּנאַרן.
 איין אַוונט, באַ אַ שיסל גריבינקעס, וואָס ר' ישראל חיים, האַלט זיי אין שטופּן צו אַרקען: — עס, אַרקע, פרישינקע, שעם זיך ניט! — זאָגט ר' ישראל חיים צו אַרקען:
 — איד געטרוי דיר ניט, וועסט פאַרנעסן דעם צוזאַג.
 אַרקע טראַכט: ווי דאָס האַרץ זאָגט אים — און זאָגן זאָגט ער:

— וואָס רעדט איר, ר' ישראל חיים?
 — ווייסטו וואָס, אַרקע, איד געטרוי דיר, אַבער אַ מענטש איז דאָך מער ניט ווי אַ מענטש, עס איז דאָ שיכחה, זאָל מען שרייבן

אן אפמאך און דערצו געבן א „תקיעת-כה“ מיט ציצית.
 אַרקע טראַכט: זאָל זיין אַן אַפּמאָך, און ווען די צייט וועט
 קומען... זיי אַ גרעסערע מפּלח... .

די צייט איז געקומען, נאָר ניט די, אַף וועלכע אַרקע האָט
 אזוי געוואַרט און צוליב איר זיך געמאַכט לעמעשקע נאָר, ניין!
 נאָר אַן אַנדערע... .

אַרקע זיצט הינטער גראַמעס, גרייט אָפּגעשיקט צו ווערן אין
 אַ קאַזאַרמע און ר' ישראל חיים מיטן זון גייען פאַרביי, קוקן אַרויף
 ווי היצלעס צו אַ געכאַפּטן ביזן הונט און לאַכן... .

ווי אזוי איז דאָס? אַרקע קאָן ניט פאַרשטיין, ער, אַרקע, איז
 אַ גאַנטיק און יענער איז אַ ברודער פון ברידער. ערשט, אַן
 די מאַמע איז געקומען איז אים געוואָרן קלאָר:

— פאַרוואָס, זונעניו, האָסטו עס געטאָן? פאַר פּופּציג
 קאַרבאַנצעס זיין מוני'ס „מלאך“?

— איה, מוני'ס „מלאך“? זיך פאַרקויפט, ווער האָט דיר
 עס געזאָגט?

— וואָס מיינסטו! וועלט שלאָפט דען? דו האָסט זיך
 דאָך אַפּילו אָפּגעשריבן.

אַרקע בייסט פון כעס די גראַמעס, מ'האָט אים ווידער אָפּגע-
 נאָרט, אַן אַפּמאָך נאָר צוכלומרשטן געשריבן, גערעכט איז דעם
 טאַטנס טויטער פנים: אַ סטאַליערס אַ קינד נאָרן אַלע, כמעט
 אַ מיצה צו נאָרן.

אין שטעטל אַ טומל: אַרקע חזיר איז אַנטלאָפּן פון די סאָל-
 דאַטן, באַנאַכט אין שטעטל געקומען, אַריין צו ר' ישראל חיימ'ען
 מיט אַ מעסער און מ'האָט אים געלט געמוזט געבן, אַ גאַנצן
 הונדערטער און אַרקע איז אַף יענער זייט ים אוועק. פאַרדריסט
 עס אַלעמען.

איבערהויפט אַוורעמע סאַלדאַט: אַ גוטער סאַלדאַט געקאַנט
 זיין, ר' ישראל חיימ'ען אַ הונדערטער, דער מאַמען אַ קדיש.
 חברה פּורמאַנעס: געווען מיט וועמען אַן אַרט צו פאַרשטעקן.
 און דאָס שטעטל: אַ העזה פון אַ יונגאַטש, האָט זיך דאָך פאַר-

קויפט, גריבניקעס געגעסן, וואָס ווילסטו, געלט און זיין פריי ? !
 צופרידן איז נאָר בוניע: אויס מורא. איצט וועט די סטאַד-
 ליעריכע מוזן די וועש אויף וואַשן, איינשפּאַרן אַ רובל אַ חודש,
 צוועלף רובל אַ יאָר. דאָס איז אַ קימאָלן אין צען יאָר אַ גרינער
 הונדערטער מיט אַ צוואַנציגער אַ צונאָב.

אַרקע איז אָבער אויף צופרידן, זיך ניט געלאָזט אינגאַנצן
 אָפּמאַרן... אַ שאַד נאָר, וואָס ער האָט דעם פרומען גנב די
 קישקעס ניט אַרויסגעקוועטשט...

אין דער נייער מדינה, וועט עס אפשר אַנדערש זיין. קיינער
 קאָן אים ניט, קיינער ווייסט ניט, אַז ער איז אַ סטאַליערס אַ זון.
 אַ שטאַט אַ גרויסע. נאָר דאָ וועט ער ניט שטיין. אַ איד האָט
 אים דערקאַנט:

— א, ניט עלוי דעם סטאַליערס זון ?

נאָר די מדינה איז גרויס, האָלט איינגעשפּאַנט באַנען טאַג און
 נאַכט, וואָס פייפן און לויפן, און זיי, די באַנען, האָבן דעכער,
 ברייטע, גלאַטע, וואָס לאָזן דיך אויסציען אין דיין גאַנצער לענג
 און ברייט.

ניט ער זיך אָפּ, דעם ערשטן בעסטן באַן: נעם מיר, וואו דו
 ווילסט און ביז וואַנען דו קאַנסט. איז דער באַן געלאָפן, געשניטן
 בערג און טאָלן, געטרונקען וואַסער און איז ווייטער געלאָפן ביז
 הינטער בערג פאַרלאָפן און אויס, ניטאָ מער קיין באַן ליניעס.

אַרקע איז אַראָפּ, געגלעט דעם באַן, ווי אַ היימישן פּערד און
 זיך אין טאָל אַראָפּגעלאָזן. אַ גרוב אַ פינצטערע, אַ אימה'דיגע,
 האָט אַ גאַנץ פרימאָרגן אַראָפּגעצויגן מענטשן און פּערד און זיי
 אין דער פינצטערקייט פאַרבאהאַלטן, ביז נאַכט איז געקומען.
 דעמאָלסט הויבט מען זיי צוריק אַרויף שוואַרצע מיט פייערדיגע
 פינקלדיגע אויגן, און ווי שוואַרצע זשוקעס, ווען זיי דערפילן די
 אָונט קאַלטקייט צעלויפן זיי זיך איבער שטעגן און וועגן...

אַפן צווייטן פרימאָרגן לאָזט זיך אַרקע אויף אַראָפּ, ווערט
 שוואַרץ ווי אַלע און מיד, די גלידער, ווי צעבראַכן. די קוילן
 זיינען איינגעגעסן, לאָזן זיך ניט אַרויסקלאָפן, טשעפען זיך איינער

אן אנדערן און פאלן מיט א גערויש און שטויב. נאָר ס'איז דאָך
 גוט, דאָ זיינען אלע גלייך, דאָ זיינען אלע מענטשן שטילע, שלאָגן
 זיך מיט דער שטיין ערד, ווייסן ניט פון עלי א סטאַליער, אַרקע
 א זון...

ביז איין טאָג האָט זיך די גרוב צעשאַקלט און אים אונטער זיך
 אַרונטערנעמען געוואָלט. אַרקע האָט אויסגעשטעלט א פאַר אויגן:
 וואָס איז דאָ? אויך זי אזאָ? באַ איר אויך: א סטאַליערס
 א זון!

מער שטייט ער דאָ ניט. ער האָט זיך ווידער אָפגעגעבן א
 באַן: — פיר! ניט דאָ האָב איך געוואָלט!
 באַן האָט אים אין א שטעטל געבראַכט. און דאָ איז דאָס
 אַרט. ער האָט א אידן געטראָפן, נאָר גאָר אנדער מין, ניט קיין
 ר' ישראל חיים, בוניע, זרח שניידער... ער ווייסט ניט פון א
 סטאַליערס א זון...

אַרקע האָט דעם אידן דערציילט, אז ער האָט זיך געשלעפט
 אַפּ באַן־דעכער, געאַרבעט אין א קוילן־גרוב, איז זי אָבער אַ ביזע
 געווען און ער זוכט איצטער אן אנדער גרוב.

דער איד האָט געוועטשט מיט די פלייצעס און געלאַכט:
 — א איד אין א קוילן־גרוב? אן אַרבעט פאַר גוים!
 דער איד האָט פאַר אַרקען איינגעפאַקט א פאַק מיט סטענגעס,
 בלוזקעס, באַוול, נאָרלען, פראַקן מיט סטאַנען.
 אַרקע קוועלט, טאַפט זיי מיט די גראַבע פינגער, זרח שניידער
 וואָלט אזעלכע ניט געקאָנט מאַכן.

— ווייסטו, וויפיל דאָס אַלץ באַטרעפט? — זאָגט דער איד.
 באַ אַרקען קלאַפט דאָס האַרץ: זאָגו, צי ניט זאָגו? בעסער
 ניט, ער וועט נאָך צו ווייניג א שאַץ טאָן, דאָן וועט דער איד
 דערקאָנען, אז עס איז א סטאַליערס א זון, וואָס מ'דאַרף און מען
 מוז נאָרן. אין געדאַנק — ווייסט ער וויפיל — ניט ווייניגער,
 ווי צוויי גרינע הונדערטער.

— ווייסטו ניט, הייסט עס?
 אַרקע פּרובירט זיך אַרויסדרייען מיט באַמבקענען... המ...
 ...

ה... דער איד נעמט ארויס א קליין פארשפיצט בלייפדער
שרייבט און מעקט:

— פופצן דאלאר מיט זעקס און ניינציג סענט!

בא אַרקען קריכן אזש די אויגן פון קאַפּ, וואָס איז דאָ?
לאַכט דער איד פון אים? אָדער אפשר טאַקע אַן אַרנטלאַכער איד,
ווייל אז ער, אַרקע, זאָל פאַרדינען, ניט פאַרשוואַרצט ווערן אין
א קוילן־גרוב...

ער כאַפּט מיט חשק דעם פאַק און אַ הויב אַף די פלייצעס.
דער איד צעלאַכט זיך:

— נו איצט, וואָס טוט מען מיטן פאַק?

אַרקע ווערט אין כעס, וואַרפט דעם פאַק:

— וואָס ווייס איד?

אַ שפּיל אַ נייער, דער איד ווייסט מסתמא, אז ער איז אַ
סטאַליעריס זון, ווייל ער זיך איבער אים פריילאך מאַכן.

דער איד זעט זיך ארום: צו ווייט צוועק, ער קאָן נאָך פאַר-
לירן אַ פּעדלער, זעט זיך אַן אַ יונג מיט פלייצעס, וועט קאַנען
שלעפּן פעק. ניט מאַכן די קונצן ווי די איבעריגע: — צו שווער,
מיסטער לעווין.

ער גלעט אים איבערן פלייצע:

— אַ כעסן גאָר? ניט שיין, אין אַמעריקע מוז מען צו יעדער
זאָך צוגיין קאלטלאַך... אָט וואָס, איר נעמט דעם פאַק, קלאַפּט
אין אלע טירן און זאָגט:

— „מעס, באַי סאַמטינג פּראָס אַ פּור דזשו“ (מאַדאַם, קויפט
עפעס פון אַן אַרעמען אידן).

טראָגט אַרקע דעם פאַק, קלאַפּט אין אלע טירן און מען קויפט.
אַ ניגענדל אַ מאַדנעם האָט ער געכאַפּט. ער ווייס ניט וואו.
דוכט זיך ענלאַך אַף ר' ישראל חיימ'ס קידוש ניגון. דער ניגון
איז אזוי האַרציג, רירנדיג, בעטנדיג, אז אים אליין פאַרקלעמט
דאָס האַרץ און וואַלט אליין באַ זיך געקויפט.

אין אַוונט האָט ער דעם אידן געבראַכט אַ פעקל געלט:
— נאַט, ציילט.

צוילט דער איד און קנייטשט דעם שטערן, הויכט די פלייצעס:
 — פופצן דאלאר מיט פינף סענט.
 אַרקע פילט זיך שולדיג, נאָך צוגעלייגט דעם אירנס געלט, טו
 וואָס איז מיט אים די גדולה?
 דער איד קלאַפט אַרקען אין פלייצע:
 — נישקשה, פאַרן ערשטן טאָג איז עס גוט. און נאָך ווי גוט.
 נאָרד אַ דאלאר און גיי כאַפּ אַ גוטן צובייס.
 אַרקע קוקט אָן דעם אידן. איז עס טאַקע אזוי, אַדער נאָר
 אַ חלום? וואָס פאַר אַ איד איז עס? משוגע? צי וואָס?
 צוגעלייגט זיין געלט און צופרידן נאָך. נאָר אַנדערע מענטשן אַף
 דער זייט ים, נו האָט ניט געמעגט פאַר'שרפה'ט ווערן „יענע זייט“.
 אַט זעט ער, אידן, פּעדלער, די פּעק גרעסער ווי זיי, קומען
 אין אַוונט און קריגן נאָך צו צוויי דאלאר, און גנבים זיינען זיי.
 מיסטער לעוויין זאָגט, זיי שטעלן אים בדלות.
 אַרקע'ס פּעק ווערן גרעסער און דער ניגון איז שוין מיט אַלע
 „פיטשיפקעס“, וויינענדיגער און עס העלפט. דער איד זאָגט, עס
 איז שוין ניטאָ קיין היזק.

אַ טייערער איד:

אויסער, וואָס ער גיט אים שוין אַנדערע טעג צו צוויי דאלאר
 אַפילו, האָט ער נאָך אַוועקגעשיקט פאַר זיין, אַרקע'ס מאַמע
 עטלעכע דאלאר און בוניע קאַראַבעלניק האָט אַריינגעשיקט אַ בריוו
 מיט אַ טיטול:

— „לְהַגְבִּיר אַרְיָה בַּעַנְדֵּר זָאָל לַעֲבוֹ!“

לַעֲבוֹ זָאָל דֵּר אִיד מִיט זײַן אַמֶּרִיקֶע:

— איר פאַרשטייט, דאָס איז דאָך עפּעס אַ—מע—רי—ק—ע!

* * *

איין פרימאָרן, זעט אַרקע, ווי די אידן פּעדלערס האָבן גע-
 בראַכט דעם הויכן, מאַגערן פּעדלער, — אַף וועלכן אַרקע האָט
 ליב געהאַט תמיד צו קוקן, ווייל ער האָט אויסגעקוקט ווי זיין
 טאַטע — אַף אַ וואָגן, ער איז געפאַלן אונטערן פּאַק.

ער איז געלעגן מיטן בערדל פארקאשערט ארויף, די מויל
לאכעדיג, פארקרימט, די אויגן אויסגעגלאצט, ווי זיין טאטע
עלי סטאליער.

די פערלערס זיינען אריין צו לעווינען, אים געוויזן אפן אידן
מיטן לאכעדיגן מויל. לעוויין האָט פרום אַ גלאַץ געטאָן מיט די
אויגן, אָט פונקט ווי ר' ישראל חיים: אַ רחמנות, אַ טאטע
פון קינדער.

די אידן גיבן איידל און זייטיג אַנצוהערן דעם איד לעוויין.
ער זאָל געבן געלט פאַר אַ דאָקטאָר, מיט רחמנות קאָן מען דאָ
ניט העלפן. לעוויין ווערט ביזן, קלאַפט אין טיש, וואָס וויל מען
פון אים? זיין געלט זאָל ער זיי אוועקגעבן. און בכלל, וואָס
זיינען זיי געקומען צו אים, איז דען באַ אים אַ האָספיטאַל? דאָ
איז אַ געשעפט־פלאַץ.

די אידן גלעטן אים, קוקן אים אין די אויגן, ווי אַ ביזן הונט:
— נישקשה, מיסטער לעוויין איז גאָרניט אזא שלעכטער, און
ווידער זאָל ער געבן זלמן'ס (דעם קראַנקנ'ס נאָמען) געלט.
ער האָט דאָך ניט געגעסן, געשפּאַרט זיין געלט באַ אייד... .

— געלט? באַ מיר זלמן'ס געלט? פּונוואַנען? ער
קומט מיר נאָך. חדשים לאַנג געטראַגן פעק אַף היזוק, און עסן
מוז מען. דער ווייב שיפּס־קאַרטן געשיקט. וואָס מיינט איר,
באַ מיר איז אַ צדקה־אינסטיטוציע. עס זיינען דאָ ביכער, אַלץ
פאַרשריבן... . אָט איז מיסטער בענדער, אַ איד געאַרבעט אין
קוילן גריבער, נו געקומען אַהער אָן אַ סענט, אים געגעבן פעק
טראַגן, און ער האָט זיי פאַרקויפט אַף היזוק, נו האָט ער ניט
באַדאַרפט עסן? האָב איד אים געלט געגעבן: — גיי עסן! דאָס
קאָן טאָן נאָר לעוויין. אַן אַנדערער זאָגט: — האָסט ניט? עס
ניט! טאַקע, אָט איז מיסטער בענדער, זאָל ער זאָגן ווער איז
גערעכט. וואָס זאָגט איר, מיסטער בענדער? גיי טו אַ אידן
אַ טובה?

באַ אַרקען ווערט דאָס פנים רויט, ווי מ'וואַלט אים באַ אַ
גנבה געכאַפט:

דער איד לעווין איז דאָך ר' ישראל חיים מיט די ביינער.
 נאָר אביסל אנדערש אָפגעפאַרנט. און ער, סטאַליערס זון, האָט ניט
 דערקאָנט. דיזעלבע חניפה'שע ריידעלאַך: מיסטער בענדער
 רופט ער אים! ... ווי אַנטלויפט מען פון זיי, אַז זיי יאָגן דיר
 נאָך אומעטום. דאָרט ר' ישראל חיים, בוניע גנב, זרח שניידער.
 אַ ניכפה אין זיי, און דאָ מיסטער לעווין. פאַר אַ שותף וויל ער
 אים אַריינציען. ... ווי אַ צאָצקעס-הענדלער נאָרט אַריין די קליינע
 קינדער. ... פריער ציען זיי אויס דעם געזונט און נאָכדעם שיקן
 זיי דיך צום טיוול. ...

די פּערלער, זעענדיג אַז באַ דעם יונג מיט די שטאַרקע הענט,
 וואָס שלעפט פּעק ווי אַ פּערד, קאָכט דאָס בלוט אין פנים, האָבן
 זיך גענומען אָפציהען אַף צוריק. ... לעווין שמייכלט:
 — געלט, גיט זיי, גנבים! ראַבובניקעס!

אַרקע וויל צו זיי שרייען, זיי זאָגן, געבן צו פאַרשטיוו, אַז זיי
 האָבן דאָ אַ טעות. עס איז מיסטער לעוויןס אַ שפיצל. ער איז
 ניט מיט מיסטער לעווין. ער איז זייערער, אַ סטאַליערס אַ זון.
 נישטאָ וואָס צו באַהאַלטן, ער איז אַזוי ווי זיי: שניידער'ס
 אַדער שוסטער'ס זין. ער קאָן אָבער די ווערטער ניט אַרויסזאָגן.
 זיי שטיקן זיך, שטופן זיך איינער איבערן אנדערן און קאַנען
 ניט אַרויס. ...

די הענט זיינען פריי, מיט זיי קאָן ער זאָגן, ווייזן:

— קומט צו מיר, איד בין אייערער און פאַר אייך.

ער לויפט צו צו לעוויןען, טרויסלט אים אויף מיט זיין גאַנצן
 כּת, אַזוי, אַז באַ לעוויןען לויפט די צונג הין און צוריק, ווי אַ
 קוילן-טאַטשקע.

די פּערלער קוקן זיך איינער דעם צווייטן אָן: וואָס איז דאָס?
 לעווין קוקט צעטומלט.

— משוגע צי וואָס? מיסטער בענדער, איר?

אַרקע קאָן שוין ריידן, די ווערטער זיינען לויז. ער קאָן שוין
 זאָגן די פּערלער, אַז ער איז זייערער, נאָר צו וואָס? זעען זיי
 נאָך אַלין ניט? וואָס ציען זיי זיך אָפּ? ער גיט לעוויןען נאָך

א טרייסל, אזוי, אז די הוט פאלט ארונטער, און דאָס מאַכט אַרקען נאָך ווילדער.

ער צעטרעט עם מיט די פיס.

די פעדלער דערשרעקן זיך, לויפן צו, ווילן אים אַפרייסן. ער בריקעט זיי אוועק מיט די פיס.

— בהמות!

עם קרעכצן טישן, ביינקלאַך פליען און לעווין צאפלט זיך. שרייט: פּאָליציי, און בעט זיך: מיסטער בענדער, איך גיב אוועק דאָס געלט.

אַרקע וויל ניט הערן. ניט דאָס וויל ער איצט. יאָ געלט — ניט געלט, ער האָט איצט באַ זיך אין די הענט ישראל חיימ'ען, בוניען, זרח'ן, אַלעמען, אַלעמען... ער דאַרף זיי פון די הענט ניט ארויסלאָזן, צעקוועטשן... אַ תל מאַכן. — — —

הענט געזונטע האַלטן אים פעסט און אזוינס, וואָס קאַפּ קאָן ניט באַנעמען, יאָגט זיך איבער אים און גיסט וואַרעמע נאַסקייט איבערן פנים... און קנעפּ גלאַנציגע דרייען זיך פאַר די אויגן און לעווין איז אזוי הויך און ברייט... לאַכט... און טאַנצט מיט אַן אויסגעשטרעקטער צונג. — — —

* * *

אַרקע האָט זיך אויפגעכאַפט אַף אַ האַרטער באַנק און זעט: דורך די גראַטעס רייסט זיך זון מיט איר גאַנצער שטאַרקייט, כאַטש די גראַטעס נעמען צו הילף געדיכטקייט און ווילן ניט לאָזן...

אין קאַפּ איז אים שווער, לאַכט, דוכט זיך, שוין אויף מיט אַ צעקרימט מויל... נאָר ער וועט ניט שטאַרבן, ווי דער טאַמע... איינעם כאַטש אָנגעלערנט.

ער זעט איצט דעם טאַטנס טויטן פנים. נאָר מאַדנע, וואָס איז דאָס? עם ליענט זיך גאָר אַנדערש:

— זון, לאָז זיך ניט נאַרן! דו ביסט דאָך אַ סטאַליעריס זון! פאַרוואָס האָט ער פריער אזוי ניט געליינט? — — —

אן אמעריקאנער פאמיליע

מיס טאָרן האָט ניט געוואוסט, אז זי איז מיאום. דער שפיגל, וואָס אין אים האָט זי געקוקט, ער זאָל איר זאָגן, איז געווען, ווי אלע שפיגלען, ממזר־קלוג און זיך געמאכט „יעקעלי נאר“:

— דו ווילסט דאָך אײַך זאָל דיר זאָגן, אז דו ביסט שײַן. ווייסטו פון וואָרט: ליאַלקע? בלום? און אפשר גאָר אזא הויף וואָרט ווי ווענס? יא, דו ביסט עס! מיין דאגה?!

פאַרשטייט זיך, אז נאָכדעם, ווי מיאוסע מוידן, גייען אוועק נאָך שעה'ען לאַנג קוקן אין שפיגל און קוועלן פון זייער שיינקייט — „לאַכט“ דער שפיגל אָן א שיעור. אָט ווי אלע אנדערע וואָלטן געטאָן אַף זיין אָרט. און אפשר נאָך מער. ער איז דאָך א שפיגל, לאַכט ער דובל־דיג...

אָט אזא שפּיל האָט אויף געפירט מיס טאָרנ'ס שפיגל מיט איר, צונעקאָקעטירט, געשאַטן קאָמפּלימענטן, ווי נאָר א שפיגל קאָן:

— זיי מוחל, מיס טאָרן, האָסט פאַרגעסן אַ קוק טאָן אַף דינע שיינע אויגן... דיין נאָז, גיב אַ קוק, ווי שײַן.

אז זי איז אוועק, האָט ער געלאַכט פון איר, ווי פון אלע מיאוסע מוידן און אפשר נאָך מער, ווייל ניט אַ סך אזעלכע מיאוסע מוידן ווי מיס טאָרן, האָט דער שפיגל געזען.

טאָ פּונדאָנען האָט זי געקאָנט וויסן, אז זי איז מיאום? אָט, ווען דער שפיגל גייט מיטן אמת, איז עפעס אנדערש.

* * *

יונגער הייט נאָך, אין איר זיבעצן־יאָריקער עלטער, האָט מען שוין געקאָנט זען, אז עס איז אַ מיאוסקייט און נאָך אזא מיאום־קייט, וואָס וואַקסט מיטן עלטער. נאָר זי, מיס טאָרן אַליין, האָט עס אַפּילו ניט אָנגעמערקט.

א סך שולדיג איז אין דעם געווען איר יונגשאפט, וואָס זי האָט פאַרמאָגט נאָר אין פּוֹלן מאָס. די יונגשאפט האָט ניט געלאָזט אַרויסקריכן אויבנאָוויף די מיאָסקײט.

אַזוי, אַז די יונגקײט האָט אַ צײַט לאַנג געמאַן די אַרבעט, וואָס שײַנקײט טוט געוויינטלאַך, געצויגן מאַנסבילן, אַזוי גוט, ווי עלטערע שײַנקײט און אַפּשר נאָך מער.

מײַס לאַלאַ טאַרן האָט געהאַט אַ סך אינגלאַך, וואָס זײַנען איר נאַכגעלאַפּן, און אַפּילו לײַטשישע באַלעבעסלאַך, וואָס האָבן געהאַט אַפּשר שײַנע ווייבלאַך, נאָר איבערגעפרעסענע מיט ווייב'ס לײַב.

ווידער האָט זי געהאַט נאָך אַזױנס, וואָס האָט געמאַכט ציען מאַנסבילן. זי איז געווען היציג ווייבלאַך אָן אַ גרעניץ און דאָך געהאַט אַ גרעניץ:

— ביז אַהער און ניט ווייטער.

דאָס האָט געמאַכט די מאַנסבילן דײַנקען:

— נישקשה, מיר קאַנען די סחורה, זיי גלייכן אָנצוציען, ווילן די פעטע מטבעה... מיט אַן אַנדערן מסתמא פאַר אַ דרייערל... נישקשה, זי וועט נאָך נעמען דעם „סטאַנדאַרד“...

זיי האָבן אָבער געהאַט אַ טעות. זי איז געווען ערלאַך. סוחר'יש ערלאַך. זי האָט גוט געהאַלטן אין זינען, וואָס די מאַמע האָט איר פאַרוואָגט:

— „נאָר ניט דאָס“...

אירע אַ שוועסטער, אַן עלטערע פון איר, האָט פאַרגעסן דער מאַמע'ס ווערטער, לײַגט זי טאַקע ערגעץ אין אַ פינצטער געסס אין אַ ביליג איין־דאָלאַרדיגן הייזל און האָט אַפּילו ניט קיין פאַר זיידענע זאַקן. אַ פאַר צען סענטיגע זאַקן זײַנען באַ איר אַ יום־טוב...

טאָ פּונדוואַנען האָט זי, לאַלאַ, געקאַנט זען און וויסן, אַז זי איז אַ מיאָסקײט?

„עמיץ אַן אַנדערע“ האָט יאָ געזען, אַז זי וואַקסט אַ מיאָס־קײט, וואָס געוויינטלאַך און שטענדיג געהערט אָט דער „עמיץ אַנדערש“ צו די, וואָס לאָזן זיך נאַרן. ניט דורכן שפּיגל, נאָר דורך

די אויגן און אויגן זיינען ערנער ווי א שפיגל, זיי לאזן זיך, א דאגה האָבן זיי, קוק מיט זיי וואו און ווי דו ווילסט.

דאָס איז געווען איר — מאַמע. די אומעטום געשעצטע מאַדאָס מיביל טאַרן. זי האָט געהאַט אויגן, וואָס זי האָט געהאַלטן אין דיסציפּלין. געלאָזט זיי קוקן, וואו נאָר זיי ווילן, נאָר זען, האָבן זיי געמוזט בלוין דעם אמת, ווי שרעקלאַך און טונקל ער זאָל ניט זיין... און אפילו ווי ווייט...

אַט אַ קליינער ביישפּיל: זי איז געבליבן אַן אַלמנה מיט צוויי קליינע קינדער. איינע טאַקע די לאַלא און איינע מערילאן, וואָס איז איצט אין בילינג הייל.

זי איז געווען אַרעם, שוואַך און ניט געוואוינט צו אַרבעט. איר גאַנץ פאַרמעגן איז באַשטאַנען פון אַ ביסל שיינקייט, איז דאָס אויך געווען פאַרדעקט פון היין און צרות.

אַן אַנדערע אַף איר אַרט וואָלט ווייט ניט געקוקט, געטאָן, וואָס אַלע אַנדערע אַלמנות טוען, גייען אוועק אַרבעטן אין גביר-ישע הייזער, אַרבעטן ביז די נשמה פליט אַרויס, און אַן עק. זי ניט! זי מאַכט אַ גרינגן און בכבוד'יגן לעבן.

זי האָט צוויי אַלטע הערן, און זיי האַלטן זי אויס. ניט עפעס שלעפּערס אָפּגעריסענע, וואָס פאַרקויפן זייער לעצטס פאַר די לינקע ווייבער, און נאָכדעם ווילן זיי מען זאָל זיי אויסהאַלטן פאַרן געגעבענעם, אַז ניט מאַכן זיי נוואַלדן. ניט מיט אַזעלכע, וועט מיסעס טאַרן האָבן עסקים! דערויף האָט זי דאָך אויגן, וואָס זעען דאָס, וואָס זיי דאַרפן זען. אירע צוויי „הערן“ זיינען בכבוד'יגע רייכע מענטשן, וואָס האָבן אַלטע ווייבער...

איינער איז מיסטער מעסטנער, אַ וויצע־פּרעזידענט אין אַ באַנק אַ „לעבן“־מיטגלידער אין „נאַיטס אָוו קאַלאַמבוס“ (אַן אַריס־טאָקראַטישער פאַראייניגן) און ער־קאַפיטאַן אין דער „סאַלווישאַן אַרמיי“. דער צווייטער — ניט אַזאַ יחסן, אַ צוריקגעצויגענער געשעפּטס־מאַן, אַ פּרעזידענט אין אַ גרויסן קאַטויליזשן קלויסטער. אַט פון די צוויי זיבעציג יאָריגע „הערן“ ציט זי איר חיונה, בכבוד און כּסוד. קיינער איז אַפילו אין קיין זאַך ניט חושה.

זי האָט עס קלוג איינגעאַרדנט. כאַטש אלע זעען, ווי די „הערן“ שטעלן זיך אָפּ נעבן איר אַפּאַרטמענט הויז מיט די גרויסע אויטאָמאָבילן און שוואַרצע שאַפּערס, און קומען יעדן טאָג, (אויסער ווען זיי קריגן אַ קאַטאַר), און דאָך ... איז קיינער ניט חושד ... ווי אזוי?

זי איז געוואָרן אַ טוערן אין דער „סאלווישאַן אַרמיי“ און אַ נבאי'טע אין קלויסטער. נו, טראַכטן די שכנים, קומען זיי מסתמא צו איר, וועגן קהל'שע זאַכן ... ווידער — זיי קומען באַטאָג ... אַ מיידל איז דאָ אין שטוב ... שיינע מענטשן זיינען די הערן — טאָ ווער זאָל עס שלעכטעס רעכענען? ...

אי, פּונוואַנען פּאַרדינט זי אַף אַ „לעבן“? האָט זי שוין אזוי אויסגעדרייט, אַז יעדער שכן ווייס, אַז איר מאַן, זאָל אים די ערד גרינג זיין, איז געווען אין די אויל־געשעפטן. נו, האָט ער איבערגעלאָזן „פּראַדאַקשאַן“.

אָט די קלונע מאַמע מיט די זעענדיגע אויגן — האָט גלייך איינגעזען, אַז איר לאַלאַ וואַקסט אַ מיאוסקייט ... געטראַכט טעג און נעכט פון דעם און געפונען אַ מיטל: איר מאַכן פּאַר אַ נאָנע ... פאַרוואָס עפעס אַ נאָנע און ניט עפעס אַנדערש? — אָט דאָס האָט נאָר געקענט זען אַזאַ מאַמע, וואָס האָט אַזעלכע גוטע אויגן.

עס וועט זיין גוט פאַר זיי ביידן. פאַר איר, מאַדאַם טאַָרן און פאַר דער טאַַכטער.

אַ מאַמע, וואָס איז אַ טוערן אין דער „סאלווישאַן אַרמיי“, און אַ נבאי'טע אין גרויסן קאַטוילישן קלויסטער, וואו פּאַטער יאָאַכים איז גלח, פּאַסט צו האָבן אַ טאַַכטער אַ נאָנע, וואָס זאָל גיין מיט אַ שוואַרצער טוך ביז די אויגן באַזוימט מיט ווייסן רחמנות־טיכעלע און לאַנגע קליידער ביז די פּיס־ענד ... אויך וועט עס זיין אַ שוץ קעגן דער טאַַכטער פון ביליגן הייזל, וואו אָט די בפרהסיה אויסגעלאַסענע טאַַכטער, איז געוואָרן פאַר מאַדאַם מיבל טאַָרן די לעצטע צייט אַ סכּנה.

די הייזל-טאָכטער פאַרשטייט, אַז זי דאַרף ניט רואינירן דער מאַמען, און זי האָט עס גוט אין זינען. זי האָט דעם נאָמען געביטן און קומט ניט אַהיים, כאָטש זי בענקט שטאַרק. אָבער די לעצטע צייט האָט זי גענומען שיכור'ן שטאַרק... און שיכור'ערהייט פאַרגעסט זי אָן אַלץ מיט אַנאַנדער און קומט אַהיים.

אין מיטן העלן טאָג, שכנים זיצן אַף די בריקלאַך און זי קומט צו לויפן מיט געשרייען און געוויינען. זי כאַפט זיך אפילו קושן:
— מאַמע, שלעפּ מיך אַרויס פון זומפּ!

זי ווייזט פאַר די שכני'שע אויגן איר פון שכורים-צעביילטע לייב. קוים מיט צרות ניט זיך איין מאַדאָם מייבל טאָרן זי אַרויס-צושטופן. ביז איצט איז מאַדאָם טאָרן קיין שלעכטס פון דעם ניט געשען. איר איז געלונגען זיך אַרויסצופלאַנטערן פון דער אומד אַנגענעמלאַכקייט. זי איז אַלץ אַף איר הויכן שטאַנד, ווייל זי האָט די שכנים דערציילט דעם אמת...

נאָר גיין מיטן אמת! דאָס איז מאַדאָם מייבל טאָרנ'ס וועג אין לעבן, מיט ליגן פאַלסטו סוף-כל-סוף אַרײַן. נאָר דעם אמת... נאָר מ'דאַרף ניט זיין קיין נאָר און ניט דערציילן דעם אמת מיט קאָפּ און פיס...

זי האָט זיי דערציילט, אַז זי איז טאַקע אַ מיידל פון אַ הייזל, און נאָך וואָס פאַר אַ הייזל, אַ ביליגע... און איז אַ טאָכטער... פון אַן אַרנמלאַכער מאַמען. פאַר זיי, די שכנים, וואָלט געווען די גרעסטע איבערראַשונג, ווען זיי ווייסן דעם נאָמען פון דער מיידל'ס מוטער, ווייל זי איז זיכער, אַז זיי קאָנען איר מוטער... זי האָט זיי אַליין געזען רעדנדיג מיט איר, דאָס הייסט, דער מיידל'ס מוטער. נאָר ליידער, כאַ איר בעסטן ווילן קאָן זי זיי ניט זאָגן דעם נאָמען, ווייל דאָס איז קעגן די רעגלען פון „פּרויען געזעלשאַפט“, וואָס פון איר איז מאַדאָם טאָרן אַ מיטגליד און איז באַאויפטראַגט די מיידל אַרויסצושלעפּן פון זומפּ.

זי האַפּט, אַז מיט גאָטס הילף וועט איר געלונגען אַרויסצו-ראַטעווען די זינדיגע נשמה, ווייל ווי איר דוכט, האָט זי שוין

געוואונען דער מיידל'ס צומרוי. זיי קאנען זיך איבערצייגן. די מיידל רופט איר שוין — מאמע.

ווען זי זאגט זיי דעם „נאר'ס" אמת, מיט קאפ און פיס, וואָלט די מאַדאַם מייבל טאַרן געווען אַ פאַרלאָרענע.

זי וואָלט זיך געמוזט אַרויסציען פון דער שכנה'שאַפט. דאָ וואוינען די שענסטע מענטשן פון שטאָט: אַדוואָקאַטן, דאָקטוירים, באַנקירן, גלחים, רילעסטייטניקעס, רייכע אַלמנות. אמת באַ זיי טרעפט אויך אַמאָל, אַז אַ מיידל באַנאַרישט זיך, און ניט בלוז אַ מיידל, נאָר אויך אַ ווייבל, און ניט בלוז אַמאָל, נאָר גאַנץ אַפּט; נאָר שאַ, שטיף... פאַרשטיקט... דערצו איז באַשאַפן געוואָרן אַ פאַמיליע-דאָקטאָר און אַ פאַמיליע-אַדוואָקאַט... אַבער האָבן אַ טאָכטער אין אַ דאָלאַרדיגן הייזל... דאָס האָט קיינער ניט... און זיי וואָלטן געוויס ניט פאַרטראַגן, און מיט רעכט, צו האָבן פאַר אַ שכנה אַ מאַמען, וואָס האָט אַ טאָכטער אין אַ הייזל... וואָס פאַרקויפט זיך פאַר אַ דאָלאַר און קריגט דערפון ניט מער ווי אַ גאַנצן קוואַדער.

זי וואָלט געמוזט זיך אַריינציען אין אַן אַרעמער געגנט, וואו מענטשן אַרבעטן ווי פּערד, נאָר פאַרן טרוקן ברויט און האָבן אויך טעכטער אין הייזלאַך... אמת, זי וואָלט זיך דאָרט געפילט אַ סך בעסער... פּרייער, ניט זיין צווישן די אַנגעצויגענע ליאַל-קעס. נאָר דאָרט וואָלטן די צוויי „הערן" ניט געקומען. אין אַזאַ געסל, וואָלט די יחסנים ניט אַנגעשטאַנען. זי וואָלט געמוזט, ווי אַמאָל גלייך נאָך דעם מאַנס טויט, האָבן עסקים מיטן גרינס-פּעדלער, וואָס פלעגט פאַר אַ פּאָר געפּוילטע עפל, צוויי ציבעלעס און אַ קעפל קרויט אַריינקריכן אין בעט מיט די בלאָטיגע שטייול... און נאָך וועלן כאַטש אַ ניקל פאַר די גרינס. — — —

ווייטער דאַרף מען וויסן, אַז זי נאַרט די צוויי אַלטע „הערן" אויך. זיי, די קלוגע געשעפטסלייט, וואָס האָבן אַ גאַנץ לעבן גענאַרט יעדן איינעם, מיט וועמען זיי האָבן זיך נאָר באַגעגנט, און אפילו אין זייערע זיבעציג יאָריגן עלטער זוכן זיי אויך מציאות, „אַ ווייב און פליכטן", און אַכט-אַון-דרייסיג יאָריגע בלוז פאַר

פערציג דאָלאַר אַ וואָך. זיי וואָלטן אזא מציאה אין דער הויכער געזעלשאַפט ניט געקראָגן. דאָרט וואָלט אַן אַכט-און-דרייסיק יאָריגע געהייסן זיך באַצאָלן אין די שווערע הונדערטער און אַ „פונקט“ אין דער צוואַה. נאָר אין דער אַמת'ן האַנדלען זיי ניט אזא מציאה, ווי זיי מיינען.

זי, די אַלמנה פון אַ פראַסטן קוילן-גרעכער, נאָרט זיי אָפּ... איינער ווייס ניט פון צווייטן; יעדער פון זיי מיינט, אַז יענער קומט צו דער אַכט-און-דרייסיג יאָריגער אַלמנה בלוין צוליב קה'ל'שע זאַכן און זי איז נאָר זיינע... אזוי אַרום צאָלט יעדער די פולע פערציג דאָלאַר, וואָס זי דאַרף אַף חיונה.

אַראַפּפּאַלן פון אזא הויכן באַשטאַנד ווילט זיך מאַדאַם טאַרן ניט. זי האָט זיך קוים מיט צרות אַף אים אַרויפגעראַפּעט. זי האָט אויפגעטאָן דאָס, וואָס איר מאַן טאם, דער גרויסער, געזונט-טער קוילן-גרובער האָט ריזיקירנדיג מיטן לעבן און אויף באַצאָלט מיט אים — האָט ניט געקאָנט אויפּטאָן. זי מיט גאָרניט, אַ קליינע, אַ שוואַכע, נאָר מיט אויגן וואָס זעען...

אַמת, זינד. נאָר וואָס איז דאָס? דאָס טוען דאָך אַלע, יחוס'דיגערע פון איר... זיי טוען עס דאָך צוליב וואוילטאָג... זי, אַן אַלמנה, אַ שוואַכע, די אינשורענס האָט צוגענומען דער קברן... וואָס האָט זי געקאָנט טאָן? און די מצוות וואָס זי טוט, זיינען גאָרניט? אַרבעט אָן אָפרו אין „סאלווישאַן אַרמיו“ און אין קלויסטער... דער פאָטער יאַאָכים האָט זי ניט איינמאַל אין זיינע דרשות אַרויסגעשטעלט פאַר אַ מוסטער.

איז זי אָבער ניט זיכער אַף איר שטאַנד צוליב דער טאַכטער אין ביליגן הייזל... נאָר איצט, אַז לאַלאַ וועט ווערן אַ נאָנע, וועט עס ציען די מענטשישע אויגן אַף זיי — דער מאַמען, די כלל-טוערן, און דער טאַכטער, דעם „הייליגן קרבן“ — און וועלן ניט דערזען די טאַכטער פון הייזל.

דאָס אַלץ איז דאָס גוטס וואָס עס וועט זיין פאַר איר, די מאַדאַם טאַרן, וואָס די טאַכטער וועט ווערן אַ נאָנע, נאָר אויף איר, די פרייליך טאַרן, וועט עס עפענען דעם וועג אין לעבן...

די מאדאם טאָרן האָט אויגן, זי זעט, אז די טאָכטער וואַקסט אַ מיאוסקייט ... קיין געלט צו קויפן אַ מאַן פאַר איר, וואָס זאָל צודעקן די שאַנד איז ניטאָ ... פון די אַכציג דאָלאַר אַ וואָך בלייבט נאָר ניט איבער ... מ'מוז זיך פירן גרויס, ווי עס פאַסט פאַר אַ „רייכער“ אַלמנה, וואָס דער מאַן האָט איבערנעלאָזן „אויל-פראָדאָקשאָן“ ... אזוי פירן זיך אַלע אין דער שכנה/שאַפּט. זי האָט אַ סך צו פאַרדעקן. עס קאָן אַרויסשפּרינגען: די ווייב פון קוילן-גרובער טאם, — די לינקע ווייב פון אַרעמען, פאַר-שכור'טן גרינס-פּעדלער, די מאַמע פון טאָכטער פון ביליגן הייזל — און דער לעצטער יחוס איז אויך אז אָך און וויי — די לינקע ווייב פון די צוויי אָנגעזעענע מיסטערס: מיסטער מעסטנער און מיסטער לאָסאָן. — מוז עס הויכער פירונג פאַרדעקן ... יא, זי קאָן קריגן אַן אַרעמען אַרבעטער, וועמען זי וואָלט די „מציאה“ אַרדינגענאַרט, נאָר דאָס טאָר זי ניט טאָן. אַן אַרבעטער אַרייַנ-נעמען אין דער משפּחה, דאָס וואָלט דאָך איר, דער מאַדאם מייבל טאָרן, אָפּגע'מסר'ט, אַרויסגעגעבן, ווער זי איז און מיט חרפה געמוזט זאָגן דעם „נאַרס-אַמת“ ...

בלייבט איבער איין זאָך, צו לאָזן איר וואַקסן די מיאוסקייט אין גראַען צאָפּ, אויסטראַכטן אַ ליגן, אז זי, די מאַמע, גלויבט ניט אין הייראַט ... נאָר דאָ וועט אונטערקומען לוסט ... דאָס וואָס מ'רופט לעבן ... און מאַנען איר'ס ...

יא, אמת, איר לאָלאַ איז אַ געהאַרכזאַמע מיידל, געראַטן אין איר טאַטן, אַ שווייגערקע, טוט וואָס מ'הייסט איר ... היט דעם גרעניץ. נאָר די לוסט וועט איר סוף-כל-סוף פאַר'שיכור'ן און זי וועט פאַרנעסן דעם גרעניץ ... זי וועט קומען אַ צעבראַכענע, אַ אויסגעשפיגענע ... אזוי אז אַפילו אַ דאָלאַרדיגע הייזל וועט איר ניט וועלן אַרייַננעמען. זיי, די שיכורים, זוכן אויך שייַנ-קייט ... פאַר אַ דאָלאַר'ס ווערט שייַנקייט ... און דעמאָלט איז אַלץ מיט אַנאַנדער פאַרפאַלן ... אַלע וועלן עס דערזען ... ווער קאָן ניט לאָלאַ'ן, די רייכע אַלמנה'ס טאָכטער ... נאָר אַלס נאָנע איז זי געזיכערט. אויס סכנה ... די לאַנגע קליידער, די מאַנאַס-

מיר-ווענט וועלן פארדעקן און פארשטומען, אפילו ווען זי וועט דעם גרעניץ אריבער ... זי קאן א סך אזוינע ... מאדאם מיכל טארן האט קיין ברייטן שמועס מיט לאלא'ן מכה די צילן און שכל פון ווערן א נאנע ניט פארפירט. דאס איז ניט אין נאמור פון דער מאדאם טארן. ווען זי וואלט געווען א פלאפלערקע, וואלט זי זיך אף דעם, "הויכן" שטאנד ניט געקאנט אויפהאלטן און צוריק זיך פארקויפט פאר צעפויילטע עפל. זי האט איר נאך געזאגט עטלאכע געצייילטע ווערטער. — לאלא, פון היינט אן גייסטו ארויס פון מיין רשות. וועסט ווערן א נאנע ... פארשטיי אליין ... גענוג געלערנט ... גיי מיטן אנגעצייכנטן וועג ... אזוי אז דו זאלסט ניט אריינפאלן אין מענטשלעכע מייילער ... האב ניט צו טאן מיט לאפסאנדראפעס. די ווערטער האבן לאלא'ן געזאגט מער, ווי א קארץ רייד. זי ווייס, אז די מאמעס רייד זיינען געמאסטן און ווייט געצייילט. און אט וואס ... אויס דער גרעניץ ... אפן ... נאך מיט שכל ... ניט מיט אבי וועמען ... דער טאטע זאל זיין עפעס רעכטס ...

זי האט געקושט די מוטער און פון שמחה געוויינט: א קלוגע מאמע ... זי האט פארקאפט איידער ס'איז צו שפעט געווען ... זי האט שוין געטראכט דעם גרעניץ צו פאר- בריקעווען ... צו שווער געווען ... ניט געקאנט אויסהאלטן ... עס האט איר געצויגן אין א הייזל ... די גרעניץ האט זיך איר געפלאנטערט אונטער די פיס, געוואונקען מיט אלע זיבן חנ'ען: קום אריבער, זיי ניט קיין נאר ... דאס איז דאך דאס לעבן ... פליכטן? פוי אף זיי ... א פאך אלטע, "הערן", ווי דיין מאמע וועסטו אלעמאל קריגן ...

טאקע א קלוגע מאמע. זי האט עס דערשמעקט, כאטש זי, לאלא, ווייס ניט ווי אזוי, און ארונטערגענומען דעם גרעניץ מיט שכל, זי לויז געלאזט ווי א פארמער זיין קו, ניט אין קארנפעלד עס זאל שארן מאכן, נאך אין א גראזיגער לאַנקע, זי זאל אנדערש- וואו שארן מאכן ניט גלוסטן. ווי זי איז נאך א נאנע געווארן האט זי, לאלא, דעם גרעניץ

א בריקע געטאָן... זי האָט זיך געהאַלטן אָן דעם צווייטן גרעניץ... ניט מיט אַבי וועמען... מיט אָנשטענדיגע מענטשן, וואָס מאַכן ניט קיין טומל... —

א, אַיך האָב... —

איינמאַל מיטן פּאָטער יאַאַכים, ס'איז אַוועק שטיל... קיינער האָט ניט געוואוסט, אַפילו די מאַמע... כאַטש אין בויך האָט זיך שוין ווי אַ וואָרים געצאַפּלט. אַ צווייטן מאָל מיט אַ דאַקטאָר אין האָספּיטאַל, וואו זי האָט אַלס נאָנע געאַרבעט... לעבן זאָל די מאַמע!...

וואָלט געווען גוט, איז אַבער דער לעצטער גרעניץ אונטער-געשפרונגען... זי איז געוואָרן אַלט און מיאוס. אַזוי אַז דער שפיגל מיט זיינע אַלע ממוז'שע קונצן קאָן איר ניט פאַרריידן. זי ווייס שוין... זי האָט מיטן שפיגל זיך אָפּגערעכנט, אים צעבראַכן, נאָר וואָס העלפט עס?... און וואָס איז דער שפיגל שולד-דיג... טאַקע, ער האָט זיך שוין צום סוף נאָכדעם, וויסנדיג, אַז זי ווייסט שוין, אַז זי איז מיאוס, געמאַכט מיאוסע העוויות, געוווּזן אַ מאַדנעם מיאוסע גראָב לאַנגע נאָז און קאַרטאַפּלנע אויגן, וואָס אַזעלכע האָט זי נאָר ניט... נאָר ניט ער איז שולדיג — אַז אַלע זעען, אַפילו דער אַלטער גלח, וויל אויך ניט וויסן פון איר... רעדט צו איר פרום, ווי ער קאָן זי נאָר ניט... און דער דאַקטאָר ביווערט זיך נאָר... —

זי קאָן קריגן מאַנסבילן, זיי פעלן ניט... דער אַלטער דזשעניטאָר באַ וועמען דאָס ווייב איז געשטאַרבן, און פאַרדינט ווייניג צו קויפן ליבע. ער וואַרפט צו איר זשעדנע אויגן, און נאָך פון זיין גלייכן, נאָר די מאַמע האָט אָנגעזאָגט ניט מיט אַבי וועמען. פון אַבי וועמען קאָנען אַפילו די לאַנגע קליידער מיטן האָס-פּיטאַל וואַנט ניט פאַרדעקן... —

אַבער ווי גייט מען אַריבער אָט דעם צווייטן גרעניץ?

זי וואָלט די מאַמען געפרעגט, נאָר זי ווייסט, אַז די מאַמע ווייסט עס אויך ניט. עס איז צו ווייט פאַרקראַכן, עס שמעקט מיטן דאָלאַרדיגן הייזל... און פאַר דעם האָט זי ניט קיין עצה, די בעסטע ראיה... איר עלטערע שוועסטער.

נאָר דער גרעניץ איז שוין אויך ניט אזוי שווער... מיט דעם גיט זי זיך אן עצה... זי גנב'עט דעם גרעניץ... מיט א קונץ, וואָס זי קאָן וועטן, אַז אפילו די מאמע וואָלט אַף דעם ניט איינגעפאַלן... זי שטילט איר דורשט אין די שפעטע נעכט... איינגטלעך, דאָס איז דערזעלביגער וועג, וואָס די מאמע האָט אָנגעצייכנט, נאָר קליגער... .

מיט אַלע שווערע קראַנקע זיצט זי... קלינגלט אויס, אַז זיי זאָלן זיין מאַנסבילן. אום קיינער זאָל ניט חושד זיין, זיצט זי אַמאָל אויך מיט אַ פרוי. און אין די נעכט, ציט זי אירע קליידער אַראָפּ, איינגאַנצן נאַקעט. נעמט דעם קראַנקנס הענט, גלעט איבערן קערפער און קראַנקע הענט זיינען אזוי קיל, און זיי, די קראַנקע, מורמלען ווי שטילע פאַרליבטע... .

נאָר צום טיוול, ווי זיי ווערן נאָר געזונטער און דערזענען זי ליגן זיי מיט ביזע פנימ'ער... און ווי נאָר עס קומט אַריין אַ יונגע „שוועסטער“ צעשמייכלען זיי זיך... אזוי קינדיש ליב. אַלץ, אַלץ וואָלט זי אוועקגעגעבן פאַר אַזאַ שמייכל, ניט געקומט אפילו אפן גרעניץ, אַף די פליכטן, די מאַמען... אַלץ, אַלץ, צום טיוול... .

און מאַדנע, די שמייכלען האָבן אין איר דערוועקט עפעס אַזאַ געפיל, וואָס זי האָט פון אים קיינמאָל ניט געוואוסט און זי איז זיכער, אַז אפילו די מאַמע אויך ניט. זי ווייסט ניט, וואָס דאָס איז. ווי מ'רופט עס. נאָר ער איז עפעס אזוי שיין, שטיל, הויבט דיר אויף הויך, הויך. לעבט מיט דיר אין אַנדערע וועלטן. איר דוכט זיך, אַז דעם געפיל רופט מען „ליבע“... .

אַט דאָס ווייסט ניט די מאַמע, און עס איז איר ניטאָ וואָס צו פרעגן, זי האָט פאַרגעסן די קלייניגקייט איר אָנצוזאָגן.

* * *

אין איין טאָג האָט מען די גוט-האַרציגע שוועסטער, מיס לאָלאַ טאַרו, געפונען הענגען אַף אַ האַספיטאַל האַנטוך, און נאָר צוליב דעם, ווייל די מאַמע האָט ניט געוואוסט, צי זי האָט איר פאַרגעסן אָנצוזאָגן פון איין קלייניגקייט... וואָס מען רופט עס — ליבע... .

קאוועלויצקאס טויט

ווען פאנאס * קאוועלויצקאס איז נאך קיין „אפסקריטאס ווירשינינקס“** ניט געווען, ניט געהייסן אפילו קאוועלויצקאס, נאך פשוט פויליש — קאוועליצקי, האָט ער זיך שוין געקאָנט מיט ר' מענדע, דעם גרויסן באַקאַלייקרעמער.

די באַקאַנטשאַפט צווישן קאוועלויצקאס'ן און ר' מענדע'ן איז געווען אזא: קאוועלויצקאס, אַ קומשער באַ פּריצים, פּריער באַם גריקאפּאָלער און נאָכדעם באַם מאַלוינער פּאַריז, פּלעגט קומען מיט די פּריצים צו ר' מענדע'ן אין קראָם. ר' מענדע, מיט דער ווייכער שוואַרצער הוט, די באָרד צעקאַמט מיט אַ פעטן געזאַלכטן קאַס, שטייט הינטערן צאָל-באַנק מיטן בלייפּעדער הינטערן אויער. זיינע ביידע טעכטער, שיינע, אויסגעפּוצטע, ווי זיי וואָלטן דאַרטן געשטאַנען בלויז זיך צו פאַרמעסטן מיט די גרויסע, שיינע, געמאַד לענע לואאַקעס, וואָס ר' מענדע קריגט יעדן ניי-יאָר אַריינגעשיקט פון שאַקאָלאַד פאַבריק — אַלס מתנה.

ווי נאָך די פּריצים באַווייזן זיך אין טיר, גלייך צושעמייכלט זיך ר' מענדע אין זיין גאַנצער ווירדיקייט. די מיידלאַך כאַפּן באַלד אונטער און העלפּן ר' מענדע'ן מיט. קאוועלויצקאס איז ווי אַ ניט-געזעענער, ניט פון ר' מענדע'ן און ניט פון די טעכטער. ער כאַפט אָבער אויף — און גאַנץ אָפט — אַ שמייכל פון זיי ... דאָס פאַסירט דעמאָלט, ווען אַ פּאַריז איז עפעס ביז, דער קאַפּ איז אים פאַרדרייט און האָט ר' מענדע'ס שמייכל ניט באַמערקט, אָדער טאַקע בכיון ניט געוואָלט צונעמען ר' מענדע'ס שמייכל, וועלנדיג מיט דעם דערמאָנען ר' מענדע'ן, אז ער זאָל ניט זיין מיט אים, אַ פּאַריז, צופיל חבר, ווייל נאָכאַלעמען איז ער ניט מער

* פּריז (אין ליטוויש).

** קרייז הויפטמאַן.

ווי א איד, כאַטש ער איז זייער ר' מענדע, און ער — א פאַרײַן, וואָס שטאַמט פון פּריצים פון דורות אָן. אזא שמייכל, וואָס מענדע האָט ניט געהאַט וואו אַהינצוטאָן, פֿלעגט ער עס צואוואַרפן קאוועלויצקאס'ן דעם קוטשער.

הגם די באַקאַנטשאַפט צווישן ר' מענדע'ן און קאוועלויצקאס'ן איז געווען נאָר אזא, זיך אָנגעהויבן מיט אַ צוגעוואַרפענעם שמייכל, ווי אַ הונט אַ ביין, דאָך האָט זיך קאוועלויצקאס געגרויט מיט דער באַקאַנטשאַפט. און עס איז געווען מיט וואָס :

צו מענדען קומען אַלע פּריצים, ער ווייט, וואָס פּריצים האָבן ליב און פאַרמאָגט אַ קראָם אַן אָנגעפּראָפטע מיט סחורה, אַז ער, קאוועלויצקאס, קאָן ניט באַגרייפן, וואו נעמט עס דער איד אַזוי פיל מאַרף צו געדיינקען, וואו יעדע זאך ליגט.

דאָס איז ר' מענדע'ס יחוס !

און קאוועלויצקאס' יחוס ? — —

גאַרניט מיט גאַרניט ! אַ פאַראַבעק באַ אַ יחוס'דיגן פאַרײַן. אַט אַזוי אַרויף האָט קאוועלויצקאס געקוקט אַף ר' מענדע'ן און ער, ר' מענדע, אַף זיך אַליין, מיטן צוגאַב, — וואָס קאוועלויצקאס' גוי'עשע קאַפּ קאָן ניט באַנעמען, — אַז ווען ניט די קראָם, קאָן ער אויך זיין אַ רב.

און אַט אַזוי אַראָפּ האָט ר' מענדע געקוקט אַף קאוועלויצקאס'ן און אויך ער, קאוועלויצקאס, אַף זיך אַליין . . .

אין דער אמת'ן איז קאוועלויצקאס געווען מער, ווי אַ פּראָסטער פאַראַבעק: — אַ קוטשער קריגט טאַפּלדיגע „אַרדענאַריע“ (הויפּישע שכירות אין תּבואה) און מוזמן געלט, כּמעט אַזוי פיל, ווי דער עקאַנאָם, דער הויכער, ברייט־בייניגער יאָזום, וואָס מ'זאָגט, אַז זיין מאַמע האָט אים געבוירן פון דעם אַלטן פאַרײַן. יאָזום טראָגט אפילו אינדערוואָכן הויזן פון גרינעם אָפּיצערישן געוואַנט און אַ היטל מיט אַ גלאַנציגן דאַשעק.

צוליב דעם היטל, וואָס יאָזום טראָגט און נאָר ער, אַן עקאַנאָם מעג אזא היטל טראָגן און ניט קיין קוטשער, האָט קאוועלויצקאס דרך ארץ פאַר יאָזום'ן און איז באַ אים אַ מין ר' מענדע. כאַטש

פון אים האלט ער ניט, ווי פון מענדע'ן. ר' מענדע האט קאפ, און יאזום נארניט. ווען ער, קאוועלויצקאס איז עקאנאם, וואלט ער א סך בעסער דעם הויף געפירט. ניט געזייט אפן בארג קיין קארן, נאר ווייץ, און וואו יענער זייט ווייץ, וואלט ער, קאוועלויצקאס, — קארטאפל פארזעצט.

קאוועלויצקאס האט פיינט יאזום'ן. ער איז א שלאנג און קאוועלויצקאס האט זיך אפילו געגעבן א שבועה פון אים נקמה צו נעמען פאר זיין פאטער'ס בלוט. . . . ער קאן עס ניט פארגעסן און דערמאנט זיך שטענדיג אן דעם, ווי יאזום האט געבריקעט מיט די שפארן זיין, קאוועלויצקאס' טאטן, צוליב אביסל ארבעט, וואס ער האט גע'נב'עט פון שפייכלער. . . . געבריקעט, כאטש ער, דער טאטע זינער, האט אים געקושט אין די הענט און אין די שטיוול: — זיי מוחל, יאזום! מער עס ניט טאן, א משוגעת אריין. . . . ביי דער אלטער איז אנטשוויגן געווארן מיט א ניטדערענדיגטן קרעכץ אין האלדז. . . .

דאך, אז יאזום זאגט אים „גוט-מארגן“, פארגעסט ער אלץ מיטאנאנדער, גרויסט זיך מיט דעם, ווי מיט ר' מענדע'ס א צוגער ווארפענעם שמיכל. . . . כאטש קאוועלויצקאס ווייס, אז יאזום צילט עפעס מיט דעם. ער האט מסתמא מורא, טאמער וועט ער, קאוועלויצקאס, איצט אזא געזונטער בחור, אין א פינצטערער נאכט אים אוועקלייגן. . . . און ווידער איז ער א קוטשער, דרייט זיך אפט ארום מיטן פאריץ, קאן אריינווארפן א שלעכט ווארט וועגן אים. . . .

קאוועלויצקאס איז אין די אונטן אן אריינגייער בא יאזום'ן אין שטוב. אלע מיינען, אז דאס איז צוליב דער בליאדיכע, יאזום'עס טאכטער, וואס ווארפט יעדן יאָר ארויס א פריצישן ממזר. אין דער אמת'ן לאָזט זי אים צו זיך ניט צו:

— איך בין ניט פאר קיין קוטשאַרעס, נאָר פאר פריצים!
די מיידלעך אין הויף ווייכן דעריבער פון קאוועלויצקאס'ן, כאטש קוטשאַרעס זיינען בא זיי פון די געהויבענע קאוועליערן. . . .
— ניי צו דער יאָזוכע!

אים איז אָבער ליבער יאָזום/עם שטוב. דאָרט היינגען אַ פּאָר גרינע הויזן און די היטעלע מיטן לאַקירענעם דאָשעק. פּאַרן לייגן זיך שלאָפן, קניט זיך יאָזום אין ווינקל, וואו ס'שטייט דאָס הייליגע בילד און טאַקע דאָרט לעבן דער הייליגער מאַריע היינגט ער אויף דאָס היטל. קאוועלויצקאס'ן קוקט עס אויס, ווי יאָזום טרויט אָן דאָס היטל איבער נאַכט נאָר איר, דער הייליגער מאַריע. ער גנב'עט זיך שטיל אונטער, פאַרשטעלט דאָס בילד און גנב'עט דאָס היטל און שפיגלט זיך אַ גאַנצע נאַכט מיט דעם. ער פאַרגעסט דעמאָלט, אַז ער איז אַ פאַראַבעק, ער בלאָזט זיך אויף און אים דוכט זיך, אַז ער איז דער הויף-עקאָנאָם ... קאוועלויצקאס האָט אויף אַ שיינע היטל און אַ פאַלטאָ אַ גרינס, וואָס ביידע זייטן צוואַמען האָבן דרייסיג זילבערנע קנעפּ. די היטל מיט די פאַלטאָ באַלאַנגען ניט צו אים, עס געהערט צום הויף. און ער טראַגט עס נאָר, ווען ער פאַרט מיטן פּאַריז, גלייך ווי ער קומט צוריק, אַזוי באַווייזט זיך דער אַלטער פּרינזל און נעמט עס צו ...

פּרינזל איז דער פּאַקאָי-מענטש, אַן אַלטער גוי מיט צוויי באַקן-בערד. דער פּאַריז פירט אים יעדן חודש אין שטאָט צום שערער און באַצאַלט פאַרן פּוּצן פּרינזל'ס באַקן-בערד. ער גייט אָנגעטאָן אין שטיוועלעטן ווי אַ גלח און אין פאַבריקטשנע זאַכן. וואָס בלייבט איבער שוין פון אים אַליין, גיט ער אַוועק די צוויי הינט ... דערפאַר זיינען די הינט אין הויף פעטע און גרויסע. פּרינזל איז ניט קיין גרויסער עסער, בלייבט פון אים אַ סך איבער. אַמאָל רופט ער אים, קאוועלויצקאס'ן, צו :

— לעק אָפּ, קאוועלויצקאס, אַ פעט ביינרל.

קאוועלויצקאס נעמט דאָס ביינרל און די הינט, ביזנע, כאַפּן אָן קאוועלויצקאס' פיס ... ער לאָזט אָבער דאָס ביינרל ניט אָפּ, האַלט עס פעסט אין מויל און קלאַפט די הינט אין די ציין מיט די שטיוויל ... פּרינזל לאַכט ... שרייט צו קאוועלויצקאס'ן :

— לאָז ניט אָפּ!

און די הינט רייצט ער :

— נעמט אים!

קאוועלויצקאס איז א שונא די הינט, ווען ניט זיי, וואָלט ער זיך דאָך אָפּט באַלעקט מיט אַ פעט ביינדל. אַז ער כאַפּט די הינט הינטערן שטאַל, קלאַפּט ער זיי אונטער די פּיסלאַך און פּרינזל גייט אַרום אַ בייזער, אַ פאַרכמורעטער, בייסט די לײַפּן, ווייל וויסן, ווער עס האָט די הינט די פּיסלאַך אונטערנגעהאַקט.

— יעדן טאָג וועסטו קריגן באַ מיר, קאוועלויצקאס, אַ פעט ביינדל, אויב דו כאַפּסט דעם, ווער עס שלאָגט די הינט.

קאוועלויצקאס פּילט זיך גוט, זעטיגט זיך דעמאָלט מיט נקמה אָן די הינט און אָן פּרינזלען, וואָס ווי נאָר ער, קאוועלויצקאס, שפּאַנט אויס די פּערד, שלעפּט אים פּרינזל אין שפּייכלער און ציט פּון אים די זאַכן, ווי אַ היצל די פעל פּון אַ גע'פּנר'טן פּערד. באַ יעדן מאָל ציילן די קנעפּ, דוכט זיך פּרינזלען אויס, אַז עס פעלן עטלאַכע קנעפּ; ווערט ער בייז און טשאַמקעט מיט דער אָר צייניגער מאָרדע:

— מאַשעניק, זאָג דעם אמת, האָסט פאַר בראַנפּן פאַרקויפט די קנעפּ?

קאוועלויצקאס צלמ'ט זיך, און ער, פּרינזל, גלויבט ניט... ציילט און שוויצט, ביז ער קומט צו דער ריכטיגער צאָל... און קאוועלויצקאס לויפט אַ באַפּרידיגטער אַהיים...

* * *

איין טאָג איז אָנגעקומען אין הויף אַ נייער רויטער שקאַץ. יאָזום האָט קאוועלויצקאס'ן יענעם טאָג קיין „גוטן מאָרגן“ ניט געזאָגט, און פּרינזל איז, פאַרקערט, געווען צו אים ווייך און גוט, אים געגעבן אין דער שטיק, אַז די הינט זאָלן ניט זען — אַ שטיק פּלייש. אַזוי גוט האָט ער פּרינזלען געזען אַמאָל צום אַלטן פּודלע-וואַטן הונט, ווען ער, קאוועלויצקאס, מיט פּרינזלען האָט געפירט דעם אַלטן הונט צום היצל. פּרינזל האָט אים אַה יעדן טריט געשטאַפּט מיט פּלייש.

פּרינזל האָט קאוועלויצקאס'ן אַריינגערופן אין שפּייכלער און באַלד איז אונטערנגעקומען יאָזום מיטן נייעם שקאַץ... פּרינזל

האָט איבערגעצייגט די קנעפּ, די בייטשן און שליעס און קאווע-
 לויצקאס'ן האָט ער געהייסן ווייזן, וואו ס'ליגן די ווינטער-דעקעס...
 קאוועלויצקאס האָט שוין געוואוסט, וואָס דאָ גייט זיין.
 אזוי איז צוגעגאנגען, ווען דעם אלטן בראַניעק האָט די
 האַראַמאטעס שטאַרק אַ נעם געטאָן און מער קיין קומשער ניט
 געקאָנט זיין און איז געוואָרן אַ פּאַסטוד באַ די שעפּס...
 יאָזום, פון זיכערקייט וועגן, טאַמער פאַרשטייט ניט קאוועלויצ-
 קאָס, ניט ער אים אָנצוהערעניש:

— קאוועלויצקאס, וועסט זיין אַ גוטער סאָלדאַט.

קאוועלויצקאס בייסט די ליפּן, וויל וואָס זאָגן. איצט האָט
 ער דאָך שוין ניט וואָס אָנצוואווערן... און טאַקע דאָ אויספירן
 די נקמה צו יאָזום'ן... ער מעסט אים אָפּ, אין זיין גאַנצער
 גרויס... עס האָבן באַ אים קיין ווערדע אפילו אַזעלכע צוויי
 יאָזום'עס... די הענט רייסן זיך אַריבער מיט שטאַרקייט...
 איין קוועטש און אויס יאָזום... נאָר ער ווייס ניט ווי צוצוגיין...
 קיינמאָל אין זיין לעבן קיינעם אַ וואָרט אַ שלעכטן ניט געזאָגט...
 איינגעוואוינט אלץ אַראַפּצושלינגען... אלץ און פון אלעמען...
 ווער ניט? אפילו דער פּאַריז, ווען ער איז נאָר געווען שיכור,
 האָט ליב געהאַט, זיצנדיג פון הינטן, אים צובריקען אין די זייטן:
 — פּשאַקרעוו, קורוועלער זון!

אים פלעגן ווייטאָן ניט אזוי די קלעפּ, נאָר דאָס וואָס מען
 זידלט דער מאַמען, די קליינע פאַרמאָגערטע פרוי, וואָס איז צעבויגן
 ווי אַ צעפּוילטע צווייג... זי, אַ קורווע? ...

* * *

קומענדיג צוריק „פון סאָלדאַטן“ האָט קאוועלויצקאס שוין אין
 הויף קיינעם ניט געפונען, ניט יאָזום'ן, און ניט פרינזלען. ערשט
 זונטאָג באַם קלויסטער האָט ער געטראָפּן יאָזום'ן, נאָר עס איז
 שוין געווען נאָר אַן אַנדער יאָזום, אַן איינגעבויגענער, מיט גרינע
 אַדערן אין די באַקן. יאָזום איז געפאַלן קאוועלויצקאס'ן אַפּן
 האַלדן און זיך צעוויינט:

— פאַרגיב מיר, קאוועלויצקאס, שלעכט צו דיר געווען!

ער איז שוין ניט מער קיין עקאָנאָם; זיין טאָכטער איז צו קינד געגאַנגען, ווי יעדן יאָר, איז עס אַ צוויילינג געווען, זי האָט עס ניט געקאָנט אַרויסוואַרפֿן, איז זי מיטן צוויילינג אַף יענער וועלט אוועק. גלייך נאָכדעם האָט דער פּאַריץ צוגענומען באַ אים דאָס הימל מיט די הויזן און עס אוועקגעגעבן קרוצקע'ן, אָט צו דעם, וואָס האָט צוויי שיינע טעכטער, זיי זיינען באַם פּאַריץ אין פּאַקאַי. קרוצקי מאַטערט אים, יאָזוס'ן, שיקט אים אַף דער שווערסטער אַרבעט... און קרוצקי'ס זינדל, איז געוואָרן קוטשער. יאָזוס מיט קאוועלויצקאָס'ן זיינען אוועק אין שיינק, גענומען ביידע צו גוט־ברודערשאַפט פֿון די „שטאַרקע“. זיי האָבן געטרונקען אזוי לאַנג, ביז יאָזוס האָט פּאַרטרונקען די גאַזע און זאַלץ־געלט און קאוועלויצקאָס דעם רעקל, וואָס ער האָט אָפּגעקויפט פּאַרן אַהיים־פּאַרן באַ דעם אונטער־אַפיצער, וועלנדיג ווייזן אין דער היים, אַז ער איז אין סלױשבע ניט געווען אַבי וואָס, נאָר אַן אונטער־אַפיצער.

יאָזוס טרינקט, וויינט און קושט קאוועלויצקאָס'ן:

— ברודערל, זיי מיר מוחל...

קאוועלויצקאָס וויל אים ווייזן, אַז ער האָט געגן אים גאַרנישט, אַרדבא: הייסט ער געבן נאָך בראַנפֿן.

באַ נאָך אַ טישל איז געזעסן אַן אַלטער גוי, יאָזוס'עס אַ באַקאַנטער און אויך געטרונקען. דער גוי האָט געהאַט אַן איינן שטיק גוטע פעלד און אַ טאָכטער אַ צעשטופּלטע פֿון פּאַקו. ער איז שוין אָבער געווען אַלט און שוואַך, האָט זיינע אַלע כּחות דעם פעלד אוועקגעגעבן און מער ניט געהאַט צו געבן. דאָס פעלד האָט אַלץ אירע געמאַנט און ניט געקאָנט קריגן. האָט זי זיך צעוואַקסן אין ווילדע גראַזן...

דעם אַלטן האָט דאָס האַרץ געבלוטטיגט, געווייטאַגט. ער האָט „געוואַלט“ שוין שטאַרבן און ניט געקאָנט, ניט געהאַט וועמען דאָס פעלד איבערצולאָזן. די צעפּאַקטע טאָכטער וועט אַפּילו די ווילדע גראַזן ניט קאָנען אויסברענען.

באַקאַנענדיג זיך אין שיינק, וואו ער איז געקומען די ווייטאַגן

פארגיטן, מיט קאוועלויצקאס'ן, א יונג מיט געזונטע הענט, וואָס איז אקארשט פון סלזשבע געקומען און האָט ניט קיין היים, איז אים איינגעפאלן, אז גאָט האָט זיין געבעט דערהערט און דעם יונג אים צוגעשיקט :

— הער, יונג, ווילסט א ווייב מיט א שטיק גוט פעלד, קום מיט מיר, איך האָב עם — וועסט זיין אליין באלעבאָס.

קאוועלויצקאס'ן איז עם געפעלן געוואָרן :

— לאַכסט ניט, אלטער ?

— פערד צוויי האָבן איך אויך !

— אזוי ? אמת ? שטעל א פלעשל !

דער אלטער האָט דאָס קניפל געלט — וואָס ער האָט אָפן האַרצן געמראָגן אָפגעלייגט פאר קבורה הוצאות — אָפגעבונדן. יאָזוס, וואָס האָט געהאט א פאָררײַ'ס קאָפּ אָף זיך, האָט דאָ דערזען אויך זיין דערלייזונג. ער האָט זיך גנב'דיג צום קניפל צוגערוקט און די גאָזע מיט די זאָלץ-געלט אַרויסגעקראָגן.

מ'האָט געקלאַפט גלעזל צו גלעזל און וואָנצע צו וואָנצע גערוקט. קאוועלויצקאס האָט אפילו פאַרגעסן פרעגן דעם אלטן וועגן דער טאַכטער, צי זי איז א געזונטע מויד צי נאָר א סטרינגע.

ווידער איז עם קאוועלויצקאס'ן ניט שטארק אָנגעגאָנגען, ניט קיין מוידן האָט ער געזוכט, ער האָט זיי געהאט גענוג אין די סאָלאַטשינע-יאָרן. ער האָט געזען, אז דער אלטער זאָגט דעם אמת, ער האָט גוטע ניין מאָרגעס פעלד, און דאָס איז באַ אים איצט דער עיקר.

ער איז מיטן אלטן אין דאָרף אוועק, אין א פאָר טעג אַרום התונה געהאט מיט דעם אלטנ'ס געשטופלטע טאַכטער, האָט פאַר-וואָרפן די סאָלאַטסקע קליידער, זיך אָנגעטאָן אין א פאָר גע-וועבטע הויזן, וואָס די געפאַקטע ווייב אליין האָט אויסגעוועבט. שפעטער אביסל האָט ער זיך גענומען צום שטיק פעלד, די ווילדע גראָזן אויסגעברענט און דאָס פעלד האָט שוין דעם זעלביגן זומער זיך מיט זאָנגען באַדעקט. דער אלטער האָט זיין וואָרט געהאלטן, איז דעמעלכן יאָר געשטאַרבן און די הוצאה פאַרקלענערט און

הינטערן באליק האָט זיך גענומען קלייבן געלט אַף נאָך מאָרגעס פעלד.

קאוועלויצקאס וואָלט שוין אזוי זיין לעבן אָפּגעלעבט אין דאָרף. און אפילו ווי זיין שווער געגאנגען אַף דער עלטער אין שיינק זוכן אַ יונג מיט הענט פאַר אַכצן מאָרגעס צי מער. איז אָבער מלחמה אַף דער וועלט געוואָרן. עס וואָלט אים אויך ניט געאַרט, געלט האָט זיך געקליבן אונטערן באַליק נאָך מער, געהאַלטן שוין באַ קויפן נאָך צען מאָרגעס פעלד און איז מיטן שכן, וואָס האָט די פעלד געהאַט אין שיינק אוועק די קניה צו מאַכן. איז שיינק איז געווען אַ טומל, אַף אַ ביינקל איז געשטאַנען אַ פרעמדער שקאַץ גערעדט אזוי ווייך בעטנדיג...

פּויערים זיינען געשטאַנען מיט אויסגעשטעלטע אויערן. קאוועלויצקאס האָט עס ניט געקאָנט באַנעמען. ער איז געווען פאַר-דאגה'ט וועגן די צען מאָרגעס פעלד, דעם שכנ'ס ווייב האָט אָפּגע-רעדט דעם מאַן צו פאַרקויפן דאָס פעלד, נאָר דערהערנדיג דאָס וואָרט „פּריצים“, האָט ער זיך ווי גענומען אויפכאַפן, זיך ווי און עפעס דערמאָנען...

אַז דער שקאַץ האָט גענומען שרייען: אונזער ליטע, מיר דאַרפן צונעמען די ערד באַ די פּוילישע פּריצים... צו אונז געהערט עס, אונזערע עלטערן האָבן אַף דעם געאַרבעט! — האָט באַ קאוועלויצקאס'ן גענומען אויפשיינען די אויגן, אויפלעבן אַלע פּריצישע בוכטשעס, יאָזוס'עס, פּרינזל'ס. און ער האָט געגעבן אַ קלאַפּ מיט זיין גאַנצער שטאַרקייט אין טיש: — אודאי! גערעכט!

צי זיינע פאַר ווערטער זיינען געווען האַרציגערע, אמת'דיגערע, ווי דעם רעדנער'ס, וואָס איז געווען אפשר אליין אַ בעל-גופישער זינדל, וואָס באַ זיין טאַטן, אמת, אַ ליטוויין, האָבן געאַרבעט פאַראַבקעם בלוין פאַר טרוקן ברויט מיט אַרבעס, און מילך נאָר אַף די זונטאָגס; צי יענער איז געווען אַ שוואַך מענטשעלע מיט אַ שוואַך שטימעלע און קאוועלויצקאס' שטים איז געווען אַ שטאַרקע, אַ דונערדיגע — אַלע אין שיינק האָבן געגעבן אַ געשריי:

— רייד, דו, קאוועליצקי.

דער יונגער שקאץ האָט זיך ליבלאך צעשמייכלט, אָנגענומען
קאוועלויצקאס'ן פארן האַנט:

— זאָל רעדן קאוועלויצקאס! נאָר ניט קאוועליצקי! מיר
זיינען ניט קיין פּאַליאַקו, נאָר ליטווינער, זין פון גרויסן
גערמינאס...

קאוועלויצקאס האָט זיך אויסגעצויגן אין זיין נאַנצן גרויס. ער
האָט פאַרנעסן די געלט אין באַליק און די צען מאָרגעס פעלד.
אים האָט זיך אויסגערוכט, אַז ער איז איצט דער אַמאָליגער קוט-
שער פון וועמען פּרינזל שלעפט דאָס פּאַלמאָ מיט די זילבערנע
קנעפּ... און ער וויל ניט און דאַרף ניט לאָזן... ער שטורעמט,
און קלאַפט אין טיש:

— ברירדער! ליטווינער! אונזער ערד! מיר דאַרפן ניט
קיין פּריצים!!

קאוועלויצקאס האָט זיך נאָכדעם אַרומגעזען, אַז ער האָט זיך
דאָ נאַריש געמאַכט. וואָס איז ער אַ פּאַראַבעק? צי אַ באַלע-
באָס? ער האָט דאָך געלט אונטערן באַליק אַף צען מאָרגעס פעלד
און די ניין זיינען אַזוי שיין צעוואַקסן. — ברעכן זיי דעם קאַפּ
מיט די פּריצים!

מ'האַלט אים אָבער צו, ווי אַ ווילדן הונט, וואָס מען וויל
איינגעוואוינען. שטאָט האָט אים געבונדן און רוקט אים צו אַלע
ווילע גוטע ביסנס, דאָ אַ מונדיר מיט קנעפּ און דאָ אַ היטל מיט
אַ גלאַנציגן דאַשעק.

ווי נאָר ער הויבט זיך צו רייסן אין דאָרף דערלאָזט מען ניט.
מ'רופט אים שוין פּאַנאַס, פאַר אַ קרייז-הויפט אים געמאַכט און
דער גלח שפּאַצירט שוין מיט אים אונטערן אָרעם... שטאָט-
קרעמער און שיינקערס טראָגן דורכן הינטער-טיר אַלערליי גוטס-
קייטן. די ווייב די צעפּאַקטע, האָט שוין קיין אָרט ניט, וואו די
אַלע גוטע זאַכן צו שטעלן, טראָגט זי עס אין דאָרף און פאַרקויפט
עס די שכנאָס. זי האָט אים שוין איינגעשושקעט אין אויער,
אַז דער בינטל געלט הינטערן באַליק איז שוין געוואָרן געדאַפּלט.

קאוועלויצקאס, אין נאטור א מענטש א פראקטישער, ווייל ווען ער איז עס ניט, וואָלט ער ניט געהאט קיין ניין מאָרגעס פעלד און פאר פונקט אזוי פיל געלט — ער האָט דערזען, אז צו זיין א קרייז-הויפטמאן איז נאָרניט ערגער, ווי א באַלעבאָס ניט בלויז פון צוואנציג מאָרגעס פעלד, נאָר אפילו פון וואַקעס פעלד. ער איז א פאָריץ. מ'דארף עס נאָר אָנהאַלטן, און נאָך ווי, מיט אלע ציין.

עס איז אים אָבער שווער, ער קאָן ניט זיין קיין פאָריץ, ער פארגעסט, ווער ער איז, און מיינט, אז ער איז נאָך אלץ א דאָרף-פויער, טוט ער אָפּ נאָרישקייטן: ער נעמט די האק און שטעלט זיך אוועק האקן האָלץ אפן הויף, פאר אלעמען אין די אויגן... זעט ער א פאָריצל, נייגט ער זיך ביז צו דר'ערד און אז ער טרעפט אָן א באַקאַנטן פויער פון דאָרף, נעמט ער אים אַרום גוט-ברודעריש, ווי אַמאָל און גייט אוועק מיט אים אין שיינק.

דער גלח האָט אים שוין צוליב דעם עטלאַכע מאָל גע'מוסר'ט. און מיט האַרבע דבורים:

— ניט שוין אזוי. מען דארף האָבן דרד-ארץ פאר אונזערע עלטסטע.

ער ווייס, אז פארן גלח דארף מען מורא האָבן, ער איז א מין פרינזל, ער רעדט ניט קיין סך, נאָר אין איין העלן טאָג קאָן ער הייסן אַראַפּציען די זאַכן און ער קאָן דיך ניט מער.

ער האָט עטלאַכע מאָל געפרוואוּט מיישב צו זיין זיך מיט דער געשטופלטער ווייב, באַנעמט זי עס ניט. זי קוקט נאָר אָף די פּאָליצעס און אז עס איז ניט פול, זאָרנט זי זיך, פונקט ווען אין דאָרף, באַם קאָרן אויפקלייבן גיסט א רעגן עטלאַכע טעג נאָכאַנאַנד...

— נאָט איז ברוגז!

קאוועלויצקאס איז אפן געדאַנק דעמאָלט אַרויף ר' מענדע: א מענטש מיט מאַרד, מיט אים קאָן מען זיך האַלטן אן עצה. יענער וועט אים דערקלערן ווי צו טאָן. און ער האָט געטראַפן.

ר' מענדע האָט פאַרקנייטשט דעם שמערן. אודאי איז גערעכט דעם גלח. רייד ניט צו קיינעם, זיי שטריינג, ביז, זאָל מען וויסן, אז דו ביסט אַ הויפט ... אַ פּאַנאַם ... פאַרנעם ווער דו בינסט געווען.

קאוועלויצקאס'ן איז געוואָרן ליכטיג אין קאַפּ, זיי זיינען דעם גלח'ס ווערטער, נאָר אזוי פשוט און גאָר ניט שווער צו באַנעמען ... ביז זיין דאַרף מען גאָר ... — לעבן זאָל ר' מענדע! ... און קאוועלויצקאס איז געוואָרן ביז, צערייצט, אזוי, אז מענדע אליין האָט זיך שוין דערשראַקן. אים האָט עס גענומען אויסקוקן, ווי אַ באַלעבאַס, וואָס האָט צערייצט זיין הונט און ער קריגט אליין מורא דער הונט זאָל אים ניט איינבייסן.

און עס איז געווען פאַרוואָס. אין אַ באַניגען האָט זיך קאוועלויצקאס אַריינגעכאַפט צו ר' מענדע'ן אין שטוב, געקלאַפט אין טיש און געשריען:

— מענדקאַס, זאָג מיר, דו ווייסט, ווער זיינען די שונאים פון ליטע? ... און וואָס מער ר' מענדע האָט זיך אַלץ געהאַלטן אין איין פאַרענטפערן, אַלץ בייזער און צערייצטער איז ער געוואָרן ... געכאַפט מענדע'ן באַ די לאַצן, געמרייסלט און גע-וואָרפן, ביז עס איז אים מיאוס געוואָרן, האָט ער אַ שפיי געטאָן און איז אַוועק ...

אידן קומען צו ר' מענדע'ן, בעטן זיך:

— ר' מענדע, איר זייט דאָך מיט אים גוטע פריינט, רעדט איבער מיט אים, וואָס וויל ער?

מענדע בייסט די באַרד. עס איז גאָרניט צו דערציילן, אליין צערייצט און די באַקאַנטשאַפט איז שוין היינט נאָר אַזאַ, ווי אַמאָל צווישן אים און קאוועלויצקאס'ן, נאָר אַ פאַרקערטע. ער, ר' מענדע, שמייכלט און קאוועלויצקאס מאַכט זיך ניטזעענדיג.

* * *

קאוועלויצקאס — פון נאָטור געבוירן צו זיין אַ מענטש מיט אַ גרויסן בויד און גראַבן קאַרק, נאָר ער איז עס ניט געווען, וויל ער האָט ניט געהאַט פון וואָס צו ווערן. אַלס קוטשער האָט ער זיך

געהאָדעוועט בלויו אָפּ ברויט מיט קאַרמאַפּל, פּרינזל'ס אַ פעט
ביינדל האָט אים נאָך מער צערייצט און געמאַנערט. איינגעוואוינט
צו מאָנערס אָבער פּרישעס, זיינען אים אין סלזשבע די אַלמע,
פאַרפּוילטע עסנס ניט איינגעגאַנגען. אין דאָרף איז שוין יאָ
געווען וואָס צו עסן, איז אָבער די געשטופּלטע ווייב געווען אַ
קאַרנע. ווי נאָר אויפגעקליבן אַ צענדליג אייער מיט אַ שטיקל
פּוטער, האָט זי עס גלייך געטראָגן אין שטאַט צו פאַרקויפּן ...

איצט, פון פעטן אומזיסטן עסן, האָט זיך דער בויך אויסגע-
ברייטערט, אַפּן קאַרק האָבן זיך די קנייטשן אויסגעגלעט און אין
געזיכט האָבן זיך פאַרבן פּרישיונגע צעבליט ...

אָט די באַנייטע יוגנט האָט אירס גענומען מאָנען, אפּשר אַזוי
שטאַרק ווי יונגע יוגנט און אפּשר שטאַרקער ... זי האָט גענומען
מאַנען פּריש, יונג ווייב. פאַר די אַלע פאַרשוועכטע יאָרן, וואָס
מ'האַט איר יוגנט-הונגער געשטיילט מיט אַלט ווייב און שפּעטער,
אין מיליטער דינסט, מיט צוואנציג-קאָפּיקענער ווייב און נאָכ-
דעם אַזוי פיל יאָרן געלעגן, ווי אַ הונט, איבער אַ ביון און געגרי-
זשעט צעפּאַקט ווייב ...

עס לאָזט קאוועלויצקאַס'ן אין די נעכט ניט רוען. צוליב דעם
איז ער געוואָרן נאָך בייזער און די געשטופּלטע ווייב האָט ער
צעשלאָגן און אין דאָרף אַוועקגעשיקט.

די אידישע קרעמער בריינגען אים, ווי אַלע מאָל, דורכן הינטער
טיר די אַלע גוטע זאַכן, וואַרפט ער זיי אַרויס און צעטרעט עס
מיט רציחה:

— צום טייול, בהמות, שטאַפּן מיר מיט זיסקייטן, זעען זיי
ניט, אַז די פּאַליצעס זיינען פול, אַ גאַנצע קראַם און דער קניפל
אונטערן באַליק איז אָנגעשטאַפּט. נאָר אַז „ווייב“ איז ניטאָ,
דאָס זעען זיי ניט. דאָס וואָס דרייט זיך אַרום אין שטוב איז
דאָך אַלמע צעפּאַקטע ווייב!

סיידן נעם און זאָג זיי מיט אַפּן מויל:

— באַנדיטן! שווינדלער! ווייב בריינגט! יונגס, צאַפּל-
דיגס. איר האָט דאָך טעכטער, יונגע ווייבער, שינע אידישקעס...

ער וואָלט זיך געדארפט דורכרעדן וועגן דעם מיט ר' מענדע'ן,
ער איז א מענטש מיט מאַרד. עס איז באַ קאוועלויצקאס'ן קיין
צווייפל ניט, אַז מענדע האָט דעם ריכטיגן אויסוועג... ער וויל
זיך פאַר אים אָבער אזוי נאָקעט ניט אויסטאָן. מענדע וואָלט עס
אויך ניט געטאָן פאַרן פאַראַבעק, קאוועלויצקי...

די לוסט רעדט אים אָבער איין:

— נישקשה, עס מאַכט ניט אויס, מיט ר' מענדע'ן מעגסטו!...
ער פאַלגט.

און לעבן זאָל ר' מענדע. דאָך אַ מענטש מיט מאַרד. ניט
דער גלח מיטן בייזן פנים. ער, דער גלח, וואָלט זיך צעשריען:
— זינד! ניט שוין פאַר אונזערע עלטסטע, פאַר אונזערע
הויפט־לייט...

כאָטש ער, דער גלח אַליין, האָלט באַ זיך צוויי מוידן, די קע ווי
די קלעצער, קווינעס זיינען זיי כלומרשט זיינע. אים, קאוועלויצ-
קאס'ן קאָן מען ניט נארן.

ר' מענדע שמייכלט מיט אזוי פיל גוטסקייט:

— אודאי, פאַריין, ביסט נאָך יונג, דאַרפסט לעבן, נאָכן אידישן
דין מעגסטו דיין ווייב גלייך גט'ן... שוין צען יאָר אַריבער און
קיין קינדער ניטאָ. הא, ווען דו ביסט אַ איד — קיצלט אים,
ר' מענדע אונטער די פאַכוועס.

— צום טייוול דער גלח. די אידן זיינען טאַקע גוטע מענטשן.
אַט לייבקע סטאַליער, אַט דער, וועמען ער, קאוועלויצקאס
האָט געבריקעט, ווי יאָזוס זיין, קאוועלויצקאס', טאַטן, און פאַר-
וואָס? פאַר גאַרניט, אים געכאַפט קלעפּנדיג צעטלאַך איבער
סלופעס, אַט דער לייבקע, וועט אים געבן זיין מיידל. איר אַליין
בריינגען אין קאַרן־פעלד.

— נא, פאַריין, און האָב הנאה!

קאוועלויצקאס יוצט אין פענצטער, די זון שיינט און וויל ניט
אָוועק... זי ווערט טונקל און הויבט זיך ווידער אויף... קאווע-
לויצקאס קלאַפט אין טיש, בריקעט מיט די פיס אין וואַנט:

— צום שווארץ יאר, אף צור-לחכעים וויל זי ניט ווערן פינצ-
טער ... זון ווערט מיד און לעשט זיך שוין אין מזרח ... קאווע-
לויצקאס שפרינגט ווי געביסן אויף:

— צום קארן-פעלד ...

ער גייט גיך און געאיילט. די פיס הויבן זיך ווי צום טאנץ.
און ער ווייסט ניט, אז אנשטאט מיידל-לייב, וועט אים לייבקע
צווישן די קארן-פעלדער געבן צו פארזוכן זיינע שטארקע אויס-
געארבעטע פינגער. — — —

* * *

אף מארגן איז אין קרייז-שטוב שוין געזעסן א נייער הויפט,
א יונגער שקאץ, וואס איז געקומען פון דער גרויסער שטאט.
ר' מענדע איז פארבייגעגאנגען און זיך מיט פולער ווירדע
פארנייגט ...

א נענער שמארבט

אויסגעוואקסן איז דער נענער דזשעקסאָן הויך און שלאַנק אָבער ניט מאַגער. פֿולע ברויטע פֿלייצעס, אַ פֿלאַטשיגע נאָז מיט ברייטע צעבלאָזענע נאָזלעכער און ליפֿן געשוואַלן-גראַבע. דאָס פנים ניט פעכיג שוואַרץ, נאָר, ווי מיט ברוינקייט באַפֿארבט. אזוי, אַז ער האָט געקאָנט אָפֿנאַרן מענטשן און זיך אָנגעבן פֿאַר אַן אינדיאַנער, ווי עס טוען נענערס, וועלכע ווילן זיך איינקויפֿן אין יחוס באַ ווייסע...

דזשעקסאָן איז אָבער ניט פֿון די. ער האָט פֿיינט ווייסע און ניט נאָר פֿיינט, נאָר לאַכט זיי אויף אויס. ער קוקט אַף זיי, ווי אַף נאַרישע גרויסהאַלטערס, וואָס האָבן זיך ניט מיט וואָס איבערצונעמען:

— איך פֿאַרשטיי ניט, פֿאַרוואָס איר לויפט נאָך ווייסע מיידל־לאַך? וואָס זעט איר אין זיי? — טענה'עט ער שטענדיג אין מיט די נעגערשע יונגען — מיידל־לאַך, קוים וואָס זיי לעבן, קוים וואָס אַמעס ציט פֿון זיי — בריסטלאַך איינגעטריקטע, קוקן אויס, ווי ברעטלאַך אין ווייבערשע קליידל־לאַך. און אונזערע מוידן: זעט! מיט שולטערן ברויטע און בריסטן, וואָס צאַפֿלען זיך, ווי לעבעדיקע קאַרפֿן, און אַז זיי גייען, זעט מען אויסגעפֿילטע פֿיס און לייב געפֿאַלדעט...

די נענער־יונגען האָבן טאַקע ליב דזשעקסאָנען. ער איז אַ נוט ברודער, רעכנט זיך קיינמאָל ניט אויס אין שענק, הייסט „געבן" יעדן, ווען ער האָט נאָר געלט אין קעשענע. אמת, ווען ער שפֿילט אין „דאָס" געווינט ער אַלעמאָל, אָבער ניט דורך פֿאַלשקייט. די „דאָס" זיינען באַ אים, ווי לעבעדיגע, דרעסירטע הינטלאַך, — לייגן זיך אויס, ווי ער וויל. אָבער ער איז ניט גערעכט.

— א ווייסע מיידל איז ניט קיין שווארצע... עם ציט צו זיי... כאַטש עם „שמעקט“ מיט „אויסטריקענען“ זיך אף א בוים...

— דזשעקסאָן, זאָג דעם אמת, האָסט אַמאָל פאַרזוכט אַ ווייס מיידל, צו דו ביסט, ווי דער גלח בייטמאן? ...

דזשעקסאָן קוקט זיך אַרום:

— קיינער איז ניטאָ!

— יא, איינמאָל אַף אַ פעלד, ניט דאָ, דאָרטן אין דער סאַוט. איך ווייס ניט צו זי איז געווען אַ מיידל אָדער אַ ווייבל, אַ שיינע צי אַ מיאוסע, איך פאַרשטיי זיך ניט אַף ווייסע...

צי זי האָט עמיצן אָפּגעוואַרט אַפּן פעלד, צי זי איז ערגעץ וואו געגאַנגען. איך בין דעמאָלט געגאַנגען צו אַ שיינע ווייבל אין אַ דערבייאַגן דערפּל. איך בין געגאַנגען שנעל און האָב די ווייסע אַפּילו ניט באַמערקט. זי מיר יא, און זי האָט זיך צעקוויטשעט:

— ראַטעוועט! אַ נעגער!

איך גיי צו צו איר:

— וואָס שרייסטו, מיידל? ...

זי צעקוויטשעט זיך נאָך שטאַרקער און ווילדער, און רוקט זיך אַף צוריק. איך זע פון אירע אויגן קוקט אַרויס אַזוי פיל עקל און שרעק, ווי זי וואָלט דערזען אַ דאַץ... מײן בלוט האָט אין מיר גענומען זידן:

— שווייג, דו ווייסער טיוול! און איך גיב איר אַ זעץ אין די אויגן... זי ניט אַ פאַל און עם ניט אַ בליאַסק אַ ווייס נאַקעט פּוּס און אַזוי בלייבט עם ליגן... אַט די ווייסקייט, וואָס האָט אַזוי געשימערט אַנטקעגן זון האָט מיך אינגאַנצן צעמומלט, איך האָב ניט געוואוסט וואָס איך טו. איך בין צוגעפאַלן צו איר. ווי אַ דאָרשטיגער צו אַ בלאַטיגן וואַסער... זי האָט זיך גע-דראַפעט, געשפיגן, און איר עקל האָט מיר נאָך מער דאָס בלוט צעזאַטן. איך האָב זי שטאַרק איינגעקלאַמערט אין מיינע אַרעכטס, כאַטש עם האָט מיך געשראַקן און האָב אויך געפּילט, ווי איך וואָלט באַרירט טויטע פלייש... איך האָב גערעוועט ווילד:

— וויסער טייוול, נא דיר נעגער בלוט!
 חברה הערט זיך צו און באַלעקט זיך:
 — און דעריבער, דזשעקסאָן האָסטו געמאַכט פּיס פון דיר
 סאַוט? ...
 דזשעקסאָן ענטפערט ניט, לאָזט זיי איבער און גייט אַוועק ...

* * *

דזשעקסאָן גייט צו טאמ'ען, דעם גראָבן, שוויצנדיגן נעגער, וואָס איז אַן אויפזעער באַ דער „יעלאָו קעב קאָמפּאַני“. * טאָם אַרבעט שוין דאָרט לאַנג. אָנגעהויבן, ווען די פירמע איז נאָך געווען נאָך קליין און געהאַט נאָר עטלעכע טעקסיס, האַלב־צעבראַכענע, און מיסטער הילי, דער פרעזידענט, איז נאָך דאָן געווען אַ שמיד, און געהאַלטן די קוואַנטיטעט פון טאַקע ניט ווייט פון נעגערשן געסל.

די „יעלאָו“, כאַטש זי באַשעפטיגט ניט קיין נעגערס — זי באַרימט זיך מיט דעם אַפילו אין די צייטונגען, ווען זי גיט די גרויסע „קריסטמעס“ און „נירוואָר“־ווינטשונגען:
 „פאָרט מיט די „יעלאָו קעב“, וועלכע באַדינט אייך נאָר מיט ווייסע טרייבערס“ ...

אַט דיזעלכע פאַטריאַטישע אַמעריקאַנער קאָמפּאַני, האָט געהאַט באַ אַ צענדליג אַלטע, האַלב־צעבראַכענע אויטאָמאָבילן, געפאַרבט שוואַרץ און ווייס, וואָס זי האָט געהאַלטן אין נעגערשן געסל, און געהאַט אויסגעקלעפט אַף די נעגערשע קלויסטערס גרויסע פלאַקאַטן:

„פאָרט מיט די שוואַרץ־ווייסע קעבס, וואָס נאָר שוואַרצע טרייבערס פאָרן מיט זיי“.

איבער אַט די צען קעבס איז דאָס טאָם געווען דער פאַר־וואַלטער און דזשעקסאָן איינער פון די טרייבערס.
 טאָם איז געווען אַ גוטער אַלטער בחור, אַבער אַ קאַרגער — כאַטש ער איז געווען רייך.

* געלע טעקסי קאָמפּאַניע.

פאר טען לאנגע האַלט דזשעקסאָן מיט אים אין איינ'טענה'ען וועגן שיקן די גנב'ישע „יעלאָו" צום טיוול, קויפן עטלאַכע טעקסיס און מאַכן אַן אייגענע, אמת נענערשע קעב־קאַמפּאַני.

טאם עסט געשמאַק די „גרעיווי" און אָטעמט שווער. ער ווייזט שטום אָן מיטן פינגער אַף אַ שטול. דזשעקסאָן זעצט זיך, טאם גיסט אָן אַ גלעזל שנאַפּס פאַר דזשעקסאָנען. (טאם באַ זיין גאַנצער קאַרגשאַפט, האָט זיך ניט געשפּאַרט אַף עסן און טרינקען). דזשעקסאָן טרינקט, פּאַסמאַקעוועט זיך און וויל דערפּילן די שאַרפּקייט פון די שנאַפּס.

— אי טאם, דו ביסט ווי די „יעלאָו", נאַרסט! צופיל „געשניטן", דאָס איז גוט פאַר ווייבער. נאַ, פאַרויך אמת'ע, אָבער ווער ניט שיכור!

באַ טאמ'ען גלאַנצן די אויגן:

— אמת'ע?

דזשעקסאָן שלעפט אַרויס פון דער הינטער קעשענע אַ קליינע פלעשל מיט אַ פאַרשטעמפּלטן קאַריק.

— וויפיל קאָסט עס?

— טרעף טאם!

— אַ דרייערל, אודאי?

— אי גוט, עס נעמט!

טאם טרינקט און דזשעקסאָן רעדט...

טאמ'ען געפעלט דזשעקסאָנ'ס פלאַן, גערעכט! אונזערע זיינען ניט, ווי די ווייסע. אונזערע האָבן נערוון, ווי דראַטן. האָבן ניט קיין צוזאַמענשטויסן מיט אַנדערע אויטאָמאָבילן. אין גרעסטן געדראַנג פאַרלירן זיי ניט זייער קאַנטראָל — די ווייסע, אַלע טאַג... האַלטן זיי אין איין אַריינפאַרן איינער אין צווייטן!

— נעם די צייטונגען, טאם, לייען דורך די כראָניק, וועסט

זעלטן ווען געפינען, אַז אַ נעגער זאָל זיך צוזאַמענשטויסן...

איבערהויפט קיצלט אים דאָס, וואָס ער וועט ווערן פרעזי-

דענט ... אזוי ווי מיסטער הילי ... אויך רויכערן א גראבן
 ציגאר ... א פופצן-סענטיגן „לאַפּאַלינאַ“ ...
 אָבער געלט? די יונגען האָבן קיינער ניט אַן אָפּגעשפּאַרטן
 דאָלאַר ... וואָס זיי פּאַרדינען פּאַרלעבן זיי, וואָס מיר באַנק! ...
 אפילו דזשעקסאָן האָט אויך קיין געלט ניט.
 און דאָס אליין וואָלט שוין טאַמ'ען ניט אזוי געקומערט.
 נישקשה, ער האָט קאַפּ, און דאָס וואָס זיין קאַפּ ווייס ניט, ווייס
 עס זיין אַדוואָקאַט. ער וועט שוין די געלט באַוואַרענען ...
 אָבער ווי קאָן ער עס טאָן מיסטער הילי'ן? יענער וועט געוויס
 זאָגן:

— אויך דו, טאם, אַנטקעגן מיר? ! א נעגער בלייבט א
 נעגער. פאַקסטו א נעגער באַם האַלדן, דערשטיק אים!
 ער האָט אָבער אויך מורא ניט אַנצונעמען דזשעקסאָנ'ס פּלאַן,
 דזשעקסאָן איז צו קלוג און א מאַדנער. נעמט ער זיך אַריין עפעס
 אין קאַפּ, וועט ער עס אויספירן. ער וועט שוין קריגן געלט, און ער,
 טאם, וועט בלייבן אויסגעשטעלט, און הילי וועט נאָך שרייען:
 — טאם, ווי אזוי האָסטו עס דערלאָזן? !
 — ניט געוואוסט, מיסטער הילי!
 — ביסט א ליגנער! אַלע נעגערס זיינען ליגנער! דו
 האָסט א האַנט אין דעם! — — —

* * *

אין דערזעלבער שטאָט האָט געוואוינט נאָך א נעגער. מ'האַט
 אים גערופן בראָון. ער האָט ניט געוואוינט אין דעם נעגער-נעסל.
 ער האָט געוואוינט צווישן ווייסע. דזשעקסאָן האָט זיך מיט אים
 געקאַנט. עמלאַכע מאָל באַגעגנט אין סאַלון. ער איז געווען א
 שיכור, און שיכור'ערהייט האָט ער געהאַט א נאַטור זיך צו
 שלאָגן. דזשעקסאָן האָט אים אייניגע מאָל א שיכור'ן אוועקגע-
 פירט מיט דער טעקסי אַהיים. ער האָט געוואוינט אין א קעלער
 פון א גרויסן אפּאַרטמענט-הויז.
 דער אפּאַרטמענט האָט געהערט צו א אידישן שניידער, וואָס

האָט אַליין געוואוינט אין נענער-נעסל און פאַרקויפט גענוצטע אויסגעפרעסטע זאַכן. בראַון איז געווען אַמאַל אַ דזשעניטאָר אין אַ רייך הויז און האָט ניט גע'שיכור'ט. זיין ווייב, וועלכע ער האָט שטאַרק ליב געהאַט, האָט אָבער איין טאָג איינגעפאַקט די זאַכן און געזאָגט:

— בראַון, איך וועל מיט דיר מער ניט לעבן. איך ליב דזשולאַפּ, און איך גיי צו אים!

בראַון האָט זיך גענומען בעטן:

בעטי, איך וועל דיר קויפן אַ רויטן הוט מיט אַ פּעדער. צע-

פאַקעווע צוריק די זאַכן!

בעטי איז אָבער געבליבן איינגעשפּאַרט. פאַרן הוט, וואָס ער האָט איר טאַקע באַלד געקויפט, איז זי געבליבן אין שטוב אָבער נאָך איבער נאַכט.

בראַון האָט אַריינגענומען אַן אַנדער ווייב. איינע און נאָך דעם אַ צווייטע. עטלאַכע געפרובירט, אָבער אין קיין איינע ניט געפונען דאָס, וואָס ער האָט געפילט אין בעטי'ן...

— עפעס ניט קיין ווייבער!

פון פאַרדרום האָט ער גענומען טרינקען, דער באַלעבאַס

פון רייכן הויז האָט אים אָפּגעזאָגט:

— איך דאַרף ניט קיין שיכורים...

און דאָ איז געסל האָט ער זיך באַקאַנט מיטן אידישן שניידער און יענער האָט אים געגעבן די שטעלע פון אַ דזשעניטאָר באַ אים אין הויז...

בראַון האָט פיינט געהאַט דאָס נייע הויז, נאָך מער ווי זיינע נייע ווייבער.

אויך מיר אַן אַפּאַרטמענט-הויז! אַ טענעמענט איז עס! איבערהויפט איז בראַון זייער בייז בעת ער גייט מיט זיינעם אַ חבר, אַ נענער, אין אַ גלח'שן ראַק, בעטן נדבות, באַ די שכנים. — גיט עפעס, פאַר דער נייער פּרעסביטעריאַנער „טשוירמש"! די שכנים, קאַרגלאַכע און ניט קיין רייכע, שמייכלען, אַדער בייזערן זיך:

— פארן טשוירטש, צי פארן סאלון?

— איך גיב ניט!

און אז יא, איז עס נאָר פענים... אפילו ניט גענוג אף די ליפן צו באַנעצן...

דעמאָלט שילט בראַון און שרייט, לויפט צום שניידערל אין געסל:

— איך וואָרף אוועק מיין שטעלע. שכנים, גאָט־לעסטערער,

וואָס גיבן ניט אפילו פאַר גאָט, וועלן געבן עפעס אַ דושעניטאָר? גיב מיר מיינע שכירות!

דער שניידער, וואָס האָט געמיינט באַם אַריינקריגן בראַונען,

אז ער האָט געכאַפט אַ מציאה: אַ דושעניטאָר אָן געלט, ווייל אַ שיכור וואָרפט מען בלויז צו עפעס אַמאָל, און גענוג! — ווערט אליין ביז און זאָגט:

— בראַון, האָסט דאָך שוין איבערגענומען אַריבער די

שכירות!

— ווער, איך? געלט? ווען? ...

דער אַידישער שניידער, אַ קלוגער, האָט מורא בראַון זאָל ניט

נעמען באַרעכענען, שטאַפט אים אַרײַן אין האַנט אַביסל קליינגעלט:

— נא, האָסט שוין מער!

בראַון וויל ניט נאָכלאָזן, וויל אויפווייזן, אז ער האָט נאָך

קיין געלט ניט גענומען. אַדרבה, זאָל מען באַרעכענען. עס

קיצלט אים אָבער אין האַנט דאָס ביסל געלט, צעשמייכלט ער זיך:

— ביסט אַ קרוק! — אַ מאַשעניק!

און לאָזט זיך אוועק אין סאלון.

* * *

בעטי קומט אַמאָל צו בראַונען. מיט דזשולאַפּין איז זי ניט

„געשטאַנען“ לאַנג. דזשולאַפּ איז ניט פֿון די, וואָס וואוינען

לאַנג מיט אַ ווייב. ער בייט זיי גיך. אים דערעסט אַ ווייב. עס

קאָן זיין, ווען בראַון האָט נאָך די שטעלע אין רייכן הויז, קומט

זי צו אים אף שטענדיג צוריק. אזוי, פלעגט זי נאָר קומען אף

א פּאָר טעג, צונעמען באַ בראַונען די עטלאַכע דאָלאַר, וואָס ער
האָט פאַרדינט פון רייניגן די פענצטער באַ די שכנים און זיך
אוועקגיין צוריק אין נעגערשן געסל.

זי האָט אים געהאַלטן אין איין נאַרן:

— וואַרט, בראַון, איך וועל קומען צוריק, נאָך אַ פּאָר טעג.

* * *

איין אַוונט, ווען דזשעקסאָן האָט געבראַכט בראַונען אַ
שיכער'ן אַהיים, האָט ער דאָרט געטראָפן בעטי'ן.

דזשעקסאָן האָט זי עטלאַכע מאָל פריער געזען אין נעגערשן
געסל, און אַפילו געטראַכט פון איר:

— אַ שיינע גלֹסטיגע פרוי.

בראַון איז דעם אַוונט געווען שטאַרק שיכור און אין סאַלון
זיך געטשעפעט מיט דזשעק'ן און יענער האָט בראַונ'ען צעקלאַפּט
די זייטן.

בראַון איז אַריינגעקראַכן אין בעט, נאָך איז אַרונטערגעפאַלן
און געבליבן ליגן אַזוי אַף דער ערד ...

דזשעקסאָן מיט בעטי'ן זיינען צוגעגאַנגען, זיך איינגעבויגן
איבער אים און פרובירט אים אויפהויבן.

זייערע הענט האָבן זיך אָנגערירט איינער אָן צווייטן ... זיי
האַבן זיך איבערגעקוקט ... און געלאָזט ליגן בראַונען ...

צו וואָס אים אויפהויבן, זאָל ער ליגן!

אין קעלער איז קיינער ניטאָ אויסער בראַונען, וואָס ליגט
אַ שיכור'ער און שנאַרבעט ... אין דרויסן רעגנט ... דזשעקסאָן
ווישט אָפּ די שויבן, גיט אַ קוק: די מעקסי שטייט אין דרויסן
און פינטלט מיט איר שוואַכע ליכט.

— צום טייוול זאָל זי גיין די „יעלאָו“! מאַרגן וועט ער זי
שוין ממילא שיקן צום שוואַרצן יאָר. דער קאַרנער טאם האָט זיך
דערשראַקן און געגעבן געלט צו קויפן קעבס ...

בעטי דרייט אויס די ליכט, צעהירזשעט זיך ווילד ... פאַלט

ארויף אף דזשעקסאנען... ער גיט זי א כאפ אין זיינע געזונטע
 ארעמס. זי ווערט אזוי לייכט...
 בראון כאפט זיך פון גערויש אויף, גיט א הויב די קאפ, לאזט
 ארויס עפעס א קללה און פאלט צוריק אריין אין א שנארכעריי. —

* * *

די נעגערשע קעב קאמפאני, וואס רופט זיך די „קאלארד פיפּלס
 טעקסי קאמפאני“ * איז א דערפאלג. די „יעלאוס“ האָבן געמוזט
 זייערע עטלאכע צעבראָכענע קעבס פארקויפן אין „דזשאַנק“. ** אין
 די „ווייסע“ גאָסן האָט מען די אַלטע קעבס גיט געקאָנט אַרויס-
 פירן. גיט געלוינט אַף זיי אַפילו אויסגעבן די פאַר דאָלאַר אַף
 איבערפאַרבן. זיי האָבן פרובירט אַרויפלאָזן אין נעגער גאָס
 אמת'ע „יעלאוס“ מיט נעגערשע טרייבערס, וועלכע מיסטער הילי
 האָט מיט אַלערליי קונצן און צוזאַגענישן פאַרנאַרט...
 די נעגערשע יונגען האָבן זיך אַרומגעזען, איבערגעלאָזן די
 קעבס און אַנטלאָפן.

— נעגערס סקעבן גיט קעגן נעגערס!
 מיסטער הילי איז אליין אַרונטערגעקומען אין גענער-געסל.
 טאם האָט זיך פאַרבאַהאַלטן און דזשעקסאָן אליין איז געבליבן...
 הילי האָט גערעדט צו אים, געגעבן קאָמפלימענטן און פרובירט
 אים אַרייננאַרן...

— קום צו אונז אַריבער. מיר קאָנען נוצן אַזעלכע יונגען.
 דזשעקסאָן האָט גאַרניט גערעדט, נאָר געשמייכלט און זיך
 נאָכדעם הילכיג צעלאַכט...

הילי איז געוואָרן ביזן און איז אַוועק...
 — איך וועל איך ווייזן, לערנען דרד-ארע!
 טאם איז געווען צעשראַקן. ס'האַט אים פאַרדראָסן, וואָס ער
 האָט באַצאָלט פאַר די טעקסיס. ער האָט עס נאָר געמאָן, ווייל ער
 האָט מורא געהאַט, אז דזשעקסאָן וועט קריגן דאָס געלט באַס רייבן

* נעגערשע טעקסי קאמפאניע.

** ברוכוארג.

בוטלענער, דעם נעגער מיידזשאַר, וואָס וואוינט שוין צווישן ווייסע.

טאם האָט פון קלעמעניש, אפילו ניט געקאָנט עסן די פעטע „גרויווי“, וואָס ער האָט אזוי ליב. זיין פעטער אויפגעבלאָזענער בויך, האָט גענומען אַראָפּהיינגען און דער פנים האָט גענומען ווייזן, אַז טאָם איז שוין ניט קיין יונגער, איז שוין אפילו אַריבער די פופציגער.

מער האָט מען אָבער פון הער היל'ן ניט געהערט... טאם האָט גענומען איינזען, אַז ער האָט אומזיסט זיך גע- שראָקן, און געזען אין דזשעקסאָנען ניט קיין נעגער פון דער סאַט, נאָר אַ שוואַרצן הילי... אַ מענטש מיט אַ קאָפּ און מאַרד. — און די חניפות, וואָס טאם האָט פאַר יאָרן-לאַנג צוגעטראָגן היל'ן — און צוליב זיין אוועקגיין פון די „יעלאָוס“ — געבליבן שטיין אין האַלדן און ווי געשטיקט — ניט געווען וועמען עס צו דערלאַנגען — האָט גענומען געפינען אַ דערלייזונג טאַקע אין דזשעקסאָנען!

און אפּשר לייכטער ווי מיט היל'ן, ווייל מיט דזשעקסאָנען איז טאָם געווען נאָענטער, ביידע זיינען אַ גאַנצן טאַג געזעסן אין קליינעם פאַררויכערטן „אַפּיס“.

— דזשעקסאָן, ביסט אפּשר מיד, גיי זיך דורך, איד וועל זיצן אין אַפּיס. טרויסט מיר אפּשר ניט בעטי'ן... שוין צו אַלט, דזשעקסאָן...

און טאם לאַכט מיט'ן אַראָפּגעפאַלענעם בויך, אַז אַפּהאַלט, און עס האָט אויסגעקוקט, אַז ער קאַן זיך ניט אַפּהאַלטן, ווייל ניט ער לאַכט, נאָר דער בויך, און אַז דער בויך בלייבט פון מיד-קייט שטיין, הויבט אַן דער פּולער קאַרק זיך צו קייקלען...

* * *

דזשעקסאָן גייט דורך פייפּנדיג דורכן געסל. קליינע חברה דינגלען אים אַרום:

— מיכטער דזשעקסאָן, אַ שטיקל „גאַס“! — קיי-צוקערקע.

דזשעקסאָן וואַרפט „גאָם“. די חברה שטופן זיך איינער איבערן
אנדערן, וועלנדיג כאַפֿן די „גאָם“ און קויקלען זיך אויס אין
שטויב ... דזשעקסאָן וואַרפט צו נאָך „גאָם“ אַפֿן אנדער ברעג
טראָטואַר ... און לאַכט.

חברה קליינוואַרג מידע, פאַרשאַפֿטע, הויבן זיך אויף, ווער
שטאַלצע און ווער פאַרשעמטע — — אומזיסט זיך געקויקלט ...
אַבער אַפֿילו די שטאַלצע פאַרטרייבן גיך זייער שמייכל און
די פריילאָכע צאַפֿלדיגע אויגן פאַרוואַרפֿן זיי הינטער די ברעמען
און לאָזן זיי אַרויס צוריק אין אומעט און רחמנות באַצויגן :

— דזשעקסאָן, גיב מיר אַ שטיקל „גאָם“, גאַרניט געכאַפֿט!
דזשעקסאָן לאַכט :

— גנבים'לאַך קליינע, מיר וועט איר ניט נאַרן! דו האַסט
געכאַפֿט!

— נאַ, באַזוך, כ'האַב גאַרניט געכאַפֿט!
און זייערע אויגן ווערן פייכט.

דזשעקסאָן ווערט צעמומלט : ווייסט טאַקע אַליין שוין אויך
ניט, ווער, ווער. איז ניט גערעכט גלח בייטמאַן? זיינען די
ווייסע קינדער אויך אזוי קלוג? ...

דזשעקסאָן קלאַפֿט איבער די קעשענעס, וויל זיי ווייזן, אז ער
האַט ניט מער.

— טו גיב יעדן צו פעני.

— וויפיל זייט איר?

— צען!

דזשעקסאָן ציילט גיך, גיך ... חברה כאַפֿן ... און ער וויל
דערקאַנען נאָכן כאַפֿן, ווער האַט שוין געהאַט „גאָם“ ... און קאַז
ניט דערקאַנען ...

ערשט באַם אוועקגיין עטלאַכע טריט, שרייען אים חברה נאָך :
— זעסט, דזשעקסאָן?!

און ווייזן אים די געכאַפֿטע „גאָם“.

דזשעקסאָן לאַכט און שרעקט זיי מיטן פינגער :

— באַמס! זשוליקלאַך!

אין שענק זיינען געזעסן עטלאכע נעגערס, זיי זיינען געווען
שוין אביסל באטרונקען און א פאָר ווייסע יונגען מיט רויטע
צעדראַפּעטע פּנימ'ער.

דזשעקסאָנען זיינען זיי אויסגעקומען באַקאַנט, אָבער ער האָט
זיך ניט געקאַנט דערמאַנען, וואו און ווען ער האָט זיי געזען ...
— ניט אַמאַל באַ די „יעלאָוס" ?

באַס צאַל-באַנט איז געשטאַנען בראַון ...

דזשעקסאָן האָט גלייך געוואָלט אַרויסגיין ... ניט זיין חברה.
ווידער האָט ער ניט געוואָלט זיך טרעפּן מיט בראַונען, ווייל ווען
ער זעט אים נאָר, וויינט ער :

— גיב מיר צוריק מיין בעטי'ן !

אַן אַנדערס מאָל כאַפּט ער זיך שלאָגן. דזשעקסאָן האָט ניט
מורא, מיט איין קלאַפּ פליט ער צוריק. אָבער דאָס, וואָס יענער
איז שוואַד, דאָס לאָזט ניט דזשעקסאָנען מיט אים אין געראַנגל
אַרויסגיין.

— ניט קיין גלייכע פאָר !

ווידער טוט אים וויי, וואָס בראַון וויינט אַזוי ... מיט בעטי'ן
איז ער, דזשעקסאָן, סיי ווי סיי שוין נאָר פון ווייטן ... זי דרייט
זיך אַרום מיט אַן אַנדערן. אים ליגט זי איצט ניט אין זינען ...
אַדרבה, זאָל זי גיין צו בראַונען. ער האָט עטלאַכע מאָל געטראַכט
מיט איר צו ריידן וועגן דעם, נאָר ער פאַרנעסט אַלעמאַל ...

ער האָט שוין געשמעלט אַ טראַגט אַף צוריק, אָבער ער איז
געבליבן שטיין, זיך געשעמט פאַרן שענקער און פאַר די צוויי
ווייסע יונגען, וואָס האָבן עס באַמערקט, און זיך צעשמייכלט,
ווי געזאַגט :

— ער איז אַ טרום !

ניין ! ער מוז זיי ווייזן, אַז ער איז ניט קיין טרום ... אַ
נעגער איז ניט קיין שרעקנדיגער ... מעגן זיין ניט נאָר דער
שיכור בראַון, נאָר אַפילו זיי, די ווייסע, אויף קעגן אים ...
אַלע ... אַלע קעגן אים ...

ער גייט צו צום צאל־באנק, הייסט אָנגיסן אַ גרויס גלעזל...
דער שענקער, כאַטש אַ נעגער, און איז געווען שטענדיג דזשעק־
סאָנ'ס פּריינט, האָט זיך צעשמייכלט:

— וואָס איז דער מער, דזשעקסאָן, טרינקסט אַליוו, פאַרוואָס
הייסטו ניט געבן דיין פּריינט בראַוז? ...
בראַון איז געשטאַנען שיכור פאַר'חלומ'ט און געקוקט ווי מיט
פאַרגלעזערטע אויגן אַף דזשעקסאָנען.

איינער פון די ווייסע האָט געגעבן אַ שטופּ בראַונען אַף
דזשעקסאָנען. דער שטויס איז געווען אַ שטאַרקער און פּלוצ־
לונגער, אַזוי, אַז דזשעקסאָן וואָלט אומגעפאַלן און נאָר דאָס
טישל, וואָס איז געשטאַנען דערביי האָט אים אָפּגעהאַלטן...
דזשעקסאָן איז געוואָרן ביז, אַראַפּגעוואָרפן דאָס רעקל, געגעבן
אַ שפּרונג אַרויף אַף אַ ווייסן און ביידע זיינען געלעגן אַף דער ערד
און זיך געקויקלט שלאָגנדיג איינער דעם צווייטן מיט די
פּויסטן...

דער צווייטער האָט מיט אַ בענקל גענומען קלאַפּן דזשעקסאָנען
איבערן קאַפּ, און בראַוז האָט שיכור אים גענומען בריקען... און
דזשעקסאָן זעט ווי אַ לאַנגען מעסער באַווייזט זיך אין בראַונס
האַנט, אַ שאַרפּער אַ גלאַנציגער, וואָס רוקט זיך אַזוי פאַמעלאַד,
אַבער אַט־אַט פּילט ער אים... ער גיט זיך אַ קויקל אַף צוריק,
אַבער דער צאל־באנק לאָזט ניט ווייטער...

פון ווייטאָג גיט זיך דזשעקסאָן אַ קריס... גיט אַ ביס די
ליפּן, זיין פּוס ווערט לויז, ער קאַן מיט איר גלייך אָנטרעפן דעם
ווייסן אין די ציין... אַבער זי ווערט אַזוי שווער ווי מיט בליי
אָנגעגאַסן אַזוי, אַז זי פאַלט ווי אַ שטיין אַרונטער. — — —

* * *

מעשענע קנעפּ עפעס אַ סך, וועקן אים, ער הויבט אויף די
אויגן. עס איז שווער אין קאַפּ... און זי פאַלט צוריק... אַבער
ס'איז אים איצט גרינגער, קלאַר... ער קאַן אַלץ דערציילן...
אַבער וואָס? זיי זאָגן, אַז בראַוז האָט געשטאַבן... מסר'ן

פאר ווייסע א נעגער ... און דאָס איז דאָך ניט אינגאָנצן אמת ...
 די ווייסע האָבן דאָך בראַונען דעם מעסער געגעבן, און זיי האָט
 געווים געשיקט דער גרויסער יחסן מיסטער הילי ... זיי וועלן
 דאָך היל'ין גאַרניט טאָן ... וועט ער זיך נאָך מאַכן נאַריש ...
 דזשעקסאָן האָט מורא טאַמער וועט ער אַ זאָג טאָן, ניט ווילנדיג,
 אַליין אַרויסזאָגן ... די מויל מיטן מאַרף אַרבעטן איצט ניט
 צוזאַמען ... ער פאַרסקאַריטשעט שטאַרק די ציין ...
 — דער נעגער וויל ניט זאָגן ...

דזשעקסאָן דרייט זיך אום מיט די לעצטע כחות צום וואַנט ...
 אים אַרט ניט, וואָס ער שטאַרבט ... האָט אַפילו ניט קיין
 רחמנות צו זיך ... אזוי דאַרף שטאַרבן אַ נעגער ... אים טוט
 וויי נאָר דאָס האַרץ פאַר טאַמ'ען ... ער וועט אַלץ פאַרלירן ...
 און מיסטער הילי וועט לאַכן און לאַכן ... און טאם וועט מוזן
 מיטלאַכן. — — — —

„די קאמישע דראמא“

ער איז געווען אן אקטיאָר. ניט קיין „באַרימטקייט“. אפילו ניט קיין „שטערן“ אין אַ פּראָווינץ־טעאַטער. אינגאַנצן ניט מער, ווי אַ פּשוט'ער וואַרעוויל־אַקטיאָר, וואָס וואַנדערט פון שטאָט צו שטאָט מיט אַ „נומער“, שפּילט אַמאָל אין אַ גרעסערער „מואווי“־הויז און אַמאָל, נאָר אין אַ ברעזענטן־אויסגעצויגענער בויד. קיינער ווייסט ניט און אינטערעסירט זיך ניט צו וויסן זיין נאָמען, אפילו די צוהערער אַליון.

ער איז אָבער ניט אַזוי איינפאַך, ווי ער קוקט אויס. ער איז אַן אַקטיאָר מיט העכערע שטרעבונגען, האַלט זיך פאַר אַ גרויסן טאַלאַנט. אפשר איז ער עס יאָ, נאָר וואָס טויג, יאָ טאַלאַנט צי ניט טאַלאַנט, אַז קיינער באַמערקט עס אפילו ניט. ער איז אַ פאַר־שוויגענער, אַן אַקטיאָר מיט אַ „נומער“, ניט מער!

ער האַלט זיך אָבער פאַר אַ גרעסערן טאַלאַנט, ווי דער „גרויסער“ אַקטיאָר ריטשי, וואָס איז מיט אים פון איין שטאָט, איז געווען אַמאָל זיין חבר און היינט מאַכט זיך ריטשי, ווי ער קאָן אים אפילו ניט.

אַט וועגן דעם ריטשי, אַ פּאַסט־באַאַמטנ'ס זונדל, האַלטן די צייטונגען אין איין שרייבן. ניטאָ כמעט אַ מענטש אין לאַנד, וואָס ווייסט ניט ריטשי'ס ביאָגראַפיע, בעסער ווי זיין אייגענע.

ער, דער אַקטיאָר מיטן „נומער“ איז אים ניט מקנא. ווארים וואָס איז דאָ, אים צו מקנא זיין? ... אַ טאַלאַנטלאָזיגקייט! עס פאַרדריסט אים נאָר, וואָס מענטשן זיינען אַזוי קליינקעפּיג, נעמען אַ גולם און מאַכן עס פאַר אַ גאַט. און ווער? אפילו אַקטיאָרן יונגע, וואָס ווילן אויף ווערן „גרויס“ — זיי אימיתרן אים אַזוי פיל, אַז ער, דער אַקטיאָר מיטן „נומער“, קומט צווישן אַקטיאָרן, זעט ער ניט קיין מענטשן, נאָר קליינע ריטשעלאַך.

יעדער פון זיי וויל נאָכמאַכן ריטשי'ן ניט נאָר אין שפּילו.

נאָר אַפילו אין לעבן. זיי פירן איבערנעוואַלט ליבעס מיט מייד-
לאָך, כּדי צו לעבן, ווי ריטשי. און מיט וועלכע! מיט מיאוסע
אַלטע מוידן, וואָס גיבן זיך איבער אַליין ניט וויסנדיג, אז עס
איז אַף וואָר:

— אין מיר האָט מען זיך פאַרליבט?

ער, דער אַקטיאָר מיטן נומער, טענה'עט איין מיט די אַרטיסטן,
וואָס מאַכן נאָך ריטשי'ן:

— וועמען אימירט איר? ריטשי'ן דעם פּאַסט-באַאַמטן?
זונדל! ער איז דאָך אַ טאַלאַנטלאָזיגקייט! אַ שרייער! זיינע
ליבעס? עס איז דאָך נאָר אַ צייטונגס-פּליאַטקע. ער קאַן דאָך
נאָר ניט ליבן! איד קאַן אים דאָך. פון איין שטאַט, מיינער
אַ חבר געווען.
לאַכן אַלע:

— ער, קאַן ריטשי'ן?!

און ניט בלויז פרעמדע, זייטיגע מענטשן, וואָס קאַנען ניט
ריטשי'ן גלויבן אין די אַלע העלדישע מעשיות וועגן אים. נאָר
ער, ריטשי אַליין, האָט זיך שוין אויך איינגעשמועסט, אז עס איז
אַלץ אמת.

איין טאַג האָט ער, דער אַקטיאָר מיטן „נומער“, אים באַ-
גענגט און אַ זאַג געטאָן:

— העלאָו, ריטשי!

האָט יענער אים מאַדנע אָנגעקוקט, ווי ער זעט אים דאָס
ערשטע מאָל. און אז ער האָט אים גענומען דערינערן דעם אַמאָל,
זייער קליין שטיבל, זיין טאַטן, דעם פּאַסט-באַאַמטן — האָט
זיך ריטשי צעלאַכט:

— מיין טאַטע אַ פּאַסט-באַאַמטער? איר ווייסט ניט מסתמא
מיין ביאָגראַפיע. אַ מיליאָנער געווען, אַ רייכער פּלאַנצער אין
דער ווייטער „וועסט“.

האָט דער אַקטיאָר מיטן „נומער“ די ליפן פאַרביסן:

— זאָל זיין אזוי!

מזל: בירדע פון איין שטאַט, יענער — אַ טאַלאַנטלאָזער

און ער — פול מיט טאלאנט. יענעמס שטערן שיינט און ער דרייט זיך ארום מיט א „נומער“, וואָס הייסט מיט אזא משונה/דיגן נאָמען: „די קאָמישע דראַמע“!

זיין ביאָגראַפיע איז דאָך ריינער אמת, ווייסט עס קיינער ניט און וויל ניט וויסן! זיין לעבן איז דאָך א סך שענער אפילו ווי דאָס פאַלשע, אויסגעטראַכטע פון דיטשי'ן!
אַט איז זי:

זיין טאַטע איז געווען אַן אַרעמער נאָטאַרוס, דערצו באַ אַן אַרעמען אַדוואָקאַט אין אַ קליין פּראָווינץ-שטאָט. פון קליינווייז אויף האָט אים, דעם נאָטאַרוס'עם זון, געצויגן צו דער בינע. זיין טאַטע, אַן אַרעמער, אַ קראַנקער, האָט אים ניט געשטערט, פאַר-קערט, געווען צופרידן מיט דעם. צו ווערן אַ נאָטאַרוס קאָן מען אַלע מאָל באַווייזן — ווידער האָט ער געהאַפּט אַליין צו דערהויבן ווערן אפן חשבון פון זיין זון. אַט ווי זיין פּריינט דער פּאַסט-באַאַמטער.

האָט דער טאַטע פאַרזעצט זיין רינג און אין אַ לייקאַסע גענומען אַף אויסצוצאָלן צוויי פינף דאָלאַרדיגע און עס דעם זון געגעבן:

— פאַר מיין זון און ווער גרויס!

זיין אַנשטעל און זיכערקייט אין זיך האָט אים, דעם זון, די ערשטע צייט פיל געהאַלפן. ער איז שוין געווען אפן וועג צו דערפאַלן. אין דער גרויסער שטאָט האָט ער זיך צופעליג באַקאַנט מיט אַ מענטשן, וואָס האָט געהאַט אַ גרויסע אַרױפגעאַרבעטע „קענדי סטאָר“, עס פאַרקויפט פאַר אַ גרויסן פּרייז און געטראַכט צו קויפן אַן אַנדער קליינע קענדי סטאָר, זי „אַרױפאַרבעטן“ און ווידער עס פאַרקויפן פאַר אַ גרויסן פּרייז. דעם צוקערקע-מענטשל איז דער ענין טעאַטער ניט געווען פרעמד. צווישן זיינע קונדן זיינען געווען אַ סך אַקטיאָרן. ער האָט געזען, אַז זיי זיינען אַלע מענטשן, וואָס גיבן אויס געלעט מיט דער ברייטער האַנט. ער האָט באַ זיי אַפּט געקראָגן פּרייע בילעטן. אמת, ער איז קיינ-מאָל אין טעאַטער ניט געגאַנגען, ווייל ער האָט ניט געהאַט קיין

פרייע צייט. די קענדי סטאר האַלט צוגעבונדן, ווי א קייט א ביזן הונט. און טאָמער וואַלט ער שוין צייט, ווי עס איז געפונען, געלאָזט די ווייב אין קראָם, האָט מען אָבער זיינע בילעטן געריסן פון אים. שוין געווען קונים אזעלכע, וואָס האָבן געצאָלט פאַר די בילעטן נאָך מער ווי דעם פּוּלן פּרייז, כדי צו ווייזן באַקאַנטע, אז זיי האָבן פּרייע בילעטן, זיינען גאַנצע מאַכערס אין טעאַטער.

דאָס ביסל אויבנאויפּיגע באַקאַנטשאַפט מיט טעאַטער־מענטשן, איז פאַר אים גענוג געווען צו דערגיין, אז טעאַטער איז אַ גוטער געשעפט, בעסער ווי אַ צוקערקע־קרעמל. מענטשן וועלן אַמאָל ניט דרעסן, אַבי אין טעאַטער צו גיין.

ער האָט זיך באַקאַנט מיטן אַקטיאָר מיטן „נומער“, טאַקע דעם לעצטן טאָג איידער ער האָט איבערגעגעבן דעם קענדי סטאר צום נייעם קרעמער.

ער, דער צוקערקע־קרעמער, וואָס האָט שוין אין זיין לעבן געזען אַקטיאָרן אַלערליי, הויכע, ברייטבייניגע, שפּאַלע, לאַנגע און נידעריגע, בייכיגע, קעפּ גלאַטע און קעפּ באַטשופּרינעטע, האָט נאָך אזאָ הויכן, ברייטבייניגן און באַטשופּרינעטן קאַפּ ניט געזען.

זיין אויג האָט גלייך דערזען, אז דאָס איז אַן אַקטיאָר פון ערשטן ראַנג. ניט עפעס אַן אַקטיאָרל. ער האָט זיך מיט אים צערערט. יענער האָט אים דערציילט, אז ער גייט זיך פאַרדינגען צו אַ טעאַטער. איז דעם צוקערקע־מענטשל איינגעפאַלן אַ געדאַנק: פאַרוואָס זאָל ער אַליין ניט עפענען אַ טעאַטער? צו וואָס דאָס געלט ווידער אַריינפאַקן אין אַ קראָם, וואָס ווער ווייסט, צי מען וועט איר קאַנען אַרויפאַרבעטן, צי ניט?

קיין נאַר איז דער צוקערקע־מענטשל ניט געווען. ער האָט אין זיין לעבן ניט געקויפט קיין צוקערלאַד, ווי גוט זיי זאָלן ניט האָבן אויסגעקוקט, סיידן ער זאָל עס פּריער ניט פאַרזוכן. האָט אויך דאָ זיך אַ כאַפּ געטאָן, זאָל דער גרויסער אַקטיאָר אים באַווייזן, וואָס ער קאָן, ווייזן די סחורה...

זיי זיינען ביידע אַרונטער הינטערן צוקערקע־קרעמל, אין אַ קליינעם, פינצטערן צימערל, וואו עס זיינען געלעגן די ליידע

שאכטלען. דער לאנגער אקטיאָר האָט צו אים א זאָג געטאָן :

— דו וועסט זיין די באַטריגערישע ווייב.

דער צוקערקע-מענטשל האָט געשמייכלט.

צום אָנהויב איז עס געגאנגען גלאַטיג. ער, דער אקטיאָר, איז געפאלן צו אים (איר) אַף די קני, געבעטן זיך באַ אים (איר) מיט אַ וויינענדיגער, בעטנדיגער שטים, ער (זי) זאָל זיין גוט צו אים, האָבן רחמנות אַף אים און קומען צוריק... ער וועט פאַר איר אויסבויען גרויסע מאַרמאָרנע פּאַלאַצן.

אים, דעם קרעמערל, איז נאַטור אַ ווייך-האַרציגער, האָט פון די בעטנדיגע ווערטער דאָס האַרץ פאַרדריקט. און דערהערט נאָך דערצו מאַרמאָרנע פּאַלאַצן, האָט ער געוואָלט גלייך אַ געשריי טאָן :

— יאָ, איך גיי צוריק !

נאָר אַרומזענדיג זיך, אַז עס איז בלויז טעאָטער, ער איז דאָך ניט קיין ווייבל, — האָט ער זיך פאַרשעמט און איז שטיל געבליבן.

מיטאַמאָל גיט ער, דער גרויסער אקטיאָר, אַ דונער מיט אַזאַ גראַבער באַסאָווער שטים :

— גייסט ניט, פאַררעטערן, אַ טויט צו דיר !

ער האָט אים געגעבן אַ כאַפּ פאַרן האַלדז און גענומען שטיקן. נאָר ווי שטיקן, אַז די צונג איז שוין באַם צוקערקע-מענטשל געווען אַרויסגעשפרונגען. ריידן האָט ער ניט געקאָנט און זיך געצאָפלט מיט די פים, ווי אַ פיש אַף אַ ווענדקע.

צום גליק האָט דער גרויסער אקטיאָר אים באַלד אָפּגעלאָזן. ס'האָט אים טאַקע וויי געטאָן אין האַלדז און ער האָט געטראַכט צו כאַפּן עפעס און געבן אים אין קאָפּ. נאָר ער האָט זיך גלייך אָפּגעהאַלטן : געשעפט איז געשעפט. דערזען מיט זיינע קלוגע אויגן, אַז ס'איז טאַקע דער אמת'ער גרויסער אקטיאָר. ווי קומען יענע צו אים — אַז ער שטיקט איז עס געשטיקט. מ'קאָן דאָ רייד ווערן פון אים און מען וועט זיך פאַרגינגען ניט בלויז צו פאַרקויפן צוקערלאַך, נאָר טאַקע אַליין עס צו עסן. אַריינגיין

אין א קענדי סטאָר מיט א ציגאַר אין מויל, א זאָג טאָן ברויטלאָד :
— היי, גיב מיר א שאַכטל צוקערלאָד.

דער קרעמער וועט אים ווייזן, מיט יראת-הכבוד זיינע סחורה.
ער אָבער וועט מאַכן אַן אומצופרידענע מינע :

— איך וויל פון די אמת'ע. א פינף-דאָלאַרדיגע שאַכטל. מיין
געליבטע קריגט א קראַנקן מאָגן פון ביליגע שאַקאָלאַדקעס.

זיי גייען אַריין אין סטאָר. באַס גרויסן אַקטיאָר שיינען די
אויגן. באַ אים, דעם צוקערקע-מענטשל, אויף. עס איז אים
קלאָר, אַז ער וועט שוין מער קיין צוקערקע-קראַם ניט דאַרפן זוכן.
נאָר ער איז דאָך ניט קיין מיידל, ער, א דערוואַקסענער מענטשל.
וועט זיך דאָך ניט גיין איבערטאָן פאַר אַ מיידל.

דער גרויסער אַקטיאָר לאַכט :

— איך האָב אייך מער ניט ווי אַנגעוויזן. מיט אַ מיידל וועט
עס אויסקומען נאַטירלאַכער, לעבעדיגער. און אַזאַ מיידל האַב
אייך !

— יאָ, איך האָב ! אין האַטעל, וואו איך שטיי איין, אַרבעט
אַ מיידל. זי האַט טאַלאַנט, נאָך קיינמאַל ניט געשפּילט. מיין
מבינה'שע אויג זאָגט מיר, אַז זי האַט טאַלאַנט, האַט פּים שיינע
און אַ קערפּערל אַ גלייכן, ווי אַ סטרונע און אַ שטים אַ זיסע, אַ
לירישע.

דער קרעמערל האַט דאָ דערזען גאָט'ס האַנט אַליין. כמעט
אַ מעשה אַזאַ, ווי ער האַט ניט לאַנג געליענט אין אַ פינף סענטיגן
ביכל : אַ מענטש אַן אַרעמער האַט זיך אויפגעטראָפן מיט אַ
פרעמדן מענטשן און יענער האַט אים געפרעגט, צי ער האַט ניט
אַמאַל אַ צען-דאָלאַרדיגן צו אַנטלייען, מיט פאַרזיכערונג אים
אַפּצוגעבן אין צען טעג צייט אַ גאַנצן טויוזנטער. דער אַרעמער
מענטש האַט ניט געוואָלט געבן, סידן ער זאָל אים זאָגן, וואָס
ער גייט מיטן צענערל טאָן. דער פרעמדער האַט זיך געקווינקלט
און האַט אים סוף-כל-סוף דערציילט, אַז ער האַט אַ גאָלד-גרוב
אַנטדעקט, נאָר אים פעלט אים געלט אַף רידלען און דינאַמיט.
ער האַט אים אָבער אַנדערש ניט אַנטלייען, סידן אַף „פיפּטי-

פיפטי": — א שותפות! מ'האט די גאלד געפונען און היינט זיינען זיי ביידע מיליאנערן. טו פארוואס זאל זיך מיט אים ניט קאנען טרעפן דיזעלבע מעשה...

זיי האבן א טעאטער געדונגען. דער צוקער-מענטשעל האט זיך מיט ווייב און קינדער ברייטלאך צוזעצט אף די ערשטע שטולן. זיין נאמען איז געשטאנען מיט גרויסע אותיות אף די גרויסע, לאנגע אפישן: „דער באקאנטער פראדיוסער מיסטער דושאלי פרעזענטירט דעם גרויסן דראמאטישן ארטיסט". דער קרעמער איז געווען צופרידן, גליקלאך. דער גרויסער אקטיאר האט די מיידל געשטיקט אזוי אומ'רחמנות'דיג, אז ער, דער קרעמער האט געמיינט, אז זי וועט שוין קיין לעבעדיגע ניט ארויס, נאר אף דער פערטער נאכט האט מען שוין דעם אקטיאר מער ניט געלאזט שטיקן זי, ווייל די טעאטער-טירן זיינען געווען צוגעמאכט. דער באלעבאס פון טעאטער האט געוואלט דאס דירה-געלט פאר-אויס און ער, דער קרעמער, האט ניט געהאט.

וואו די געלט איז אהינגעקומען האט דער קרעמערל ניט געקאנט באגרייפן, דוכט זיך, גוט געשטיקט! דער סוף איז געווען, אז דער קרעמערל איז דיזעלבע נאכט באגאנגען זעלבסטמארד.

דער גרויסער אקטיאר האט זיך מיט דעם דערפרייט. איצט וועלן אים די קריטיקער דערזען. קיין צו גרויסער גלויביגער איז קריטיקער איז דער אקטיאר מיטן „נומער" ניט געווען. וועגן זיי האט ער געהאט זיין ווערטל: „א קריטיקער איז ניט קיין האן. ער דערפילט ניט קיין טאלאנט בעת ער איז נאך ניט רויף, ווי א האן דעם פרימארגן, ווען עס איז נאך פינצטער. ער איז גיכער ווי א קאז, וואס מאכט זיך גע'פנר'ט, שלאפנדיג. ערשט, ווען די מויז איז נאענט באם פיסק, גיט זי זיך א כאפ ארויף אף איר. אזוי איז א קריטיקער, ווען דער עולם דערזעט שוין, קומט דער קריטיקער און צעעפנט די אויגן אזוי, ווי ער וואלט אים שוין פון פריער, לאנג, לאנג געזען"...

נאר דא אזא טומל. דער בארימטער פראדיוסער איז באגאנגן גען זעלבסטמארד. מ'מוז אים איצט דערזען. מ'האט טאקע

דערזען, אָבער ניט אים, נאָר די מיידל, וועלכע האָט געוואָשן די געפּעס אין האָטעל און וועלכע ער האָט אַנטדעקט, חתונה געהאַט מיט איר, און מיט מאַטערניש איר אויסגעלערנט די ראָל.

איר בילד איז שוין געוואָרן אויסגעהאַנגען אַף גרויסע אַפּישן. צייטונגען האָבן געשריבן וועגן אירע אויגן און אַפּילו וועגן אירע קלוגע רייד און אים נאָרניט דערמאָנט. . . עפּעס פאַרבייגייענדיג האָט אַ צייטונג אַ זאָג געטאָן, אַז אַן אומבאַדייטענדיגער אַרטיסט האָט איר געוואָלט אויסנוצן, נאָר צום גליק פון טעאָטער האָט זי זיך פון זיינע הענט אויסגעדרייט. . .

דער אַקטיאָר מיטן „נומער“ האָט גלייך דערזען, אַז קיין ריטשי וועט ער שוין ניט ווערן, אַז באַ אַזאַ גוטער געלעגנהייט, ווי אַ מעשה מיט זעלבסטמאָרד, האָט מען אים ניט דערזען, וועט מען אים שוין קיינמאָל ניט דערזען. . . ער האָט אַפּילו געהאַט נאָך אַ געלעגנהייט. עפּעס אַ טעאָטער־באַלעבאָס האָט אים געוואָלט דינגען מיטן תנאי, אַז אַף די אַפּישן זאָל שטיין אויפגעשריבן: „דער גרויסער אַקטיאָר, דער געוועזענער מאַן פון דער באַרימטער אַרטיסטן“. ער איז אָבער אַף דעם ניט איינגעגאַנגען. דער אמת'ער „ריטשי“ אין אים, וואָס ער האָט געהאַט, צי געמיינט אַז ער האָט, האָט עס ניט דערלאָזן, אַז ער, דער גרויסער טאַלאַנט זאָל אויפֿלעבן דורכן זכות פון דער נאַרישער דינסטמיידל, וואָס ער, דער טאַלאַנט, האָט פאַר אַן אַרטיסטן געמאַכט. . . און זי וויל פון אים אַפּילו ניט וויסן. . . שעמט זיך מיט אים. . .

זיין טאַטע, דער אַרעמער נאָטאַרוס, האָט מער ניט געהאַט וואָס צו פאַרזעצן, און אפשר האָט ער זיך שוין מיאש געווען. דערזען, אַז ער איז געווען גערעכט זיינע אַלע זעכציג יאָר. אַקט־יאָרסטוואַ איז ניט קיין באַשעפטיגונג, און ער האָט מער ניט אָנגעהויבן צו האַלטן פון דעם. אַי וואָס עס האָט אָפּגעגליקט זיין קירכע־חבר, דעם פּאָסט־באַאַמטנ'ס זונדל. איז עס ניט קיין ראיה. מאַלע וואָס אַ מענטשן טרעפט אַ גליק. אַט זיינען דאָ נאָטאַרוסן אויף גבירים! — האָט ער אים מער קיין געלט ניט געשיקט. באַס אַקטיאָר מיטן „נומער“ האָבן זיך די שידך מיטן אנצוג

געבעטן אף נייע, כאָטש גענוצטע, אָבער גאַנצע — האָט ער זיך פאַרדונגען צו אַ וואַדעוויל־קאָמפּאַניע.

נאָר דאָ האָט ער אויך ניט אָפּגעלאָזן די קונסט. ניט זינגען און טאַנצן אַליין. אַ דראַמאַטיש שטיקל אין מיטן. זיין אויס־רעכענונג איז געווען אַרײַנצושמוגלען דאָ זיין טאַלאַנט. אפשר וועט דער עולם אים דאָך דערזען אין — וואָס די דירעקציע האָט אַ נאָמען געגעבן די „קאָמישע דראַמע“.

ער האָט געמאָן אזוי: איז אַרויסגעפאַרן מיט עטלאַכע וויצן, האָט געזונגען אַביסל פּרײַלאַכס און איז מיטאַמאָל גלייך אַריבער צו שטאַרקער דראַמע... טאַקע מיט דער מעשה פון אַ באַטרי־געריש ווייב.

ער פאַרנייט אַלץ ווייטער אין דראַמאַטישע האַרצרייסנדיגע מאַמענטן. ער שרייט, וויינט, בעט זיך מיט אַ צעבראַכענער שטים:

— מײן געליבטע ווייב, קום צוריק...

באַ אים אַליין הויבט אַזש אָן דאָס האַרץ צו קלעמען, אים דוכט זיך דענסמאָל, ווי זי, זיין ווייב, די באַרימטע אַרטיסטן, שוועבט אין טעאַטער־רוים, אַ לאַכעדיגע אַ שפּאַסיגע. עס שטייפן זיך אים אויף די קולאַקן... ער שרייט ניט, נאָר בריַלט, ווי אַ לייב אין פּוסטן וואַלד.

— אַ טויט צו דיר, באַטריגערן!

און דאָ דערזעט ער מיטאַמאָל — דער עולם לאַכט...

ער לויפט צו די מוזיקער מיט אַ פאַרכאַפטן אָטעם:

— ממזרים, וואָס איז עס, קאָמעדיע? גענוג מיט דזשעו!

אַביסעלע בעטהאַווען!

צערילצן זיך נאָך שטאַרקער די מוזיק־אינסטרומענטן און דער

עולם צעגייט זיך נאָך שטאַרקער אין לאַכן...

— געוויס, ער איז גערעכט... וואָס איז דאָ אַ קאָמעדיע?...

ווערט אַ שפּיל אַ שיינע, טאַקע אַ קאָמישע דראַמע, ווי די

דירעקציע רופט עס אָן...

ער בלוטיגט און — דער עולם לאַכט...

א פרעמד לעבן

דער איד, דער רעפובליקאנער פאליטישן און גרויסער באנקיר, — יוליאוס פייזער — ברעכט זיך דעם קאפ גאנצע טעג אויסצורטרעטן עפעס א שטארקע פלאטפארמע פאר די מעיאָרוואַלן, און קאָן ניט אויסטראַכטן. עס איז אים געגאנגען אין לעבן צו ווערן א מעיאָר.

— א גאנץ לעבן געהאלפן אנדערע אפן ביינקל זיך ארויפֿ-צוועצן, פארוואָס ניט אמאָל זיך ארויפֿזעצן אליין?

נאָר אַן אַ וויכטיגער, קלינגערער לאַזונג קאָן ער זיין קאנדידאטור ניט ארויסשטעלן. ער וויל נאָר אַזאַ, וואָס זאָל זיכער נעמען דעם עולם. מ'זאָל פון אים נאָר ניט לאַכן, און זאָגן: — אנדערע קאָן ער טאקע יאָ ארויפֿזעצן, נאָר זיך ניט!

און קלוגע וועלן נאָך צוגעבן:

— אנדערע האָט ער אויך ניט געקאָנט. עס האָט זיך נאָר אויסגעדוכט, אַז ער איז דער ארויפֿזעצער. ווי לאַנג לעבן ניט די שונאים עס צו זאָגן. — —

און שונאים האָט ער אַ סך. ווער ניט? — אַלע! די מיידלאַך פון באַנק און קראַם — זיי האָבן אים פיינט, ווייל ער שרייט און ליאַרעמט אָן אַ פאַר-וואָס און אָן אַ פאַר-ווען. שעכט זיך אפילו ניט צו באַהאַלטן הינטער די טירן און זיך צוהערן, וואָס די מיידלאַך רעדן פון אים און אַריינקומען אין סאַמע דרינגען.

מיסטער מאַנראָו, אַ הייזער־סוחר, וואָס שטאַט האַלט אים פאַר אַ רייכן, ווייל ער פירט זיך ברייט, האַלט אַ שאַפער, און אין דער אמת'ן ליגט ער באַ יוליאוס'ן אין האַנט. אַלץ וואָס ער פאַרמאָגט, איז פאַר'משכונ'ט באַ יוליאוס'ן.

סיי מאַנראָו, סיי יוליאוס ווייסן, אַז ער, מאַנראָו, וועט זיך

ניט ארויסדרייען. עם וועט סוף-כל-סוף אלץ מוזן איבערניין צו יוליאוס'ן, און ווערן, ווי א סך אזעלכע געוועזענע גבירים, וואָס מאַטערן זיך מיט זייער „אַמאָל“, צו פאַרקויפן אינשורענס.

מאָנראָו, אַז ער טרעפט אָן יוליאוס'ן, שמייכלט ער צו אים פריינטלאַך, דריקט אים די האַנט מיט שמחה. אַמאָל אָבער קוועטשט ער יוליאוס'עם האַנט אזוי שטאַרק, אַזש ביז ווייטאַנג ... יוליאוס'ן דוכט זיך דעמאָלט, אַז מאָנראָו האָט פאַרגעסן די ראַל און שפילט זי נאָר מיט אַן אמת ... צו קוועטשן טאַקע, מיינט ער ... יוליאוס וועקט אים אויף:

— מיסטער מאָנראָו, איך דענק, אַז אייער לעצטער וועקסל איז שוין אַריבער די צייט.

מאָנראָו לאָזט אים אָפּ די האַנט, צעקרימט זיך קריינקלאַך ... כאַפט זיך, אַז עס לוינט ניט צו ווייזן דעם אידן דעם גאַנצן נאַקעטן אמת, מאַטערט ער זיך צוריקצושמייכלען, און קאָן מער ניט צרויסקריגן, ווי אַ קליינעם דראַבנעם שמייכל אין די ליפן-ווינקלען ...

— נישקשה, מיסטער פייזער, איך וועל אים צאָלן. פאַר מיינע נייע הייזער באַט מען מיר אַ גרויסן ריוח, נאָר ניט גרויס גענוג ווי איך באַדאַרף קריגן ...

יוליאוס בורטשעט הינטערן נאָז: באַרימעריי, ריוח, דעם קרן ניט ווערט ... מיט שאַפערס פאַרט ער, ניט ווערט אַ פעני — מאָנראָו בייסט די ליפן פון כעס, און די פויסטן שטייפן זיך אויף באַ אים ...

ניט בלוזן מאָנראָו און נאָך אזעלכע, מיט וועמען יוליאוס פירט געשעפטן, און דרייט מיט זיינע אַדוואַקאַטן אזוי, אַז צום סוף גייט זייערעם אַלעדימיטאַנאַנדער אַריבער צו אים — האָבן אים פיינט. אפילו מענטשן זייטיגע, אויך אויפגעקומענע, ווי ער, נאָר ניט אזוי גרויס, רידן מיט גאַל און ביטערניש וועגן אים. זיי ווילן דעם „אַנהויב“ ניט פאַרגעסן און פאַרגרעסערן עס נאָך טויזנטער מאָל מער:

— געקומען אן אַרעמער יונג, זיך אַרומגעשלעפט מיט פאַלשע זייגערלאַך, און איצט אַן אמת'ער מיליאָנער — —
 די איינציגע פריינט זיינע זיינען די אַרעמע, פאַרפינצטערטע מענטשן פון שטאָט. אַליין האָבן זיי געאַרבעט ביז צום שוויצן און זיך גאַרניט אַרויפגעאַרבעט — שטעלן זיי זיך צופרידן מיט דעם, וואָס כאַטש איינער אַזוי ווי זיי האָט זיך אַרויפגעאַרבעט...
 — אַליין זיך אַרויפגעאַרבעט. אַ מענטש מיט מאַרד... איך געדיינק אים נאָך, ווי ער האָט געפערלט, ווי איך, מיטן פערד און וואָגן.

אַבער אַט די אַרעמע מענטשן, אַז זיי וועלן זען זיין דורכפאַל, וועט ער זייער פריינטשאַפט אויף פאַרלירן... ער וועט אויסקוקן באַ זיי, ווי יענער טשעמפּיאָן, וואָס מיט אַ נאַכט פאַרן געראַנגל האָבן זיי אים אַזוי געליבט, און נאָך זיין מפּלה, כמעט ווי אַפגעלאַכט...

ווייל עס איז ניט קיין ליבע, נאָר באַוואונדערונג, און מפּלה שאַפט אַפּ די באַוואונדערונג...

נו, וועט ער, יוליאָוס, גיין איינשטעלן אַלץ-מיט-אַנאַנדער? אַט, ווען ער האָט אַ שטאַרקע „פּלאַטפאָרם“... דעמאָלט וואַלט ער אפּשר איינגעשטעלט.

* * *

און איין פרימאַרגן גיט אים פּלוצים אַ בליציגער שיין אין מח: עס איז דאָ... ער האָט די לאָזונג... אַזאָ נייער צוציענדיג דינער... ער האָט אים אַזש מורא פון מויל אַרויסצוזאָגן, עס זאָל זיך ניט אַפּנוצן.

וואָס מער ער טראַכט פון אים, אַלץ גרעסער און שטאַרקער קוקט עס אים אויס, אַזוי, אַז ער קוקט איצט אַף דעם געגנער'ס לאָזונג כמעט מיט רחמנות: זיינע אַזאָ שטאַרקע... און יענעמס אַזאָ שוואַכע... עפעס נאָר ניט קיין גלייכע אפילו צום געראַנגל. ער, יוליאָוס, האָט אפילו פיינט זיך צו ראַנגלען מיט שטאַרקע, נאָר ער האָט ליב, זיי זאָלן אויסקוקן כאַטש אויבאויפּיג שטאַרק, אַזוי, אַז מענטשן זאָלן נאַכהער זאָגן:

— איר זעט, יוליאוס האָט געזיגט!

און ער וועט קאָנען לאַכן:

— טפּשים!

זיין „לאָזונג“ איז דאָך אזוי שטאַרק. אלע קאָנען עס זען.
מ'דאַרף אַפילו ניט זיין קיין קלוגער דערצו.
אָט איז זיין געגנער לאַרסאָנ'ס לאָזונג:
— „אן ערלאַכע אַדמיניסטראַציע“.

עס איז דאָך גאַרניט געזאָגט. עס איז דאָך מער ניט געזאָגט,
אַז עס איז ניטאָ וואָס צו זאָגן. וואָס הייסט אַן ערלאַכע אַדמיני-
ניסטראַציע? קאָן עס דען זיין? אַ מעיאָר צו ווערן קאַסט
געלט, און אַ סך. ניט יעדער קאָן עס באַהויפטן. כאַטש מען איז
זיכער, אַז מ'נעמט דאָס געלט אַרויס... ווען געזעץ דערלויבט,
עפנט ער באַ זיך אין באַנק אַן אַפטיילונג, וואָס וואַלט פאַרקויפט:
מעיאָר, שעריף, פּאָליציי און גאַס-קערער, „טיטולן“ אַף אויס-
צאָלן, אָט ווי ער פאַרקויפט לויזות באַם לעבן. אַ לויז מיט אַ
פּראָסטער הילצערנער טרונע, און נאָר זעקס „פאַרדס“ פאַר פּריינט
צו באַגלייטן — צוויי דאָלאַר אַ חודש, אַ לויז מיט אַ שיינער
טרונע און צען גרויסע אויטאָמאָבילן פאַר פּריינט מיט אַ גלח
דערצו — דריי דאָלאַר אַ חודש. אזוי אויך מיט די שטעלעס.
פאַר אַ מעיאָר מערער, פאַר אַ פּאָליציימאַן ווייניגער, און אזוי
ווייטער.

נו, איז עס אַ פּלאַטפאָרם? אַן ערלאַכע אַדמיניסטראַציע?
און יוליאוס גרויסט זיך אין האַרצן מיטן „איד“, וואָס ער האַלט
אים אזוי פיל יאָרן פאַרשלאָסן טיף אין זיך! —

— אַ גוי, אַ טיפּוש, דער לאַרסאָן, האָט ניט קיין מאַרד.

אָט מיינ לאָזונג:

— אַ נייעס מיליאָניגן „סיטי האַל“ פאַר'ן שטאַט.

און דאָס איז נאָך ניט אַלץ, קוועלט דזשוליאוס פון זיין טייערן
איינפאַל. אונטערן לאָזונג וועט קומען נאָך איינער, וואָס איז
אייננטלאַך אַלץ דערזעלבער, נאָר וועט מאַכן קלאַרער, שטאַרקער
דעם ערשטן:

— „מיר מוזן איבערשטייגן קייזי!“

קייזי, דאָס איז טאַקע אַ שטאַט, אַ שכנה פון אויגאַסטא, וואו יוליאָוס פייזער וואוינט. קייזי, הגם זי האָט זיך אויפגעבויט אין דערזעלבער צייט, ווי אויגאַסטא, איז זי אָבער רייכער, האָט מער פאַבריקן, מער גבירים און גרעסערע. מאַטערט זיך אויגאַסטא מיט אַלע כחות צו דעריאָגן קייזי. נעמט זי שטייערן גרויסע אַפילו פון אַרעמע, און צאָלט ביליגע אַרבעטס־געלט, באַשטראַפט גרויס, ווען עס מאַכט זיך, אַז עמיץ האָט זיך פאַרטרונקען מיט „מון־שיין“. ווערן טאַקע די פּאָר גבירים רייכער, קאָנען זיך שוין באַלד פאַרמעסטן מיט די קייזיער גבירים, נאָר קיין גבירים אין צאָל קומען ניט צו. די אַרעמע מענטשן ווערן נאָך אַרעמער, ווייל נאָר זיי טרינקען „מון־שיין“ — די רייכע, די גוטע משק־טרינקער, האָט נאָך די פּאָליציי ניט „געקאָנט“ כאַפּן. — און אַרבעטס־געלט קריגן זיי מיט יעדן יאָר ווייניגער. מ'דאַרף דאָך איבערשטייגן קייזי.

איצט האָט יוליאָוס פייזער דעם ריכטיגן מיטל, ווי איבער־צוואַגן קייזי — אַ נייעם מיליאָניגן שטאַט־זאַל. וועט עס זיין געשאַסן צוויי האָזן מיט אַמאָל. קייזי האָט אַן אַלטן שטאַט־זאַל, קוקט אויס ווי אַ שטאַל, אָדער די הויז פאַר די קנעכט באַ אַ רייכן פּריץ. און ווידער וועלן מענטשן האָבן אַרבעט, ווי אין קייזי... מ'וועט בויען דעם שטאַט־זאַל. — — —

* * *

דזשאַנסאָן, יוליאָוס פייזער'ס שוואַרצער שאַפּער, האָט אַ גאַנצן באַגינען געוואַשן דעם לימאָזין. היינט זיינען די וואַלן. ער איז צופרידן. זיין שטים גיט ער אַוועק פאַר יוליאָוס פייזער'ן מיטן גאַנצן האַרצן. דער ערשטן מאָל אין לעבן אַזוי באַוואוסטזיניג אַוועקגעגעבן אַ שטים. אַלע מאָל האָט ער עס געגעבן פאַר יענעם, וועמען דער גלח אין קלויסטער, האָט געהייסן, צווינגענדיג דערביי אין אַ מוס־טאַן:

— איר אויסגעוויילטע, טונקל־הויטיג פאָלק, דארפט ניט פאר-
נעסן לינקאָלן, דעם דערלייזער, וואָס איז אַ רעפּובליקאָנער געווען...
היינט ניט דזשאַנסאָן זיין שטים זיין באַלעבאָס יוליאַוס'ן...
ניט ווייל ער האָט ליב יוליאַוס'ן, וואָס בייסט תמיד די ליפּן און
שרייט, נאָר ווייל ער וויל אַליין אויך דערהויבן ווערן. אָט זיינע
חברים, אויך שאַפערס, ניט אַזוינע נומע, ווי ער, וואָס האָט נאָך
קיין מאָל אין לעבן ניט אַרײַנגעפאַרן אין עמיצנס אָן אויטאָ-
מאָביל, — זיי ווערן דערהויבן. זיי דינען אַ פּשוט'ן מיסטער.
אָט נאָר אַ שאַפער באַ אַ מיסטער, און מיט אַמאָל ווערן זיי דעם
מעיאָר'ס שאַפער. האַלטן „מונ־שיין“ אין די פּאקעטס, און
פּאָליציי האָט שוין פאַר זיי מורא, זיי זאָלן ניט וואַרפן אַמאָל אַ
שלעכט וואָרט פאַרן מעיאָר, לאַשטשען זיך נאָך צו זיי. און ער,
דזשאַנסאָן, תמיד נאָר אַ שאַפער פון אַ מיסטער... איצט וועט
ער זיין אויך אַ שאַפער פון אַ מעיאָר... ער וועט ניט מורא
האַבן פאַרן „טראַפּיק“־פּאָליצייסט און וועט לאָזן די „עקזאַסט“
ברייט אָפּן, זאָל דער אויטאָמאָביל רוישן...

שטייט ער מיטן אויטאָמאָביל באַם סאַמע אַרײַנגאַנג פון
שטאָט־זאָל, אויסגעשטעלט אַזוי, אַז דער פּראָנט פון אויטאָמאָביל
איז אַרויסגערוקט; זאָלן אַלע אים זען... דעם שאַפער פון
מעיאָר. — — —

ער האָט זיך אַזוי פאַרטראַכט, פאַרפאַנטאַזירט וועגן זיך, ווי
ער וועט דאָס זיין דער שאַפער פון מעיאָר. שוין געטראַכט
אויסצוקלייבן אַן אַנדער שענערע מיידל, און האָט ניט באַמערקט,
ווי יוליאַוס פּייזער איז אַרײַן אין אויטאָמאָביל.

— העי, דזשאַנסאָן, פאַר, צום טייוול!
דזשאַנסאָן האָט, צעשראָקן, זיך אומגעקערט. די אונטערשטע
ליפּ איז אים געבליבן היינגען אַ ציטערדיגע. מיט רעכט האָט ער
זיך אַלע מאָל באַרימט, אַז זיין באַלעבאָס און דעם הונט דערקאַנט
ער אָן זייערע אויגן...

ער האָט דערקאַנט, אַז קיין שאַפער באַ אַ מעיאָר וועט ער שוין
ניט זיין. באַ יוליאַוס פּייזער איז די הויכע אַדלערדיגע נאָז, וואָס

ער האָט זיך שוין אזוי איינגעוואוינט צו זען זי איינגעצויגן, איז דאָס מאָל געווען אַרונטערגעלאָזן. דזשאַנסאָן האָט עס שוין אַמאָל געזען, ווען דער באַנקראַטירטער אייזן-פאַבריקאַנט, דזשערי, האָט אים, יוליאַוס'ן גערופן: מיאוסער איד. דעמאָלט האָט זיך יוליאַוס'עם נאָך אויך אויסגעצויגן, נאָך עס איז ניט געבליבן שטיין אַף איין אָרט, איז געגאַנגען הין און צוריק. דזשאַנסאָן'ען האָט עס דערמאָנט אָן אַ יאָזשיק חיה'לע, בעת מען גיסט אַף איר וואַסער. היינט איז אָבער די נאָך געווען לאַנג אויסגעצויגן און שוין אַפילו ניט פרובירט זיך איינציען, טאַקע אויך, ווי באַ אַ יאָזשיק, נאָך באַ אַ טויטן... ער האָט אים אויסגעקוקט, ווי דער איד פון צוקערקע-קראַם, וואָס איז אַ פּיצניגאַנציקער און האָט אַ לאַנגע נאָז, און ער, דזשאַנסאָן, האָט זיך ליב צו טשעפען צו אים, בעת ער איז שיכור'לאַך.

— וואָס זיך פאַרטראַכט ? פאַר !

— וואוהין, הער ?

— אַף קייזער וועג !

אַרויסגעזאָגט האָט יוליאַוס די ווערטער סתם אזוי. עס האָט אים געקאָנט איינפאַלן אויך אַן אַנדער וועג, אזוי גוט, ווי קייזער וועג. ער האָט ניט געהאַט קיין ציל. ער פאַרט, ווייל ער האָט ניט וואו צו פאַרן. יוליאַוס, וואָס האָט אזוי פיל הייזער, כמעט יעדע הויז אין שטאָט „לינט" באַ אים אַ פאַרשלאָסענע אין אייזער-נעם שראַנק, האָט דערפילט, אַז ער האָט ניט אוואו צו פאַרן. אַ סך הייזער זיינע, און קיין איינע ניט זיינע... אָט באַ אים אין שטוב, צימערן זיך צו פאַרטומלען. ער אַליין פאַרבלאַנדזשעט אַמאָל דאָרט, און ער קאָן איצט דאָרט ניט קומען. ער לעבט אַ פרעמדן לעבן... דאָרט דרייט זיך אַרום די בלאַנדע שיקסע, וואָס איז כלומר'שט זיין צווייטע פרוי. אַז מענטשן קומען, לאַשטשעט זי אים: „פאַפּאָ", און אַז קיינער איז ניטאָ, טרייבט זי אים, פונקט ווי אַ הונט, בעת דער היצעל גייט, פאַרהאַלט מען אים, און נאַכהער בריקעט מען אים... ער ווייס, אַז אין די אַוונטן קומט צו איר דער רויטער בחור. זיי פאַרמאַכן זיך אין די קאַמערן

און מ'לאכט ... ער קאן צוגיין, א ריס די טיר, וואָס איז אויך ניט צוגעמאַכט. ער ווייס געוויס, אז ער וואָלט געטראַפן זי אזוי, אז ער וואָלט זי געקאַנט אַף מאָרגן אַרויסטרייבן פון גרויסן הויז, נאָר ער וויל עס ניט טאָן. צו וואָס? — ער וועט דאָך זי ניט אַרויסטרייבן. ניט וויל ער האָט זי ליב ... ליב האָט ער די ערשטע ווייב, אָט די, וואָס לעבט אין קאַליפּאָרניע אַ גוטן טאָג, מיטן מוזיקער אַף דער גרויסער אַלימאַני, וואָס זי קריגט פון אים. ער וועט די שיקסל ניט אַרויסטרייבן, מענטשן וועלן זיך דערוויסן, אז אים האָט מען גענאַרט. מ'וועט לאַכן ... אַן עסק פאַר די צייטונגען ... און פאַר ליידיגניערס — טאָ צו וואָס עפענען? ... ס'וועט אים אויסקומען צו זען די שאַנד און זי פאַרדייען ... מיידט ער זי אויס, מאַכט זיך ניט זעענדיג. און מענטשן מיינען, אז ער לעבט אַ גוטן טאָג, אַן אַלמער מאַן האָט זיך אַ יונג ווייב. ווידער, אזוי האַפט ער, אפּשער וועט יענער ווייב פאַרדריסן דער וואוילטאָג פון דער בלאַנדער שיקסע, און קומען צוריק. איצט, נאָך דער מפּלה, און נאָך אַ וועלכע, זיין געגנער לאַרסאָן מיט אַזא שוואַכן לאַזונג, האָט באַזיגט אים, יוליאַוס! ... איצט וועט די שיקסע אויסשטעקן אַ צונג, זיך צעלאַכן! זי וועט ניט בלוזן זיך ניט פאַררינגלען, נאָר וועט לאַזן אָפּן די טיר, און דער רויטער וועט ווינקען מיט די געלע ברעמען:

— מיסער פיזער ...

פאַרט ער איצט איבער די וועגן ... זעט זיך קייזי פון ווייטן. פאַלט איין יוליאַוס! אַ געדאַנק אַנטלויפן פון אויגאַסטאַ און זיך באַזעצן אין קייזי ... צו להכעיס די אויגאַסטער בירגער, מיט אַ גביר ווייניגער. און אזוי טראַכטנדיק פון קייזי, ווי ער וועט אויסזען אין דער נעכטיגער, שונאַ'שער שטאָט, האָט ער, כאַטש מאַדנע, דערזען גאָר זיין אַמאָל ליטוויש היימישע שטעטל. זי איז אַרדיפּנעשוואַומען ניט געבעטן, ווי געזאַגט: אַז שוין טראַכטן פון פרעמדע שטעט, פאַרוואָס ניט פון דער אייגענער — פון מיר אַליין?

די אלע יארן פון זיין לעבן אין דער נייער מדינה האָט ער קיינמאָל פון איר ניט געטראַכט און אויך ניט געוואָלט טראַכטן; פאַרגעסן, ווי עס וואָלט גאָר ניט געווען וואָס צו פאַרגעסן. זיינע דערינערונגען אַפילו, וואָס געוויינטלאַך הויבן זיך דערינערונגען אָן פון סאַמע פריסטער יוגנט, פון דאָרט, וואו ס'הויבט זיך אָן צו געדיינקען, האָבן זיך באַ אים אָנגעהויבן גאָר פון אויגאַסטא. פון די שטאָט אין דער ווייטער וועסט, וואָס האָט אַמאָל אינגאַנצן געהאַט עטלאַכע הייזער, און היינט איז עס אַ שטאָט מיט באַ-שפיצטע מויערן, און צווישן די אלע צעגלאַנצט זיך זיין, יוליאַום פייער'ס באַנק-הויז און דעפאַרטמענט-סטאָר.

דאָ, כאַטש ער האָט זיין שטעטל אַזוי פאַרגעסן, ווי אַ זאך, וואָס ס'איז ניטאָ וואָס צום פאַרגעסן, האָט ער איצט דערזען זיין שטעטל אַזוי קלאַר און דייטלאַך, ווי ס'וואָלטן קיין ברויזנדע ימים, מיט ווילד-גאווה'דיגע מדינות און רושיגע שטעט זי ניט פאַרשריען און פאַרשמעלט.

און עס שווימט פאַר אים אַרויס, ווי פון אַ נעפל — בילד נאָך בילד.

ער מיטן טאַטן פאַרן אַפן גרויסן יאָריד אין שטאָט. דער אַלטער זיצט שטיל, פאַרביסן, קוקט אַף די שניי-פאַסן, וואָס דער שליסן שניידט אויס מיט אַזאַ הנאה און פאַרגלעט; די פערד גליטשען זיך און טרייסלען פויל מיט זייערע מאַגערע ביינער. ער מיטן טאַטן פאַרן דאָס אַפן יאָריד אויסבייטן די פערד אַף אַ פאַר גוטע, נאָך ניט קיין אויסגעאַרבעטע סוסים. דער אַלטער איז שוין צו שוואַך זיך צו מאַטערן מיט די נבלות. עס וועט פעלן אַן אַקסל אונטערצוהויבן דעם וואָגן אַרויף-באַרג.

ער, מאַטע, פאַרט דאָך אַוועק אין דער איבער'ים'יגער מדינה.

דער אַלטער שטעלט זיך אַפ אַף אַ פאַר פערד:

— וואָס זאָנסטו מאַטע? דוכט זיך, אַ פאַר גוטע חיות?
 ער — דער היינטיגער יוליאַום און אַמאָליגער מאַטע — ניט זיך לאַנגזאַם צו, אַ הויב אַ פערד פאַרן ברוסטקאַסטן און אַ צי אים אויס אין זיין גאַנץ לענג:

— קעץ, ניט קיין פערד!
 די גוים אפן יארד געפעלט עס, צעלאכן זיך הארציג און
 ברייטלאך:

— אַט דאָס איז אַ מאַנסכיל, ניט קיין באָבע.
 באַם אַלטן ווייזן זיך טרערן אין די אויגן און אַ פאַרקרימטער
 שמייכלע צעשיט זיך צווישן זיינע שטאַרק באַוואַנצלטע ליפּן.
 ער רופט מאַמע'ן אָפּ אָן אַ זייט און האַרציג פּאַטעריש, ווי נאָך
 קיינמאָל ניט, זאָגט ער:

— מאַמע, אַט דאָס איז מיין גאַנצער פאַרמעגן, פון יאָרן
 שווערע אַרבעט געשפּאַרט, קויה די בעסטע פּאַר סוסים, אַדער נאָך
 צוויי פּאַר. צו וואָס ניין ווערן פאַרוואַגלט, זוכן גליקן? מיר
 וועלן אוועקשטעלן צוויי פּורן און עס וועט זיין די אמת'ע שפע,
 צוויי פּורן איז ניט איינער.

— צו וואָס טאַטע? נאָר ניין אַף אַ פּאַר יאָר, מ'וועט קומען
 צוריק, וועט עס זיין ליבער, אָנגעלייגטער...
 דער אַלטער פאַרבויסט די ליפּן, שאַקלט בטול'דיג מיטן
 קאָפּ...

— מאַמע איך וועל שוין פאַרענדיגן מיין לעבן מיט די נבילות.
 געדיינקט ער יוליאָוס איצט, אזוי קלאַר, ווי ניט מיט לאַנגע
 יאָרן צוריק. און יאָרן זיינען עס געווען אַזעלכע בייזע, פאַר-
 ביסענע. ווי עס וואַלט, זיי, די יחסנ'דיגע אַמעריקאַנער יאָרן,
 ניט געפּעלן געוואָרן דער הויכער בחור, — ווי ער געדיינקט זיך, —
 מיט די לאַנגע שטיוול און פאַרמאַזאָליעטע הענט. נו, האָבן זיי
 אים געגעבן אַ קבלת פנים, יעדן טאָג אַ גרעסערן פּאַק אַף די
 פּלויצעס און גיי טראָג זיך מיט זיי איבער די הייזער.

האַט ער מיט זיי אַ מלחמה פאַרפירט, ביז ער האָט די יאָרן,
 געפענטעט, ווי שעפּסן און זיי אוועקגעלייגט צו זיינע פיס. און
 געמאַכט פון זיי, וואָס ער האָט געוואַלט. אזוי, אז עס האָט זיך
 צעשיינט אין דער הויפט-גאַס אַ גרויס שילד מיט דרייענדיגע
 ליכטיגע אותיות, וואָס דרייען זיך אומגעהויער געשווינד, ווי אַ
 משל אַף די יאָרן, ביז זיי גיבן זיך אַ שטעל אָפּ: —

— יוליאוס פייזער.

איז דוכט זיך גוט, א מלחמה מיט די יארן געפירט און זיי בייגעקומען. אזוי דוכט זיך אלעמען אויס און אים האָט זיך אויך געדוכט. איצט זעט ער, אז ער האָט געמאכט א טעות אין חשבון. די יארן האָבן אים גאָר פארשפילט, און הינטן ארום געלעגן און געזויגן זיין בלוט און געלאָזן א צעבראָכענעם שאַרבן. ניטאָ קיין סימן פון אמאָליגער גבורה. כרי ער זאָל עס ניט וויסן, האָבן זיי אים געגעבן צאצקעס, ווי א קינד בעת א דאָקטאָר קומט, זיך צו שפילן... פאָפּירלאַך, באַנקן, הייזער...

יוליאוס בייסט די פינגער פון כעס, און די יארן, דוכט זיך אים, לאַכן...

— כא... כא... וואָס האָסטו געוואָלט? אונז פירן, אונז דרייען? אונז, יארן פרעמדע... מאַך זיך ניט נאָריש, זיי צופרידן, אז מיר לאָזן דיר כאַטש זיך צו שפילן און מענטשן מיינען, אז דו האָסט געזיגט...

— יא, געשפילט! געצאָלט דער ווייב, וואָס דו ליבסט, אַלי-מאַני גרויסע, און זי לעבט א גוטן טאָג און דו באַנוגנסט זיך מיט דעם, וואָס זאָנסט פאַר מענטשן, אז דו האָסט זי גע'גט און ניט זי דיר. האַלטסט א בלאַנדע שיקסע אין שטוב, וואָס ווען מענטשן זיינען דאָ, רופט זי דיר: פּאַפּא! דערפאַר מאַכסטו זיך ניט זעענדיג, ווען זי לעבט א גוטן טאָג מיטן רויטן, כאַטש די טיר איז אפילו ניט פאַרריגלט...

האָט יוליאוס אַן איין איינציגן זון, האָט ער חתונה געהאַט פאַר א צעבאַלעוועט שיקסל. איז ער א שוואַך-האַרציגער און ער, יוליאוס, ווייס, אז ער וועט לאַנג ניט ציען. און דעמאָלסט וועט אלץ מיטאַנאָדער אַריבערגיין צו דער שיקסל מיט איר טאַטן א שיכור.

ער, יוליוס, א זון פון א פרומען אידישן בעל-ענגלה, א בוך תורה, וואָס האָט געשפּיגן דריי מאָל פאַרבייגייענדיג א קלויסמער, וועט זיין האָב און גוטס איבערלאָזן צו א ווילד-פרעמדער שיקסל מיט איר טאַטן דעם אַמעריקאַנער, וואָס זיין טאַטנס טאַמע

שטאמט ערנעץ פון א ווייטן דאָרף אין ענגלאַנד, שפּאַניען צו ווער ווייס וואו... .

און ער, יוליאָוס, האָט געשוויגן, די שפּיל ווייטער געפירט. פאַרפאַלן. פאַרקערט, זיך נאַכגעיאָגט נאָך מער געלט, עס זאָל מער בלייבן פאַרן אַמעריקאַנער גוי, געשיקט פינקטלאַכער די „אַלימאַני“ און ניט נאַכגעקוקט די בלאַנדע שיקסע מיטן רויטן. געוואַלט פאַרגעסן, האָבן אים היפּאַטעק, באַנקן דערעסן, האָט ער געזוכט אַ נייעם שפּיל, אַ מעיאָר ווערן. אַבי פון שפּיל ניט אַרויס און מענטשן זאָלן מיינען, אַז ער איז דער געווינער... אויפגע- זוכט, נאָך קאָפּ ברעכענישן, אַ לאַזונג אין תּוֹד גענומען אַזאַ נאַרישן, וואָס עס גייט אים נאָר ניט אָן, „אַ נייעם שטאַט-זאַל!“

„מיר מוזן איבערשטייגן קייזי!...“

און דאָ אַזאַ מיאוס'ן שפּיצל... אַלע, אַלע וועלן דאָך זען... ער האָט דאָך אַנגעוואָרן. מען וועט שוין אַלץ דערזען, און זאָגן: נאָר אַ דאַכטעניש, אַ נאַרעריי געווען... אַ נאַרניס... געצאָלט אַ ווייב אַלימאַני, כאַטש זי האָט אים אַוועקגעוואָרפן... די בלאַנדע מויד האָט געלעבט אין זיין שטוב, נאָר ניט מיט אים, נאָר מיטן רויטן אויטאָמאָביל-פאַרקויפער... און דאָס געלט, די באַנק, די שיינע פאַפּירלאַך, אַלץ פאַר דער צעבאַלעוועטער שיקסל, וואָס דרייט זיך אַרום מיט פּרעמדע געזונטע יונגע בחורים... .

יוליאָוס בייסט די ליפּן, אַזוי זיך אָפּנאַרן. געלאַכט פון מיסטער מאַנראָו... נאָך ניט אַזוי צום לאַכן ווי פון אים... — דזשאַנסאָן צוריק אַהיים!... נאָר גיך... .

יוליאָוס פאַררויכערט אַ ציגאַר און בייסט זיך איין אין אים, ווי תּמיד, ווען עס פאַלט אים אין קאָפּ אַ גוטער איינפאַל אין לעבן-שפּיל

— ניין, ער וועט די שפּיל געווינען. אויב ניט אינגאַנצן, פון וואָס ער האָט שוין לאַנג אָפּגעזאָגט, — זאָלן כאַטש מענטשן מיינען, אַז ער האָט געוואונען, די יאָרן וועלן אים צום נאָר ניט מאַכן, דער שיכור'ער אַמעריקאַנער קריגט ניט זיין געלט... צו'להכעיס די יאָרן... .

פון אדוואקאט איז יוליאוס פייזער אראפ א פריילאכער.
 דזשאנסאן האט אין דער טונקל באמערקט, אז די נאז איז בא אים
 צוריק איינגעצויגן, קליין. נאך קלענער ווי געווען... און האט
 געקראגן פאר אים נאך מער מורא און דרך ארץ און הכנעה'דיג
 א זאג געטאן:

— וואוהין, הער?

— אהיים!

יוליאוס האט געטראכט פון דער צואה, און ווייטער זיך
 געגרויסט מיטן „איד“ אין זיך:

— „אלץ פאר דיר, ליבע שטאט אויגאסטא. פאר א נייעם
 שטאט זאל“.

מענטשן וועלן זאגן, ניט בלויז פריינט, נאך שונאים וועלן עס
 אויך מוזן צוגעבן:

— יוליאוס געווינט אלע מאל, און דאס, וואס ער האט ניט
 געקאנט געווינען באם לעבן, האט ער געוואונען נאכן טויט...
 נאך קיינמאל האט אזוי יוליאוס ניט געלאכט:
 — טפשים!

מענטשן פארגעסן

1. „קלוגע“ מענטשן

די מענטשן וואָס האָבן געבויט די שטאָט, וואו עס געפינט זיך „די גאָס פון די דזשייסקס“, זיינען געווען קלוגע און ערלאַכע מענטשן. זיי האָבן געהאַט אויגן, וואָס האָבן געזען, וואָס שפעטער וועט זיין, און ניט געקוקט פאַר זיך אַליין, נאָר פאַר דורות שפעטער.

דאָס קאָן מען גלייך זען פון פּלאַץ, וואָס זיי האָבן אויסגעקליבן פאַר דער שטאָט צו בויען. מערב'דיג — א טייך א גרויסער, וואָס שניידט זיך דורך שמעט אָן א צאָל און פאַלט אַריין אין ים. מזרח'דיג — פעטע קאַרן-פעלדער, פון דרום-זייט קוילן-גריבער, און צפונ'דיג שוין ניט אַזוי פּויגלדיג. עס קלייען זיך דאָרט אויס-געשעפטע אויל-פעלדער, וואָס גיבן אויל, ווי אַן אַלטע קו מילך, מיט די לעצטע כחות. דאָך, אַפילו די „אַרעמע זייט“ איז ניט אַזוי שלעכט, ווי זי קוקט אויס. פאַרט אויל, און אויל קאָן זיך אַמאָל פּלוצים באַווייזן מיט איר גאַנצער שטאַרקייט. האָפּן טאַקע די אַרעמע, דאָס מערסטע די „יורדים“, באַ וועמען עס האָבן זיך פאַרוואַלגערט פון די גוטע יאָרן עטלאַכע „ליסעס“, זיי טרייסטן זיך, אַז די „אַרעמע זייט“ וועט נאָך אַמאָל איבערשטייגן יענע דריי גוטע זייטן.

— אויל איז ווי פייער, מען קאָן עס ניט געטרויען. אמת, כאָטש מיט די אַלע מעלות, וואָס די שטאָט האָט, הונגערן נאָך מענטשן דאָרטן אונטער און ניט אַביסל. פון דער רייכקייט געניסן נאָר אַ פאַר גאַסן. אין דעם זיינען דאָך אַבער יענע „קלוגע“ מענטשן ניט שולדיג. זיי האָבן די שטאָט געבויט אַף אַ גוט אַרט, עס זאָל קלעקן פאַר אַלעמען.

אָפּגעזען פֿון פֿלאַץ, וואָס וועגן דעם קאָן אַמאָל קומען אַ קלוגער
און זאָגן :

— עט, כ'ווייס וואָס, קלוגע מענטשן, נאַרישקייטן, אַ צופאַל.
ניט מער !

באווייזן אָבער נאָך אַ סך זאַכן — קלייניגקייטן, דוכט זיך —
אַז די מענטשן, וואָס האָבן די שטאַט געבויט זיינען געווען קלוגע
און ערלאַכע. אָט נעמט אַזאַ נאַרישקייט ווי אַ בית־עולם. אין די
מערסטע שטעט זיינען די בית־עולמ'ס קליינע, נאָסע, ליגן ערגעץ
אין טאָלן.

ערד וואָס טויג פאַר קיין זאָך ניט, מאַכט מען פאַר אַ בית־
עולם. האָט טאַקע אַזאַ שטאַט יעדן פאַר צענדליג יאָר און אַרבעט
צו געפינען פֿלאַץ פאַר אַ נייעם בית־עולם. שטאַט איז דאָך
עפעס שטאַט ! געפינט זי ! נאָר דאָס אָרט קאָסט טייער און
אַרעמע מענטשן קאָנען זיך אַפילו. ניט פאַרגינען ברייטלאַך צו
שטאַרבן, מען באַגראַבט זיי, וואו געכאַפט : דער מאַן, אָפּן אַלטן
בית־עולם און די ווייב אָפּן נייעם, פאַררוקט אין אַ קליינעם קבר'ל.
דאָ אין שטאַט, איז דאָ בלוזי איין בית־עולם. די מענטשן,
וואָס האָבן די שטאַט געבויט, האָבן פאַר דעם אויסגעקליבן אַ גרויס
לאַנג פֿעלד, אַזש די אויג קאָן די ברעגן ניט כאַפֿן. הגם שאַטנ־
דיגע גרויסע בוימער צעצווייגן זיך, איז דאָרטן באַרגיג־טרוקן.
רעגן קאָן עס ניט דורכווייקן, וויפיל ער זאָל זיך ניט כאַטערן
טייכלאַך צו מאַכן ...

די „אַנדערטייקערס" * אין שטאַט זיינען אַלע רייך. אַזוי
מעכטיג רייך, אַז איינער פֿון זיי איז שוין געווען מעיאָר און אין
אַלע שטאַטישע אַמטן זיצן „אַנדערטייקערס".

זייער דערפאַלג האָבן זיי נאָר צו פאַרדאַנקען דעם בית־עולם,
ריכטיגער, די קלוגע מענטשן, וואָס האָבן אַזאַ גרויסן און גוטן
אָרט פאַר אַ בית־עולם אויסגעקליבן.

אַז דו גראַבסט אַ קבר אַף דעם בית־עולם, ביזטו זיכער, אַז

* קברנים.

דו וועסט אים געפינען טרוקן און דער „פיש“ וועט שוין דאָרט ליגן.

אין אנדערע שטעט געפינסטו וואסער, אָדער די ערד איז ברודיג. דאָ אַזעלכע געלע זאמד, כאַטש נעם און שיט זיי אין טעפּ.

ווען די „אַנדערטייקערס“ זיצן ניט אין די שטאָט־ראַטן, וואָלט דער בית־עולם שוין לאַנג קירצער געוואָרן, ווייל אַ ציגל־פּאַב־ריקאַנט, אַ שכן פון בית־עולם, שאַרפט זיינע ציינער אַף דער שטיק ערד. ער וואָלט שוין פון „שטאָט“ אַרויסגעדרייט די ערד, נאָר די „אַנדערטייקערס“ אין די שטאָט־ראַטן האַלטן אויג... .

די אַנדערטייקערס ווייסן זייער געשעפט. זיי ווייסן דעם באַדייט פון אַ גרויסן בית־עולם. ווייל עטלאַכע קליינע בית־עולמ'ס אַפילו טרוקענע, זיינען ניט גוט פאַר זייערע „בינעס“. ווייל אַטוואָס: דער ענין שטאַרבן ליגט דאָך ניט באַ זיי אין די הענט, אַף דערין זיינען דאָ העכערע... . אזוי אַרום טרעפט, אַז עס גייען אַוועק טעג און גאַרנישט... . ניטאָ קיין „געסט“... . כאַטש דאָקטוירים גיבן האַפּענונג... . זיי זיינען פאַרהאַבעוועט. אָבער אין איין טאָג גיבן זיך אַ לאַז פיר און אַמאָל פינף „געסט“ אַף איין מאָל... . זיינען עס אַרעמע מענטשן, וואָס די קבורה־געלט נעמט דער „אַנדערטייקער“ פון די לעבנס־פאַרזיג־כערונג קאַמפּאַניעס, גיט מען זיך מיט זיי אַן עצה, אַפן פּשוט'ן אויסגעטראַטענעם וועג: לויט דער ריי, ווי אין אַ באַרב־ער־שאַפּ. ווער פריער געשטאַרבן, דער ווערט פריער באַגראָבן. שלעכט איז אָבער, ווען עס גיבן זיך אַ לאַז פיר־פינף „געסט“ אין איין טאָג און זיי קומען פון רייכע הייזער. רייכע האָבן ליב פינקט־לאַכע באַדינונג, האַלטן זיך פאַר שוואַכע מענטשן, וואָס קאָנען ניט אויסהאַלטן, האַבנדיק טויטע אין די הייזער. זיי דאַרפן און מוזן זיך טרייסטן, וואָס גיכער... . און די לוייה ווילן זיי, זאָל דורכגיין צערעמאָניאַל, צייטונגען זאָלן האָבן וועגן דעם וואָס צו שרייבן. אַליין טרויערן זיי ניט, נאָר ער, דער „אַנדערטייקער“, דאַרף שאַפן דעם טרויעריגן איינדרוק...

צוליב דעם דארפן די „אָנדערטויקערס“ האַלטן גרייט עטלאַכע אַרויסהעלפער, טאָמער שטאַרבן עטלאַכע רייכע אין איין טאָג און ניט סתם פשוט'ע באַהעלפערס, נאָר מענטשן מיט מאַנירן, מענטשן מיט אָנדערטויקערישע דערפאַרונג. ניט איין אָנדערטויקער איז שוין גענאָנגען „געבראַכן“ בלוז צוליב דעם, ווייל ער האָט גע- האַלטן אַ סך באַהעלפערס און רייכע זיינען געשטאַרבן גראַדע ווייניג און אין דער ריי און ער האָט די באַהעלפערס געהאַלטן אומזיסט. אַנדערש איז אָבער, ווען דער בית-עולם איז אַ גרויסער. דאָ קאָן שוין אַ קלוגער אָנדערטויקער זיך אַליין באַניין אַפילו מיט צען לויט אין איין טאָג. מ'דאַרף נאָר זיין אַ גוט-ברודער מיט די גלחים, צאָלן מיטגליד-אַפצאָל אין זייערע קלויסטערס: מען ציט אַרויף אַ פרומע טרויעריגע מינע און מען ניט פון איין הספד צום צווייטן. דער ערשטער „גאַסט“ אַ פּראָטעסטאַנער און דער צווייטער אַ קאַטוילישער ...

ווי שוין און ציזיענדיג דער בית-עולם איז, קאָן דינען אַט דער פּאַסט: די אידן, וואָס וואוינען אין שטאָט, זיינען צום אָנהויב געווען איינגע'עקשנ'ט און געהאַלטן שבת פאַר זיך. געהאַט אַן אייגן בית-עולם. דאָך האָבן זיי זיך אונטערגעגעבן, אַרויסגענומען זייערע טויטע פון קליינעם בית-עולם, און עס געבראַכט, ווי אַ קאַץ אין פּיסק די קליינע קעצעלאַך, ווען זי געפינט אַ בעסערן אַרט, — אַף דעם גרויסן בית-עולם.

אין דער שטאָט וואוינט אַ איד, אַ רייכער באַנקיר, אַ קאַרגער, ער הייסט בלומבערג. ער איז קאַרג ניט בלוז פאַר יענעם, נאָר פאַר זיך אַליין. פאַרט אַרום אין אַן אַלטן צעדראַס-קעמל „פאַרדל“, וואָס איז שווער צו וויסן זיינע יאָרן. אַפילו מ'זאָל קוקן אַפן ציפער, וואָס ער טראָגט אַף זיך, קאָן מען אויך ניט וויסן. די אותיות זיינען שוין צעדריפעט. איינס איז זיכער, אַז אין זיינע, דעם פאַרד'ס, געבורט יאָרן, האָט מען נאָך ניט געוואוסט פון קונץ צו געבן מיטן פּוס אַ קוועטש אַ קנעפל און די מאַשין זאָל פון דעם אויפשפּרינגען. געקויפט האָט ער אים ניט, וואָרום ווי ווייניג ער קאַסט, וואָלט זיך בלומבערג ניט פאַרגונען

אריינצופאקן געלט אין אן אויטאמאביל. נאָר זיינע אַ ליייהויו
האָט געליען און אָרעמען מענטשן, וואָס האָט זיך פאַרוואַלט
אויף צו האָבן אן אויטאמאביל — עטלאכע דאָלאַר אַף דעם. דער
מענטש האָט אַפילו דעם קליינעם אויטאמאביל ניט געקאָנט אויס-
האַלטן און דערצו מאַכן אין דער צייט די צאָלונגען אין בלוֹמ-
בערג'ס ליייהויו. די שעריפס, וואָס לויפן אַף יעדן וואונק פון
הער בלוֹמבערג'ן, האָבן גלייך צוגענומען דעם אויטאמאביל. אזוי
ווי עס האָט זיך ניט געפונען קיין בעלן אָפצוקויפן דעם אַלטן פאָרד,
— האָט הער בלוֹמבערג אים צוגענומען פאַר זיך.

אזוי קאָרג איז דער ה' בלוֹמבערג, אַז קיין זאָך אַפּעלירט ניט
צו אים. אַמאָל איז געקומען אין שטאָט אַ ציוניסטישער משולח,
אַ איד מיט אַ דאָקטאָר-טיטול און אַ „ווייכן“ צינגל. אָט דער איד,
האָט זיך תמיד באַדימט, אַז עס איז נאָך ניטאַ אזאַ קעשענע,
וואָס זאָל זיך פאַר אים ניט עפענען. ער האָט אַלע מיטלען ווי
זיי צו עפענען. פאַרשטייט זיך, אַז קעשענעס דאַרף מען פאַר-
שטיין. ער קלייבט זיך טאַקע אָנצושרייבן אַ בוך: „די פּסיכאָ-
לאָגיע פון אַ קעשענע“.

דער דאָקטאָר האָט באַ אים אַלץ אַרויסגעקראָגן: קרעכצן,
הסכמות, עצות, אַז פאַר די אייראָפּיאיִשע אידן איז בעסער אַרץ-
ישראל ווי אַמעריקע, נאָר ניט קיין געלט. דער געניטער דאָקטאָר
קאָן שוין אָבער אַזעלכע מינים אידן, וואָס גיבן נאָר לָשם ביוֹנעס.
האָט ער מיט אים גענומען רעדן וועגן ביוֹנעס, דאָס הייסט, ער בעט
באַ אים קיין געלט ניט, ער האָט נאָר פאַר אים, בלוֹמבערג'ן, אַ ריין
געשעפטלאַכן פאַרשלאַג, פון זיין, בלוֹמבערג'ס טובה וועגן. אזוי
ווי פאַלעסטיין (שוין ניט אַרץ-ישראל) האַלט זיך אין אַנטוויקלען
און איז אונטער ענגלענדישער רעגירונג וואָס אַף איר, אַף ענגלאַנד,
קאָן מען זיך פאַרלאָזן; אזוי ווי זי, פאַלעסטיין, איז אַ מין נייע
אַמעריקע, און ס'איז דאָרט דאָ פון כל-טוב, פרוכטן ווי אין קאַלי-
פאָרניע און אויף ווי אין די וועסט, לכן גלויבט ער, דער דאָקטאָר,
אַז פאַר אים, בלוֹמבערג'ן, וואָלט געלוינט אַריינצולייגן אַביסל

געלט אין פארמס, וואָס וועט מיט דער צייט טראָגן הונדערטער פראַצענטן, אָף ענגלאַנד קאָן ער זיך פארלאָזן...

בלומבערג האָט שמייכלענדיג פארצויגן מיט איין אויגל, אָט ווי בעת איינער קומט צו גיין לייען געלט אָף עפעס אַ געשעפט און וויל אים, בלומבערג'ן, איינשמעסן, אז עס שמעקט דאָ נתעשר צו ווערן!

— ביזנעס, מיין ליבער דאָקטאָר! מיין נאָז שמעקט דאָ קיין געלט ניט.

— ווער איז נעקסט!

און אָט פון דעם קאָרגן אידן האָט דער בית-עולם יאָ אַרויסגע- קראָגן געלט. ער האָט זיך דאָרטן אויסגעבויט אַ מויערל מיט צוויי גרויסע לייבן באַ דער זייט, און מיט עלעקטרישע לאַמפּן. מעכצאניקער האָבן דערויף געאַרבעט אַ קיילאַכדיק יאָר. און ניט בלויז דאָס מויערל, נאָר אַפילו אַ נייעם געמויערטן פארקאָן געלאָזט אָף זיין אייגן געלט אויפשטעלן.

קאָן דען עמיצער אנדערש זאָגן, אז ניט די שיינקייט פון בית-עולם האָט צוגעצויגן אַפילו דעם קאָרגן אידן.

נו, זיינען די מענטשן, וואָס האָבן די שטאָט געבויט ניט געווען קיין ערלאַכע און קלוגע?

נאָר ווער דערמאָנט זיי?

2. דער ערשמער דזשייק

אין דער שטאָט איז דאָ אַ גאָס, וואָס מ'רופט איר „די גאָס פון די דזשייקס“. די גאָס האָט עפעס נאָר ניט קיין שייכות מיט דער שטאָט. זי לויפט אַפילו אין דערזעלבער ריכטונג, ווי אלע גאָסן, אַ ליינג-אויס גאָס, און פאלט אַריין אין „טייד-גאָס“ אזוי ווי די הויפט-גאָס, נאָר דאָך לעבט זי איר לעבן אנדערש ווי אלע גאָסן...

זי אַליין, די „גאָס פון די דזשייקס“, איז מיט יאָרן צוריק געווען די הויפט-גאָס, ביז עס האָט זיך שענער צעבויט די שכנה'שע

גאס, וואָס האָט איר אַלטן נאָמען אַרונטערגעוואָרפן און זיך אַ
נאָמען געגעבן וואַשינגטאָן גאס. פון וואַשינגטאָן גאס האָט
צוגענומען דעם טיטל נאָך אַ שטאַרק געראַנגל די לינקאַלן גאס.
ביז ס'איז געקומען אַ גאס מיט אַ פשוט'ן נאָמען „ברייטע“ גאס
און צוגענומען דעם טיטל פון דער גאס מיטן יחוס/דיגן נאָמען.
באַ איר וועט שוין מסתמא דער טיטל בלייבן, ווייל די שכנה'שע
גאסן, אפילו די נייע, זיינען אויך שמאַלע און פינצטערע. זיי
האָבן אפילו ניט דעם ווילן צוצונעמען דעם טיטל. גרויסן זיך מיט
דעם, וואָס זיי ציען זיך האַרט באַ דער הויפט־גאס.

אַזוי אַרום האָט זיך די „גאס פון די דזשיקס“ אַלץ ווייטער
פאַררוקט פון דער הויפט־גאס. אַזוי אַז זי האָט אפילו פאַרגעסן,
אַז זי איז אַמאָל געווען די הויפט־גאס. האָט אפילו ניט קיין פּרע־
טענעיעס פון אַ יורד. זי האָט אַלץ אָנגעוואוירן, אויס.

עס טרעפט אַזוינס באַ גאסן, וואָס מיט יאָרן פריער זיינען זיי
געווען די „שענסטע“ גאסן אין שטאָט (אַ שיינע גאס רופט מען
וואו עס וואוינען די „פני“ פון שטאָט) און שפעטער וואוינען
דאָרט גאָר לויטער נענערס. אַזאַ גאס איז דאָ טאַקע אין דער
שטאָט. זי הייסט די ערשטע גאס, אַמאָל האָבן דאָרט געוואוינט
די רייכע, חשוב'ע מענטשן. האָט איינער נאָך געוואָלט מ'זאָל
מיינען, אַז ער איז רייך, האָט ער זיך פאַרקליבן אין דער ערשטער
גאס.

— אַ, אין דער ערשטער גאס וואוינסטו?

האָבן זיך עטלאַכע „אַרויפגעאַרבעטע“ גאַליציאַנער אידן אַהין
פאַרקליבן. איז עס די רייכע אַמעריקאַנער ניט אָנגעשטאַנען, צום
אָנהויב ניט אַזוי די מאַנסבילן ווי די ווייבער.

ביז עס האָט שוין אָנגעהויבן צו אַרן די מענער אויך. זיי
האָבן מורא געקראָגן, טאַמער וועט נעמען, צוליבן שלעכטן נאָמען,
אַראַפּפאַלן די פּרייזן פון די הייזער, — האָבן זיי גענומען אויס־
פאַרקויפן די הייזער.

זינט דעמאָלט האַלטן די רייכע אין איין לויפן, פון איין
גאס אין דער צווייטער, ווייל די גאַליציאַנער אידן ווייסן ניט, אַז

צוליב זיי היינגען דאָס די אמעריקאנער אַרויס די ווייסע צעמעלאַך מיט די שוואַרצע אותיות „צום פאַרקויפן“. לויפן זיי, די גאַלי- ציאַנער אידן, נאָך. וואוהין צו לויפן, זאָגן זיי אונטער די „הייזער פאַרקויפער“, וואָס ווייסן דעם גאַנצן אמת, און זיי געפעלט עס, כאַטש זיי זיינען אידן אַליין, נאָך „פּרנסה“. דערווייל מאַכן זיי אַ דאָלאַר.

אין דער אדמה, גוי, איד, אבי דער דאָלאַר איז דאָ!
אין אָט דער ערשטער גאָס האָבן זיך פאַרקליבן די „הייזלאַך“ פון שטאָט און מ'רופט עס דער „רויטער לאַמפּ געגנט“. אזאָ אַרונטערפאַל! אַ שיינער באַלעבאָס שעמט זיך דאָרט אפילו צו קומען. פאַרקריכט דאָרט נאָך אין די שטאַרק פינצטערע אָוונטן, — דאָך האָט די גאָס זיך ניט אָפּגעלאָזן, זי איז ריין, זויבער, די אַלייען אין מיטן גאָס האָבן זיך נאָך שענער צעבליט.

און די „גאָס פון די דזשייקס“ האָט זיך בעמלעריש אַרונטער- געלאָזן, קיין סימן פון אַמאָליגער גרויסקייט.

ווער איז שולדיג אין דעם? דער אַלטער איד דזשייק. אַ איד אַן עקשן. איז געבליבן אַף דער גאָס, ניט געוואַלט זיין קליינע מעבל-קראָם אַריבערקלייבן אַף וואַשינגטאָן גאָס, ווי אַלע:
— פאַר מיר איז די גאָס גוט גענוג. פאַר אייך טויג זי ניט, קלייבט זיך וואו איד ווילט!

דזשייקס גאַנצע משפּחה האָט זיך פון גאָס אַרויסגעקליבן, אַ זון מיט אַ גרויסן קליידער-געשעפט, שטייט היינט אַ צעפּרי- דענער, אַ זאָטער אַף דער ברייטער גאָס מיט אַ סטאָר, וואָס האַלט זיך אין איין גרויסן. און אַ טאַכטער האָט זיך פאַרקליבן אַף דער ערשטער גאָס, אין „רויטן לאַמפּ“ געגנט, די שיינע בעלאַ, וואָס טאַטע שעמט זיך מיט איר און זי שעמט זיך מיטן טאַטן, דעם אַלמוואַרג-הענדלער.

דזשייק, כאַטש אַן עקשן, האָט גלייך געזען, אַז זיין מעבל-קראָם וועט ניט „גיין“, וויבאַלד עס איז אויס הויפט-גאָס — האָט ער אויספאַרקויפט די מעבל און זיך גענומען אויפצוקלייבן די „פאַר- געסענע רייכקייט“.

ער האָט אַראָפּגעוואָרפּן דעם דינעם זיידענעם רעקל, מיטן שניפּס און קראַנגן, אָנגעטאַן אַ פּאַר גרינע הויזן, וואָס ער האָט געפונען אין פייער-הויז, וואָס דער פייער-קאַמענדאַנט האָט פּאַר-געסן זיך אַרויסקלייבנדיג פון דער גאַס. איז אַריינגעקראַכן אין אַ גראַב רעקל פון אַ שאַפּער, און זיך געשטעלט קלייבן די „פּאַר-געסענע רייכקייט“...

די „פּאַרגעסענע רייכקייט“ איז באַשטאַנען פון אַלטע רעקלאַד, העמדער, שטולן. דזשייק האָט זיי געשלעפּט אין זיין מעבל-קראַם. זיי אַרומגעוואַשן, אויסגעלאַטעט. געפונען אַלטע שילדן, טאַקע פון די רייכע, וואָס זיי האָבן אָנגעהאַנגען אַף זייערע הייזער פאַרן קלייבן זיך:

— „צום פאַרקויף!“

אַלערליי שילדן, רויטע, ווייסע, גרינע, בלאַע, אויסגעהאַנגען ווי שיר-המעלות'ן באַ אַ קימפּעטאַרן — וואו נאָר געכאַפּט. נענערס פון גאַסן אַלערליי, האָבן גענומען לויפן צו דזשייק'ן נאָך מציאות.

דזשייק שטייט און לויבט די סחורה, ניט אַזוי זייער גוטס, ווי וואו און ווער עס האָט די זאַכן געהאַט אַדער געטראָגן.

נענערס קוואַפּען זיך און צאָלן...

— אַזוי, מיסטער בריידי'ס אַליין!

* * *

יאָרן זיינען שוין אַוועק זינט די גאַס איז אויס הויפּט-גאַס, און די זאַכן, וואָס ער, דזשייק, האָט פון די גברים אויפגענומען זיינען שוין לאַנג פאַרקויפט געוואָרן — אַבער דזשייק שטייט נאָך אַלץ באַ זיין קליין פינצטער קרעמל און לויבט די אַלטוואַרג, וואָס ער קויפט אויף פון פּעדלערס. ניט זייערע מעלות, נאָר ווער עס האָט זיי געטראָגן. כאַטש ער, דזשייק, ווייסט ניט צו וועמען די אַלטע זאַכן האָבן באַלאַנגט, נאָר ער איז זיכער, אַז דער ברייטער רעקל, וואָס איז געמאַכט פאַר אַ גראַבן בויד, איז דעם באַנקיר

מייערס, און דער לאנגער ראָק פאר אַ הויכן מענטשן, איז בילוי'ס, דעם אויגטמאָביל סוחר.

דזשייק פילט זיך שטאַלץ מיט דעם, וואָס ער פארקויפט זאכן, וואָס מענטשן, ניט אבי ווער, נאָר גבירים, האָבן זיי געטראָגן. אָבער לעצטנס קומט אים אָן שווער... די נעגערס ווערן קליגער, זייערע קעפּ קאָנען ניט באַנעמען, ווי אזוי נעמט דאָס דזשייק אַלע זאכן באַ די גבירים, ווי האָט ער עס אַ צוטריט צו אַזעלכע הייזער.

דזשייק רענט זיך אויף, מאַכט מיט די הענט:

— ווי אזוי איך קום צו זיי? איך געדיינק נאָך מייערס'ן, ווען ער איז געווען אזא קלייניקער. איך רוף אים ניט מיסטער, אזא שנעק. ניט איך — טשאַרלי רוף איך אים, באַם ערשטן נאָמען...

די נעגערס ווערן מוטיגער...

— אזוי, אַלטער דזשייק?!

זיי ווערן שוין צוטרוילאכער:

— וויפיל?

דזשייק איז צופרידן; אַט אזוי רעדט, פרייז איז גאַרנישט, דער עיקר: גלויבט וואָס מען זאָגט אייך.

דזשייק פארשטייט די נעגערס: זיי זיינען טאקע גערעכט. עס גלויבט זיך ניט. אים אַליין דוכט זיך אויך, אז די אַלטע זאכן זיינען ניט פון גבירישע הייזער. אַרעמע לאַפּסאַנדראַנצעס, וואַרפן שוין אויך אוועק גאַנצע זאכן. נאָר איינס פארדריסט אים, פאַר וואָס פאַרנעסן מענטשן אזוי גיך? ער האָט דאָך דער ערשטער אזא קרעמל פון אַלטע זאכן געעפנט. דער ערשטער די בוימער פון גאס אויסגעהאַקט און אַרויפגעשטעלט אַ שילד:

— „דזשייק'ס פלאַץ“.

איצט שטייען שוין קרעמלאַך מיט אַלטע זאכן איינע נאָכן אַנדערן און אַלע, צום טייוול, מיט שילדן:

— „דזשייק'ס פלאַץ“.

וואו האָבן זיך גענומען אזוי פיל יאַנקלס?

דאָס וואָלט אים שוין ניט געאַרט. אַ מדינה אַזאַ, ווי מען
 וויל, גיט מען זיך אַ נאַמען. נאָר פאַרוואָס דערמאַנט קיינער ניט,
 אַז ער איז דער ערשטער, אמת'ער דזשייק, ניט קיין געמאַכטער.
 און פאַרוואָס רופט מען עס די „גאַס פון די דזשייקס“?
 און דזשייק קוקט מיט זיינע אַלטע, פאַרזשמורעטע אויגעלאַך
 אַף דער גאַס וואָס איז שמוציג, ברודיג און פאַרלאָזן. . .
 מען האָט פאַרגעסן ניט אים אַליין, נאָר אויך די גאַס, מיט
 וועלכער מענטשן האָבן אַמאָל, באַם אָנהויב, מיט איר אַזוי זיך
 געגרויסט! . . .
 מענטשן פאַרגעסן!

אנקר בילי

מיט יאָרן צוריק איז אין א געריכטי־הויז געקומען א יונג קליינ־וואוקסיג מיידל מיט א גרויסן רויטן יונג. דער חתונה־באָאָמטער, וועמענס טיש עס איז געשטאַנען גלייך באַם אַרײַנגאַנג האָט געמיינט, אַז דאָס איז אַ פּאַרל געקומען אַרויסגעמען חתונה־פּאַפּירן. ער האָט זײ פּרײַנטלאַך צוגעשמײכלט און אַרויפגע־צויגן אַפּן פּנים אַ פרומע מינע. זײַן געניט אױג האָט גלייך דערקאַנט, אַז זײ זײנען „פּאַרמערס“, מענטשן ניט אײליגע און וואָס באַציען זיך צו יעדער זאַך מיט דרך ארץ. און דער עיקר, באַ זײ כאַפט מען עפעס פאַר אַן אײנשווערעניש, איז ניט קײן פּאַפּיר־געלט, איז כאַטש אַ „קוואַדער“. זײ ווילן מען זאָל ריכטיג אײנשרײבן, ניט מאַכן קײן טעות. זײ ווײסן צו דערצײלן אַ מעשה, אַז ערגעץ וואו האָט געטראָפּן, אַז דער חתונה־באָאָמטער האָט אײנגעשריבן אין די ביכער, דער מיידל־נאָמען טאַקע ריכטיג, אָבער אַנשטאַט דעם חתנ'ס נאָמען האָט ער פאַרשריבן נאָר זײַן טאַטנ'ס נאָמען. נאָכדעם, אַז דער בחור האָט פאַרלאָזן דאָס ווײב, האָט מען אים ניט געקאַנט נױטן, צו געבן אַפּילו אַ פינפערל פאַר זײנע אָנגעפלאָדזשעטע חברה.

דאָס מאָל האָט דער געניטער חתונה־באָאָמטער געהאַט אַ טעות. אמת, ניט אין גאַנצן, דער רױטער יונג איז טאַקע גלייך אַרויסגעפאַרן מיט אַ קוואַדער. ער האָט עס מיט אַ קלונג, ווי אין געלט־שפּיל: „קאַפּ צו אָדלער“ — אַרויפגעוואָרפּן אַפּן טיש. אָבער ניט קײן חתונה אײנשווערעניש ווילן זײ, נאָר אַט וואָס:

— פאַרשרײבט איר אַ יאַטל אין די ביכער!

דער חתונה־באָאָמטער פאַרקרימט זיך אַזש:

— דאָס איז ניט מײן אויפגאַבע. איד פאַרנעם זיך ניט מיט אַזעלכע זאַכן. דאָס געהערט אַט צו יענעם פליכעוואָטן באַאַמטן, וואָס זיצט באַם סאַמע ברעג.

מער האָט ער שוין אָף זיי ניט געקוקט און געטראַכט פון דעם. וואָס ער איז טאַקע אַ מענטש מיט קאַפּ. ער אַליין האָט אָבער טאַקע בעסער געוואָלט דעם מעטריקע־טיש, האָט פאַרשטאַנען, אַז דאָס איז דער אמת'ער לאַבן ברויט. נו, האָבן די „פּאָליטישנס" אים פאַרדרייט דעם קאַפּ, איינגערעדט, אַז דער חתונה־טיש איז בעסער. אָבער, ווי אזוי? דער עולם האָט דאָך נאָר חתונה איין מאָל, העכסטנס צוויי מאָל. אָבער קינדלען? — צום שוואַרצן יאָר, נאָר אַז אַ שיעור: פאַר דער חתונה און נאָך דער חתונה. אָט זיין ווייב, אַ קראַנקע, קוים וואָס עס לעבט און יעדן יאָר אַ „קוויטשער". באַלד האָט אָבער זיין גליק צוריק אויפגעשיינט: מ'מוז דאָך צו אים אַנקומען. דער פליכעוואַטער איז צוגעקומען און געזאָגט, אַז ער קאָן דאָס קינד ניט פאַרשרייבן אין די ביכער אָן אים.

— וואָס איז?

— די מיידל האָט געהאַט דאָס קינד אָן אַ מאַן!

— וואָס הייסט, אָן אַ מאַן? — ווערט צעספּוזשעט דער חתונה־באַאָמטער.

— קיינע ניסים זיינען דאָ ניט געשען! — באַרואַיגט אים דער קינדער־באַאָמטער — עס איז ניט קיין יעזוס. פשוט, דאָס קינד איז געבאָרן געוואָרן אָן אַ חתונה. בכּן וואָלט ער געמיינט, אַז ער, דער חתונה־באַאָמטער, זאָל זיי פריער חתונה מאַכן און נאָכדעם וועט ער דאָס קינד איינשרייבן אין די ביכער.

דער חתונה־באַאָמטער בייסט פון כּעס די פינגער. זיין ווייב איז דאָך טאַקע גערעכט, וואָס האַלט אין איין טענה'ן, אַז ער היט ניט זיינע „ביזנעס", פּראַוועט חתונות נאָר פאַר מיידלשע שמייכלס. זיי ווילן חתונה האָבן, זאָלן זיי באַצאָלן. פאַרוואָס האָט ער זיי גלייך ניט אַ פּרעג געטאָן: האָט איר שוין חתונה געהאַט? דאָס איז דאָך זיין געשעפט, ניט וואַרטן ביז דער פליכע־וואַטער וועט אים צושארן און מיט אים גיין „פּופּציג־פּופּציג". וואָלט אַ קרעמער, וואָס פאַרקויפט נאָר הויזן, ניט געפרעגט אַ קונה, וואָס קומט נאָר נאָך אַ רעקל, צי דאַרף ער ניט הויזן?

— וואס האָסטו זיך פארטראַכט? — מונטערט אים דער קינדער־באַאמטער.

— אודאי חתונה מאַכן מוז מען זיי, און אויב זיי ווילן רעלי־גיאַנס־צערעמאָניע דאַרף מען שיקן נאָכן גלח בייקער, ער גיט פון יעדן צוגעשאַרטן פּאַרל, פּופּצן פּראָצענט.

דער קינדער־באַאמטער פירט זיי צום חתונה־באַאמטן, וועלכער ציט ווידער אַרויף די פרומע מינע. דער קוואַדער ליגט שוין באַ אים אַפן טיש. ער צעשפּרייט פרום און מיט חשיבות זיינע הענט. אזוי אַרום פאַרשאַרט זיך דער קוואַדער נענטער צו אים. און ער הויבט אָן זיין אייגן־פאַרפּאַסטע רעדע, וועגן גליק פון הייראַט. ערשט דער רויטער יונג גיט אַ פּראָל אין טיש:

— וואָס, חתונה מאַכן, ווילט איר מיר? ניין, ניט מיר, איר האָב ווייבער, ווי הינט!

דער געריכטס באַאמטער פרובירט אָנשטריינגען זיינע אַלע כחות, שלעפט גראַבע ביכער פון די פּאַליצעס, פרובירט אים דער־קלערן מיט גאָט און געזעץ, אַז עס איז בעסער און געזונטער פאַר אים צו חתונה האָבן, וואָרים ער קאָן פאַרשוואַרצט ווערן אין תּפּיסה, פאַר פאַרפירן אַן אומשולדיג מיידל. דער רויטער יונג צעלאַכט זיך:

— מיינער גאָר? פּונוואַנען ווייסטו עס? ביסט דערביי געשטאַנען? און וואו איז דער לאַנג־פּיסיער איירישמאַן? און דער אַלטער מאַרשל איז אַ הונט?

די מיידל פרובירט אונטערצוהעלפן דעם חתונה־באַאמטן:
— אודאי דיינער, ער איז דאָך רויט ווי דו, און די אויגן ווי דיינע.

דער רויטער וואַרפט איר צו אַ בייזן בליק און זי ווערט אַנט־שוויגן. די באַאמטע בלייבן אין פאַרלעגנהייט. אַ שאַד דער קוואַדער. פינף פעקלאַך טאַבאַק. שאַ, אַן איינפאַל: מ'האַט פאַרשריבן דעם קינד אַף דער מוטערס נאָמען. בילי באַסטער.

* * *

בילי באַסטער, איבער וועלכן צוויי באַאמטע האָבן זיך געבראַכן די קעפּ, ניט געוואוסט, וואָס צו טאָן, און אים נאָר פאַרשריבן אין די ביכער, ווייל דער רויטער, וואָס איז געווען זיין פּאַטער — און מעגלאַך ניט — איז אַרויסגעפאַרן מיט אַ קוואַדער פאַר וועלכן מען קריגט פינף פעקלאַך טאַבאַק (אנב, צוליב דעם צוואנציג־יאָריגן געשעפט יובילעאום, האָט דער איד מאָזעס דעם טאָג פאַרקויפט זעקס פעקלאַך טאַבאַק פאַר אַ קוואַדער) — איז געבאַרן געוואָרן מסתמא אין אַזאַ שעה, אַז באַאמטע זאָלן זיך ברעכן דעם קאַפּ איבער אים.

אַט דער בילי, אַז ער איז אויסגעוואַקסן איז ער געוואָרן דער באַרימטער פּאָליטישן "אַנקל בילי", צוליב וועלכן ניט איין באַד־אמטער האָט געבראַכן דעם קאַפּ.

פאַר אים האָט געציטערט ניט נאָר דער מעיאָר, אָדער שטאַט ריכטער, וועלכע ווערן געוויילט יעדע דריי יאָר, און ווערן ניט אויס־געוויילט סיידן „אַנקל בילי“ גיט די הסכמה, נאָר אַפילו רעגירונגס ריכטער, די גרויסע קעפּ, האָבן מיט מורא געקוקט, ווי אַ ביזן הונט, בילי'ן אין די אויגן: וואָס גייט ער טאָן?

ער איז געווען אין נאַטור ניט קיין שלעכטער, דאָס האָט ער גע'ירשנ'ט מסתמא פון רויטן יונג, וועלכער איז גלייך אַרויסגעפאַרן מיט אַ קוואַדער, ער איז אָבער געווען אַ מענטש מיט משוגענע קאַפּריזן (אפשר איז דער רויטער אויך אַזוי געווען?) און קאַפּריזן זיינען עס געווען אַזעלכע ווי'ר־משוגענע, אַז קיינער האָט זיי פאַר־אויס ניט געקאָנט פאַראויסזאָגן, אַז אַזוי, אָדער אַנדערש וועט אַנקל בילי'ן געפעלן.

עס איז, למשל, געווען אַ יונג אין שטאַט. מ'האָט געזאָגט, אַז ער איז אַמאָל געווען אַ פּשוט'ער וועג רויבער. אָט דער יונג איז געווען אַנקל בילי'ס אַ שונא און געאַרבעט אַלע מאָל געגן בילי'ס קאַנדידאַטן, כאָטש אין זיינע אינטערעסן, אַזוי גוט ווי אין בילי'ס איז געווען דוקא צו שטיצן דעמועלכן מעיאָר קאַנדידאַט, ווייל ביידע, סיי ער און סיי בילי זיינען געווען אין די זעלכע געשעפטן: בריינגען גוטן שנאַפּס פון קענעדע און „לכנה־שיין" פון געהיימע

נאנטע ברייזלאך, און דערצו האלטן עטלאכע „הייזלאך“, טייערע און גאָר ביליגע. דאָך האָט ער, דער יונג, פאַרבויגן זיינע מסחר-פרינציפן און געשטיצט דוקא דעם קאַנדידאַט, וועלכן ניט פאַר אים און ניט פאַר בילי'ן האָט געלוינט.

און ניט נאָר אין פּאָליטיק זיינען זיי געגאַנגען איינער געגן צווייטן, נאָר אַפילו אין פשוט'ן טאָג טעגלאַכן לעבן. דער יונג האָט אָפּן פאַר אַלעמען זיך באַרימט, אַז פאַר ביידין איז ניטאָ קיין אָרט אַף גאָט'ס וועלט: ער אָדער בילי.

פאַר וואָס זיי זיינען געווען שונאים איז שווער געווען צו וויסן, ווייל ביי דעם האָבן וועגן דעם געשוויגן. מען האָט דערציילט אַ סך מעשיות. איינער האָט דערציילט, אַז עס איז צווישן זיי דאָ אַלטע השבונות, אַנדערע האָבן געזאָגט, אַז די בלאַנדע מיידל, וואָס איז געווען באַ בילי'ן אין רייכן הייזל איז געווען דעם יונג'ס אַ שוועסטער און ער, בילי האָט איר פאַרפירט. אַ סך האָבן אין דעם געגלויבט, ווייל ווי נאָר דער יונג איז געקומען אין שטאָט איז די בלאַנדע מיידל פאַרשוואונדן.

די שטאָט באַאַמטע, פון מעיאָר ביז דעם טראַפיק פּאָליסמאַן, האָבן געוואוסט פון דער דאָזיגער שנאה. האָבן זיי געוואָלט טאָן אַ טובה אָנקל בילי'ן, זיינען זיי דערגאַנגען די יאָרן דעם יונג, וואָס מ'האָט גערופן, פשוט, דזשאַנסאָן.

דער יונג דזשאַנסאָן, איז אָבער געווען אַ יונג מיט ביינער, ניט קיין שרעקנדיגער, אָן אַ רעוואָלווער זיך אין ערגעץ ניט גערירט. די פּאָליציי-לייט האָבן מורא געהאַט איינשטעלן דעם לעבן, כאַטש זיי האָבן אים ניט איינמאָל געקאָנט פאַקן מיט דאָס, וואָס געזעץ קאָן לערנען „דרד-אַרץ“. ביז איינמאָל אין אַ קאַמ-פאַניע זיינען זיי אים פּלוצלונג באַפאַלן. ער האָט עטלאַכע צע'דמ'ט און צע'מזיק'ט און אַ שפיי געטאָן זיי אין פנים:

— נעמט מיך, טרוסן. אַ קונץ, איר אַלע און איר איינער. אַדרבא, הרובירט איינער אָדער צוויי אַף מיר „גיינ“, מיט געווער צי אָן געווער.

זיי האָבן אים ניט געענטפערט, געפרייט זיך, וואָס ער גיט זיך אַליין אונטער.

דער שטאַט־ריכטער, זיך דערוויסנדיג פון געפאַקטן העכט, האָט פון שמחה אַ נאַנצע נאַכט ניט געשלאָפן. ער האָט געטראַכט, אַריבערצולויפן צו אָנקל ביל', אים דערציילן פון געווינס, אָבער זיך באַזינט — ער וועט אים בעסער מאַרגן מאַכן אַ סורפרייז: — ווילסט עפעס זען, בילי? — קום אין תּפּיסה!

און דאָרט וועט ער אים ווייזן געשמירט אין קייטן דעם יונג דזשאַנסאָן. ווידער איז דער ריכטער געווען אַ קליין קראַנק מענטש, האָט ער ליב געהאַט זיך צו איזדעקעווען איבער אַ שטאַרקן און ווען קאָן ער עס אַזוי גוט באַווייזן, ווי ווען יענער איז געבונדן.

אָבער אַף מאַרגן, ערשט אַ גאַנצער טומל. אָנקל בילי קערט איבער דעם שטאַט־זאַל און איז ביזן אַף דעם קליינעם ריכטער מער ווי אַף אַלעמען. וואָס איז? ווידער אַ קאַפּריז:

— מ'זאַל דזשאַנסאָנ'ען שוין אַרויסלאָזן. ער, בילי, דאַרף ניט זייער הילף, ער איז ניט קיין טרום, זיינע חשבונות מיט דזשאַנסאָנען וועט ער אַליין שליסן.

— מער וועט איר שוין קיין ריכטער ניט זיין! — האָט ער געקלאַפט באַם ריכטער אין טיש.

דער ריכטער איז געווען בלאַס — אַרומגענאַנגען מיט אַ קאַפּ ווייטאָג, מורא געהאַט עס צו דערציילן דער ווייב. ער האָט איר ירושה שטוב פאַר'משכנ'ט אַף ערשטע און צווייטע היפּאָטעק, די נעלט אין פאַרטיי אַוועקגעגעבן, אַבי צו זיין אַ ריכטער. ער האָט דאָס, אמת, אַזוי לייכט באַ איר ניט גע'פּועל'ט, ער האָט זיין גאַנצע אַראַטאָרישע קראַפט אָנגעווענדעט, איר צו ווייזן, ווי די איבעריגע, געוועזענע ריכטער, זיינען בלויז נאָר איין טערמין רייך געוואָרן.

זי האָט אַלץ צו אים ניט געהאַט קיין צוטרוי.

— אַלע יאָ, אָבער ניט דו.

איצט וועט זי זיין גערעכט.

און די געוועזענע חברים, די קליינע ווינקל אדוואקאטן, וואס ווען ניט פראהיבישאן שטארבן זיי פון הונגער, ווי די הינט, זיי וועלן ערשט נעמען נקמה. טאקע צופיל זיי אין די ביינער אריין. בא יעדער ווארט זיי אפגעשטעלט:

— איך דיינק ניט אזוי.

און זיי מוזן זיך דערנידעריגן און חנפה'נען:

— יור האנאר.

* * *

ווי אזוי בילי באסטער האט זיך צו אזא הויכער מדרגה ארויפ-געארבעט? ווען מען פרעגט עס בילי'ן, וואלט ער געלאכט מיט זיין ברייטן שמייכל.

ניט שווער, מ'דארף נאר די מדינה פארשטיין. אין אונזער לאנד טאר מען זיך ניט קוואפען אף קלייניגקייטן. פאר דער חברה, וואס קוואפעט זיך אף קלייניגקייטן איז דא א טורמע.

ער איז אמאל אויך אזא נאר געווען, גע'גנב'עט א ברויט מיט א גערויכערטן חזיר בא א פארמער, האט מען אים געכאפט און פאר חדשים אן א צאל געהאלטן פארשפארט הינטער גראטעס און מענטשן האבן געלאכט און ניט נאר זייטיגע, נאר אפילו חברים פון זיין גלייכן האבן אויך געלאכט:

— בילי באסטער איז אף קעסט בא דער רעגירונג.

א צווייטן מאל האט ער שוין גע'גנב'עט א זייגערל אין א גאלד-ווארג געשעפט און עס פארזעצט בא מר. בריידי, דעם באלעכאם פון א שיין באפארבטן „הייזל“. מען האט אים געכאפט און מענטשן האבן ווידער געלאכט:

— א שלים מזל.

זיין קאפ האט אבער ניט געקאנט באנעמען, פארוואס אים, יא אין טורמע און בריידי'ן ניט. ער האט דאך פארן זייגערל געקראגן אינגאנצן א מידל אף מינוטן און נאכדעם האט מען אים ארויסגעווארפן דערפאר, וואס ער ויצט דארט צו לאנג. און בריידי'ס האב און גוטס איז דאך פון גע'גנב'עטע זייגערלאך: אט די גרויסע

ליכטיגע שטוב מיטן לימאזין. אדרבא זאל בריידי זאגן — וואו האָט ער עס גענומען. אָבער קיינער פרעגט עס בריידי'ן ניט. ער איז דאָך מיסטער בריידי! דער „טראַפיק“ פּאַליציימאַן, אז ער דערזעט אַנקומען דעם לימאזין מיטן שוואַרצן שאָופער, מאַכט ער גלייך פריי די וועג.

דעמאָלט איז בילי באַסטער געקומען צום באַשלוס :

— מער לאַכט איר פון מיר ניט. איך וועל לאַכן פון אייך.

איך ווער אַ מענטש מיט לייטן גלייך.

ער איז אַוועק אין געסל וואו די מיידלאַך שטייען איז די פענצטער.

האַט אַ מיידל צו אים געוואונקען, האָט ער איר געענטפערט :

— ניט דאָס, מיינ טייערע, זוך איך.

ער האָט זיך געדרייט פון איין פענצטער צום צווייטן ביז זיין אויג איז געפאלן אַף אַ שיינער צוציענדער מיידל. ער איז צו איר אַריינגעגאַנגען און געזאָגט :

— ווילסטו חתונה האָבן, קריגן אַ בחור, וואָס זאל דיך קאַנען באַשיצן? זעסט מוסקולן! ניט יעדער שיכור וועט קאַנען אַוועק גיין אָן באַצאָלט פון אונזער הויז, וואָס מיר וועלן עפענען...

דער מיידל איז עס געפעלן געוואָרן. צי זיינע אָפענע האַרציגע ווערטער, צי זיין געזונטער שיינער קערפער און אפשר ביידע זאכן צוזאַמען — זי האָט מסכים געווען, און זיי האָבן אַ קליין הייזל געעפנט. מיט דער צייט האָבן זיך זיינע הייזלאַך צעשפרייט אַף אלע גאַסן און מ'האַט דעם „אַנהויב“ פאַרגעסן און היינט איז ער „אַנקל בילי“ דער גרויסער פּאַליטישן, אַ מענטש פון דער געזעלשאַפט, אַ מענטש מיט מאַרד, כמעט אַ „גרויסער“ מענטש.

און ער איז עס טאַקע. אָט איז געקומען וואַל-צייט, צוויי קאַנדידאַטן פאַר שטאַט מעיאָר, איינער געגן „פּראָהיבישאַן“ און דער צווייטער פאַר „פּראָהיבישאַן“ און דערצו נאָך אַ „קלען“-מיטגליד. די פּאַליטישנס פון דעם געגן-פּראָהיבישאַן קאַנדידאַט, זיינען געווען זיכער, אז „אַנקל“ בילי איז מיט זיי, ווייל ווער נאָך, ווי בילי, איז אַן אַנטי-פּראָהיבישאַניסט? און ווידער איז דאָך דער

צווייטער קאנדידאט א קלעניק און אַנקל בילי איז דאָך אַ קאָטוי-
לישער, דער פּאָטער יאָאָנוס איז דאָך באַ בילי'ן אַ נאַנצער בוד-בית.
און נאָדיר נאָך — באַ די וואָלן איז נאָך בילי מיטן קלעניק.
ער און די נאַנצע חברה „בוטלעגערס“, וואָס ציילן זיך אין אזוי פיל.
— בהמות! — טענה'ט ער צו די חברים „בוטלעגערס“ און
הייזלאָך-באַלעבאַטים — פאַר אונז איז נאָך גוט אזוינער. אז
פּראָהיבישאַן וועט זיין אויס, וואָס וועלן מיר טאָן? פאַרוואָס
פאַרשטייען עס די קלוגע אַדוואָקאַטן, ווייל זיי זיינען געבילדעט.
הערט ניט דזשאַנסאָנ'ען! אי ער געהערט צום קלען? — דאָס איז
דאָך נאָך אַ שפּיל אַזאַ. ער, דער מעיאָר אַליין לאַכט פון דעם. ער
זאָגט: זיינען די רעפּובליקאַנער — רעפּובליקאַנער. מיין זיידע
איז דאָך געווען אַ פּראָטעסטאַנט און איך אַרדאי, כאַ... כאַ...
זעסט דעם צלמ'ל...

— חברה! — רייצט זיך אַנקל בילי, — איר ווילט אים זען,
קומט היינט באַנאַכט צו אַ פאַרטי.

אַף די טישן זיינען געשטאַנען אויסגעשטעלט קענעדער בראַנפּו,
ענגלישע „דריי שטערן“ און דייטשע שערעבראַנדע. און צווישן
די געסט — דער מעיאָר-קאָנדידאַט אַליין, מיטן פּראָהיבישאַן-
אַגענט, מיסטער בילי. חברה טרינקען, טומלען און אַנקל בילי
שוויינט. מיטאַמאַל שטעלט זיך אַנקל בילי אויף, נעמט אַרויס אַ
קלען עמבלעם, טרעט עס מיט ווילדקייט און קוקט, אז דער מעיאָר
זאָל ניט אָפּשטיין פון קאַמפּאַניע.

* * *

אין דערזעלבער שטאָט, ווי אין אַלע שטעט, איז דאָ אַ קאַמערץ-
קאַמער, האָבן זיך דאָרט אַרײַנגעכאַפּט, ווי אין אַלע שטעט די
פאַבריקאַנטן און לאָזן ניט אַרײַן קיין פּרעמדע פאַבריקן: האַבן
מורא, אז אַרבעט-שכירות זאָלן זיך ניט העכערן, איז עס בילי'ן
ניט געפּעלן געוואָרן. אַ פאַרטרעטער פון אַ פּרעמדער פאַבריק
האַט אים צוגעזאָגט עטלעכע טויזנט דאָלאַר און אַ קאַנצעסיע אַף
אַ „הייזל“ לעבן פאַבריק. איז בילי אַרײַן אין קאַמף מיט די פאַב-

דיקאנטן. דער אָנגעשטעלטער האָט אַרײַנגעשיקט אַ פּובליסיטי אַגענט, אַ קלוגער פיפּינער בחור, וועלכער האָט אויסגעאַרבעט אַ שרייענדיגע לאָזונג: „אַנקל בילי, דער אַרבעטער פּרײַנט, איז פאַר מער פּאַבריקן“.

די שטאַט פּאַבריקאַנטן, האָבן דעם קאַמף באַגענט, און עס איז געוואָרן אַ געראַנגל אַף לעבן און טויט.

אַנקל בילי וואָלט געוויס געוואונען, ווייל עס זיינען צו אים צוגעשטאַנען אַ סך „אַרבעטער-פּרײַנט“, אַזעלכע, ווי די קרעמער, בוטלעגער, הייזלאַך-באַלעבאַטים און עטלעכע פּאַרשטויסענע פּאַלי-טישנס. נאָר איין פּרימאַרגן זיינען די צייטונגען אַרויסגעגאַנגען מיט אַ גרויסן קאַפּ: „אַנקל בילי“ האָט מען געפונען אַ טויטן. ווער עס האָט אים גע'הרג'עט איז געבליבן אַ סוד, צי זיין שונא, דער יונג דזשאַנסאָן, אָדער די שטאַטיגע פּאַבריקאַנטן האָבן עמיצן אונטערגעשיקט.

עס האָט אויך קיינעם ניט אינטערעסירט צו וויסן. דער פּאַר-טרעטער פון דער פּרעמדער פּאַבריק מיטן פּובליסיטי אַגענט זיינען אוועקגעפּאַרן. אַנקל בילי'ס אָרט האָט פּאַרנומען דער יונג דזשאַנסאָן, וואָס האָט שוין געהייסן מיסטער דזשאַנסאָן... און אַנקל בילי'ס ווייב, די אַמאָליגע שיינע צוציענדיגע מיידל, האָט אַרײַנגענומען אַן אַנדער געזונטן יונג. און די הייזלאַך האָבן זיך נאָך שטאַרקער צעבלייט. — — —

אין וואלד

חדשים שוין, ווי טאָג נאָך טאָג, שנייאַיג, צי פראַסטיג — אפילו אין אַזעלכע טעג, וואָס אַלע מאָל האַלט מען זיי פאַר יום־טובדיגע — פון זון־אויפגאַנג ביז זון־אונטערגאַנג — האַקט מען אויס דעם גרויסן, אַלט צעוואַקסענעם מאַצקונער וואַלד. וואָס אַ טאָג ווייטער, ווערט די האַקעריי אַלץ שטאַרקער ... דערפער־גויים פון ווייט אַרום, וואָס האָבן גערעכנט דעם ווינטער, ווי אַלע ווינטערן, אויסצורוען די ביינער נאָך די שווערע זומער אַרבעט, אַף די וואַרעמע אויוונס, וואָס זיי האָבן אפשר ביז איצט גאָר ניט געהערט פון מאַצקונער וואַלד, וואָס זיי געהערן גאָר צו אַנדערע פאַראַפּעס, לאָזן זיך אַהער אַרונטער, אָנגעפאַקטע אין לאַנגע שליטנס, מיט זעק און העק.

ווי גאָר דער רוה־אייזן צעקלינגט זיך, אזוי גיבן זיך אַלע אַ לאָז אַריין אין וואַלד און קלעפּ געזונטע צעיאָגן זיך איינס נאָך דאָס אַנדערע ...

מען האַקט אפילו ניט מיט אַ סדר, נאָר מע לויפט נאָך שלמה'ן, אַט דעם הימישן וואַלד־סוחר, מיט די צוויי אויסגעפּוצטע פרעמדע סוחרים, וואָס שפּרינגען ווי וועווערקעס איבערן וואַלד מיט פענ־זעלם קאַלף און צייכענען די גראַבע צעוואַקסענע בוימער.

— האַקט, מאַנסבילן! מוטיגער! וועט ניט זיין קאַלט!

די בוימער קרעכצן ווי געשאַכטענע קעלבער, דער וואַלד דער־הערט עס, כאַפט אויף און חזר'ט עס איבער, כאַטש דער געפאַ־לענער בוים איז שוין שטיל. ער פרובירט זיך אָנכאַפּן אָן די זייטיגע בוימער און פאַלט אום, מיטברעכנדיג עטלאַכע צווייגן פון אַ שכנ־בוים ...

און די זון, וואָס פאַר אזוי פיל צענדליגער יאָרן, שוין אין צווייטן הונדערטער לאַנג אַריין, האָט זיך אַרומגעדרייט נאָר איבער

די וואלד־שפיץ און ניט געקאנט אריינקוקן אין וואלד — איצט, ווי נאָר אַ בוים פאלט אום, צעלויגט זי זיך גלייך ברייטלאך אַפן אָפּגעהאַטן וואָרצל און קריכט אַוועק אַלץ ווייטער, מייזש זוכנדיג, אין דער וואלד־טיפקייט.

* * *

מיקאס דער וואלד־וועכטער, וואוינט אין וואלד־שטיבל און ווייסט ניט, צי איז ער נאָך וועכטער צי ניט. ווייל זינט שלמה האָט אָפּגעקויפט פון פריץ דעם וואלד, האָט ער אַראָפּגעבראַכט זיינע „מענטשן“ און זיי האָבן זיך, ביי אים, מיקאסן, נאָר ניט פּרעגנדיג, אריינגעקליבן אין דער אַנדער האַלבער שטוב. די שכירות זיינע האָט אים דער פריץ שוין לאַנג באַצאָלט. ווי אַלע יאָר, גלייך מיט אַלע פאַראַבקעס פון הויף: פּופציג רובל און אַרענדאָריע.

דער פריץ האָט אים נאָר ניט געזאָגט, אַז דער וואלד איז פאַרקויפט, און אַז שלמה האָט אים גערופן האַקן די בוימער, האָט מיקאס זיך געקראַצט אין פּאה, ניט געוואוסט וואָס צו טאָן, גיין צי ניט גיין. ווייל — צו וועמען געהערט ער? צום פריץ? אָדער צו שלמה'קען?

ער איז געגאַנגען!

האַקט מיקאס די בוימער און ביי יעדן פאַל פון אַ בוים, ווערט מיקאס בלאַס און שילט דערנאָך זיך אַליין:
— צוליב די עטלאַכע גילדן אַ טאָג, האַק איך די בוימער!
ער בויגט זיך אום מיט רחמנות איבערן געפאַלענעם בוים, ציילט זיינע ראַנדן:

— אַכציג רעדלאַך! אַכציג יאָר, צוויי פּריצים האָט דער בוים שוין אַריבערגעלעבט נאָר ניט דעם יונגן פּאַניטש, דעם שאַרלאַטאַן.

מיקאס וויל וואַרפן די אַרבעט. אים דוכט זיך, אַז ער האַקט ניט די בוימער, נאָר זיינע פינגער, זיינע, מיקאסעס פינגער... אַ לעבן אַ גאַנצן געהיט דעם וואלד, בעסער ווי זיין מאַדינקען, זיין איינציגע טאַכטער, ניט געלאָזט קיין האַק זיך אריינגאַנווענען

אין וואַלד, די אייגענע הרובע געהייצט נאָר מיט טרוקענע צווייגן. געזשאַלעוועט צו טשעפען די בוימער וואָס האָבן זיך געגרעכט, ווי קעלבער אויף פעמער פאַשע. ער האָט נאָר ניט געטראַכט פון דעם, אַז דער וואַלד איז ניט זיינער, נאָר דעם פּריצ'ס, און מאַרינקע איז זיינע, מיקאָס'עס. — — —

מיקאָס האָט געטראַכט גיין צום פּריין און אים זאָגן :
— גרויסער פּריין, לאָז ניט האַקן דעם וואַלד. דאַרפסט געלט, אַט האָב איך אַ פּלאַש פּול געפאַקט מיט געלט. אָפּגעשפּאַרט פון אלע יאָרן אויף אַ טרונע מיט אויסריכטונג, נא, נעם דאָס !

האָט ער אָבער ניט געוואוסט, ווי עס אַראַפּצוקייקלען פון צונג, כאַטש אַפּן שפּיץ איז עס געלעגן... ניט ווייל ער האָט זיך געשעמט, צי געזשאַלעוועט דאָס געלט, נאָר פּשוט, מיקאָס קאָן ניט אָפּזאָגן אזאָ לאַנגע דרשה... עס פּעלן אים אויס די ווערטער... ער קאָן זיך זיי ניט דערמאָנען... ווייל ווערטער האָט ער זעלטן ווען גענוצט, אויסער עטלאַכע, צו בוימער... אַ גאַנץ לעבן איז ער שטום אַרומגעגאַנגען טאָג און נאַכט, מיט אָנגעשפּיצטע אויערן און איינגעהאַלטענעם אַטעם : צי איז ניט אַמאָל דאָ אַ האַק צווישן די בוימער ? ...

און אז מיקאָס האָט געכאַפט עמיצן אין וואַלד, האָט ער אויך ניט גערעדט. זיך אין דער שטיל צוגעפּוויזעט אויף אלע פּיר און פון הינטן, זיך פּלוצלונג אַרויפגעוואָרפּן אויפן מענטשן מיט דער האַק... און זיך געקייקלט מיט פאַרביסענע ליפּן, טראַסענדיג דעם פּרעמדן אין די זייטן און אונטערן האַרצן (דאָרט, האָט מיקאָס געהאַלטן, ליגט דעם מענטשנ'ס נשמה) ביז דאָס טרעשטשען פון די צווייגן איז פאַרשטומט געוואָרן. דעמאָלט האָט מיקאָס זיך אויפּגעהויבן, פאַררויכערט די ליולקע, אַ שפּיי און אַ בריק געמאָן און מיט רואיגקייט אַוועק אַהיים :

— ער וועט שוין מער ניט האַקן קיין בוימער !

אזוי האָט מיקאָס צע'הרג'עט יאַנעקו, בראַנעקו, מער-קאַניוקן און נאָך. מיקאָס קאָן אלעמען ניט געדיינקען.

נאָר איין אנדריוק האָט אים, מיקאסן צליין, שיר ניט אוועק-
געלייגט ...

נאָך אַ ראַנגלעניש מיט אנדריוקן, האָט מיקאס זיך פון בעט
ניט געקאָנט אויפהויבן פאַר וואָכן לאַנג און איז אַרויס מיט אַן
אַפגעשלאָגענעם לונג, וואָס האַלט אין איין הוסטן. — — —

זינט יענעם מאָל, מוז ער יעדע וואָך פאָרן צו בערעקן, דעם
הויף-פאַרוואַלטערס ברודער, יודל דער פעלשער, ער זאָל אים
שטעלן באַנקעס ...

מיקאס האָט אַ פלייצע אַ גרויסע, קאָן פאַרנעמען אַ פינף און
צוואַנציג באַנקעס, אָבער יודל פעלשער ווייסט שוין ווי אויסצו-
שטעלן די גאַנצע פלייצע נאָר מיט צוואַנציג:

— נאָר פאַר דיר מיקאס, ווייל מיין ברודער בערעק איז פאַר-
וואַלטער אין „דיין“ הויף ... זיינען מיר דאָך עפעס ניט קיין
פרעמדע ... ניט קיין קאָפיקע אַ באַנקע וועל איך ביי דיר נעמען,
בלויז פופצן קאָפיקעס פאַר די גאַנצע צוואַנציג.

— איך מיט בערעקן, וויי צוויי ברידער, אַ גוטער מענטש,
נאָר ניט ווי קיין איד ...

מיקאס באַווייזט נאָך ניט צו ענדיגן ריידן ווי יודל פעלשער
איז שוין פאַרטיג מיטן באַנקעס שטעלן:

— מיקאס, אָט האַסטו שוין דינע צוואַנציג באַנקעס, אַלע
געהאַקטע.

— יודעלאַס, ברודער, נאָך איינע, אָט דאָ אויבן די פלייצע
בייסט, איז ניט קיין געהאַקטע, כאַטש אַ טרוקענע ...

— מיקאס, וועסט דאָך קיין זעכצנטע קאָפיקע ניט געבן!

— יודעלאַס, בערעק דיין ברודער איז מיין פריינט, איך וויל
ניט אומזיסט, איך וועל דיר בריינגען אַ פריש איי ...

יודל ניט נאָך, שטעלט אַרויף נאָך אַ באַנקע, אָבער מיקאס
פילט זיך נאָך מער צערייצט ... איז ניט צופרידן. אָט ווען ער
איז אַ פרייז, הייסט ער יודעלאַסן שטעלן באַנקעס, ניט געצויילט,
וואו נאָר ער קאָן ... אי, כאַטש נאָך איין באַנקע כאַס פאַכווע ...
ער וועט יודעלאַסן קיין איי ניט בריינגען, אַ שלעכטער מענטש,

ניט גלייך צו בערעקן. יענער וואָלט ניט געזשאַלעוועט קיין באַנקעס. אָט זיצט אויפן באַנק ביי יודעלאַסן, האַרט נעבן אים, אַ בעטלער. איז זיין פלייצע אָנגעשטעלט פול מיט באַנקעס. ער האַלט אין איין אויסנארן פון יודעלאַסן באַנקעס:

— אַ לינג יודעלאַס, עס איז נאָך ניטאָ קיין 13 באַנקעס!
נעמסט אומזיסטע געלט באַ אַ אַרעמען מענטשן, וועסט זיין אין גהינם!
יודל ווערט בייזאָלף, גייט צו אים צו און קלאַפט אים די באַנקעס:

— אָט קלאַפּ איך זיי אויס, איינס, צוויי, דריי, פיר ...
— ביסט אַ מאַשעניק, יודעלאַס, די קלאַפסט דיזעלבע באַנקע צוויי מאַל.

יודל רוקט אים מיט כעס אונטער צוויי שפיגלען:
— נאָ, זעסט די פלייצע, צייל!
— כישוף, יודעלאַס, איך זע טאַקע מיין פלייצע ... אי איך חלש!

יודל שפּריצט אים אָפּ מיט קאַלטע וואַסער:
— נאָדיר שוין נאָך אַ באַנקע!
און דער בעטלער עפנט אויף די אויגן ווי אַ האָן באַגינען.
מיקאַס קאָן ניט צווען די גנבה'שע קונצן פון בעטלער, ער איז אים אָבער אויך מקנא, וואָס ער קאָן אזוי גוט ריידן. ער זוכט שטיִלערהייט אויף דעם בעטלערס פּוס און טרעט אים מיטן גאַנצן כח ארויף אזוי, אַז דער בעטלער צעקרימט זיך פון ווייטאָג ...

* * *

אין וואַלד אַרבעט איצט אויך אַנדריק, זייט ביי זייט מיט אים, מיט מיקאַסן, אזוי, אַז עס קומט אַמאָל אויס, אַז ער מיט אַנדריקן לאָזן ביידע אַרונטער דעם זעלבן בוים. מיקאַסן דינען דענסמאָל די הענט ניט און ער צעהוסט זיך נאָך שטאַרקער, כאַטש מיקאַס וויל די הוסטן פאַרשטיקן:

— זאָל אַנדריק קיין נקמה ניט זען ...

און אנדריוק, נאָך יעדן הוסט, פינטלט ממזר'יש מיט די אויגן:
 — די קאָפּ אָפּן „מאַגילע“!
 מיקאָס שטייפט די קולאַקעס, דערמאַנט זיך גיך, אַז ער איז
 ניט ווי אַמאָל, און קאָזט זיי פּאַנאַנדער. ער כאַפט אָן אנדריוק'ס
 האַנט, קוקט אים אָן מיט וויינענדיגע אויגן:
 — אנדריוק, זיי מיר מוזל, מיין שולד געווען, געשלאָגן ווי
 אַ הונט צוליבן פּרייז, דעם הולטאַי.
 אנדריוק וויל ניט הערן, רייסט אַרויס די האַנט:
 — פאַרשאַלטענער וואָרעם!
 מיקאָס קאָזט אים איבער, גייט אַוועק מיטן האַק צו אַן אנדער
 פאַרטיע העקער, גריזשאַנאַף שרייט נאָך:
 — קינדער! האַלט אָפּ, שטילער! האַקט ניט די בוימער,
 דער געטרייער הונט, מיקאָס גייט! ...
 און מיקאָס בלייבט שטיין אַליין אַ צעטומלטער און ער
 צעהוסט זיך נאָך שטאַרקער.
 נאָך דער אַרבעט, אין אַוונט. דער גאַנצער הימל איז מיט
 שמערן באַשאַטן, ווי זיי, די שמערן, וואַלטן אַרויס אַנקוקן וואָס
 פון גרויסן מאַצקונער איז געוואָרן.
 אַט בוימער לאַנגע, גראַבע, ליגן ווי צעשניטענע קאָרן, איינער
 אין צווייטן איינגעפלאַנטערט אַרום די ווייס־גאַרביגע שטאַמען
 וואָס קוקן אויס ווי צערונצלטע שמערנס. און די קליינע, נאָך ניט
 אויסגעוואַקסענע בוימער, וועלכע האַק האַט ניט געלוינט צו
 האַקן, איינגעוואוינט צו זיין איינגעטוליעטע אין וואַלד געדיכט־
 קייט, קוקן צעשראַקן אויף דער נאַקעטער נאַכט און ציטערן פון
 קאַלטן ווינט. די העקער מיט די העק אויף די פלייצעס, וואָס
 בליצן מיט זייער שאַרפקייט, ווי נאַכט־ווערים, האָבן זיך צעלאָזן
 אַהיים איבער די פעלדער מיט אַ געזאַנג.
 מיקאָס האַט אויך געוואַלט אונטערשאַפּן דאָס געזאַנג,
 אפּשר פאַרזינגען דעם וויטאַג מיטן הוסט... קאָן ער ניט. אַ
 לעבן ניט געזונגען, ווייסט גאָר ניט ווי צו עפענען דאָס מויל צום

זינגען. אָבער ניט דאָס. אנדרויק קוקט אים שפּאַטיש אָן, ער קאָן נאָך אַ זאָג טאָן :

— אוי חברה, וואָס איז די שמה מיט מיקאסן ? !
מיקאס פאַררוקט זיך אין אַ זייט. זעצט זיך צו אויף אַ בוימ-
שטאַם, פאַררויכערט די לילקע און ציט דעם רויך שטאַרק...
שטאַרק...

די העקער זיינען שוין ווייט. דער געזאַנג, קוים וואָס מע
הערט. פאַרקויקלט זיך אין די טאַלן. מיקאס הויבט זיך אויף און
שלעפט זיך מיד אַהיים...
* * *

אין דער היים, אין קליינעם שטיבל באַגענגט אים די באַלע-
באַסטע מיקאסעכע. זי קוקט אים אָן דורכן רויך וואָס איז פול פון
די קינעלאַך... אפן טיש איז אלץ געגרייט און אין דער הרובע
הייצט זיך. מיקאס וואַרפט בייזלאַך אַרונטער די היטל, די צוגע-
פראַרענע וואַנצעס, „צענייען“ זיך פון וואַרעמקייט. מיקאס רייבט
זיי אויס, זעצט זיך באַם טיש, נעמט דעם גרויסן לאַכן ברויט און
שניידט אָן גרויסע דיקע ריפטלאַך. ער שניידט און שניידט אָן
אַפּשטעל; מיקאסעכע קוקט אים אָן. זי האָט מורא אים אַפּצור-
שטעלן. זי זעט ער איז היינט בייז... ער קוקט זיך אום:
— וואו איז מאַרינקע ?

ער וואַרט ניט אויף קיין ענטפער. ער זאָגט עס מער צו זיך,
ער ווייסט וואו מאַרינקע איז: שלעפט זיך אַרום מיט די העקער.
זיי האָבן אָנגערויכערטן חזיר מיטגעבראַכט פון ווייטער היים,
פוטער געזאַלצענע, נאָר ניט ווייב... איז מאַרינקע דאָ...
אַ שוין, געזונט מיידל. מיקאס האָט געהאַט אַן אויג אַף
אַ יונגן שיינעם, געזונטן שקאַץ, אים אַריינגעמען אין שטוב
פאַר אַן איידעם און אים איבערגעבן דעם ביקס מיטן וואַלד. איין
אַוונט קומט מאַרינקע אַ צעווייטאַנטע, וויינענדיג און פאַרשעמט
אַראָפּגעלאָזן דעם קאַפּ, ווי דער הונט ווען ער קומט מיט אַן
אונטערנעהאַקט פיסל...
מיקאס האָט איר שטום אָבער שאַרף אָנגעקוקט:

— ווער? — דונערט מיקאסעס שטימ, און די פויסטן שטייפן זיך. (דאָס איז נאָך געווען איידער מיקאסעס לֹאנגען זיינען געווען אָפגעשלאָגן פון אַנדריוק'ן...).

מאַרינקע קאָן ניט אויסהאַלטן דעם טאַטנעס בליקן און זי וויינט אַרויס:

— דער פּאַניטש!

— ער, דער הולטיי! זיך ניט געשעמט ניט פאַר נאָט, ניט פאַרן אַלטן וואַלד, ווי אַ הונט מיט אַ צויג אויף די שטעכיגע גראָזן. אויף מאָרגן איז מיקאָס גלייך געגאַנגען אין הויף צום פּריץ. ער איז געווען ביז און געטראַכט עפעס צו טאָן, אָבער ער האָט ניט געוואוסט וואָס. עס איז נאָך געווען פּרי. די פאַרהאַנגען אין פּאַקאָי זיינען געווען אַרונטערגעלאָזן. מיקאָס האָט אַרומ געשפּאַנט אומגעדולדיג אין הויף און געצויגן שטאַרק די ליולקע, אַזוי, אַז פונקען זיינען געפּלויגן. דער עקאַנאָס האָט זיך גע- בייזערט:

— מיקאָס, וועסט דאָך אונטערצינדן דעם הויף!

ווען דער פּאַניטש איז אַרויס אויפן הויף, איז שוין די זון געשטאַנען אויפן מיט-הימל. דער פּריץ איז געווען שלעפּעריג און אויסגעמאַטערט, מיט אַרומגעבונדענע הענט. ווען ער האָט דערזען מיקאָס, האָט ער זיך צעשריען, גענומען זידלען אַלץ וואָס לעבט:

— אַ בעסטיע, צעברענט די גאַנצע הענט אין קראָפּיווע!

מיקאָס, וואָס האָט געהאַט זיך צוגעגרייט מיט אַ גאַנצע טענה און אַזוי פיל כּעס, האָט זיך גענומען דוכטן, אַז ניט ער האָט טענות צום פּריץ, נאָר דער פּריץ צו אים... עס האָט מיקאָסן אויסגעזען דיזעלכע זאָך מיט מער ווייטאָג... אָט איז ער דאָ ניט לאַנג געקומען מיט פרעמענזיעס צו יוזעקן הַלמאי יענער האָט צעקלאַפּט זיין, מיקאָסעס, הונט דאָס פּיסל... און יוזעק ווייזט אים הינערשע קעפּלאַך מיט שטיקלאַך פאַרבלוטיגטע העלזלאַך... מיקאָס איז געקומען אַהיים אַ בייזער, גענומען דעם סענקע- וואַטן שטעקן און געשלאָגן מאַרינקען ביז בלוט:

— אויסגעלאַסענע מויד!

מארינקע האָט געשוויגן, פארביסן די ליפן. איר האָט פאַר-
דראָסן פאַרוואָס זי האָט זיך געראַנגלט מיטן פּריץ ... צו וואָס?
אז דער טאַטע פאַרשטייט איר ממילא נישט ...

פון דעם טאָג אָן איז מאַרינקע געקראַכן אין הויף ... ביז
דער פּריץ האָט דערזען, אז זי האָט אַ גרויסן בויך, האָט ער זי
אַרויסגעוואָרפן.

מאַרינקע איז ווידער געקומען אַהיים אַ וויינענדיגע. זאָל זיין
וואָס עס וועט זיין, זי וועט דעם טאַטן אַלץ דערציילן. זאָל ער
שלאָגן, רייסן מיטן שטעקן, אפשר ... וועט דאָס וואָס צאַפלט
אונטערן האַרצן, אַרויספאַלן ...

מאַרינקע דערציילט האַסטיג און ניד. זי דערציילט עס אים,
קוקנדיג אין די אויגן: עס איז נישט איר שולד, ער, איר טאַטע,
האָט איר אַליין צו דעם געשטופט ...

אַבער, מאַדנע. מיקאַס איז נישט בייז. ער שמייכלט.

מאַרינקע האָט מורא טאַמער פאַרשטייט ער נישט:

— שוין אין פערטן חודש, טאַטע!

מיקאַס שמייכלט. ער פאַרוויכערט צופרידן די ליולקע און

גיט אַ קלאַפּ אין טיש:

— באַלעבאַסטע! גיב דער טאַכטער עסן!

ביי מיקאַסן איז אין קאַפּ געוואָרן ליכטיג. ער האָט צוריק

די טענות געקראַגן ... איז נישט צום פּריץ זיי אַרויסלייגן. ער

קאָן קוקן צו מענטשן מיט אַפּענע אויגן און אַפילו מיט שמאָלץ:

— מיין מאַרינקע האָט אַ קינד פון די בודוועצקיס, די גרעסטע

פּריצים אין געגנט.

צום פּריץ קאָן ער אויך צוגיין, ווי אַ גלייכער צו אַ גלייכן:

— זיין מאַרינקע האָט פון אים אַ קינד, אויך אַ בודוועצקי ...

ביי אים, מיקאַסן, אין שטיבל, שפּאַצירט אַרום אַ קליין פּריצל,

וואָס שעמט זיך נישט צו רופן אים, מיקאַסן, טאַטע.

אַבער זי, מאַרינקע, האָט אַליין פון זיינע טענות און גליק

צונישט געמאַכט.

זי האָט זיך גענומען אַרומשלעפּן מיט די הויף־פאַראַבקעס, ביז

מיקאס האָט איר עטלאַכע מאָל געכאַפט ... ער האָט געכאַפט אַ
ווידלע און זיי געיאָגט:

— שטשורעם! איך וועל אייך דערשטעכן!

און די יונגען לאַכן, רייצן זיך מיט מיקאסן:

— מיקאס, און אז איך בין ניט קיין פּאַניטש, טאָר איך ניט,

וואָס? דו האַלטסט דיין טאָכטער נאָר פאַר פּריצים? ...

מיקאסן פלעגט עס וויי טאָן, פאַרדריסן אויף דער טאָכטער,

וואָס האָט אזא גליק אין האַנט, אַ בודוועצקי אין בויד און פאַר-

צערט אים. קיינער וועט ניט גלויבן אז עס איז אַ בודוועצקי.

— מיט ווייניג יונגען זיך אַרומגעשלעפט? ווער קאָן וויסן

וועמעס קינד דאָס איז?

* * *

מיקאס האָט געהאַט אין הויף אַ קאַלב אויף פּאַשע. אזוי

טוען אַלע פאַראַבקעס. פּאַשען אויס אַ קאַלב ביז זי ווערט גרויס,

אויס קאַלב — אַ קו.

איין פּרימאָרגן, דער פּאַסטוד בריינגט אים די קאַלב. — דער

פּריץ קאָן ניט האַלטן קיין קעלבער אויף פּאַשע פון פּרעמדע

מענטשן, וואָס געהערן שוין ניט צום הויף.

מיקאס איז דעם טאָג אין וואַלד ניט געגאַנגען האַקן בויער.

דער הוסט האָט צו שטאַרק געוואָרגן. און יודל פּעלשער האָט אים

געזאָגט, אז אויב ער וועט האַקן בויער, וועט זיין אומזיסט דאָס

באַנקעס שטעלן ...

מאַרינקע איז שוין אויף פאַר טעג לאַנג אין שטוב ניט געווען.

זיך צוגעטשעפעט צו אַ וואַלד-העקער און, ווי מע דערציילט, ליגן

זיי ביידע אין שטאָט און שיכורן ...

מיקאס קוקט אויף דער קאַלב, וואָס ציטערט פון קעלט ...

עפנט אויף די טיר פון שטוב און שלעפט איר אַריין.

מיקאס זעט ניט קיין קאַלב, נאָר זיך, זיין מאַרינקע, אַלץ,

אַלעמען ... ער זעט זיין גאַנץ לעבן עפעס קלאָרער ווי פּריער.

אַן אָפּגענאַרט לעבן ...

— מיקאס, ביסט געווען אַ סאָלדאַט! — האָט צו אים גערעדט

דער אלטער פרייז, ווען ער, מיקאס, איז אָנגעקומען פאר אַ וועכ־
טער אין וואַלד.

— יאָ, פרייז, אַ יעפרייטאַר!

— ווי איז, מיקאס, ווען דו שטייסט אויף וואַך, קאָן דיין
ברודער צוגיין נאָענט צו דיר?

— ניין, פרייז! שיסן מוז איד, אויב ער גייט ניט אַוועק!

— אזוי אויך דאָ, מיקאס. נאָ דיר אַ ביקס! און שיש יעדן
ווער עס וויל גאַנווענען האַלץ, מעג עס זיין דיין אייגענער טאַטע!
מיקאס האָט געפאַלגט. געשלאָגן זיך איבערן וואַלד מיט יעדן
איינעם, מיט פריינט און קרובים. אָט, קוזמינאַס, איז געווען
זיין, מיקאסעס, בלוט און פֿלייש, זיין שוועסטערס אַ קינד —
געהיט דעם וואַלד און ניט געקאַנט היטן זיין מאַרינקען. — — —
איצט, אויס פריינט. אויס מאַרינקע, נאָר אַ לונג אַ קראַנקען.
מיקאסן שטייפן זיך די קולאַקעס, אָבער ער מוז זיי אָפּלאָזן, ער
צעהוסט זיך שטאַרק...

ער כאַפט זיך אָן באַם האַרצן. די אויגן ווערן אים פול מיט
טרערן. דער הוסט שטילט זיך איין. ער ווישט אויס די אויגן
און זיין בליק פאַלט אויף דער וואַנט:

עס היינט דער ביקס!

מיקאסן ווערט ליכטיג אין קאַפּ:

— שיסן! — — —

דאָס קאָן מען מיט קראַנקע לונגען אויך!

* * *

אויך דאָ שטערט אים דער קראַנקער לונג... מיקאס האָט
מורא, ער זאָל זיך ניט צעהוסטן... מע קאָן אים נאָך דערזען
מיטן ביקס... ער קאָן ווייט זיך ניט אַוועקרוקן, ער מוז ליגן
גלייך ביים ברעג, ביי די ראַנדן פון וועג.

דער פרייז מוז דאָ דורכפאַרן...

מיקאס איז שוין מיד. די אויגן מאַכן זיך אים צו. די פינגער
פריירן. דער ביקס ליגט אַ קאַלטער און דער לונג דריקט, צווינגט
צו הוסטן...

נאָר אָט הערט זיך אַ רוישן. מיקאָס ליינט צו דעם אויער
צו דער ערד. דער רויש ווערט שטאַרקער. פון באַרג זעען
זיך שוין די פּערדישע קעפּ. יאָ, דעם פּריצ'ס פּערד. זיי פּליען
ווי די טייַוואָליס. מיקאָס צלמ'ט זיך איבער, צילט אָן דעם
ביקס...

— אין הינטערשטן זיך! ...

דער ביקס האָט געטראָפּן ... עפעס אַ מענטש האָט זיך
געגעבן אַ קייקל אַרונטער פון בריטשקע ... די פּערד זיינען
אנטלאָפּן אין אַ ווילדן גאַלאָפּ ...

מיקאָס גיט אַ שליידער די ביקס, שפּרינגט צו, גיט אַ קער דעם
מענטשן אויף דער אַנדער זייט:

— אוי, עס איז נאָר בערעק! ...

מיקאָס לייגט זיך אויף דער קני, צלמ'ט זיך איבער:

— אַ פּאַרזינדיגטע נשמה, אַלמאי געשאָסן גיט וועמען מע האָט

געראַרפּט! פּאַרניב מיר, בערעק ...

מיקאָס הויבט זיך אויף. ער דערזעט אויף דער ערד צוויי
זילבערנע צען קאָפּיקעס, אַרויסגעפּאַלענע פון בערעקס קעשענע.
מיקאָס הויבט זיי אויף און וואַרפּט זיי גיך אַריין אין זיין קעשענע.
די לונגען צעשפּילן זיך. ער צעהוסט זיך ... ער שפּרייזט אַוועק
אין שטעטל, גייט אַריין צו יודל פּעלשער:

— יודעלאָס, נאָ, צוואַנציג קאָפּיקעס, שטעל אַ פּלייצע!

יודל שטעלט גיך, גיך, און מיקאָסן דוכט זיך, אַז יודעלאָס
האַקט צו שטאַרק מיט דער שנייד־מאַשינקע ... אפּשר ... ווייס
יודעלאָס, אַז ער, מיקאָס, האָט געשאָסן זיין ברודער בערעק'ן מאַכט
זיך בכיון גיט וויסנדיג ... אָט, אָט, באַלד וועט ער אים געבן
א — שניט! ...

מיקאָס גיט זיך מיט שרעק אַ צאַפּל. יודל'ס הענט ציטערן אויף,
די מאַשינקע שניידט זיך טיף אַריין ... און מיקאָס פּאַלט אום
אַ נע'חלש'טער ...

א שטאט אין דער וועסט

סוף זומער. דער וועטער בייט זיך אזוי אָפּט: דאָ אזעלכע הייסע טעג, וואָס נאָר די „וועסט“ קאָן עס באַווייזן צו געבן — וואָס מאַטערן אויס דעם אַרעמען מענטשן, מיטן גאַנצן ברען, און אַט קומען טעג בייזע, קאַלטע, אַזש צום שוידערן. אמת, אויך אין די זומער חדשים קאָן די „וועסט“ אָפּטמאַל אַרויסשפּרינגען מיט קאַלטע טעג, דאָך האָט זיך איצט געשפּירט דער האַרבסט מיט זיין גאַנצן אומעט און ס'האַט זיך געפּילט דער אָפּשייד פון זומער.

דער גרויס־צעבויטער רעפּאָרם־טעמפל „בני איזראַעל“ שטייט צעשפּרייט מיט זיינע רויט־געפּאַרבטע ווענט באַרגיג־אַרויף און ציט זיך צום גאַס מיט זיין לאַנגן, ווייסן, מורמלשטיינערנעם טרעפּ.

די וויינטרויב־קוסטעס אַרום טעמפל געלכן זיך און פון די קאַשטאַן־בוימער פּאַלן די קאַשטאַנעס איינער נאָכן אַנדערן מיט אַ סווישטש. געלע צעטריקנטע בלעטער וואַלגערן זיך אומעטום, „שפּאַצירן“ אַרויף אַף די ווייסע טרעפּ, און דורך די אָפּענע פענ־סטער קייקלען זיי זיך שטיל אַרײַן אין טעמפל און לייגן זיך אויס אונטער די בענק.

דער דזשעניטאָר, דער נעגער, פּאַרקער, אַ בייזער, מיט אַ גרויסן בעזיס אין די הענט, יאָגט זיך נאָך די בלעטער, קערט זיי גיך אויף און שיט זיי אין די בלעכערנע קאַנען. באַלד אָבער קומען אָן אַנדערע, מערער, אין גרעסערע קופּעס. און עס קוקט אויס, ווי זיי פירן אַ געראַנגל מיטן שוואַרצן נעגער.

* * *

דערדאָזיגער טעמפל „בני איזראַעל“ שטייט אָפּן בולוואַר, וואו עס וואוינען די רייכסטע מענטשן פון דער שטאָט. אויסער דעם

אידישן טעמפל געפינען זיך אף דעם בולוואר כמעט אלע ניט-אידישע געבעט-הייזער.

זיי אלע, זיינען גרויס און שיין געפוצט ווי דער טעמפל „בני-איזראעל“. קוקט עס טאקע אויס, אי, ווי די רייכע וואָלטן פאר-כאַפט גאָט, אי, ווי גאָט רוקט זיך אליין צו די רייכע.

אין אנדערע גאסן פון שטאָט געפינען זיך אויך געבעט-הייזער. איין גאָס האָט אפילו אַן אלט, האַלב-איינגעפאלענע אידישע שול; די אלע זיינען אָבער קליינע, פינסטערע, נעבאָדיגע, וואָס קוים זיי האַלטן זיך... קוקט מען אַף די שיין-געפוצטע געבעט-הייזער פון דער בולוואַר-גאָס, דוכט זיך, אז זיי לאַכן:

— אויך מיר טשורטשעם!

די שטאָט אליין איז אַן אלטע. אַמאָל זיינען אַרום איר געווען קוילן-גרובן. די שטאָט איז געווען באַרימט מיט אירע וויכע קוילן איבערן לאַנד. דאָ האָבן די אייזנבאָן-געזעלשאַפטן אויסגע-בויט באַוועגן אַרום שטאָט און זי פאַרקניפט מיט די גרעסטע שטעט דורך גלייכע דירעקטע וועגן. אין שטאָט האָט זיך אָנגע-קליבן אַ מאַסע נעגערס. די קוילן-מאַגנאַטן האָבן זיי געבראַכט און צוגעזאַגט צו געבן זיי אַ היים. די קוילן-גריבער האָבן זיך מיט יעדן יאָר אַלץ מער צעוואַקסן און געפלייצט מיט קוילן, אזוי, אז די באַנען האָבן אפילו אַף די אָנגעשפונענע וועגן ניט געקאָנט באַווייזן די קוילן צוצעפירן. מען האָט דעריבער געיאָגט די באַנען, די שנדיגע, ווי פאַרשוויצטע פערד, טאַג און נאַכט אָן אָפהאַלט. די קעסלען האָבן געזשיפעט און געקרעכצט. די באַן-באַלעבאַטיס האָבן עס אָבער ניט געוואָלט הערן, און געוואוסט נאָר איין זאַך:

„קוילן! — קוילן!“

און מער נאָך ווי די קעסלען האָבן געקרעכצט די מענטשן. זיי האָבן מידע, אָן ווילן, געטריבן די באַנען און דאָס האַלץ אונטער די קעסלען גערוקט, און וואַסער אין די קעסלדיגע בייכער גענאָסן, זיי זאָלן קאָכן און לױפן...

אויך זייערע קרעכצן האָט קיינער ניט געהערט. די קעסלען האָבן זיי פאַרשריען. און אז אַמאָל אין דער נאַכט-שטיקלייט

האָט זיך זייערער אַ קרעכץ צעלאָפּן איבער די שטילע־שלאָפּנדיגע פעלדער, האָבן אים די בערג אויפגעכאַפּט און אָפּגעשלאָגן צוריק : — עס איז נאַכט, לאָזט שלאָפּן ! איז דער קרעכץ אין נאַכט־עכאַ צעשאַטן געוואָרן און אויס־געגאַנגען ...

דערהערט די קרעכצן האָט איינער, אַ יונגערמאַן, יודזשין, און ער האָט אַ געשריי געטאָן :

— נאַראַנים ! קרעכצט אַליין ניט און מאַכט ניט די באַנען קרעכצן ! זיי, די פּריצים פון די באַנען, וואָס באַדן זיך אין דער זון פון קאַליפּאָרניע, וועלן אייערע קרעכצן ניט דערהערן ; זיי וועלן אָבער יאָ דערהערן אייער שטילקייט !

די רייך פון יודזשינען זיינען געווען ווייכע און שטאַרקע, בעטנדיגע און באַפעלנדיגע. ניט קיין פּרעמדער איז צו זיי יודזשין, זיי קאָנען אים. אַ שטילער, אַרבעטזאַמער יונגערמאַן, נאָר אַז זיין שטים איז אַזאַ זאַפטיגע און באַפעלנדיגע, דאָס האָבן זיי נאָר ביז איצט ניט געוואוסט !

זיי האָבן געפּאָלנט. אָבער ניט געגלויבט. מידע האָבן זיי געוואָרפן די שופּלען און די צוואַנגען און זיינען זיך איבער די היימען צעגאַנגען. די באַן־פּריצים זיינען פּייל־אויסן־בויגן געקומען צולויפן מיט אַ געבייזער ... די מענטשן פון די באַנען זיינען צעשראַקן געוואָרן און גענומען זיך שעכעוודיג קראַצן אונטער די אויערן.

— וואָס האָבן זיי דאָ געטאָן ? !

איז אָבער יודזשין געשטאַנען און געמוטיגט די מענטשן פון די באַנען :

— ברירערלאַך, שרעקט זיך ניט ! האָט ניט קיין מורא. זיי, די מאַגנאַטן פון די באַנען, דאַרפן מורא האָבן פאַר אַ ייִד. איר זייט די באַלעבאַטים ...

די טעלעפּאָן־דראַטן פון גאַנצן לאַנד האָבן ציטעריג גע־סקריפעט :

— קוילן !

די באן-מאגנאטן האבן זיך דערשראקן. אפשר וועט מען אנדערשוואו צו אן ענטפער זיך דערקלאפן, האבן זיי זיך אונטער-געגעבן:

מער געלט און מער רו אין די נעכט!

די „מענטשן“ פון די באנען האבן זיך אליין ניט געגלויבט. שטאר געקוקט אין אלע זייטן:

— איז עס אמת? רו אין דער נאכט און געלט נאך מער!
איז עס אמת? אדער נאך א חלום!

און זייער יודישן איז געשטאנען א שמייכלענדיגער, א שיינענ-דיגער:

— יא, ברידערלאך! ס'איז אמת!

* * *

איצט זיינען די קוילן-גריבער שוין אויסגעשעפט. טליעט זיך וואו ניט וואו א קליין קוילן-גרוב. ווייסט מען ניט צי וועט מען דא ארבעטן מארגן צי ניט. די באוועגען זיינען שוין מיט מאך באוואקסן. שלייכט זיך אמאל דורך א פראכט-צוג מיט קוילן, גייט ער פויל און לאנגזאם, מאנעוורירט פון איין באזליניע אף דער צווייטער, און עס דוכט זיך, אז ער איז א פארבליבענער פון אמאל, און בלאנדזשעט איבער די באוועגען...

יודישן, שוין אלט פון קאמפן אלערליי, איז נאך אלץ אין שטאט. ער וואוינט אף דער זעקסטער גאס. אלע אין שטאט קאנען אים און ווייסן, אז אין דער שמאלער שטוב, מיטן אלט-מאדישן גאניק וואוינט יודישן: א „ביג-מען“, — א גרויסער מענטש — וועלכער האט אמאל אין די יונגע יארן באוויזן גרויסע זאכן, זיך „געפאייט“ (געשלאגן) אפילו מיט דער „אאווערנמענט“ (רעגירונג) אין וואשינגטאן. מען האט אים אפילו אונטער גראטעס פארזעצט און אים דאך געמוזט ארויסלאזן פריי.

זיי, די שטאט-מענטשן, האבן אים געשמעלט כמעט אף דער זעלבער הויך, ווי באב פישער'ן, דעם „פרייז-פאייטער“, אט דעם ביז ניט-לאנג אומבאקאנטן סאלוו-מענטשן, וואס די שטאט-

ציטונגען שרייבן, אז ער וועט געוויס געווינען דעם טשעמפיאָן־
 מיטל פון לייכט־געוויכטיגן „פרייז־פאָיטער“...
 ביי באב'ן, וואָס וואוינט טאַקע אַנטקעגן יודזשינען, איז די
 שטוב יעדן טאָג פול מיט פרעמדע מענטשן, וועלכע קומען מיט
 אים „שייקן“ הענט; פאַטאַגראַפּיסטן מיט זייערע קאַמערעס
 דרייען זיך אַרום און כאַפּן פאַזעס, ווי באב פישער עסט, ווי ער
 שפּילט זיך מיט זיין הונט, קייל, אַדער ווי ער „פּאָיט“ זיך מיט
 זיינע „שלענערס“.

יודזשין שטייט אין פענסטער און שמויכלט קריינקלאַך:

— נאַראַנים!

נאָר וואָס גייען זיי אים אָן. ניט זיינע מענטשן!
 צו יודזשינען קומען אויך אַמאָל באַזוכער. זיינען עס אַבער
 ניט די מענטשן פון די באַנען, נאָך וועלכע ער, יודזשין, ביינקט
 אזוי שטאַרק, נאָר גלחים, מיט פרומע פּנימ'ער, וואָס האָבן געהערט,
 אז יודזשין איז פּרומער געוואָרן; אַדער זיי ווילן זען אזא
 איינעם, וואָס גלויבט נאָר אַנדערש... אַמאָל קומען רייכע
 טוריסטן, וואָס פאַרן דורך די שטאָט און שטעלן זיך אָפּ צובייסן
 אין גרויסן „לאַנטש־פּלאַץ“ פון דעם אַפּטייקער באַוער.
 באַוער איז יודזשינ'ס אַ פּלימעניק. ער בריינגט זיי ווייזן
 זיין אַנקל, פאַר וועלכן די „גאַווערנמענט“ האָט אַמאָל מורא
 געהאַט...

יודזשינען פאַרדריסט עס, וואָס ער איז געוואָרן ווי אַ „פּיעט־
 שור“ ביי זיין רייכן פּלימעניק אין רעסטאָראַן.

ער וויל שרייען, זיי זידלען, זאָגן, אז ער איז ניט קיין „ביג
 מען“, ניט קיין באב פישער, נאָר אַ פּשוט'ער באַן־מענטש, און
 בלויז צו זיי, די באַן־מענטשן, געהערט ער.

איז ער שעמעוודיג־ווייך, און די שטוביגע, וואָס היטן נאָך
 זיין יעדע באַוועגונג, ווי מען היט אַ קליין צעבאַלעוועט קינד, וואָס
 קאָן אַפּטאָן עפעס אַ נאַרישקייט — פאַרשפּאַרן מיט זייערע
 בליקן זיינע רייד...
 פּילט זיך יודזשין ווי געפאַנגען אין זיין אייגענער היים. ער

רייסט זיך אמאל ארויס און פרובירט ריידן אין די זאלן. אפשר וועלן דאָרט קומען יענע מענטשן פון די באַנען. ער וועט זיי זאָגן, אז ער איז דערזעלבער יודזשין... בלויז זייערער — ווערט דער זאל נאָר פול מיט די מענטשן, וואָס ער זעט טאָג איין, טאָג אויס ביי באב פישער...

— וואו זיינען זיינע מענטשן פון די באַנען? ווי קומט מען צו זיי און זאָגן: ער איז זייערער און וועט בלייבן זייערער!
איז ער געפאנגען אין זיין אייגענער שטאָט, פון זיינע אייגענע אַרומיגע, אין זיין אייגענער היים!

* * *

די אַרבעטער-מענטשן פון שטאָט זיינען צוליב דער קוילן-אויסטריוקעניש פאַראַרימט געוואָרן. קיין סך פאַבריקן זיינען ניטאָ. בלויז אַ פאַר, וועלכע גיבן ווייניג אַרבעט, און צאלן נאָך ווייניגער.

צוליב די אָנגעשפונענע באַן-וועגן האָבן פאַבריקאַנטן פון דער פרעמד געוואָלט דאָ אין שטאָט פאַבריקן עפענען. דערלאָזט עס ניט די קאַמערץ-קאַמער, וואו עס זיצן טאַקע די באַלעכאַטים פון די „יושר“ פאַבריקן. זיי האָבן מורא, אז צוליב די נייע פאַבריקן זאָל אַרבעטס-לויזן ניט שטייגן.

די רייכע מענטשן אַפן בלוואַר זיינען טאַקע אַלע די געוועזענע מאַנאַטן פון די קוילן-גריבער, אמת, פון די קלענערע. די מאַנאַטן פון די גרויסע קוילן-גריבער זיינען מיט דער אויס-טריקעניש, לאַכעדיגע, זאַטע צוועק פון שטאָט און באַפאַלן ערגעץ אַנדערש גלאַטע, שיינע פעלדער, און די גראַב-אייזנס אין זייערע רוקנס איינגעשטאָכן... דאָ זיינען נאָר געבליבן די, וואָס האָבן זיך באַנוגנט דערמיט, וואָס די גוטע קוילן-גריבער האָבן זיי אמאל געגעבן. זיינען זיי זיך געזעסן אַף דער בלוואַר-גאַס, ווי הינט אַף פעטע ביינער און געגריזשעט מיט אַפעטיט אין רעכענונג פונם אָנגעקליבענעם. יעדן זונטאָג אין די טשוירטשעס גענאַנגען און נאָט געדאַנקט פאַר די גוטע קוילן-גריבער, וואָס ער האָט זיי געגעבן...

* * *

אין דער שטאָט איז דאָ אַ „רויטער־לאָמפּ“ געגנט. ער איז נאָך געבליבן פון אַמאָל, ווען קוילן האָבן זיך געשופלט און שטאָט האָט געהאַט גענוג געלט.

דער „רויטער־לאָמפּ“ געגנט האָט די שטאָט ניט ווייניגער באַרימט געמאַכט ווי אירע ווייכע קוילן. פון שטעט אַרום זיינען געקומען מענטשן אַהער אַ הוליע צו טאָן, ווייל דאָרטן זיינען געווען מיידלאַך אַלערליי, בלאַנדע, שוואַרץ־חנ'עוודיגע, שלאַנקע, דיקע, ווי ווער ס'האָט ליב. און ניט נאָר פאַרב און קערפער, נאָר בלוט פון ראַסן אַלערליי. ניטאָ קיין פאַלק, וואָס האָט ניט געגעבן אירע אַ מיידל אין „רויטן־לאָמפּ“ געגנט.

די מיידלאַך פון דאָרט, ווי אַלע מיידלאַך פון דעם מין, האַלטן ניט פון שפּאַרן געלט אין באַנק, כאַטש די שטאָט באַנקירן לייגן זיך אין דער לענג און ברייט צו צוציען די „מיידלאַך“ צו די באַנקן. זיי האָבן אַרויסגעלאָזן ספּעציעלע ביכלאַך פאַר זיי, וואו עס האָבן זיך דערציילט מעשיות וועגן „מיידלאַך“. ווי איינע אַ מיידל איז קראַנק געוואָרן, געלעגן לאַנגע חדשים אין שפיטאַל; פון דער קראַנקהייט איז איר פנים צעקרימט געוואָרן, אַזוי, אַז קיין „הייזל“ האָט איר ניט געוואָלט צונעמען. עס איז געווען זייער שלעכט. זי האָט שוין געטראַכט אַפילו פון זעלבסטמאָרד, און זי וואָלט עס באַגאַנגען. צום גליק האָט זי קיין געלט ניט געהאַט צו קויפן אַפילו אַזאַ ביליגן סם, ווי יאָר. אַזוי טראַכטנדיג, וואו נעמט מען געלט אַה קויפן סם, דערמאָנט זי זיך, אַז זי האָט געשפּאַרט עפעס אַמאָל געלט אין אַ באַנק. זי איז גלייך אַוועק אין באַנק, געבעטן איר געלט. ערשט מ'ניט איר אַ פאַק געלט, אין הונדערט טער באַנקדנאָטן. זי האָט פון סכ'ען זיך שוין פאַרגעסן. חתונה געהאַט מיט אַ שיינעם, אַנשטענדיגן מאַן און איז היינט איינע פון די געשעצטסטע דאַמען אין שטאָט.

ס'ווערט אויך דאָרט דערציילט אַ מעשה מיט אַ שוין מיינל, וואָס האָט אין „טיפּס“ (מתנות) פאַרדינט מער געלט, ווי איר באַלעבאַס. זי איז געווען אַזוי שוין, אַז „הייזלאַך“ האָבן זיך איבער איר געשלאָגן. זי האָט די שיינקייט פאַרלאָרן. דעם באַלע-

באָס האָט מען די הייזל צוגעמאַכט. ביידע זיינען געבליבן ווי אפן וואַסער. דער באַלעבאַס האָט אָבער געהאַט אָפגעשפּאַרטע געלט. האָט ער זיך געקויפט אַ גרויסע פּאַרם, און זי וואַלגערט זיך ערגעץ אין אַ קעלער־שטוב ביי אַן אַלטן דזשעניטאַר, אַ שיכור, וואָס שלאָגט זי מכות רצח.

די מיידלאַך האָבן געשלונגען די מעשיות און געגעבן אין האַרצן גערעכט דעם שרייבער פון די ביכלאַך, וואָס איז אזאַ קלוגער מענטש. נאָר פּאַלגן אים האָבן זיי עפעס ניט געקאַנט. ווי נאָר די „זאַק“ ווערט פּוּל, אזוי לאָזן זיי זיך אַף „מעין סטריט“ און גיבן צו ליין די קרעמער.

די קרעמער קענען זיי שוין און לאָזן זיך גוט און טייער באַצאָלן, דאַנקנדיג דעם ליבן נאָט, וואָס פּאַרלאָזט זיי ניט: האָבן זיך די קוילן־גריבער אויסגעטריקנט, שלאָגט פון ערגעץ אַנדערש די שפּע... *

* * *

איינמאָל האָבן די מענטשן פון בולוואַר־גאַס זיך באַדיינקט, אַז עס פּאַסט ניט פאַר שטאַט צו האָבן אזאַ געננט. איבערהויפּט האָט ניט געלאָזט צורו דער גלח יאַאָנוס, דער געלער גלח מיטן יעזום פּנימ'5.

— פאַרמאַכן!

דער מעיאַר, אַ מענטשל פון בולוואַר־גאַס און אַ גוטער פּריינט פון גלח יאַאָנוס, האָט פאַררופּן די פּאַליציי־שעפּן, און זיי מיט אַ פּרוּמע מינע דערקלערט, אַז אים טוט עס זייער לייד, ער וואַלט עס זיי ניט געטאַן, ווען מען דריקט אים ניט: דער „רויטער־לאָמפּ“ גענט מוז פאַרשווינדן.

די פּאַליציי האָט זיך צו דעם גענומען פּוּל. פאַרמאַכט בלוז עטלאַכע הייזלאַך. געענדיג אָבער, אַז דער מעיאַר מיינט דאָס מאָל מיט אַן אמת, נעמט שוין ניט זיין חלק „פּראָטעקציע“ פון די הייזלאַך, האָבן זיי זיך דערשראַקן און „פאַרמאַכט“ אלע הייזלאַך. די פּאַליציי, אַ פאַרצאָרנטע, האָט זיך אַרויפגעוואָרפּן אַף די „טרעפּיק“־פאַרברעכער, אַף וועלכע זי האָט ביז איצט זיך ניט

אומגעקוקט. זיי גענומען געבן „טיקעטס“ פאר יעדער נאָרישקייט. זיי זיינען אָבער געווען ניט צו שמריינג מיט זיי. פאַר בלוין איין דאָלאַר גענומען דעם טיקעט צוריק, ווייל דער שטאַט־ריכטער איז געווען זייער „ווייד“ צו די „טרעפיק־פאַרברעכער“ — זעלטן ווען האָט ער באַשטראַפּט פאַר אזאַ פאַרברעכן מער ווי מיט אַ פינפערל. און איז געווען נאָך ווייכער ווען מען האָט גענומען אַן אַדוואָקאַט. ווייל דער ריכטער, אַליין אַ געוועזענער אַדוואָקאַט, האָט נאָר צוליבן ריכטער־שטול זיך געמוזט אַפּזאָגן אַר דערווייל פון זיין פּראַפּעסיע. מ'האַט אָבער גערעדט, אַז ער איז נאָך איצט אויף אַ שטיקל שותף צום אַדוואָקאַט האַרטמאַן. ער האָט דערפאַר געוואָלט הויבן זיין פּראַפּעסיע, ווייזן אַז אַן אַדוואָקאַט נעמט ניט אומזיסט זיין געלט.

די פּאָליציי האָט געוואוסט, ווער ס'איז שולדיג וואָס מ'האַט פאַרמאַכט די הייזלאַך און זיי מוזן זיך קוואַפּען אַר טראַפיק־פאַרברעכער, אַז שולדיג דערין זיינען די בולוואַר־מענטשן. זי האָט אָבער איר כּעס געמוזט טיה אַז זיך פאַרשטיקן, ווייל זיי, די בולוואַר־מענטשן, זיצן אין אַלע שטאַט־דאַטן.

* * *

עס זיינען געווען נאָך „געשעפטן“ אין שטאָט, וואָס האָט דער פּאָליציי געדאַרפט אַריינטראַגן אַ גוטן איינקונפּט. דאָס זיינען די שטילע שיינקלאַך. זיי האָבן אָבער אַלע געהערט צו דזשימי באַט־לער'ס גיינג — אַ חברה געזונטע יונגען. אַ סך פון זיי, געוועזענע פּאָליציאַנטן, געוועזענע קוילן־גרעבער און גרויס־שטאַמישע גיינג־מיטגלידער.

באַטלער, אָדער ווי מ'האַט אים גערופן „אַנקל דזשימי“, איז אויך געווען אַמאָל אַ פּאָליציי־קאָפיטאַן, טאַקע אין דער דאָזיגער שטאָט. די „גיינג“ האָבן ניט צוגעלאָזן קיין פּרעמדן צו האַלטן אַ שטיקל שיינקל, אַפילו ווען ער האָט זיך באַזאָרגט מיט פּאָליציי פּראַטעקציע. זיי האָבן אזאַ „קלוגן“ מענטשל געעפנט די קאַנען בראַנפן און באַגאַסן מיט קעראַסין, אָדער, אינגאַנצן צוגענומען, ווי עס וואָלט זייערס געווען.

די שטאטרמענטשן, כאטש זיי האבן זיך געקוואפעט אה אזעלכע געשעפטלאך, זיינען געווען איינגעשראקן און קיינער האט זיך ניט איינגעשטעלט צו עפענען א שיינקל. דער פאליציי וואלט עס ניט געקומערט. „אנקל דזשימיס“ חברה איז גרויס גענוג און יעדער פון זיי האט א שיינקל. ווען יעדער שיינקל טראגט אריין אין פאליציי כאטש א העלפט, וואס א שיינקל דארף צאלן דער פאליציי פאר שוץ — וואלט געווען גענוג געלט צוצעמיילן דער פאליציי, נאכן ראנג נאך, מער ווי צוויי מאל שכירות.

זיינען אבער דזשימיס גיינג געווען קארג צו דער פאליציי, זיי האבן איר אפילו קיין ניקל ניט געוויזן.

— טרינקען, טרינקט, גרויסע בייכער, נאך געלט א מכה!
אויך טרינקען האבן זיי געגעבן נאך פון דעם פינפטן צוזאמען-מיש, קיינמאל ניט פון ערשטן:

— דאס איז ניט פאר אומזיסטע טרינקער!

אנקל דזשימיס גיינג האט ניט בלויז קיין מורא פאר דער פאליציי, נאר זי רייצט זיך נאך מיט זיי, ווי מיט צוגעבונדענע הינט. די פאליציי זעט דעריבער אויסצומיידן די גיינג, ווייל זיין דער פאליציי זיינען אלע עלטערע מענטשן, איבערגעפרעסענע פון גארניט ארבעטן און פוילע. און אין דזשימיס גיינג זיינען אלע געזונטע, ווי בויער, יונגע, שטארקע און פלינקע.

דזשימי באטלער, דער געוועזענער פאליציי-קאפיטאן, און זיינע חברים, די געוועזענע פאליציאנטן, האבן אפשר טיף אין הארצן געביינקט נאך די פאליציי-מונדירן און האבן דעריבער געפילט קנאה צו דער פאליציי, און אפשר נאך צוליב אלטע חשבונות: ווען די גיינג איז נאך געווען יונג, האט די פאליציי גענומען ביי זיי גאנצע זעכציג פראצענט פאר גנבות און נאכן „פראהיבישאן-געזעץ“ אויסער געלט, געהאלטן אין שלוקן די בעסטע קאנאדער שנאפסן. אזוי, צי אנדערש — די גיינג האט געהאלטן אין איין אונטערשטעלן „פיסלאך“ דער פאליציי אה יעדן טראט.

ווען ניט דער אלטער כעס, וואלט די גיינג צוגעווארפן דער

פאליציי א ביינדל פון צייט צו צייט, ווייל בכלל זיינען זיי ניט געווען קיין קארגע, פארקערט, זיך געהאלטן פאר „ספארטס“, „געשאסן קרעפ“ אה הונדערטער און אויסגעהאלטן א כאפטע אלטע שיכורים וואס האבן געוואוינט אין וואסער-שטיבלאך באם ברעג פונם וואָבעש טייך.

דערפאר טאקע האָט זיך די גיינג ניט געמישט, ווען דער מעיאָר מיט די בולוואַר-מענטשן האָבן צעטריבן דעם „רויטן-לאָמפ“ געגנט. כאַטש יעדער פון דער גיינג האָט דאָרטן געהאַט א געליבטע און די „מומעס“ מיט די „אַנקלס“ פון „רויטן-לאָמפ“ געגנט זיינען געווען משפּחה-מענטשן צו די גיינג-יונגען. כדי דער פאליציי אונטערצושטעלן א פיסל, האָט די גיינג געביסן די ליפן און געשוויגן...

* * *

דער פאליציי איז דעריבער בלויז געבליבן צו שפייזן זיך פון „טראַפיק-פארברעכער“. אין „רויטן-לאָמפ“ געגנט האָבן זיך באַלד פארקליבן נעגערשע „טשוירטשעס“ מיט דער סאלוויש-אַד-אַרמי. די עטלאַכע הייזלאַך, וואָס זיינען דאָרט נאָך פאַרבליבן, האָבן געטריבן דאָס „געשעפט“ אה א קליינעם מאַסשטאַב, געהאלטן בלויז צו איינציגע מיידלאַך.

אמת, אפן גרויסן געפלאַסטערטן וועג, אויסערן שטאָט, האָבן זיך יאָ געעפנט עטלאַכע הייזלאַך, אונטער נאָמען „קלובן“, האָט מען דאָרטן דער פאליציי געהייסן זיין „בלינד“, ווייל דאָס זיינען געווען הויך-פרייזיגע, נאָר פאר די בולוואַר-מענטשן. די פאליציי-לייט זיינען אָבער ניט פון די, וואָס לאָזן זיך באַנוגענען. זיי געפינען שוין זייערס. האָבן זיי זיך גענומען אַרויסרוקן אויסערן שטאָט. קיין פרעמדע שיינקלאַך זיינען ניטאָ (אַלע צו דזשימו'ס גיינג!) דערפאר איז גרינג צו געפינען א פארמערשן ברייזל. דאָס איז א קליינער קעסל מיט א קראַז, וואָס טריפט נאָך מיט בראַנפן, און פארמער מאַכן עס בלויז פאר זייער אייגענעם געברויך. ביי א פארמער קען מען קיין געלט ניט קוינען. ער איז אן איינגעשראַקענע באַשעפּעניש. מיינט, אַז פאליציי אָדער, ווי ער

רופט עס, דאָס „געזעץ“, איז יעזוס־הייליג און זאָל גאָט באַהיטן „דאָס געזעץ“ געלט אָנצובאַטן. — — —

העלפט דאָרט די פּאָליציי זיך אַליין. צוזאַמען מיטן בראַנפן נעמט מען מיט די פּוטער און פעטס און וואָס עס מאַכט זיך נאָר אונטערן האַנט.

מ'קרינט נאָך עטלעכע דאָלאַר פון אַרוואַקאַט, וועלכן מען לאָזט דעם ערשטן וויסן, כדי ער זאָל קריגן די „קייס“. די ספּירט טרינקט מען אַליין אויס, איבערלאָזנדיג נאָר אַביסל „באווייזן“ פאַרן ריכטער.

אינמאָל נאָך אַזאַ געיעג, זייענדיג שיכור, האָבן די פּאָליציי־לויט גענומען ברומען אַף דזשימי באַטלער מיט זיין גיינג. פּויסטן האָבן זיך צוזאַמענגעדריקט:

— נקמה!

נאָר ווי שיכור זיי זיינען געווען, האָבן זיי ניט געקענט פאַר־געסן און זיך איינשמועסן, אַז זיי קענען עפעס טאָן שלעכטס דזשימי באַטלער מיט זיין גיינג.

פון דזשימי'ן זיינען זיי אַריבער צו די בולוואַר־מענטשן, וועלכע זיינען שולדיג, וואָס מ'האַט פאַרטריבן דעם „רויט־לאַמפּ“ גענגט. דאָ ווערט דער כעס ברויזנדיגער און שטאַרקער... זיי קאַנען עפעס איצט גאַרניט פאַרשטיין, ווי אזוי זיינען זיי געווען אַזעלכע נאַראַנים און געפּאָלנט דעם מעיאַר, בלויז ווייל אזוי ווילן די בולוואַר־מענטשן.

זיי האָבן איצט, שיכור־ערהייט, נאָר פאַרגעסן, אַז די בולוואַר־מענטשן זיצן אין די שטאַט־ראַטן...

די מאַכט פון דזשימי'ס גיינג איז זיי יאָ געשטאַנען פאַר די אויגן, דערפאַר, ווייל זי איז אַ דרויסנדיגע, אַן אמת־דיגע, ניט קיין געקינסטלטע און אפילו שיכור־ע פּאָליציי־לויט מוזן זי זען. אָבער די מאַכט פון בולוואַר־גאַס איז דאָך נאָך אַלעמען אַליין אַ געשאַ־פענע, אַן איינגעדעמטע. ניכטערערהייט האָט די פּאָליציי זי יאָ געזען אין איר גאַנצער גרויס. שיכור־ערהייט האָט זי געזען בלויז

דאָס, וואָס מ'זעט, ניט וואָס מען דאַרף ערשט דערטראַכטן. פאַר-
קערט, זיי האָבן איצט גראָד געזען זיך אַליין ווי מענטשן מיט
מונדירן מיט „בלעקדזשעקס" און רעוואָלווערן. און זיי, די בול-
וואַר-מענטשן, האָבן זיי געזען קליינע, גראַבע מענטשעלאַד מיט
קורצע פיסלאַך, וואָס קייקלען זיך, ווי געשטאַפּטע גענז.

פאַר'שיכור'ט ברומענדיג, שרייענדיג און קלאַפּנדיג אין די טישן
דערמאַנט זיי איינער, אַ מער ניכטערער, אַז אַף דעם גרויסן
געפלאַסטערטן וועג, וואָס מ'רופּט „דער מיליאָנדאַלערדיגער וועג",
שטייען הייזלאַך מיט צימערלאַך אַ סך און שיינ-געפּוצטע מיידלאַך
דרייען זיך דאַרטן אַרום ... די בולוואַר-מענטשן זיינען דאַרטן
שטענדיג דאָ ... סאַפּען פאַרשוויצטע, און זיי, די געזען-היטער
הייסט מען זיין „בלינד". קומט דאַרטן אַמאָל ווער פון זיי,
קוקט מען זיך אפילו ניט אום אויף אים, אַקוראַט ווי מען זעט
אים נאָרניט און די מיידלאַך קוקן אַף אים פון אויבן אַראָפּ.

— ניט פאַר אייך, מיר זיינען נאָר פאַר בולוואַר-מענטשן!
איצט זייענדיג מוטיג אָנגעטרונקען, פריי פון טאַגטעגלאַכער
פּרנסה-זוכעניש, און אויב די מורא פאַרן „דזשאַב" קלעפט זיך יאָ
צום שיכור'ן קאַפּ — פאַלט זי באַלד אַרונטער, ווי אַ צעטריקנטע
כלאַט:

— מיר זיינען דאָס געזעץ!

באוואַפנט מיט קלאַבס און רעוואָלווערן, לאָזן זיי זיך מיט
שיכור'ן אימפעט אוועק אַף דעם מיליאָנען-דאַלערדיגן וועג. זיי
באַפאַלן מיט שטורעם די הייזלאַך, שלעפּן די מיידלאַך פון די בעטן:
— אַהער! איר אויסגעלאַסענע הצופות. איר האָט שוין נאָר
קיין מורא ניט פאַרן „געזעץ", אין מיטן העלן טאַג!
זיי שטופּן די בולוואַר-מענטשן, פאַקן זיי אַריין אין גרויסן
פאַטרול-וואַגן:

— איצט וועט איר וויסן, ווער דאָס „געזעץ" איז!
די עטלאַכע מענטשן פון בולוואַר, וואָס זיינען דאַרטן געווען,
שוין עלטערע, פּרוכירן ריידן:

— משוגע, צי וואָס? ווייסט איר ווער מיר זיינען?

זיי קריגן נאָר איין ענטפער :

— מיר זיינען דאָס געזעץ !

די מיידלאַך פרוּבירן צו זיי שמייכלען, גלעטן איבער די באַקן, ווינקען מיט די אויגן.

דאָס רייצט נאָך מער אויף די שיכור'ע פּאַליציי-לייט :

— א, איצט זייט איר דאָ, וואו זייט איר פריער געווען ?

געמיינט, אַז דער בולוואַר איז דאָס געזעץ !

די פּאַליציי פילט זיך פון דעם מוטיגער. זעט, אַז זיי האָבן ניט געמאַכט קיין טעות. עס איז טאַקע ריכטיג, זיי זיינען דער „געזעץ“ !

* * *

אין שטאָט, אין פּאַליציי-הויז הויבט אָן די גאַנצע זאַך אויס-צווען אַנדערש, דאָ ווערן די בולוואַר-מענטשן פּרעך, אפילו דאָס קליין גראַב מענטשל, וואָס האָט אפן וועג געכאַפט קושן די פּאַליציי אין די הענט און שטאַפן געלט אַ שיכור'ן פּאַליציאַנט און יענער האָט שמייכלענדיג געצויגן די באַנקנאָטן און געשאַקלט מיטן קאַפּ אַה יאָ. דאָ האָבן די מיידלאַך גענומען שפּיען דעם „געזעץ“ אין פנים אַרײן. דער שעה, אַ בייזער, קלאַפט מיט די פיס, און דער שטשוּפּלער ריכטער טאַנצט אַרום אַ צעשראַקענער, ווי ער אַליין וואַלט שולדיג געווען אין דעם ...

די ניכטערערע פּאַליציי-לייט ווערן נאָך ניכטערער און צערוקן זיך, ווער אין די שטאַלן, און ווער — אין „רויטן-לאַמפּ“ געגנט, אין די נעגערשע טשוירטשעס. עס בלייבן נאָר די שטאַרק פאַר-שיכור'טע. זיי הויבן ניט אָן צו פאַרשטיין, וואָס וויל דאָ דער שעה. זיי קאַנען שווערן, אַז זיי האָבן די הערן געכאַפט ביי ניט-מאַראַלישעס ... קאַנען זיי עס אָבער ניט אַרויסזאָגן, די צונג איז ווי בליי, שלאַפט אין מויל, זוכן זיי מיט די אויגן יענע, זייערע חברים, וואָס זיינען אפן מיליאָנען-דאַלערדיגן וועג געווען די גאַנצע רעדנער — זאָלן זיי דערקלערן. זיי כאַפן זיך, אַז יענע זיינען שוין ניטאָ. ווערט די זאַך באַ זיי אין שיכור'ן קאַפּ עפעס ווי אַ רעמעניש, אַ שווערע, ניט צו באַגרייפן. וויגן זיי זיך, שפּיענדיג,

און קוקן מיט אויסגעשטארטע אויגן אפן שעה מיטן מעיאָר, וואָס דרייט זיך דאָ אַרום אזוי שפעט אין דער נאַכט, און צעגניען זיך אין שיכור'ן געלעכטער, דערזענדיג, אז דער מעיאָר איז נאָר אין איינע פּאָדזשאַמעס.

— איז ער אויך געווען דאָרטן אין די הייזער אַף דעם מיליאָן-דאָלערדיגן וועג? אָדער איז ער איצט געקומען צולויפן?
אַ רעמעניש!

* * *

די בולוואַר-מענטשן ציטערן איבער זייער גאַס. ביי זיי איז דער בולוואַר הייליגער, ווי אַלע הייליגקייטן. זיי האָבן מורא, עס זאָל ניט ווערן אויס בולוואַר, ניט האָבן דעם סוף פון דער ערשטער גאַס, וואָס איז נאָר אַמאָל געווען די שענסטע גאַס, און היינט — ווער וואוינט דאָרט? דושימי'ס גיינג! און עס איז טאַקע דאָ וואָס מורא צו האָבן. דער בולוואַר האָט אַ שונא, וואָס לוייערט, גרייט צו פאַרצוקן דעם בולוואַר.

דער שונא איז די ריעל-עסטייט פירמע „פיסט“.

אַט די פירמע האָט געקויפט ביים ברעג שטאַט, אַרום באַרגיגן פאַרק, עטלאַכע טויזנט אַקער לאַנד און גענומען „בומען“ אַלס אַ נייעם שטאַט-טייל פאַר רייכע מענטשן, וואָס ווילן אַ „שטילע היים“. זייער אויסקוק איז טאַקע געווען אַף די איינוואוינער פון בולוואַר. זיינען אָבער די מענטשן פון בולוואַר, ווי אַלע פון דעם מיז, וואָס לעבן פון „גרייטן“, זיינען קאַרג. פאַר זיי איז דער בולוואַר געווען נאָך שיין גענוג; ווידער האָבן זיי מורא געהאַט פאַר דער פירמע „פיסט“. זיי האָבן געהאַלטן, אז אונטער דעם שיינעם וואַרט „פיסט“, באַהאַלטן זיך אַ כאַפּטע אידן. קלוגע, דורכגעטריבענע, וואָס ווילן אַריינקריגן דאָס געלט, וואָס די גוטע קוילן-גריבער האָבן זיי, די בולוואַר-מענטשן, איבערגעלאָזן. די מעשה מיט דער „שטילער היים“ איז נאָר אַ פאַרשטעלעניש, אַ צוצי, ווי אַ שפּילקעסטל פאַר קינדער. נאָכדעם וועט די פירמע „פיסט“ קויפן ערגעץ אין אַן אַדער ברעג שטאַט אַן אַנדער פּלאַץ און ווידער „בומען“. וועט עס ניט הייסן „פאַרק טייל פון

שטילער היים", וועט עס זיין די נייע, "האליוואוד".
 די פירמע, "פיסט" איז ניט פון די, וואָס שרעקט זיך אָפּ. זי
 איז שוין לאַנג אין די געשעפטן, האָט אָפטיילונגען אין אַלע
 גרעסערע און קלענערע שטעט פון לאַנד. זי האָט שוין ניט אין
 איין שטאָט אַזעלכע, "בומס" געשאַפן, און ניט אין איין שטאָט
 האָבן די רייכע גאַסן פאַרשטאַנען איר מיין און דאָך האָט זי זיי
 אין אירע הענט אַריינגעקראָגן און האַלט זיי אין איין פאַרקויפן
 הייזער און זיי לויפן אַלע מאָל ווי פון אַ שריפה.
 זי האָט דעריבער גלייך זיך פאַרלייגט צו ברעכן דעם בולוואַר.
 מאַכן אים אויס הויפט גאַס, אזוי, אַז די איינוואוינער זאָלן ציליין
 „צעלויפן“ ...

זי האָט איינגעוואָרפן אַ שיינע נייע הויז אין סאַמע מיטן פון
 בולוואַר און אויפגעבויט אַ געזאָלין-סטאַנציע. די פירמע, "פיסט"
 האָט גוט אויסגערעכנט. ביידע זייטן גאַסן, וואָס לויפן ליינג
 אויס דעם בולוואַר, זיינען שלעכט געפלאַסטערט, מ'האַלט זיי
 יעדן זומער אין איין פאַרריכטן, פאַרלאַטן, אָבער קיינמאָל גיט
 מען זיי ניט קיין נייעם פלאַסטער, ווייל דאָס איז מסתמא איינע
 פון די גאַסן, וואָס אַ קאַנטראַקטאָר אַ פּאָליטישן אַ גרויסער,
 האַלט עס פאַר זיין „מילך-קיעלע", שטעלט צו יעדן יאָר גרויסע
 חשבונות דער „שטאָט" און קריגט זיין באַלוינונג, מענטשן וואָלטן
 די גאַסן אויסגעמיטן, נאָר זיי קאָנען עס ניט, צוליב די געזאָלין-
 סטאַנציעס און גאַראַדזשעס, וואָס זיינען דאָ כמעט אַף יעדן
 ווינקל אַף די צוויי גאַסן. ווען ניט דאָס וואָלטן זיי געוויס גיכער
 געטריבן זייערע אויטאָמאָבילן דורך דעם בולוואַר, וואו די פלאַס-
 טער איז גלאַט, ווי אַ גליטש.

עפענענדיג אָבער אַ געזאָלין-סטאַנציע אַפן בולוואַר און מיט אַ
 סענט ביליגער אַף יעדער גאַלאַן, וועט עס ציען אַהער פאַרער. די
 בולוואַר-איינוואוינער, ניט צוגעוואוינט צום טומל, וועט עס פאַר-
 רוישן די קעפן און זיי וועלן אַנטלויפן צו דער געגנט פון „שטילער
 היים".

די פירמע, "פיסט" האָט געוואוסט, אַז מ'דאַרף האָבן אַ דער-

לויבניש פון „שטאָט“ צו עפענען אַ געזאָלין־סטאַנציע און דער מעיאָר איז אַ בולוואַר־מענטש און אין בוי־דעפּאַרטמענט זיצט אויך אַ מענטש פון בולוואַר. זיי וועלן געוויס ניט דערלויבן. די פירמע „פיסט“ ווייס אָבער, ווי אזוי צו באַוועגן אַזעלכע מענטשן צו גלויבן, אַז ניט בלויז מען מעג דערלויבן, נאָר מען דאַרף עס, עס איז אַ נויטיגקייט. ווי אזוי? דאָס איז ניט קיין נייער וועג, אָדער דערפּינדונג פון דער פירמע „פיסט“, דעם וועג ווייס יעדער קאָנטראַקטאַר, וואָס האָט צו טאָן מיט קהל'שע, אָדער שטאָט מענטשן. נאָר ווי אזוי צו באַנוצן דעם מיטל, דאָס איז אַן אָריגינעלער, אַליין געשאַפענער וועג פון דער פירמע „פיסט“ און זי באַטראַכט אים ווי איינער פון די זאַכן, וואָס האָבן געהאַלפּן צו איר דערפּאָלג און ווען עס איז ניט גענוג „געשריבענעם“ געזעץ, וואָלט די פירמע אים פאַטענטירט, ווי מען טוט מיט אַנדערע דער־פּינדונגען, וואָס מען פאַרדינט אַפילו מיט דעם ווייניגער געלט, ווי די פירמע „פיסט“ מיט איר „דערפּינדונג“.

* * *

דער מעיאָר איז געווען באַגייסטערט פאַרן פּלאַן פון שטעלן אַ געזאָלין־סטאַנציע אַפּן בולוואַר, וואָס וועט הייסן „בולוואַר באַדינונג“. דער דירעקטאָר פון גאַסן און הייזער־דעפּאַרטמענט האָט זיך באַרימט, אַז ער האָט שוין לאַנג געטראַכט פון דעם, אַז עס וואָלט ניט געווען קיין עולָה, ווען שטאָט אַליין שטעלט אַ געזאָלין־סטאַנציע אַפּן בולוואַר, ווייל די בולוואַר־מענטשן ליידן מער ווי אַלע בירגער פון שטאָט. נאָך אַביסל געזאָלין מוזן זיי לויפן אַף ווייטע גאַסן. דער שטאָט־ריכטער, אַ געוועזענער אַדוואָקאַט, פון וועלכן קיינער האָט ניט געוואוסט, ביז ער איז ריכטער געוואָרן, אַז עס איז דאָ אין שטאָט אַן אַדוואָקאַט מיטן נאָמען בייַלי, אויסער דעם באַלעבאַס פון הויז, וואו ער האָט געהאַט זיין אַפּיס, ווייל אים, דעם באַלעבאַס, איז ער שטאַרק געלעגן אין זינען, געהאַט צרות מיטן איינמאַנען דאָס דיר־ה־געלט. אַט דער בייַלי, וואָלט קיינמאַל קיין ריכטער ניט געוואָרן, און ער האָט פון דעם אַליין ניט גע'חלומ'ט, און געוואָרן איז ער נאָר

ווייל די גרויסע ארוואקאטן זיינען צווישן זיך ניט דורכגעקומען, יעדער האָט געוואָלט דעם ריכטער־שטול, זיינען שטאַט פּאַליטיקער געפּאַלן אַף אַן איינפּאַל צו ווײַלן אַן אומבאַקאַנטן, איז עס אויס־געפּאַלן אַף בײַלײַן.

אַט דעם ריכטער, וואָס האָט זיך אַלײַן ניט געגלױבט, אַז ער איז עס, און זיצנדיג אַפּן ריכטער־שטול האָט ער שטענדיג געהאַלטן די אויגן אַראָפּגעלאָזן, ווי אַ שעמעוודיגע כּלה, — אים, אַז מ'האַט איבערגעגעבן דעם פּלאַן און ער זאַל זאָגן, צי עס איז ניט נעגן געשריבענעם געזעץ, האָט ער געקוקט דעם הייזער־דירעקטאָר אין די אויגן, און געשאַקלט מיטן קאַפּ אַף נײַן... ס'הייסט — מע מענ! ...

דאָך איז די געזאַלן־סטאַנציע קיינמאַל ניט געעפּנט געוואָרן. די בולוואַר־מענטשן האָבן געכאַפט די פּאַרבאַהאַלטענע כּונות פּון דער פּירמע, און דער מעיאָר האָט זיך צוריקגעצויגן. די גאַנצע שולד האָט מען אַרויפּגעוואָרפּן אַפּן סעקרעטאַר פּון הייזער־דעפּאַרטמענט, וועמען מען האָט טאַקע אָפּגעזאָגט פּון דער שטעלע.

* * *

דער בולוואַר האָט פּרייער אָפּגעאַטעמט. נאָר די פּירמע „פיסט“ האָט בלוז אַ שמײכל געטאַן. בײַ איר איז עס ניט קײַן דורכפּאַל. זי קאַן עס בלוז באַצײכענען מיט אַ קלײנעם טראַט פּאַראַוויס. ניט היינט איז מאָרגן, זי וועט דעם בולוואַר צעטריי־סלען. דער שטאַט טײל פּון „שטילער היים“ וועט מוזן האָבן דערפּאַלג.

זי האָט אַרויסגענומען צוריק די געזאַלן־קעסלען, אויסגעגלייכט דעם באַדן, און אוועקגעשטעלט אַ גרויסע הויז מיט אַ גרויסן גאַראַדזש. אין דעם הויז האָט זי אַרײַנגעזעצט אַן אַנדערטייקער פּון אַ פּרעמדער שטאַט. דאָס הויז איז געווען אזוי אויסגעבויט, אַז אירע אַלע דריי זײַטן זאַלן זיך פּריי אַרויסזען. דער אַנדער־טייקער, אַ פּרעמדער מענטש, איז קײַן זאָך ניט אויסן געווען, ווי נאָר צו מאַכן דערפּאַלג. די פּירמע „פיסט“ האָט אים אויפ־געזוכט אין דער גרויסער שטאַט, אים דערצײלט אַ מעשה, אַז זי

האָט אַ גרויסע אָנדערטייקינג הויז אין אַ שטאָט, וואָס זי וויל פאַרקויפן פאַר ביליג און מיט ווייניג מוזמן געלט אַרײַנצולייגן. דער אָנדערטייקער האָט פאַרשטאַנען, אַז די פירמע איז פאַראינ-טערעסירט אים צו האָבן און זי וויל אים דעריבער געבן אַ „טשאַנס“.

כדי צו רעקלאַמירן זיין „געשעפט“, וואָס צו אים האָט עס אויסגעקוקט ווי אַלע געשעפטן און אפשר נאָך אַ נויטיגערע אינ-סטימוציע, ווי אַלע אַנדערע, האָט ער יעדן טאָג געלאָזט אַרויספירן זיינע אַלע טויט־וועגענער אין סאַמע פראָנט, און די שוואַרצע שאַפערן זאָלן שטיין באַ די אויטאָמאָבילן מיטן גאַנצן ערנסט, ווי זיי וואָלטן נאָך אַ טויטן געפאָרן. געהאַט האָט ער אַ „גיכ־הילף“ וואָגן, אַ מוראַדיג גרויסן, מיט אַ גריל־צנדיגער טרובע, וואָס איז געווען געמאַכט אינצוויאַגן ניינציג מייל אין אַ שעה, און לאָמפן אַזעלכע, וואָס וואַרפן ליכט אַף גלייכן וועג פאַר אַ מייל.

אַזא גוטן וואָגן האָט קיין איין אָנדערטייקער אין שטאָט ניט געהאַט. דער פרעמדער אָנדערטייקער האָט זיך דעריבער געהאַלטן גרויס, און פלוצים, אין מיטן נאַכט פלעגט ער אים, ווי אַ בילנדיגן הונט, אַרויסלאָזן איבערן בולוואַר. געטאָן האָט ער עס ניט צו רייצן זיך מיט די בולוואַר־מענטשן, נאָר פאַרקערט, זיי צו ווייזן, וואָס פאַר אַ גוטן „גיכ־הילף“ וואָגן ער האָט, און ווידער צוליב דעם אַלטן, אַזוי גוט אויסגעפרובירטן אַמעריקאַנער מיטל, צו ווייזן, אַז ער איז „ביזוי“ (פאַרנומען). זאָלן מענטשן וויסן, אַז ער איז דאָ! ...

די בולוואַר־מענטשן האָט זיין אַמבולאַנס טאַקע אימפּאַנירט און ניט בלוזי דער אַמבולאַנס, נאָר אַפילו די לוי־וואָגנס, וואָס אַלע האָבן אויסגעקוקט ווי אינער — אַלע שוואַרצע און פון איין און דערזעלבער גרויס און עלטער, און דער טויטן־וואָגן איז אַ שיינ געפוצטער מיט שיינ געשניצטע מלאַכימ־לאָף ביי די זייטן. ניט ווי באַ די שטאָטישע אָנדערטייקערס די אויטאָמאָבילן, אַלערליי צעבראַכענע און צעבראַזגעמע.

אויך ער, דער אָנדערטייקער אַליין, וואָס האָט געהייסן מיסטער

סמיד, איז זיי שטארק געפעלן. ער שפאצירט זיך יעדן טאג דורך (צוליב רעקלאַמע מסתם) איבערן בולוואַר, אָנגעשפּאַרט אַף אַ שמעקן מיט אַ זילבערנעם הענטל, וואָס טראַגט אַ גרויסן דאָבלדיגן מאָנאָגראַם. פון שניפּס שיינט אַרויס אַ גרויסע דימאַנט־שפּילקע, באַגריסט יעדן אַף אַן איידעלן און עלעגאַנטן אופן, ווי ער וויל זיי ווייזן, אַז ער ווייס, אַז זיי זיינען ניט אַבי ווער, נאָר בולוואַר־מענטשן. ער זעט מיט יעדן צו פאַרקניפּן אַ שמועס, רימט די שטאָט און איבערהויפּט דעם בולוואַר, וואָס קאָן זיך פאַרגלייכן מיט דער מייליאָנערסקער „עוועניו“ פון דער גרויסער שטאָט, פון וואָנען ער קומט (וואו ער קאָן זיך טאַקע מיט אָט די עוועניו אינוואוינער!).

ער איז אָבער זייער שונא, זיין שכנות שרעקט זיי, דערמאָנט זיי אַלע רגע:

— הוליעט, חברה, איר וועט דאָך קומען צו מיר!

ער „צעברעכט“ דעם בולוואַר, עס איז שוין כמעט אויס בולוואַר. דערפאַר, אַז עס מאַכט זיך אַ טויטער אָפּן בולוואַר, לאַרט מען איין איינעם פון די שטאָטיגע אַנדערטייקערס און ניט אים. ... אויך די מענטשן פון די אַנדערע גאַסן רופן אים ניט ווען ס'קומט דאָס אומגליק. פאַר זיי איז ער צו־הויך:

— אַ בולוואַר־אַנדערטייקער!

דער אַנדערטייקער האָט דערזען, אַז די פירמע „פיסט“ האָט אים אַריינגענאַרט, זיך ניט אַרויסצודרייען, ווייל זי האַלט אים געבונדן און זי, די פירמע, מאַכט זיך שוין ניט וויסנדיג. זי קאָן אים שוין גאָרניט. זי ווייס, אַז זי איז דורכגעפאַלן, ער וועט זיך לאַנג ניט קאָנען האַלטן, זי רייצט זיך בלויז דורך אים מיטן בולוואַר ...

אין איין טאָג זיינען געקומען די „בעלי־חובות“ (ווייל ער דער אַנדערטייקער, האָט אויך גענאַרט די פירמע „פיסט“, געזאָגט, אַז ער איז רייך און אין דער אמת'ן זיינען די אויטאָמאָבילן מיטן אַמבולאַנס געווען געקויפט אַף וועקסלען), האָבן פאַרזיגלט די אויטאָמאָבילן מיטן אַמבולאַנס.

זיי זיינען אף די ליציטאציע אָפּגעקויפט געוואָרן פּון די שטאַטישע אַנדערטייקערס. דעם אַמבולאַנס האָט אָפּגעקויפט די אַנדערטייקינג־פירמע „באַנעל“, וועלכע האָט אים דערנאָך, מיסטער סמידן אַליין, אָנגעשטעלט באַ זיך . . .

זי האָט עס נאַכהער פאַר וואָכן לאַנג רעקלאַמירט אין די צייטונגען:

„דער באַרימטער שיקאַנער אַנדערטייקער, מיסטער סמיד, מיט דעם גרויסן אַמבולאַנס, וואָס מאַכט ניינציג מייל אַ שעה, אַרבעט איצט פאַר דער פירמע באַנעל.“

דער בולוואַר האָט פרייער אָפּגעאַטעמט, אָבער דאָך ניט געפילט זיך זיכער. די פירמע „פיסט“, אונטער וועלכער עס באַהאַלטן זיך קלוגע דורכגעטריבענע אידן (אזוי האָט דער בולוואַר איצט נאָך שטאַרקער געגלויבט) וועט זיך געוויס נאָך אזוי גיך ניט אונטערנעבן.

די פירמע „פיסט“ האָט עס אויך געגעבן אָנצוהערן. ווי אַ קאַץ, ווען די כּוויז אַנטלויפט, שאַרפט זי דעמאָלט די נעגל, ווי געזאַגט: „מוזסט דאָך קומען צו מיר“, אזוי האָט די פירמע „פיסט“ געוויזן, אַז זי איז זיכער אין איר זיג — זי האָט צוגע־קויפט נאָך אַ טויזנט אַקער לאַנד, וואָס האָט זיך געגרענעצט מיטן טראַקט „שטילע היים“.

* * *

די בולוואַר־מענטשן זיינען דעריבער אזוי אָנגעשראָקן, אַז ניט בלויז די האַנדלס־הייזער ווילן זיי ניט דערלאָזן אַף זייער נאַס, נאָר אפילו מיט געבעט־הייזער זיינען זיי פאַרזיכטיג, כאַטש מיט גאָט זיינען זיי גאַנצע מחותנים, און גלויבן, אַז גאָט העלפט זיי אין זייער קאַמף מיט דער פירמע „פיסט“.

זיי דערלאָזן ניט קיין טעמפלען פון אַרעמע געמיינדעס; זיי גלויבן ניט, אַז גאָט נידערט אַראָפּ אין אַ פינסטערן, פאַר־שוואַרצטן טעמפל. ווידער ווילן זיי ניט, אַז עס זאָל אויסזען, אַז אַלע זיינען גלייך.

דערפאַר האָבן זיי אויך ניט געוואָלט אַרויפלאָזן דעם אירישן

רעפארם טעמפל, כאַטש די מיטגלידער פון דער געמיינדע „בני
איזראעל“ זיינען געווען אלע רייכע — זיי אלע זיינען געווען די
באלעבאטיס פון „מעין סטריט“, וואָס האָט זיך געצאָקעט מיט
די גרויסע דעפארטמענט־סטאָרס, דער פּוץ פון שטאָט.

אַבער זיי, די בולוואַר־מענטשן, האָבן אין זיי ניט געזען די
היינטיגע גבירים מיט די גרויסע רונדע בייכער, וואָס קייטלען
זיך מיט גרויסע גאַלדענע קייטן און בלישטשען אָפּ פון די פינגער
און די האַלדזשלייפּן מיט דימאַנטן. זיי האָבן אונטער דעם אַלץ
געזען בלוין די אַמאָליגע פּעדלער און שמאַטע־קלייבערס, וואָס
האָבן געקלאָפּט אין די הינטער־טירן :

— „מעס, האָבן זי אַלטע שמאַטעס צו פאַרקויפּן אָן אַרעמען
אידן?“

עס וואָלט זיך קיינמאָל ניט איינגעגעבן דער געמיינדע „בני
איזראעל“ זיך אַרויפצורוקן אָפּן בולוואַר. כאַטש דאָס האָבן זיי
גריילאָך געוואָלט, די „בני איזראעל“ אידן. ניט אזוי די דייטשישע
„יאַהודים“, ווי די ליטווישע מיט די גאַליציאַנער אידן, וואָס זיינען
אויך געווען מיטגלידער פון טעמפל. זיי האָבן מיט גוואַלד געוואָלט
אַרויפקריכן אָפּן בולוואַר :

— מיר'ן זיי ווייזן, וואָס אידן קאָנען! מיר זיינען ניט קיין
נענערס!

די דייטשישע אידן מיט קאַלטן געדולד האָבן אָבער ניט
דערלאָזט :

— ניט שיינ דעם אידישן נאָמען צו בריינגען אין געריכט!
די פירמע „פיסט“ (אויך מסתמא צוליב אירע חשבונות מיטן
בולוואַר) האָט זיך אָבער אָנגענומען די קרוידע פון דער געמיינדע
„בני איזראעל“ און איר איבערגעגעבן די שליסלען פון דער פּרעס־
ביטעריאַנער טשורטש, וועלכע איז אויפגעגעבן געוואָרן צוליב
א קריג.

די שטאָט צייטונגען האָבן אַפילו געשריבן, אָז די פירמע
„פיסט“ האָט גענומען שווערע טויזנטער ריוח פון די „בני איז־
ראעל“ און אָז די פירמע „פיסט“ איז שולדיג אין דער מחלוקת פון

דער קירכע. זי האָט אַרײַנגעשיקט אירע אַגענטן, זײ זאָלן מיט אַ
כײַן װערן מיטגלידער און זײ האָבן דאָס אױפֿגעהעצט די מחלוקת,
כדי די קירך זאָל פֿאַרקױפֿט װערן.

די פירמע „פיסט“ האָט דאָס גלייך אָפֿגעליקנט, דערקלערנדיג,
אַז דאָס איז אַ לעכערלאַכער ליגן. זי האָט ניט געװאָסט בײַז
איצט, אַז עטלאַכע פֿון אירע אָנגעשטעלטע זײַנען געװען פֿאַרמישט
אין דער קריגעריי אין טשױרטש. זי מישט זיך ניט אין די פֿרי-
װאַמע געזעלשאַפֿטלאַכע אינטערעסן פֿון אירע מיטאַרבֿעטער, דאָך
קאָן זי איצט זיך ניט אָפהאַלטן פֿון אױסדריקן איר צופֿרידנקייט
מיט דעם, װאַס זי האָט זיך דערוואָסט, אַז אירע אַגענטן זײַנען
רעליגיעזע מענטשן און טשױרטש-מיטגלידער...

די צײַטונגען האָבן מער װעגן דעם ניט געשריבן, װײַל די
„פיסט האָט צוזאַמען מיט דער דערקלערונג צום „װערטן פֿובלי-
קום“ צוגעשיקטן אַ רעקלאַמע אַף אַ גאַנצער צײַטונגס-זײַט, װאַס
באַטרעפט אַרום פינף הונדערט דאָלאַר. (די רעקלאַמע איז טאַקע
געװען װעגן דעם נייעם שטאַט-טייל „שטילע היים“).

װידער האָבן די שטאַטישע צײַטונגען ניט געװאָלט צופֿיל
אײַנרײַסן מיט די אידן, װײַל „מעין סטריט“ האָט געליפֿערט די
רעקלאַמעס.

אַט אַזױ איז אַרױף דער אײַדישער רעפֿאָרם-טעמפל „בני
איזראַעל“ אָפֿן בולװאַר, און דער אײַדישער גאָט, װאַס איז בײַז
איצט געװען פֿאַררוקט אַף אַ זײַטיגער גאַס, האָט געקראָגן די
מעגלאַכקײט אַרױסצושײַנען אָפֿן בולװאַר, גלייך מיט אַלע אײַבע-
ריגע נעטער. — — —

* * *

שוין פֿאַרגעסן כמעט, װי אַזױ די געמײנדע „בני איזראַעל“
האָט זיך אַרױפֿגערוקט אָפֿן בולװאַר, ניטאָ שױן אַפֿילו די שעמעװ-
דיגקײט. אַט די שעמעװדיגקײט, װאַס האָט די ערשטע צײַט ניט
געלאָזט „אײַנגײן“ די אידן דאָס פֿאַרגעניגן פֿון בולװאַר.
פֿריער שטיל, װי זײ װאָלטן אָפֿגעטאַן עפעס ניט שײַנס,

פלעגן זיי זיך בנגבה אריינרוקן אין טעמפל, די קעפ אַרונטערגעלאָזן, און געשעמט זיך קוקן די שכנים קריסטן אין די אויגן.

שפעטער, שוין ברייטלאך גאוה'דיג, צעשפרייטן זיך די אידן מיט זייערע גרויסע אויטאָמאָבילן איבער דעם בולוואַר געקויטלט מיט די אויטאָמאָבילן פון די קריסטן, די באַזוכער פון די ביידע זייטיגע טשוירטשעס.

לאַנגזאַם, מיושב'דיג קריכן זיי, די „בני איזראַעל“, אַרויס פון זייערע אויטאָמאָבילן. שמעלן פאַרזיכטיג, ציטעריג זייערע טריט איבער די טרעפלאַך פון אויטאָמאָביל, ווי טראַגעדיגע ווייבער, בלייבן אַ ווילע שטיון, ציען מידלאַך דעם אַטעם און שמייכלען צו זיך, ווי געזאַגט:

— קוקט מיך אַן, דאַס בין איך, אַטדער, וואָס קאָן זיך פאַר-גינען צו קויפן אזאַ טייערן אויטאָמאָביל.

זיי זוכן צו באַגריסן זיך מיט די קריסטן-שכנים. זיי ווייזן, אַז אויך ביי זיי איז היינט זונטאַג. זאָלן זיי, די קריסטן, איינמאַל פאַר אַלע מאָל זיי אויפהערן צוזאַמענמישן מיט די אידן פונם שולכל אַף דער ערשטער גאַס, וואָס יום-טוב'ן שבת אנשטאַט זונטאַג ... ניין! ניט זיי! ביי זיי איז זונטאַג אזוי הייליג ווי ביי אַלעמען. עס איז גאַרניט קיין אונטערשייד צווישן זיי, די „בני איזראַעל“, און די קריסטן. נאָר עפעס אין קלייניגקייטן, וואָס זיי וואַלטן זיי זיכער דערקלערט און אפשר באַ אַ גוטן דורכרייד, וואַלט מען געקומען צו אַן אויסגלייך ... און ווידער וואָס איז די נפקה מינה, אַלע קאָנען דאָך אין איין טשוירטש זיך ניט אַריינשפאַרן.

אַז זיי באַגריסן זיך מיט אַ שכן-קריסט, איז עס ניט שרייאַיג, הויף, ווי אין גאַס אַדער אין קלוב פון די „עלקס“, נאָר מיט אַ צוגעווירצטער ערנסטקייט, מיט קלויסטערדיגן אומעט ...

דער אַרגל שפילט ציטערדיג, פאַרטרויערט. עס איז אַ נייער אַרגל. די הערץ-ברידער, די באַלעבאַטים פון דער גרויסער מוזיק-סטאַר, מיטגלידער פון טעמפל-דאַט, פאַרקויפן די אַרגלס צו די שטאַטישע טשוירטשעס. זיי האָבן אויך פאַרקויפט אין טעמפל אַ נייעם אַרגל — שפילט עך נאָך אומעטיגער און וויינענדיגער ווי

אלע אנדערע אָרנלס. כאָטש די טענער זיינען שטילע, צעקרויבן זיי זיך איבער גאַנצן בולוואַר און פאַרוויינען די אלע אנדערע...
 אַף די מאַרמלשטיינערנע טרעפּ הויבן זיך הויכע מענער, מיט שוואַרצע צילענדער-היט און דאַמען שווערע, סאָפּענדיגע, מיט בליצנדיגע דימאַנטן. די טירן פאַרדינגלען זיך און אלע בלייבן שטיל מיט איינגעהאַלטענע אָטעמס...
 עס איז טעמפל...
 * * *

דער נענער, פאַרקער, וואָס איז דזשעניטאָר אין טעמפל, האָט אַ גאַנצן טאַג שווער געאַרבעט, גערייניגט דעם טעמפל פון שטויב, וואָס האָט זיך איינגעגעסן אין משך פונם גאַנצן זומער. דערצו נאָך האָט ער זיך געדאַרפט יאָגן נאָך די אַראָפּגעפאַלענע בלעטער, וואָס האָבן זיך געשפאַרט באַם טעמפל, ווי יונגע ווייסע-חברה-ניקעס אַף אַ חתונה. פאַרקער איז היינט בייז, אָפּגעוואוינט פון צו אַרבעטן. די זומער-וואַקאַציע האָט אים פויל געמאַכט. און געהאַט פאַרגעסן, אַז ער איז מער אַרבעטער ווי גלח. געדוכט האָט זיך אים שוין, אַז ער איז אַזאַ „פּריטשער“, ווי דער ווייסער איד-שער רעווענער, דאָקטאָר גרין, וואָס קהל האַלט אים אויס. אַ גאַנץ זומער איז פאַרקער זיך געזעסן באַ זיך אַפּן גאַנץ און געלאָקט צו זיך די קינדער פון גאַס מיט שטיקלאַך „גאַס“, ווי עס לאָקט אַ געזונטהענדלעך זיינע גענז מיט קערנער... יעדעס קינד אַרויפ-געזעצט באַ זיך אַף די פעטע קני און געקוקט אין די פּנימ'לאַך מיטן צוגאַנג פון אַ מבין:

— זיינען זיי ריינע שוואַרצע, אָדער געמישט שוין מיט ווייס בלוט?
 בלוט?

ביי יעדן קינד, וואָס האָט גלח פאַרקער'ן אויסגעקוקט צו האָבן אין זיך ווייס בלוט, האָט ער טרויעריג געשאַקלט מיטן קאָפּ און דאָס קינד איינגעקניפט מיט כעס אין זיינע ווייכע טיילן. דאָס קינד צעכליפּעט זיך און פּריטשער פאַרקער טראַפּעטשעט פּריידיג מיטן פּוּם:

— שווייג, דו ווייסער ממזר'ל!

פריטשער פארקער, און אזוי אויך זיין חבר בייטמאן, גלויבן,
אז דאס שווארצע פאלק גייט אונטער און גיבן אים נאָר צו לעבן
געצייילטע יאָרן:

— ווי לאנג קאָן זיך האַלטן אַ פּאָלק, וואָס לעכצט און פאַר-
קויפט זיך פאַר אַ ביסל ווייס בלוט? — טענה'ט בייטמאן.

— אַ גליק וואָס זיי האָבן אונז פּיינט, די ווייסע! — טרייסט
פאַרקער.

— און זיי, די ווייסע, האַלטן אין איין שרייען, אז מיר, דאָס
שוואַרצע פּאָלק, פאַרפּלייצן די שטאַט, רוקן זיך שוין אַזש צום
בולוואַר! — לאַכט גיפטיג בייטמאן.

— די ווייסע גנבים שרייען, מאַכן אַ טומל, מיר זאָלן ניט
באַמערקן ווי מיר גייען אונטער, — דריקט מיט דער פּויסט
בייטמאן.

פון די געשפּרעכן מיט זיין חבר בייטמאן און פון זיין שפּיל
מיט די קינדער פּראַלט זיך גלח פאַרקער:

— אַט דאָס איז אַ לעבן!

שבת קריכט גלח פאַרקער פּאַמעלאַך אוועק אין דער ערשטער
נאַס, וואו עס שטייט די אַלטע אידישע שולכל, דאָרטן אויבן, איבער
דער שול, אין אַ קליין צימערל, וואוינט זיין פּריינט, דער ראַבאָי
פּרידמאן, מיט דער לאַנגער צעפּאַטלטער גרויער באָרד. גלח
פאַרקער קלעמערט שטיל אַרויף דורך די הינטערשטע טרעפּ. ראַבאָי
פּרידמאן איז נאָך אונטן אין שול. פאַרקער לייגט צו דאָס אויער
צום טיר, וואָס פירט אַראָפּ אין שול. ראַבאָי פּרידמאָנ'ס שטים
רייסט זיך אזוי וויינענדיג, קלאַנגנדיג... פאַרקער'ן כאַפט אַזש
אַן אַן אומעט. ער גייט צו צום גרויסן ספּריט-שראַנק. ער נעמט
אַרויס אַ גרויסן לאַנגן בוך; די בלעטער זיינען אַזעלכע פאַר-
געלטע און די אותיות אַזעלכע קליינע, שפּרינגענדיגע... פאַרקער
זשמורעט מיט די אויגן און איז ביי זיך ניט זיכער, צי ער האַלט
ניט דאָס בוך אַמאָל מיטן קאָפּ אַראָפּ. ער שמייכלט און לייגט אים
פאַרזיכטיג אוועק. ער פאַרשטייט ניט ראַבאָי פּרידמאָנ'ס באַיבל,
ווי ער, ראַבאָי פּרידמאן, פאַרשטייט ניט זיין באַיבל.

דאָד האַלט ער פון ראַבאָי פּרידמאַן. ער איז אים נאָנטער ווי אלע אנדערע גייסטלאַכע. ראַבאָי פּרידמאַן רופט אים ניט מיט קיין אנדערן נאָמען ווי גלח פּאַרקער. און אז ער, פּאַרקער, וויינט אים די באַיבל און פּאַרטייטשט אים דאָרט אַ פּסוק, קוועלט ראַבאָי פּרידמאַן:

— גוט, גלח פּאַרקער, גוט געכאַפט!

דערהערניג ראַבאָי פּרידמאַנ'ס טריט אָף די טרעפּ, צינדט פּאַרקער גיך אונטער דעם געזאָויוון. דער ראַבאָי, וואָס האָט אַ ווייב ערגעץ אין פּאַלעסטינע, קעסטעט זיך דאָ אָפּן אויבער־שטיבל פאַר זיך און האָט אין געזאָויוון פּאַרוקט אַ אירישן עסן נאָך פּרייטאַג.

פּאַרקער איילט זיך מיטן אָנצינדן דעם אויוון. ער וויל ווייזן ראַבאָי פּרידמאַן, אז ער האָט ניט קיין טעות אין אים, אין פּאַר־קער. ער האָט טאַקע אַ שאַרפּן קאַפּ מיט אַ שטאַרקן זכרון, גע־דענקט וואָס מען זאָגט אים:

„דער אירישער געזעץ פאַרבאָט שבת אָנצוצינדן פייער און פאַרבאָט אפילו דעם אידן צו באַפעלן אָדער צו בעטן אַן אנדערן אָנצוצינדן.“

זאָל ראַבאָי פּרידמאַן זען, אז ער געדענקט עס און פאַרשטייט עס און צינדט אָן דאָס פייער אַליין, פּרייוויליג, עס זאָל אויסקוקן, אז ער טוט עס פאַר זיך אַליין און ניט פאַר ראַבאָי פּרידמאַן. ראַבאָי פּרידמאַן קלעמערט שווערלאַך אָף די טרעפּ, ווי ער וואַלט עפעס אַ משא מיט זיך געשלעפט. און גלח פּאַרקער וואונדערט זיך, קאָן ניט פאַרשטיין און וויל טרעפּן וואָס אַזוינס שלעפט דאָ דער ראַבאָי פּרידמאַן.

ראַבאָי פּרידמאַן קומט אַריין, האַלטנדיג די הענט אַרום גרויסן בויד, וואָס הענגט אַראָפּ, און ווען ער איז שוין אויבן אָף דער זייט טיר, לאָזט ער אָפּ די הענט מיט אַ מידן קרעכץ. פּאַרקער'ן פאַר־כאַפט דעם אַטעם, אים דוכט זיך, אז אַט־אַט פּאַלט אַראָפּ דער בויד און צעגיסט זיך אָפּ דיל.

ווי אַ קינד פון נעגערשן פּאַלק, גרינג אָף לאַכן, וויל ער זיך

צעלאכן. דערמאנט ער זיך, אז עס איז ניט קיין „סאלון“, און ראבאי פרידמאן איז ניט פון די לאבערס. ער האָט נאָך אים קיינמאָל לאַכן ניט געזען, אפילו ווען זיי קיבעצן ביידע איבער דעם רעפארס-ראַבאי, דאָקטאָר גרין, און ער, גלח פאַרקער, קייכט פון געלעכטער, טרייסלט זיך נאָך באַ ראַבאי פרידמאן די באַרד אונטער, כאַטש ראַבאי פרידמאן האַלט זיך אין איין בעטן ביי אים, פאַרקערן:

— הערט אויף, גלח פאַרקער, דער בויך טוט מיר וויי פון לאַכן!

דער ראַבאי פרידמאן כאַפט גיך אַ קוק אָף דעם געזאווועלע, וואָס ברענט שוין, גיט שטום אַ שמייכל צו פאַרקער'ן, גייט צו צום קאַמאָד, נעמט אַרויס אַ קליין פלעשל כרמל-וויין, גיסט אָן אַ גלעזל פול, מאַכט אַ ברכה, פאַרגלאַצט די אויגן. פאַרקער וואַרפט דעמאָלט אַרויס זיינע גרויסע ווייסל-אויגן, האַלט איין דעם אַטעם. ראַבאי פרידמאן גיסט אָן נאָך אַ גלעזל וויין, רוקט עס צו — צו פאַרקערן, און ער, פאַרקער, טרינקט עס פאַמעלאַך, צוקלאַפּנדיג מיט די גראָבע ליפּן. ראַבאי פרידמאן ווייזט אים דאָס פלעשל, פאַרקער וויל עס באַטראַכטן נאָנטער, ער ווייסט, אז ס'איז פון פאַלעסטינע, פון וואַנען ראַבאי פרידמאן קומט. ראַבאי פרידמאן ציט דאָס פלאַש צוריק, פאַרדעקט עס שנעל מיט זיינע הענט. פאַרקער פאַרשטייט, אז ער טאָר עס ניט אָנרירן. ער וואַלט זיך געפונען באַליידיגט, נאָר ניט פון ראַבאי פרידמאן, ווייל ער פאַר-שטייט, אז ער, פאַרקער, טאָר זיך ניט אָנרירן, ניט ווייל ער איז אַ נעגער, נאָר אפילו דער ראַבאי דאָקטאָר גרין טאָר זיך אויף ניט אָנרירן אָן דעם. עס איז אַ רעליגיעזער געזעץ, און דאָקטאָר גרין איז נאָר אַ קאָמעדיאַנט.

ראַבאי פרידמאן — עסט מיט אַפּעטיט און פאַסמאַקעוועט זיך, און ער, פאַרקער, שטייט די גאַנצע צייט אין אַ ווינקל, שטיל, ציט אין זיך דעם אַטעם. ער וואַרימט אָן די טיי און טרינקט אַליין די ערשטע גלאָז, כאַטש ער האָט ניט ליב קיין טיי און האָט אַ גאַנצן טאָג צוליב דעם אַ בויך-ווייטאָג. ער טוט עס, ווייל אַנדערש

וועט ראבאי פרידמאן דעם טיי ניט טרינקען. עס איז געגן דער אידישער רעליגיע. ער, פארקער, פארשטייט עס אפילו ניט, נאָר ער פרעגט ניט קיין קשיות; וויבאלד עס איז אַ רעליגיעזער געזעץ, דאַרף מען בלינד פּאַלגן — קיין שכל אין דעם דאַרף מען ניט זוכן...

ערשט נאָכן עסן פילט גלח פארקער, אז די מחיצה צווישן אים און ראבאי פרידמאן איז שוין אויס. איצט זיינען זיי ביידע צוויי גייסטליכע, ער אַ קריסטלאַכער און ראבאי פרידמאן אַ אידישער. זיי אמפערן זיך ניט וועגן רעליגיע. סיי ער און סיי פרידמאן האַלטן, אז ביידע זיינען גערעכט: וואָס מ'איז געבוירן געוואָרן, דאָס דאַרף מען זיין. עס איז דאָ וויכטיגערס, וועגן וואָס צו ריידן. ראבאי פרידמאן וויל זיך דאָס האַרץ אויסריידן, וועגן דעם ראבאי גרין, וואָס איז ניט מער, ווי אַ קאָמעדיאַנט, און אז עס איז שלעכט מיטן אידישן פּאַלק.

גלח פארקער לאָזט אָבער ניט ראבאי פרידמאנען צופיל ריידן וועגן דאָקטאָר גרין. וואָס איז דאָ צו מאַכן אַ וועזן? ראבאי פרידמאן איז טאָקע גערעכט, גרין איז נאָר אַ „דזשאָוקער“ — נאָר וואָס קאָן עס שאַדן אזאַ קלייניגקייט אזאַ שטאַרק פּאַלק, ווי דאָס אידישע? עס איז צעשפרייט איבער דער גאַנצער וועלט און גלאַנצט מיט זיין רייכקייט, וואו ער איז נאָר דאָ. דעם גאַנצן „מעין סטריט“ האָט עס פאַרנומען... ער האָט יאָ צו באַקלאָנגן זיך פאַר אים וועגן זיין נעגערשן פּאַלק, וואָס ציט צו ווייסע בלוט, פאַרלאָזט די שיינע געקרויזלטע האַר אין לאַנגע „שטרוי“. ווי לאַנג, — זאָל ער, דער ראבאי פרידמאן זאָגן, — קאָן אזאַ פּאַלק לעבן?

ראבאי פרידמאן קרעכצט.

געוויס שלעכט. נאָר מיטן אידישן פּאַלק שטייט עס ערגער: עס מישט זיך מיט קריסטן. ניט נאָר וואולפ'ס טאָכטער זינגט אין מעטאָדיסטישן טשוירטש, נאָר אפילו די טעכטער פון בראַון און בערגער, זיינע אייגענע שול-אידן.

פארקער מאַכט עס אַרונטער מיט דער האַנט:

— עס איז דאך נאָר צום ציילן.

ראַבאי פּרידמאַן ווערט ביזן :

וואָס קלאַנט ער, דער נעגער — זיי פאַרפלייצן דאָך די גאַסן,

דערגרייכן שוין דעם בולוואַר.

— וויפיל קינדערלאַך האָט איר, גלח פאַרקער?

פאַרקער האָט קיינמאַל וועגן דעם ניט געטראַכט און ווערט

צעטומלט :

— וואַרט אַ וויילע, ראַבאי פּרידמאַן, כ'וועל זיך דערמאָנען.

אַ, יאָ, עלף.

ראַבאי פּרידמאַן שמייכלט :

— זאָרנט ניט, פאַרקער, גאָט וועט העלפן. ער קוקט זיך מער

אום אויף קליינע פעלקער, ווי אויף גרויסע.

פאַרקער ווערט מוטיגער און זידלט זיך אַליין, וואָס ער איז אַ

קלאַג־מענטש :

— אַ פאַרשאַלטענער קלאַג־נעגער !

ער איז אַזאַ מין מענטש, וואָס קוקט אַף אַלץ מיט יאוש... .

און ער פּרוּאוּט זיך מוטיגן... .

זיין מוטיגקייט האַלט אָבער נאָר אָן, ביז ער קומט אין דער

נענערשער גאַס. דאָרטן זעט ער זיך אַרום, אַז ער איז דאָך גערעכט,

ניטאָ די אַמאָליגע שיינע שוואַרצע פּנימ'ער. דער ראַבאי פּרידמאַן

איז אַ גוטער, טרייסט ער. אָדער אפשר איז גערעכט זיין חבר,

דער גלח בייטמאַן, וואָס זאָגט שטענדיג :

— טרוי ניט קיין ווייסן, מעג ער זיין אַפילו ראַבאי פּרידמאַן,

וואָס מאַכט זיך צו דיר גוט־ברודער !

* * *

פאַרקער איז היינט ביזן, ניט בלויז דערפאַר, ווייל היינט איז

דער ערשטער טאָג נאָך דער דריי־חדשימ'דיגער וואַקאַציע —

אַפּגעוואוינט פון אַרבעטן און בענקט נאָך דער נענערשער גאַס. אים

גייט היינט ניט אין אַלגעמיין. זיין ווייב האָט אים אָנגעגרייט אַ

גוטן צוכייס, מיטצונעמען אַף דער אַרבעט, האָט ער עס פאַרגעסן.

און ווייל ער האָט עס פאַרגעסן, הונגערט אים נאָך שטאַרקער. עס

איז אפילו ניט ווייט צו א רעסטאָראַן, שטייט אָבער דאָרט א שילד: „בלויז פאַר ווייסע מענטשן“.

גייענדיג צו דער אַרבעט, איז אים איינגעפאלן אַ שטאַרקע טעמע פאַר אַ דרשה: טאַקע וועגן דעם, ווי טרויעריג עס איז דער צושטאַנד פון דער נעגערשער ראַסע, וואָס זייערע גלחים מוזן זיין דזשעניטאָרס אין פרעמדע געבעט־הייזער, און נעמען פאַר אַ ביישפּיל זיך אַליין און אויך בייטמאַנען און נאָך און נאָך... און ווייזן, אַז שולדיג אין דעם זיינען די נעגערס מער נאָך ווי די ווייסע, ווייל זיי פאַרקויפן זיך פאַר אַביסל ווייס בלוט...

די טעמע איז אים געבליבן אין קאַפּ, נאָר אַרבעטנדיג, האָט זי זיך אויסגעוועפט, און ער האָט פאַרלאָרן די באַגייסטערונג, אַזוי אַז ער קאָן איצט אפילו ניט צוזאַמענבינדן די ווערטער. זיי זעען ביי אים אויס לעכערלאַך. פאַרקער בייסט זיך די פינגער פון כעס און זידלט זיך אַליין:

— פאַרשאַלטענער נענער!

* * *

באָ די „בני איזראַעל“ איז היינט אַ גרויסער יום־טוב: עס איז ניט בלויז די ערשטע יאַרלאַכע דערעפענונג פונם טעמפל, נאָר אויך אַ נייער ראַבאי אין אָנגעקומען. יענער, דאָקטאָר גרין מיטן יעזוס־פּנימ'ל, וואָס האָט אויסגעקוקט ווי אַ ברודער צום רעוורענד יאַאָנוס, האָט פאַרלאָזן דעם טעמפל און ער איז אָנגעקומען אַלס אַ ראַבאי אין אַ גרויסער שול אין אַ גרויסער שטאָט.

ער איז אוועק פון טעמפל און איבערגעלאָזן נאָך זיך פאַר די טעמפל־אידן אַן איידעלן טאַדלען מיט אַ הוזק'דיגן געלעכטערל. ראַבאי גרין איז געווען דער ערשטער ראַבאי אין בולוואַר־טעמפל און ער איז געווען דער, וואָס האָט זיך פאַרברידערט מיט די קריסטלאַכע גלחים, איינגעלאָרן אין טעמפל חברים גלחים צו דרשה'נען און אַליין אויך גענאָנגען אין די קריסטלאַכע טשורטשעס און זיי דאָרטן אויפגעוויזן, אַז „דזשודאַאיזם“ איז באַלד אַזוי גייסטרייך ווי קריסטנטום.

דער פרעזידענט פון טעמפל, מר. וואולף, האָט אים, דר. גרינען, ניט ליב געהאַט, ווייל אים האָט זיך געדוכט, אַז דער כיטערער דאָקטאָר גרין לאַכט פון אים אָפּ. מיט אַ כיון נוצט ער שווערע ענגלישע ווערטער אין זיינע „דרשות“, ווייל ער ווייסט, אַז ער, מר. וואולף, פאַרשטייט ניט אַזעלכע האַרבע ווערטער, און דר. גרין, מיט אַ כיון, פּרעגט אים נאָך דער דרשה :

— הער פרעזידענט, ווי איז אייך געפעלן מיין „סערמאָן“ ?
אַט אַזוי האָט ער אים איינמאַל אַ פּרעג געטאָן, ווען ער האָט גערעדט געגן מואוויס און געגן אַ וואָדעווייל־בילד, „דער פרעמדער“, וואו אידן זיינען דאָרט געווען פאַרגעשטעלט אין אַביסל אַ נאַריש־לאַכן אופן . . .

וואולף האָט די „סערמאָן“ ניט געהערט, איז געווען פאַרנומען מיטן טראַכטן, דעמאָלט טאַקע, וועגן „דעם פרעמדן“, וואָס „גייט“ איצט אין זיין גרויסער מואוויס־הויז „אַמעריקע“. דער מענעדזשער זיינער קוועלט און זאָגט, עס „רייסט“ אָן. ער האָט עפעס געהערט, ווי דער ראַבאי האָט דערמאָנט דאָס וואָרט „דער פרעמדער“, האָט זיך אים אויסגעדאַכט, אַז עס איז אַ טעות.

נאָכן „סערמאָן“ פּרעגט אים, ווי תמיד, ראַבאי גרין :

— מיסטער פרעזידענט, ווי געפעלט אייך מיין „סערמאָן“ ?

— זייער גוט, — זאָגט אַ ליגן מיסטער וואולף.

— איר האָט מסתמא ניט גוט געהערט, מיסטער פרעזידענט.

— וואָס הייסט, ניט גוט געהערט ?

— געהערט ? און גוט ?

— געוויס, דאָקטאָר !

אַף מאַרגן דערוויסט זיך וואולף, אַז דער ראַבאי האָט אָפּגע־לאַכט פון דער גוטער מואוויס־בילד, און אַז ער איז געקומען מיט פּרעטענזיעס צו דאָקטאָר גרין : סטייטש, געגן מיין בעסטער מואווי ? ! איז ער, דאָקטאָר גרין, געשטאַנען און געלאַכט :

— איר האָט חרטה, מיסטער פרעזידענט ? איר האָט דאָך נעכטן געזאָגט, אַז ס'געפעלט אייך.

אַזוי האָט אויך איינמאַל פאַסירט מיטן ציוניזם. ער, מיסטער

וואולף, ניט קיין אמעריקאנער געבוירענער, געקומען ערגעץ פון דער ליטע, נאָר אלע מיינען, אז ער איז אַ דייטשישער, ווייל אזוי שטייט געשריבן אין דעם לעקסיקאן, וואָס די אָוונט־צייטונג האָט אַרויסגעלאָזן: „מיסטער וואולף, דער אייגנטימער פון די דריי גרויסע מאַווי־הייזער און פון אַ דעפארטמענט־סטאָר, איז געבוירן געוואָרן אין יאָרן 1890 אין בערלין. זיין פאָטער איז געווען אַ באַרימטער דאָקטאָר, געשטאַרבן פּלוצים. איבערנעלאָזן די פּאַמיליע אָן מיטלען צום לעבן. מיסטער וואולף איז געקומען אין אונזער לאַנד אַרים, נאָר אַראַנק זיינע פּיאַינקייטן האָט ער דורכגעבראַכן זיין וועג און היינט איז ער איינער פון די גרעסטע פּינאַנסירן אין שטאָט“.

מיסטער וואולף האָט ליב צו לייענען זיין אייגענע ביאָגראַפיע. ער לייענט און לאַכט ... צופרידן וואָס ער איז אַ מענטש מיט קאָפּ, קאָן אָפּמאַרן די וועלט. זיין טאַטע משה — אַ דאָקטאָר ... מאַזעם ...

וואולף האָט קיינמאָל ניט געהאַלטן פון ציוניזם, ווייל ער האָט מיט זיין גוט אויג געכאַפט, אז דאָס איז ניט אמעריקאַניש, אויס־געטראַכט פון עפעס אַ „יוראַפּשן“ אידן מיט אַ לאַנגער באָרד. ראַבאָי גרין האָט אויך גערעדט עטלאַכע מאָל וועגן „זייאַניזם“. ער, וואולף, האָט עס ניט פאַרשטאַנען, ווי ער פאַרשטייט ניט אלע זיינע רעדעס. ער האָט אזוי פיל געכאַפט, אז דאָקטאָר גרין לאַכט אויך אָפּ פון „זייאַניזם“.

וואולף איז אָבער ניט פון די עקשנים. ער בייט זיין מיינונג, ווען ער זעט אײן, אז ער איז אומגערעכט. אזוי איז אויך געווען מיט „זייאַניזם“. וואולף האָט איינגעזען, אז ער איז ניט גערעכט. „זייאַניזם“ איז ניט געגן אמעריקע. דערנאָנגען איז ער עס ניט דורך ביכער און אויך ניט דורך דרשות. פון די ביידע זאַכן האָט ער ניט געהאַלטן. דאָס איז אַ זאָך נאָר פאַר ליידיקקייט! כאַטש אַמאָל פלעגט ער אַ טראַכט טאָן:

— אַ, ווען איך האָב בילדונג, קער איך איבער די וועלט.

דאָס איז אָבער מער ניט געווען ווי אַ צייט־שטימונג. באַ-
שטימט האָט ער געטראַכט און אויף געזאָגט :
— בילדונג איז מער ניט ווערט, ווי פּערציג דאָלאַר אַ וואָך,
און דאָס קריגט מיין בוכהאַלטער.
זיין טעות אין זייאַניזם האָט ער געכאַפּט מיט זיין קלוגן קאַפּ,
ווי עס וועט זיך ווייטער דערציילן :

* * *

אין שטאָט איז געווען אַ פּאַבריק, וואָס האָט אויסגעאַרבעט
כעמישע שטאָפּן. געשטאַנען איז די פּאַבריק הינטערן שטאָט,
דאָס הייסט, אַף יענער זייט שטאָט־גרענעץ אַזוי, אַז די פּאַבריק
האָט ניט געדאַרפט צאָלן קיין שטאָט־אַפּצאַל. די כעמישע
שטאָפּן, וואָס די פּאַבריק האָט אויסגעאַרבעט זיינען געווען
שאַרפע און מיט אַ שטאַרקן גערוך. . . געיאָגט אַ מיאוסן ריח יעדן
פּאַרנאַכט אַף שטאָט און אפילו אפּן בולוואַר.

די מענטשן פון בולוואַר האָבן עטלעכע מאָל געפרובירט פּאַר-
באָטן די פּאַבריק, געשטעלט אין געריכט דאָקטוירים, וועלכע האָבן
דערקלערט, אַז דער כעמישער גערוך איז שעדלעך פאַרן געזונט,
האָבן אפילו באַוויזן מיט ציפּערן, אַז די שטערבלאַכקייט אין שטאָט
האָט זיך פּאַרגרעסערט זינט די פּאַבריק האָט זיך געעפּנט. זיי
זיינען אָבער געבליבן מיט אַ נאָז. דער אַדוואָקאַט פון פּאַבריק
פּלעגט אַוועקשלעפּן דעם פּראָצעס ביז וואַשינגטאָן און דאָרט איז
עס איינגעשלאָפּן צווישן די ביכער.

ווער עס איז דער באַלעבאָס פון פּאַבריק, האָט קיינער ניט
געוואוסט. מ'האָט נאָר גערעדט, אַז דאָס געהערט צו אַן ענגלישער
פירמע, וועלכע איז פּאַרבונדן מיט אַ גרויסער אַמעריקאַנער נומי-
פּאַבריק. מ'האָט אויף געוואוסט אין שטאָט, אַז דער פּרעזידענט
פון דער ענגלישער פירמע קומט יעדן יאָר צופּאַרן אין שטאָט,
באַקוקט די פּאַבריק און פּאַרט צוריק אַוועק מיט אַ ליבן, צופּרי-
דענעם שמייכל . . .

אַ פיפּיגער רעפּאָרטער פון דער שטאָטישער רעפּובליקאַנער
צייטונג, וואָס איז געווען קלעניש אין האַרצן און האָט נאָר מוראַ

געהאט עם ארויסצואווייזן צוליב די רעקלאמעס פון אידישן „מעין סטריט“ האָט אַנטדעקט, אַז דער פרעזידענט פון פּאַבריק איז אַ רוסישער איד, אַ גרויסער כעמיקער, וואָס האָט אין מלחמה־צייט פאַרקויפט דער ענגלישער רעגירונג כעמישע באַמבעס, און דערפאַר האָט די ענגלישע רעגירונג די אידן אַוועקגעגעבן פּאַלעסטיאַן און דער איד איז איצט „דער קעניג“ פון די אידן.

וואולף האָט יענעם טאָג געקויפט אַן עקסטראַ צייטונג. ער האָט אַן ענגלישע צייטונג ווי־עס־איז געקאָנט דורכקריכן און ניט בלויז די ניים, נאָר אַפילו דעם ראַמאַן, האָט ער געלעזן און פאַר־שטאַנען — און אַפילו די ווערטער, וואָס זיינען אים געווען שווער און אומפאַרשטענדלעך — האָט ער ווי עס איז דעם זין אַרויס־געקראָגן. געקוואַלן וואָס ער האָט אַף זיך אַ קלוגן קאַפּ, כאַטש ניט־געלערנט — און ווייסט. נאָר דאָס שטיקל ניים וועגן דעם רוסישן אידן, וואָס איז אזאַ מאַכער ביי דער ענגלישער „נאווערנמענט“, און לאַכט פון בולוואַר, וואָס מוז שמעקן און שווינגן, האָט ער זיך שוין אַליין ניט געטרויט צו לייענען און עס געגעבן פאַר אים איבערצולייענען דעם „בי־דונג“, וואָס קריגט פּערצינט דאָלאַר אַ וואָך — זיין בוכהאַלטער, מיסטער ראַסקין.

זינט דעמאָלט האָט מיסטער וואולף שוין אַנדערש גענומען קוקן אַף „זיאָניזם“. וויבאַלד, אַז דער, וואָס דרייט זיך אַרום מיט אַזעלכע זאַכן, איז ניט אַביווער — איז עס מסתמא ניט אַ זאך פאַר ליידיקנייער און רוסישע אידן.

ער האָט בלויז ניט געקאָנט פאַרשטיין, ווי קומט מיט טיימעל, דעם פּעדלער'ס טאַכטער, און דער שניידער סניטקין צום „זיאָ־ניזם“. זיי גייען ביידע מיט בלימעלאַך און פּושקעס איבער די הייזער.

וועגן דעם טאַקע האָט ער גערעדט מיטן ראַבאָי־דאָקטאָר גרין און אים געגעבן צו פאַרשטיין, אַז עס וואָלט געווען גאַנץ גלייך, ווען דער טעמפל נעמט איבער דעם „זיאָניזם“. ער האָט געוואָלט ווייזן זיין מחותן, דעם אַמעריקאַנעם דענוויק, אַז ער, וואולף, מיט

וועמען דער אלטער שעמט זיך און מיידט אויס, איז ניט אבי-ווער, ער איז נאָך העכער פון אַ בולוואַר-מענטש. ער האָט צו טאָן מיטן פרעזידענט פון דער כעמישער פאַבריק, וועמען דער גאַנצער בולוואַר קאָן גאַרניט טאָן. נאָך יעדן משפט אין געריכט, לאָזט די פאַבריק אַרויס נאָך שטאַרקערע און מיאוסערע ריחות.

דאָקטאָר גרין האָט אים אויסגעהערט און געשאַקלט אַף אַלץ מיטן קאָפּ אַזוי, אַז וואַלף האָט ניט געקאָנט וויסן געוויס וואָס ער מיינט: „צי גיט ער אים גערעכט, אָדער ער לאַכט פון אים...“

דאָס מאַל האָט אים מיסטער וואַלף שוין ניט אָפּגעלאָזט. ער מוז וויסן, וואָס דאָקטאָר גרין טראַכט. ער האָט אים געגעבן איידל צו פאַרשטיין, אַז דאָקטאָר גרין קרינט שכירות און ניט וואַלף. דעריבער דאַרף גרין וויסן און זאָגן: „איז זייאַניזם גוט, אָדער ניט?“

דאָקטאָר גרין האָט אַ קלוגניקן שמייכל געטאָן, אַרויפגעלייגט די האַנט מיסטער וואַלף'ן אַפן אַקסל און אַ זאָג געטאָן:

— זייאַניזם איז ניט פאַר אונז, אַמעריקאַנער. עס איז אַ געשעפט פאַר רבי פרידמאַן, וואָס זיצט אין שול אַפן אויבער-שטיבל און רוקט טשאַלענטלאַך.

מיסטער וואַלף'ן האָט זיך געדוכט, אַז דאָקטאָר גרין באַטאָנט צופיל דעם וואָרט „אונז אַמעריקאַנער“ און גיט אים אָנצוהערן, אַז ער זאָל וויסן, אַז אַלעמען קאָן ער אָפּפאַרן, אַז ער איז אַ דייטשישער יאַהודי, נאָר ניט אים, דאָקטאָר גרינען: ער ווייסט, אַז וואַלף איז ניט מער ווי אַ רוסישער יודע, און ווער נאָך האָט אַזוי פיינט די רוסישע יודן, ווי דאָקטאָר גרין...

וואַלף האָט צוליב די אַלע זאַכן פיינט געהאַט דעם דאָקטאָר גרינען. וואַלף האָט געקוקט אַפן טעמפל, ווי אַף זיין דעפאַרט-מענט-סטאָר, און דאָקטאָר גרין איז ניט מער ווי „בילדונג“, זיין בוכהאַלטער.

וואַלף האָט אַ סך מאַל געטראַכט, אַז דאָקטאָר גרין איז אַ „קרייניק“, וואָס מען דאַרף פון אים פטור ווערן, שיקן צו אַלדי

טיוואָלפֿים. פֿאַרן געלט, וואָס מען צאָלט אים, וועט מען קריגן אַן אַנדערן.

וואָלפֿ'ס טאַכטער, די שיינע בתיחידה, האָט חתונה געהאַט פֿאַר דעם אַלטן באַנקיר דענוויק'ס זון. איר שווער איז פֿרעזידענט אין דער מעטאָדיסטישער טשורטש, און זי זינגט דאָרט אין כאָר. זי גייט קיינמאָל נישט אין מעמפל, שעמט זיך וואָס אַזוינע זיינען דאָ אַף דער גאַס, ווייל דאָס דערמאָנט איר צופיל פֿונדאָנען זי קומט. זי האָט אָבער געהערט דאָקטאָר גרינען ריידן ביי זיי אין טשורטש.

זי האָלט וואָלפֿ'ן אין איין שרעקן, אַז אַזאַ ראַכאי וועלן זיי נישט קריגן, ווייל ביי אידן, גלויבט זי נישט, איז דאָ אַזאַ גוטער רעדנער. איר שווער, מיסטער דענוויק, זאָגט, אַז דאָס איז דער שענסטער איד, וואָס ער האָט ווען געזען.

וואָלפֿ האָט שוין דעמאָלט אַלץ מוחל געווען דאָקטאָר גרינען. דערפֿילט, אַז ער, דאָקטאָר גרין, איז העכער, איז מער ווי „ביל-דונג“. און נישט בלויז ער אַליין איז הויך, נאָר ער האָט אים, וואָלפֿ'ן אויך אויפֿגעהויבן. ער, וואָלפֿ, איז שוין כמעט אַזוי הויך, ווי דער מחותן זיינער, דענוויק, דער נאַרישער בעל-גאָה, וואָס טוט זיך אָן יעדן זונטאָג נאַכמיטאָג זיינע גאַלף-הויזן און קלאַפט די רעשלאַך.

* * *

איצט נעמט ראַכאי גרין און לאָזט איבער אים, וואָלפֿ'ן, מיט אַלע טעמפל-אידן אַזוי, נישט געזאָגט אַפֿילו קיין „גוטן-טאָג“, ווי צום טייוול געשיקט... און זיי מוזן שווייגן. צייטונגס-רעפּאָר-טערס זאָלן עס נישט דערטאָפֿן, און דער בולוואָר מיטן אַלטן דענוויק זאָלן האָבן וואָס צו לאַכן:

— געווען באַ אידן אַ גוטער רעדנער, איז ער אויך אַוועק.

אַוועק איז דער דאָקטאָר גרין צוליב אַ נאַרישקייט:

דאָקטאָר גרין האָט געהאַט אַ ווייב, אַ טאַכטער פֿון אַ היימישן קצב, וואָס האָט אין נייעם לאַנד זיך אַרויפֿגעאַרבעט.

אין האַרצן אַ פרומער, כאָטש מענטשן האָבן געמיינט, אַז ער

איז עס ניט, ווייל דער אלטער קצב האָט די פרומקייט באַהאַלטן : מורא געהאַט טאַמער איז עס ניט גוט פאַר געשעפט ... זיין טאַכטער, וואָס האָט אין דער היים גע'חלומ'ט פון אַ ישוב־הבחור, האָט צוליב וואוילטאָג די ישוב־הבחור־פאַנטאַזיע פאַרלאָרן און זיך אָנגעכאַפט אָן אַ דאָקטאָר־אילוויזיע ...

דער טאַטע, דער היימישער קצב, האָט אויך געגלוסט צו האָבן אַ דאָקטאָר אָן איידעם, נאָר ער האָט מורא געהאַט פאַר גאָט : — אזוי אים אָפּטאַן ... גאָט האָט מיך רייך געמאַכט, היינט גיי, נעם גאָר אַ דאָקטאָר (אַ שונא פון גאָט!).

אַ קלוגער שרעק האָט אים דאָ אַרויסגעהאַלפן. גענעבן אַ חתן, וואָס איז אי אַ רב, אי אַ דאָקטאָר.

דעם געוועזענעם קצב'ס טאַכטער און איצטיגע דאָקטאָרשע, ניט קיין איבעריג קלוגע, האָט אָבער גוט געוואוסט, אז איר טאַטן האָט גענוג געלט געקאָסט דער דאָקטאָר טיטול, וואָס איר מאַן דאַרף זיך מיט איר טיילן און זי האָט איר חלק געפאַדערט.

די דאַמען פון טעמפל האָבן זיך געטיילט אין צוויי קלאַסן : דייטשישע און ווייבער פון ליטווישע און גאַליציאַנער אידן, וועלכע האָבן געגלויבט אין ראַבאָן פּרידמאַן, נאָר געמיינט, אז רעפּאָרם פאַסט שענער צו רייכקייט און עס וועט פאַרדעקן די אַמאָליגע אַרימקייט, וואָס וויל זיך ניט לאָזן פאַרגעסן און שפּרינגט אַרויס אַלע מאָל, דוקא דאָרטן, וואו מ'וויל ניט.

די אַלע ווייבער האָבן זי ניט געוואָלט רופן דאָקטאָרשע און גערופן פשוט מיסעס גרין. די „דייטשישע“ — ווייל זיי איז ניט אָנגעשטאַנען אָפּצוגעבן כבוד אַ „יוראָפּשער“, און די ליטווישע מיט די גאַליציאַנער, וועלכע האָבן געוואוסט דער דאָקטאָרשע גרינ'ס יחוס נאָך מיט מער איינצלעהייטן — האָבן איר גלאַט ניט פאַרגונען :

— פאַרוואָס קומט עס איר ?

דער דאָקטאָרשע גרין האָט ער פאַרדראָסן. זי האָט די ערשטע צייט געביסן מיט די ליפּן און געשוויגן. אז דער כעס איז שוין געווען צופיל און גענומען אויפברויזן — האָט די דאָקטאָרשע גרין

גענומען די ווייבער פאר זייער באהאלטענעם געלעכטער — אַפּפּאַלן מיט אַפּענעם אויסלאַכן...

דאָקטאָר גרין האָט געוואוסט און פאַרשוויגן, אָבער געוואָרן אין זיינע „סעמאָנס“ שאַרפּער און בייסיגער. די פרויען פון טעמפל האָבן זיך געפילט באַליידיגט און אויפגעהערט צו באַזוכן דעם טעמפל.

דאָקטאָר גרין האָט די טעמפל־לייט דעריבער געוויזן, אז ער איז דאָקטאָר גרין, אַ מענטש, וואָס קאָן קריגן אַ גרעסערע שול און זיי זיינען נאָך — אויפגעאַרבעטע אידן, אַפילו ניט קיין אַמת־דייטשישע, און וואָס ער, דאָקטאָר גרין האָט זיי אַזוי אויפגעהויבן.

* * *

מיסטער וואַלף האָט אויסער די דריי גרויסע מאַווי־הייזער אויף אַ גרויסע דעפאַרטמענט־סטאָר. די גרויסע שטאָט, וואָס גיט אַרויס ראַבאָים, האָט אויף גרויסע מענער־קליידער פאַבריקן. מיסטער וואַלף פאַרט אַהין יעדע עטלאַכע חדשים איינצוקויפן מענער־קליידער פאַר זיין דעפאַרטמענט־סטאָר.

צוליב זיין באַקאַנטשאַפּט מיט דער שטאָט און אויף ווייל ער איז פּרעזידענט, ווערט מיסטער וואַלף געבעטן פון טעמפל־ראַט צו בריינגען אַ ראַבאי.

אַפן דריטן טאָג האָט שוין מיסטער וואַלף ניט בלוזן אַ ראַבאי, נאָר אויף אַ פאַרטיגן באַריכט אַפּצוגעבן דעם טעמפל־ראַט. אין באַריכט האָט ער געוואָלט אויפווויזן, ווי אַזוי ער האָט דעם ראַבאי אויסגעקליבן, מיט וואָס פאַראַ קאַפֿ־דריידלאַך ער איז אומגענאַנגען, און באַוויזן מיט ציפּערן וויפיל געלט ער האָט איינגעשאַפּאַרט דעם טעמפל, ביים קריגן אַ ראַבאי מיט פּופּציג דאָלאַר אַפן חודש ביליגער.

דער באַריכט האָט זיך אים ניט איינגעגעבן. דער טעמפל־ראַט האָט ניט אַרויסגעוויזן קיין באַגייסטערונג. פאַרקערט, עטלאַכע האָבן ביטול־דיג געשמייכלט און זיך גע'סוד'עט אַפּלאַכעריש. שולדיג איז געווען אין דעם ניט דער בוכהאַלטער, אַף וועלכן ער האָט אַף מאַרגן אַ גאַנצן טאָג געברומט, ווייל ער האָט ניט גוט

צוזאמענגעשטעלט די רעדע: אריינגעוואָרפן אַ צו שווערן ענגליש, אזוי, אַז עטלאַכע ווערטער האָט וואַלף אַליין ניט געקאָנט אויס- ריידן און זיך פאַרהיקעט. נאָר שולדיג איז געווען ער, וואַלף אַליין, ווייל זיין קאַפּ איז דעם לעצטן טאָג ניט געווען דערביי. אים איז געלעגן אין זינען נאָר די גרויסע פאַרטיע אנצוגן, פאַר וועלכע ער האָט אזוי טייער באַצאָלט, און צום סוף זיינען דאָ אין שטאָט ניטאָ קיין בעלנים.

ער האָט טאַקע געוואָלט אַריבערגיין אַף דעם ענין. זיי דער- ציילן, ווי שלעכט די צייט איז אין שטאָט, און טאַקע נעמען פאַר אַ משל זיינע גוטע אנצוגן, וואָס האָבן ניט קיין קונים, כאָטש ער האָט די אנצוגן אזוי גוט רעקלאַמירט.

זיצן אָבער אין טעמפל-דאָט עטלאַכע מענטשן, וואָס זיינען זיינע קאַנקורענטן, און זיי דאַרפן ניט וויסן זיינע געשעפטן. ווידער זיינען דאָרטן געווען עטלאַכע, וואָס וואָלטן געלאַכט פון אזא פּיליזאָפּיע...

* * *

מיסטער וואַלף קומט תמיד אין טעמפל צום שפעטסטן, ער וויל אַז אַלע זאָלן זען, ווי דער פּרעזידענט קומט-אָן... אים וואָלט זיך גריילאָך געוואָלט איינפירן, אַז ווען ער קומט-אָן, זאָל מען געבן אַ פּאַטש אין בעלעמער, ווי ער געדיינקט עס פון דער אַלטער היים, ווען דער גביר פלעגט קומען שפעט. פאַרשטאַנען האָט ער אָבער, אַז אזוינס קאָן ניט געמאַלט זיין, ווייל דאָ איז אַמעריקע, ניט „יוראָפּ“. ער האָט אָבער יאָ פאַרגעשלאָגן דאָקטאָר גרינען, אַז ווען ער קומט אָן, זאָל זיך דער „אַרגל“ צעשפּילן. דער ממזר- קלוגער דאָקטאָר האָט עס קיינמאַל ניט געטאָן. וואַלף פלעגט דערפאַר, אַף צו-לחכעים דאָקטאָר גרינען, קומען דער לעצטער און האַלטן דאָקטאָר גרינען מיט דער הילף פון טעלעפּאָן געבונדן, ווי אַ הונט אַף אַ קייט:

— פליען, דאָבאי, וואַרט מיט אייער „סערמאָן“ ביז איך וועל קומען!

היינט איז ער געקומען דער ערשטער, נאָך איידער די זון

האָט זיך געזעצט. די טירן פון טעמפל זיינען נאָך געווען צוגעד
מאַכט, און וואָלף, פאַר אזוי פיל יאָרן אַ פאַרהאַרטעוועטער, האָט
אַ פרייע שעה, וואָס ער האָט ניט געוואוסט מיט איר וואָס צו טאָן,
און דאָס ערשטע מאָל דערזען ווי די זון פאַרגייט פון מידיקייט
אַ רויט־צעפלאַמטע...

דעם אָונט איז דער ערשטער אַרויסטריט פון נייעם ראַבאָי,
אַ יונג בחור'ל, מיט אינגלשע גאָה'דיגע וואָנסעלאַך, וועמען ער,
וואָלף, האָט געבראַכט פון דער גרויסער שטאָט פאַר פופציג
דאָלאַר אַ הודש ביליגער, ווי דאָקטאָר גרין.

וואָלף איז געווען אַ גאַנצן טאַג אָנגעצויגן און אומרויאַג, האָט
ניט געקאָנט איינזיצן אַף איין אַרט. געהאַלטן איז איין אַרומלויפן
און קוקן אַפן זייגער, פונקט ווי אין די טעג, ווען אין זיין גרויסער
מואווייהויז „אַמעריקע" האָט אָנגעהויבן צו גיין דאָס בילד „דער
גנב פון באַגדאַד", פאַר וועלכע ער האָט געצאָלט אזאַ גרויסע סומע
געלט, און ער האָט ניט געזען פאַרוואָס, כאָטש זיין כוכהאַלמער
מיט זיין פאַרוואָלטער זיינען אַרומגעלאָפן איבער די מואווייהויז
און געשריען:

— דער טעאַטער וועט זיין צו קליין.

דאָ וואָלט אים ניט געאַרט אַפילו, ווען דער ראַבאָי „פאַלט"
דורך. עס איז דאָך ניט קיין מואווייבילד און נאָך אַלעמען קאָן
דאָך דער נייער ניט זיין אזוי „גוט", ווי דאָקטאָר גרין. ער איז דאָך
ביליגער מיט אזוי פיל געלט. וואָלף צילט דאָ אָבער עפעס:
ער וויל ווייזן זיי, די טעמפל־אידן, אַז ער, וואָלף, כאָטש ער איז
ניט אזוי געבילדעט, נאָר ער פאַרשטייט, וואָס בילדונג איז. און
ניט אזוי ווייזן זיי, די טעמפל־אידן, וואָס ער האָט מיט זיי קנאַפע
עסקים, נאָר דעם אַלטן הערצ'ן, אָט דעם, יחסנ'דיגן עובר־בטל,
וואָס רעדט אזוי שטיל, מיט געציילטע ווערטער, ווי זיין, וואָלפ'ס,
גוי'עשער מחותן, דענוויק, מיט וועמען ער, הערץ, חבר'ט זיך אזוי
און וועגן וואָס נאָר ער רעדט, זאָגט ער אַלץ: „איך און דער
באַנקיר דענוויק". הערץ טוט זיך אַז יעדן זונטאָג נאַכמיטאָג אין
די גאַלף־הויזן און פאַרט מיט דענוויקן שפילן גאַלף.
וואָלף ווייס, אַז ווען נאָר ער, הערץ, קומט זיך צוזאַמען מיט

דענוויקן, לאכן זיי אָפּ פון אים. דער אַלטער הערץ איז שוין דער דריטער דור אין לאַנד; זיין טאַטע האָט אים איבערגעלאָזן אַ גרויסן דעפארטמענט־סטאַד, וועלכן ער האָט פאַרפאַטערט אין פּאָוקער שפּילן, און איצט לעבט ער נאָר פון אַ גרויס הויז, וואָס ער האָט ניט געקאַנט פאַרשפּילן, ווייל עס איז פאַרשריבן אַף דער ווייב'ס נאָמען.

הערץ האָט ליב פאַרצושטעלן פאַר דענוויקן, ווי וואַלף האָט געטריבן אַמאָל אַ פּערדל מיט שמאַטעס, און געקלאַפט אין די טירן מיט אַ געזאַנג:

— רעגס! רעגס!

אָדער ער שטעלט פאַר ווי וואַלף עסט און רוקט דאָס מעסער אין מויל.

דענוויק, וואָס איז אַף אים, וואַלפ'ן, אין כּעס, ווייל ער גלויבט, אַז וואַלף האָט מיט אַ כּיוון פאַרנאַרט זיין זון, כּדי ער, דענוויק, זאָל ווערן זיין, וואַלפ'ס מחותן, קייבט פון געלעכטער און נעמט נקמה כאַטש אין האַרצן פון וואַלפ'ן...

וואַלף מאַכט זיך ניט וויסנדיג. און אַז ער טרעפט אָן דענ־וויק'ן — און זייער אָפט, ווייל ער האַלט זיין געלט ביי דענוויק'ן אין באַנק — גיט ער אים שטענדיג אַ זאַג:

— העלָאָ, פּאַ! וואָס מאַכן אונזערע קינדער?!

איצט, אַז דער ראַכאי וועט דורכפאַלן, וועט עס ווידער זיין אַ נייע טעמע פאַרן אַלטן הערצ'ן.

שפּאַצירט ער, וואַלף, אַרום טעמפל אָנגעשפּאַרט אַף זיין צעפּאַלדעטן שירם. אים פאַרדריסט שוין די גאַנצע געשיכטע; צו וואָס איז ער געפאַרן נאָך אַ ראַכאי, ווידער האָט ער נאָך דאָרט, אין שטאַט, געדאַרפט זאָגן צו דעם בחור'ל, וואָס רופט זיך דאָקטאָר:

— דאָקטאָר העקער, קומט אַרויף צו מיר אין האַטעל, שטעלט זיך אַף אַ ביינקל און האַלט אַ „סערמאָן“. דעמאָלט וואַלט ער געוואוסט צי ער קאָן. קיין בילדונג האָט ער טאַקע ניט, נאָר אַ מבין אַף בילדונג איז ער דאָך יאָ, און ניט גלויבן דעם אַלטן עובר־

במל'דיגן דאקטאָר פעם, וואָס האָט רעקאָמענדירט אָט דעם יונגן
בחור'ס, דאָקטאָר העקער... .

* * *

די זון איז שוין פאַרגאַנגען. אַפֿן הוימל הויבט אָן זיך אויסצו-
שניידן אַ לבנה. דער טעמפל האָט זיך העל באַלויכטן. דער
בולוואַר ווערט פול מיט אויטאָמאָבילן, וואָס צעשטעלן זיך נעבן
טעמפל. דער דזשעניטאָר פאַרקער עפנט די אויטאָמאָביל טירן,
נוינט זיך קנעכטיש־לייב און נעגערש־פאַרכיסן און ווירדיג גל'ח'דיג
צו די נעגערשע שאָופערן.

מיסטער וואולף באַגרייסט זיך מיט יעדן, נאָר ניט שטאַלץ, ווי
שטענדיג, בלוז מיט אַ קליינעם, שוואַכן קאַפֿ־נויג, נאָר ווייך־
ליבלאָך... .

נעבן טעמפל שטעלט זיך אָפֿ אַ גרויסער, נייער אויטאָמאָביל.
עס קריכט אַרויס הער און מאַדאָם בען שענפיל. דער אויטאָ-
מאָביל טראָגט אַפֿן צודעק פון הינטערשטן ראָד אַ גרויסן ספּעציעל
געמאַכטן מאָנאָגראַם „ב. ש.“

בען שענפיל — איז אויך, ווי וואולף, אַליין אַן אַרויפגעאַר-
בעטער, נאָר ער איז ניט, ווי וואולף, שוין אַן אַלט־פאַרצייטיגער,
נאָר ערשט נאָר ניט לאַנג נאָך געווען אַן אַרעמער איד פון דער
ערשטער גאַס, נאָר צוליב דער גזירה אַף שטאַרקע געטראַנקען האָט
ער דורך זיין באַקאַנטשאַפט מיט „אַנקל“ דזשימי זיך „אַרויפ־
געהויבן“. שענפיל איז ניט קיין דורך און דורך טעמפל־איד,
ווייל ער איז ניט זיכער צי איז טעמפל גוט גענוג פאַר גאָט און צי
גאָט קומט בכלל וואו מען רעדט און מ'דאוונט אַף ענגליש.

צו זיין געזיכערט, איז ער אויך אַ מיטגליד אין דער שול אַף
דער ערשטער גאַס, וואו ראַבאָי פרידמאַן דאוונט פאַרן עמור.
ראש־השנה האַלט שענפיל צוגעמאַכט זיין קאַנטאָר ביידע טעג,
און נאָר דעם ערשטן טאָג קומט ער אין טעמפל, וואו ער זיצט
אַ שווייגנדיגער און הערט זיך צו מיט מורא און ניט זיכערקייט
צום וויינענדיגן אָרגל. אַפֿן צווייטן טאָג זיצט ער שוין אין שול

אף דער ערשטער גאס און קלאפט זיך אין הארצן שרייענדיג מיט אלעמען צוגלייך:
— חטאתי! ...

מיסטער וואולף האָט פיינט שענפיל'ן, ווייל ער, שענפיל, מאַכט נאָך אים, וואולפ'ן — ער וויל ווערן אַ צווייטער וואולף און טוט עס מיט דערפאַלג... שענפיל האָט אויך פיינט וואולפ'ן, ווייל ער ווייס, אַז וואולף איז שולדיג אין דעם, וואָס ער, שענפיל, פאַלט שטענדיג דורך, ווען ער שטעלט אַרויס זיין קאַנדידאַטור פאַר אַ מיטגליד אין טעמפל־ראַט.

ער ווייס אויך, אַז וואולף גרויסט זיך אַנטקעגן אים, האָט פאַרקויפט זיין פיערס־עראָו לימאָזין נאָר דערפאַר, ווייל שענפיל האָט אויך אַזאַ איינעם מיטן זעלבן קאַליר געקויפט.

אַן אויסנאָם איז אין ניי־יאָר־נאַכט. דער טעמפל־קלוב אַרדנט דעמאָלסט איין אַ טאַנץ, און זי, מאַדאַם שענפיל, טוט אַן אַ שטאַרק דעקאָלירטע קלייד, דעמאָלסט טאַנצט מיט איר מיסטער וואולף, און טאַנצנדיג האָט ער ליב זי צו קנייפן אין די ווייכע, נאַקעטע הענט... אַזוי שטאַרק, אַז פאַר וואָכן־לאַנג האָט מאַדאַם שענפיל רויטע, צעקניפטע הענט און זי מוז שוין דעריבער טראָגן אַ קלייד מיט לאַנגע אַרבל, וואָס זי האָט עס פיינט, ווייל איר דורכט זיך, אַז אירע אַזוי צו־לאַנגע הענט ווערן נאָך לענגער...
* * *

איצט האָט זיך הער וואולף, ווי פאַרנעסן אָן אַליז, ווער ער איז און האָט זיך ליבלאָך באַגריסט מיט די שענפיל'ס. ברייטלאַך, ווי נוטע באַקאַנטע, זיך געדריקט די הענט. שענפיל האָט זיך געאיילט אין טעמפל און וואולף האָט אים אָפּגעהאַלטן.

— איילט זיך ניט, הער שענפיל, דער ראַבאַי, גלויב איד, איז דער בעסטער, וואָס מיר האָבן ווען געהאַט. ער איז ניט ווי דאָקטאָר גרין, וואָס שטעלט זיך „ריידן“, ניט וואַרטנדיג אַפן פּובליקום.

וואולף האָט אַרויפגעלייגט גוט־ברודעריש זיין האַנט אַף

שענפיל'ס אקסל און אים גענומען ארומפירן איבערן ווייסן גע-
פלאסטערטן טראָטואַר.

— איר זעט, הער שענפיל, אונזער טעמפל (דאָס וואָרט
„אונזער“ שטאַרק באַטאָנענדיג, וועלנדיג מיט דעם ווייזן שענפיל'ן,
אַז ער האַלט אים פאַר אַזאַ מיטגליד ווי אַלעמען) — אונזער
טעמפל האָט דעם מיאוסטן דאָך.

מיסטער שענפיל קוקט אָפּן דאָך און כאַטש ער קאָן ניט זען
פאַרוואָס — אויב אַ דאָך, דאַרף עס האָבן זיין שול אַף דער
ערשטער גאַס — דאָך שאַקלט ער מיטן קאָפּ:

— גערעכט, מיסטער וואולף! אַ חרפה פאַר די אַמעריקאַנער!
— די פינאַנסן פון טעמפל דערלויבן אָבער ניט צו דעקן איצט
אַ נייעם דאָך.

שענפיל כאַפט גלייך, וואָס מיסטער וואולף מיינט, און זעט,
אַז ער וועט זיך דאָ שוין ניט אַרויסדרייען:
— איד גיב אַ הונדערטער.

וואולף דריקט אים באַגייסטערט די האַנט:

— איד דאַנק איד, מיסטער שענפיל!

שענפיל'ן פאַרדריסט גלייך, וואָס ער האָט זיך געלאָזט אַרייני-
נאַרן פון כיטרען וואולף. ער וועט אַליין נאַכדעם אָפּלאַכן און זיך
באַרימען, ווי ער האָט אַרויסגעקראָגן פון שענפיל'ן אַ הונדערטער...
ער וויל עפעס וואָס אַריינזאָגן וואולף'ן, אים ווייזן, אַז ביי אים
איז אַ הונדערטער גאַרניט און ער האָט עס אים געגעבן, נאָר ווייל
ער האָט אים געוואַלט דערין איבערצייגן... נאָר די ווערטער
קריכן ניט פון האַלז, שטיקן זיך. רייסט ער זיך אַרויס און לאָזט
וואולף'ן שטיין אזוי מיט אַ האַלב אָפענע מויל. ערשט אַף די
טרעפּ שפייט ער אויס און ברומט כעס'דיג:

— וואולף, חזיר, כבוד נעמט ער פאַר זיך און געלט ביי מיר!
דער אַרנגל האָט אָנגעהויבן צו שפילן. מיסטער וואולף האָט
זיך געלאָזט אין געאיייל לויפן אַף די טרעפּ און איז געבליבן שטיין.
אַ געדאַנק איז אים דורכגעלאָפּן אין מוח:

— וואולף, גיי אַהיים. זעסט ניט, אַז דאָס יונג מענטשעלע,

וואס שטייט אפן בעלעמער מיט די אראפגעלאזטע אויגן, איז א דורכפאל. וואס דארפסטו זיין די כפרה-הינדל? דאס איז דאך ניט דיין מואווייהויז „אמערקע“. זע נאך ווי דו ווערסט דער-נידעריגט. דארפסט אפילו ווערן גוט-ברודער מיט אזוינעם ווי שענפיל. קוק, וואולף, זע נאך צו וואס דארפסטו דעם טעמפל אינגאנצן, ווייניג געבעטהייזער, הויב אויף דייע אויגן און זע... נאר, דו איינער, גיי אהין אין יענעם טשוירטש, דארט איז דיין בתיחידה. זי זינגט איצט אין קלויסטער.

דער אָרנל ווערט שטארקער און אומעטיגער. וואולף גיט אן עפן האסטיג די טיר, ווי עמיז וואָלט אים געזאָגט און וויל אים פארצוימען דעם וועג אין טעמפל.

עס איז מײן טעמפל, איד בין וואולף און טו וואָס איד וויל, א גוטער, א שלעכטער ראבאי, מיר געפעלט ער — אָרעמעלייט, פופציג דאָלאַר איז א סך געלט...

נעגער פארקער דרייט אן דעם גרויסן לאָמפ ביים אַלטער, גיט נאָכאמאָל א קוק אפן יונגן בחור'ל, וואָס זשמורקעט מיט די אויגע-לאך און לויפט ארויס פון טעמפל...

זעענדיג דעם יונגן בחור'ל, וואָס איז שוין א ראבאי אין אזא גרויסן טעמפל, האָט עס פארקער'ן אויסגעקוקט, ווי א שטיפער א אינגל, וואָס האָט זיך אָנגעטאָן אין טאטעשים זאכן און גייט דאָ מאכן קונצן...

א גאנצן אָונט האָט זיך פון אים געריסן, ביז צום דערשטיקן, פרייער נעגערשער קלינגענדיגער געלעכטער. ער האָט עס מיט ציין-קריצעניש געמוזט פארלייגן.

איצט אליין, פריי, הינטערן טעמפל אָפן גראָז, האָט זיך דאָס געלעכטער שטראָמיג, ווי טויזנטער טייכן, צעעפנט. לאַכט ער און לאַכט...

אז ער בלייבט שטיל, ווי דאָס גאַנצע געלעכטער שוין אויס-געגאָסן, גיט ער א קוק אָף דער לבנה און עס דוכט זיך אים, אז דאָרט אויבן איז דער לבנה, זעט ער נאָך א ברודער נעגער; אויך א לאַכנדיגען... לאַכט ער און לאַכט...